DE

REGUM REGNORUMQUE

MUTATIONIBUS ac REVOLUTIONIBUS

ORATIO

THEOLOGICO-POLITICO-HISTORICA

PRO GLORIA

SERENISSIMI & POTENTISSIMI PRINCIPIS

AC DOMINI

D. WILHELMI,

DEI GRATIA, MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ ac HIBERNIÆ REGIS, FIDEI DEFENSORIS, &c.

ET IN USUM

ACADEMICÆ JUVENTUTIS

Conscripta & Edita,

A

JOHANNE H. DALHUSIO GERMANO.

EDINBURGI,

Typis Hæredis *Andreæ Anderson*, Typographi.

Anno MDCXCII.

EX LIBRIS
F. S. FERGUSON

Ferguson 202

Not in S.T.C.

1803
L694
161

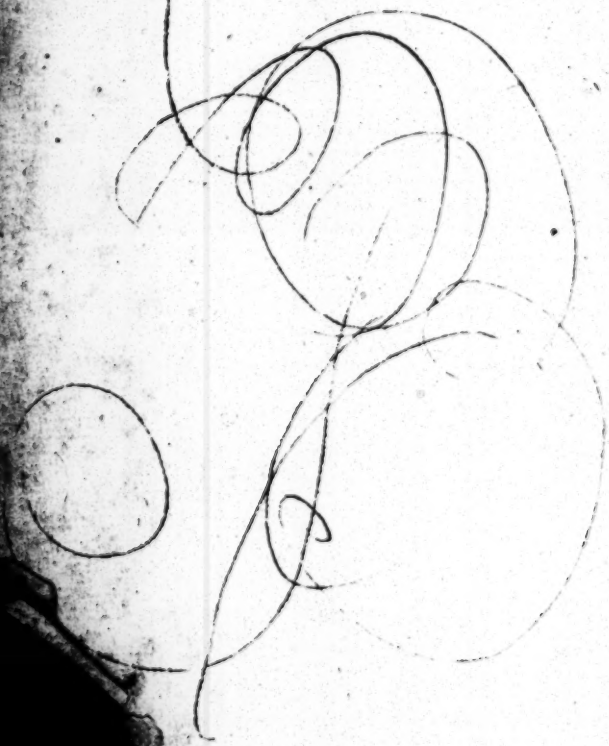

DE

REGUM REGNORUMQUE

MUTATIONIBUS ac REVOLUTIONIBUS

ORATIO

THEOLOGICO-POLITICO-HISTORICA

PRO GLORIA

SERENISSIMI & POTENTISSIMI PRINCIPIS

AC DOMINI

D. WILHELMI,

DEI GRATIA, MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ ac HIBERNIÆ REGIS, FIDEI DEFENSORIS, &c.

ET IN USUM

ACADEMICÆ JUVENTUTIS

Conscripta & Edita,

A

JOHANNE H. DALHUSIO GERMANO.

EDINBURGI,

Typis Hæredis *Andreæ Andersen*, Typogr.

Anno MDCXCII.

7 DEC 1965

PSALM. CXXIV.

Auxilium noſtrum ſit in nomine Jehovæ qui fecit Cœlum & Terram, Amen.

Auditores Omnium Ordinum excellentiſſimi, honoratiſſimi, *&c.*

Ulgentiſſimum Coronæ regiæ *Decus* ac Ornamentum eſt notabilis illa allocutio, quâ Leonum Domitor *Daniel* Monarcham Chaldæorum Nabuchdonoſorem, cognomento MAGNUM, & in ejus perſona omnes REGES, etiam modernos, veneratus eſt, dicens: (Dan. 2. 37.) *O Rex, ſummus cœli Deus dedit tibi regnum, potentiam firmitatem & gloriam, & quibuſcunque locis habitant filii hominum, beſtiæ, agri, & aves cœli datæ ſunt in manum tuam, & DOMINATOR conſtitutus es in omnibus illis*: Pulchrum ſanè eſt eſſe REGEM, ſi quidquam in hoc Univerſo. Quid enim pulchrius, quam unum pluribus imperare, leges & juſſa ponere, maria, terras, pacem, bella moderari, juſtitiam adminiſtrare,

ditis denique suis quietem, & sæculo, in quo vivunt, tranquillitatem elargiri? Divinitas vel Deitas quædam videtur hæc Dignitas, ab uno nempe capite tot capita coerceri, & universam illam multitudinem inquietam, discordem, turbulentam leniter redigi sub commune quoddam obedientiæ jugum, sine quo nec Domus ulla, nec Civitas, nec Gens, nec Hominum universum Genus stare, nec rerum Natura omnis, nec ipse Mundus potest: Vinculum enim est illud per quod Respublica cohæret, spiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura nisi Onus & Præda, si mens illa Imperii subtrahatur.

Sed quanto altius assurgunt Regum & Principum munia, tanto majoribus curis, imò periculis implicantur, quæ tanta sunt ut duabus magno illi dicendi Magistro Demosthenis viis propositis, quarum altera ad Rempublicam, altera ad mortem tenderet, eum eò impulerint, ut se potius hanc quam illam electurum esse dixerit. Nec sanè injuria: Nam quot quantisque imperia mutationibus & conversionibus solent esse obnoxia, quam multi de solio deturbati, quot tragicos sortiti sunt exitus, quot rerum subitas experti vicissitudines longè lateque Terrarum Domini?

De quarum mutationum exemplis & causis cum declamandi mihi sit electa materia, & de iis fateor multa ex Philosophia in medium adferri possent, ego Philosophorum sententiis valere jussis, quid de hac re ex sacris literis & historiis profanis statuendum sit, commonstrare conabor. Hoc unum, Auantèquam in suscepta hac à me provincia,

ulterius provehar, à vobis ſummopere contendo, ut qua humanitate & benevolentiâ alios mihi ſimiles ex hoc loco dicentes complexi eſtis, eâdem & me jam nunc complecti haud dedignemini, quò telam hanc Oratoriam confidentius pertexam, & accepto in præſentiarum declamandi munere felicius apud vos defungar.

Et quidem illorum primò in hac Diatribe ſententiam adduci animadverto, qui fortè fortuna ac temerè nullo vel ordine vel divinæ Providentiæ conſilio & auxilio, naſci, denaſci, oriri, aboriri, ſurgere & cadere in hoc Mundi Theatro Reges, Regna, Imperia, Reſpublicaſque arbitrantur. Hujus author ſententiæ fuit Epicurus, qui Providentiam in Deo nullam agnovit, ſed omnia caſu incerto volvi, omnia fortuitò fieri, ſibi aliiſque perſuadere conatus eſt, Sed O delirantem Philoſophum! O perverſam hominis profani ſententiam! Uſque eò hominem ſapientiæ ſtudioſum deſipere, ne dicam, inſanire potuiſſe veriſimile eſt? Oculos quæſo veſtros, Auditores, circumferte per hoc Univerſum, intuemini Terram in Mundi meditullio immotam, libratam in aere, & nullo alio ſtatumine nixam, quam Dei omnipotentia: Intuemini nobilem illam cœli ſtructuram, tot varios ſtellarum & ſyderum concurſus, & inter tot aſtra micantia Solem, magnum illum mundi oculum, huncne caſu viginti quatuor horarum ſpatio magnam hanc Orbis terrarum machinam emetiri putatis, ac decurrere? Tantumne quis fortunæ tribuet, ut caſu tempeſtates anni quatuor, Ver, Æſtatem, Autumnum, Hyemem, inviolabili Ordine inter ſe

nexas, in orbem redire, & noctium ac dierum nobis dare discrimina, statuere audeat? Plantarum, animalium, mineralium, metallorum casu naturas propagari, Lunam casu obtenebrari, terram fortuitò concuti, aut aquis decumanis inundari, nemo opinor affirmavit, nisi planè rationem exuerit, & sensum. Sacra divinitùs inspirata scriptura aliter nos docet Christianos, dum Providentiæ divinæ regimini actuali omnia cælestia & terrestria, universalia & singularia, maxima & minima, necessaria & contingentia, temporalia ac spiritualia subjicit & subdit. Nec audiendi qui blasphemant Deum magna curare, parva negligere, nam ita Deus magnus artifex est in magnis, ut minor non sit in parvis. Ille sapienter facit omnia ex consilio voluntatis suæ, adeò ut omnia per eum consistant, sustineatq; omnia verbo suo potente; quod si verò rebus à se constitutis influxum & directionem suam subtrahere placet, non possunt non quin subitò concidere & interire, teste Psalmo 104. 29. 11. *Abscondente illo, scilicet Deo, faciem suam conturbantur, & recipiente spiritum eorum expirant, & in pulverem revertuntur.* Ita ortus & interitus omnium rerum dependet à nutu & arbitrio constantis suæ voluntatis, de quo audiendus ipse merito est, apud Jer. 46. 9, 10. *Recordamini priorum indè à seculo me esse Deum fortem, & nullum præterea, & neminem parem mihi* INDICANTEM à PRINCIPIO FINEM, *& ab antiquitate quæ nondum facta sunt*, dicentem: *Consilium meum stabit, & omnem delectationem meam facturus sum*: Præterea & non minus inepta, ne dicam absurda, illa no-

Psal. 104. 24.
Eph. 1. 11
Col. 1. 17
Heb. 1. 3

nobis videtur quæ de annis climactericis adferri solet sententia fatalis, quibus exactis imperia & regna convertantur in pejus melius ve, vel grande periculum, magnamque revolutionem adferant: Non vacat hic curiosius exquirere doctrinam eorum qui quadragesimum nonum, quod & numerus sit quadratus, & ex septenario septies multiplicato resultet, vel sexagesimum tertium, utpote conflatum ex novies septem, & ex septies novem, Hominis climactericum magnum appellant, in quo singulorum Fatum ac fortuna finiatur; sed cùm de Regnorum & Civitatum conversionibus agunt Mathematici, septenarios & novenarios numeros non in simplum accipiunt, sed quadratè sivè cubicè multiplicant, & unus potissimum numerus accommodari ab his ad Rerumpublicarum occasum solet, scilicet 496 annorum, qui ex septuaginta septenariis annorum conficitur, adeò ut Respublicæ civitatum anno præter propter quingentesimo destruantur, & concidant, non video qua ratione solida id queat demonstrari; Cùm multæ fuerint & sint Civitates, multæ Respublicæ, quæ longè pluribus constiterint seculis, aliæ autem breviori tempore interierint: Neque ad rem quicquam facit, quod exempla quædam referantur earum Civitatum quæ ad finem talis spatii perierint, cùm multò sint plures quæ fixum illum & definitum genethliacorum terminum aut excesserint aliquot seculis, aut diu ante collapsæ sint, quàm eum attigissent; Eoq; hæc omnia meras conjecturas, & inanes speculationes esse, ne dicam, deliria, quis nostrûm non videt? Quidenim rationi magis & veritati dissentaneum, imò quid insulsius excogitari

gitari poteſt, quam Deum, cujus arbitrio et nutu cuncta reguntur, temporum momentis ſubjicere, et arbitrari eum à quo omnia pendent, pendere à fatali annorum termino?

Abſit, Auditores, abſit! Deum enim & æternam illam mentem non alitercogitare nobis fas ſit, quàm ut Agens liberrimum, in quo ſcientia & prævisa ſunt certa & æterna: Eundem credamus firmum, immutabilem, ſemper unum eundemque, & ſui ſimilem in iis quæ ſemel voluit & propoſuit. Qualem quiſque populus ſortem ſtatumque habeat in & ex manu ejus poſitum eſt. Nulla pars mundi uſquam, niſi volente propitioque illo, floret. Quas Nationes funditús exſcindi, quas tranſportari, quibus libertatem dari, quibus eripi, quos reges mancipia fieri, quorumque capiti regium circumdari vel abſtrahi decus oporteat, quæ ruant Regna Urbeſque, quæ oriantur, illius ſola juriſdictio & exercitium eſt, qui dixit, *Per me reges regnant, & dominatores decernunt juſtitiam, per me Principes gerunt Principatum.* Prov. 8. 15. *Ego ſum ille qui mutat tempora & tempeſtates, & qui tranſfert regna & conſtituit Reges.* Dan. 2. 21. Unde luculenter patet Deum prout omnis boni ordinis, ita & Regum & Regnorum eſſe Authorem & Inſtitutorem, & Directorem, non enim eſt *Poteſtas niſi à Deo ordinata.* Rom. 13. 2.

Quod ſi Prophetæ *Danieli* fides adhibenda canonica, ſtatuendum eſt: Deum quatuor ſummas in Mundo poteſtates, id eſt, Monarchias inſtituiſſe, quarum prima fuit Babyloniorum & Aſſyriorum, ſecunda Medorum & Perſarum, tertia Græcorum, & quarta, Romanorum; De vera autem Monar-

chiæ

chiæ Etymologiatenendum eſt, quod illa ſit duplex, nempe Abſoluta & Comparativa. *Abſoluta* ſive generalis eſt; qua μοναρχία dicitur à μόνος hoc eſt ſolus, & ἀρχή, hoc eſt imperium, quod in Monarchia unus imperare debeat. Quæ notatio *Bodino* arridet, ut ex illa evincere poſſit, Romanum imperium non eſſe *Monarchiam*, ſiquidemin ea potius vigeat Ariſtocratia, quàm Monarchia. *Comparativa* ſive ſpecialis, quæ dicitur à μόνος & ἀρχὴ κατ' ἐξοχὴν ſic dicta, ita ut ſenſus ſit; Monarchiam eſſe ſummum in mundo imperium, ſive tale Regnum, quod Majeſtate ſua omnia reliqua Mundi Regna ſuperat, atque vincat, quaſi ſolum & unicum, cui cætera veluti capiti ſuo reverentiam ac reſpectum debitum exhibere teneantur. Omnia enim Regna cætera quotquot in orbe extiterunt, vel etiamnúm exiſtunt, ad Monarchiam, tanquam ad caput, referri debent. Et prout Veteres dixerunt: Epiſcopatus unus eſt cujus ſinguli, ſcil. verbi Miniſtri, partem ſuam tenent: Ita poſſem dicere: Monarchia eſt una, ſed tamen ita ut quilibet Rex ejusin ſuo regno partem teneat. Quod ſi itaq; *Monarchiam* rectè definire velimus, oportèt nos diſtinguere inter Monarchiam Politicè & Theologicè acceptam; Monarchia *Politicè* vel generaliter accepta, definitur ab Ariſtotele in Politicis, quod ſit *Imperii forma, ubi Unus imperat Omnibus*, & hanc ſententiam Ariſtotelis Bodinus aliique ſequuntur. Monarchia vero Theologicè, vel ſpecialiter accepta, eſt ſummum in Orbe imperium, à Deo ipſo præfiguratum, & à Daniele Propheta ex Sp. S. inſpiratione explicatum, quod Deus præ cæteris Mundi

Lib. Mon. Hiſt.

regnis

regnis magna potestate armavit, atque Majestate ornavit, ut præ illis emineat, unde patet quod quando de IV. Monarchiis loquimur non sint illæ ex Schola Aristotelis, sed Spiritus sancti definiendæ, illa namque schola Monarchiam accipit in sensu absoluto, non comparativo, sed perperam. Nam quando Monarchiæ numerantur & distinguuntur, non tam ad statum unius vel unici Regni, quam ad ipsam molem imperii, sive ad supremam in toto Orbe potentiam respicimus, illamque Monarchiam κατ ἐξοχὴν appellamus, quæ præcipuum & supremum est in orbe Regnum, Legibus constitutum, & armis viribusque ad tuendam disciplinam instructum, licet plures in eo Reges & Principes simul imperent, uti in imperio Romano tum ante, tum post divisionem factum esse Historiæ docent.

At Dicat aliquis: *Si quatuor Monarchiæ sunt catholica orbis imperia, quî igitur fit, quod nullus unquam Monarcha omnibus Gentibus ac populis in mundo imperasse legatur?* R. Quod nulla unquam Monarchia omnibus omnino Mundi partibus dominata sit, sicut neque hodierna Monarchia Romana omnibus Gentibus imperat, sed exiguis finibus circumscripta est, illud duplici de causa fiere dicendum est.

1. Propter perversum hominum ingenium, ut quidam Historici volunt, qui scribere haudverentur hoc ipsum confusioni ac perversitati humanæ tribuendum esse, quæ caput à Deo ordinatum non velit agnoscere, cui sententiæ non adstipulamur.

2. Propter *Mysterium*, quæ ratio nobis melius pla-

placeat ut insinuetur, quod Deus atque Christus ejus sit Rex παντοκράτωρ, Præter eum namque nihil infinitum agnoscimus, vel ratione οὐσίας, hoc est, essentiæ, vel ratione παρουσίας hoc est, præsentiæ, vel deniq; ratione ἐξουσίας sive potentiæ, *Ps.* 72. 8. *Zach.* 9. 10. Et hac de causa nullus unquam sub sole absolutè Catholicus Mundi Monarcha fuit. Nam omnes Monarchiæ fatales suos Terminos habuerunt, ultra quos progredi non potuerunt, ut omnes Reges agnoscant se esse sub Deo, sicut *Joseph* dicebat, *Gen.* 50. 19. Sic *prima Monarchia Chaldæorum* fatalem Terminum habuit Hellespontum angustum illud fretum inter Asiam & Europam prope Constantinopolin interjacens. *Secunda* Monarchia *Medorum* & *Persarum* fatalem Terminum habuit non tantum Hellespontum cum prima Monarchia communem, sed etiam versus septentrionem Terminus illi fatalis fuit Tanais fluvius, & mons Caucasus, isque eidem cum *Monarchia* III. *Græcorum* communis fuit. Sic *Darius Hystaspis* & *Xerxes* Hellespontum transgressi cum exercitu, re infecta, magnisque cladibus acceptis, intra fatales Terminos revocati sunt: *Quarta* denique Monarchia *Romanorum* versus Orientem fatalem Terminum habuit Euphratem: Quandocunque enim Romani ultra Euphratem progressi sunt, semper infelices fuerunt, sicut testantur exempla Valeriani, Juliani Apostatæ etc.

Unde dicimus: *Omnia regna Mundi & Imperia esse periodica*, hoc est, Deum constituisse ὁροθεσίαν, uti Paulus in concione ad Athenienses habita, *Act.* 17. 26. inquit, hoc est constituisse metas & fines singulis Imperiis, quos transgredi nunquam impune fuit. Solum Christi Regnum est Oecumenicum, intellige non *Corporale*, utpote non de hoc mundo, *Joh.* 18. 36. Sed *Spirituale*, quia ipse solus dominatur à mari usque ad mare & terminos terræ, *Psal.* 72. 1. *Psal.* 110. 2. *Zac.* 9. 10. Ac proinde omnes Mundi Reges ac Domini fasces & sceptra Christo sponte submittere eumque Regem Regum & Dominum Dominantium, sicut *Apoc.* 16. vocatur, imo Deum Creatorem ac Protectorem suum agnoscere tenentur: Hoc Christi Regnum non habet finem *Luc.* 1. 33. E contra omnes tres priores Monarchiæ mundanæ finem suum nactæ quartæ interitum proximum per Adventum Christi ad Judicium comminantur & præstolantur: Non est nostrum scire & determinare quo anno & tempore *Lapis excisus absque manibus sit percussurus*, & totaliter comminuturus hanc quartam Romanam Monarchiam, hæc enim *Pater cœlestis in sua potestate retinet solus*, *Act.* 1. 7. Hoc saltem scimus & certò determinamus Deum prout aliis, ita et huic Imperio certam periodum prædestinasse, nam ex *Dan.* 5. 28. discimus, quod solus Deus Mundi Dominus sit ille, cui

Dan. 2.

hæc

hæc vox tribuenda sit, MENE, MENE, *id est*, numeravit, numeravit, hoc est, Ille omnibus Regnis atque Imperiis fatales initii incrementi atque durationis præscripsit terminos, quibus evolutis non secus ac fumus à vento dissipatus, transeunt & evanescunt.

Prima Monarchia *Assyriorum*, sive *Babyloniorum* à *Nimrode* condita exiguis cœpit initiis, constititq; cæteris diutius, nempe annis 1646. quibus elapsis concidit. Hinc *Jer.* 25. 11, 12. dicitur, quod Deus Babyloniorum Regno à tempore Ierosolymæ expugnatæ 70 annos præfixerit: Nam ita sonant verba: *Omnes Gentes istæ, servient Regi Babylonis septuaginta annis.* Cumque *impleti fuerint* 70 *anni, visitabo super Regem Babylonis*, & *super Gentem illam*, dicit Dominus, *iniquitatem eorum, & super Terram Chaldæorum*, & *ponam illam in solitudines sempiternas.* Similiter *Jer.* 27. 7. inquit Deus: Servient ei, scil. *Nebuchadnezari*, omnes gentes, & filio ejus, & filio filii ejus DONEC VENIAT TEMPUS TERRÆ EJUS, & IPSIUS.

Secunda Medorum & *Persarum* à Dario et Cyro stabilita An. Mundi 3434. vel juxta Calvisium anno M. 3412. post occupatam Babylonem, et interfecto ultimo Assyriorum Rege Belsazare, qui Herodoto est Labynitus, duravit annos 207. et interiit. Chron. p. 65.

Tertia Monarchia *Græcorum* ab *Alexandro*

M. fundata Anno *M.* 3642. ſtetit annos 282. et in fumos abiit.

Quarta Monarchia *Romanorum* à Julio Cæſare initium ſumſit anno M. 3924. ante Chriſti Nativitatem 46. quo Julius, victo Pompeio, Imperator dictus eſt. Et hæc durabit uſque dum lapis de monte ſine manibus abciſſus percutiet ſtatuam in pedibus, partim fictilibus, partim ferreis, et comminuet eos, *Dan.* 2. 34.

Habent et alia Regna, Principatus atq; urbes terminum ſibi à Deo conſtitutum. Et oſtendunt omnes Hiſtoriæ, rarò conſtitiſſe aliquod Regnum et Imperium abſque inſigni aliqua mutatione ultra 500. annos, imò ſingulis 50. annis inſignem revolutionem Rempublicam ſentire animadverſum eſt. Hæc periodus definitur à *Daniele* 9. 24. Ubi prædicitur tempus durationis Politiæ Judaicæ. *Septuaginta hebdomades* (annorum) *definitæ ſunt ſupra populum tuum*, hoc eſt, 490. anni. Quo Deus vult oſtendere omnia ſub ſole mutationi obnoxia, vel ut *Eccleſiaſtes* cap. 1. loquitur; *Omnia eſſe vanitatem vanitatum*, ac proinde Cœleſte æternumque in Cœlis Regnum quærendum, in quo κληρονομίαν, ἀφθάρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, hoc eſt, hæreditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarceſſibilem à Deo nobis præparatam poſſidebimus, 1 *Pet.* 1. 4.

Quemadmodum autem in imperiis Orientalibus

bus nil ſtabile, nilque durabile unquam repertum eſt, ita in Occidentalibus Regnis prout alibi ita ſimiles in Italiæ Rerum publicarum exitus experti ſumus. Poſtea quàm enim *Caroli* Magni viribus, pulſis Longobardis, accreviſſet Italia, inter liberos *Ludovici* Pii Imperium diviſum eſt, *ita ut Carolo Calvo* primogenito Gallia, Lothario Italia primum, deinde Lotharingia, Pipino Aquitania, Ludovico Germania ceſſerit, ſub hac conditione, ut alii aliorum imperio minime tenerentur, unde vario bellorum eventu Germaniæ & Italiæ Regnum coaluit, quouſque intermortua Caroli M. ſtirpe Germaniæ Reges de Principum conſenſu crearentur, qui per Legatos & Vicarios Italiam & Helvetiam, per ſeipſos verò Germaniam regebant, cum verò in Tyrannides lapſi fuiſſent, Germani excuſſa ſervitute imperium Optimatum, Helvetii populare, Itali Pontificum & Imperatorum odiis in partes Guelforum ac Gibellinorum, diſtracti, ex Legatis Pontificum & Imperatorum partim Reges nacti ſunt, partim Tyrannos, reliqui populares & optimatum ſtatus probarunt; Ut enim Pontifex Urbanus regnum Neapolitanum & Siciliam Hiſpanis, ſic Ludovicus Imp. Urbes Eccleſiæ Romanæ Præfectis dono dedit, plures etiam pertæſæ ſervitutem peregrinorum Imperia domeſtica ſubire maluerunt: Ita Mediolanum & magnam Inſubriæ partem Comites Angleriæ gen-

tis

tis occuparunt, Veronam Scaligeri, Patavium Ecelini, Mantuam Bonacolsii, tum his expulsis Gens Gonzagarum, Bononiam Bentivoli, Faventiam Manfredi, Ariminum Malateſtæ, Perusium Baleones; deinde his ejectis Ottones, Ferrariam, Rhegium, Mutinam Ateſtini, Piſaurum, Forolivium Sfortiæ, Picenum agrum, Umbriam, Flaminiam, cum maxima Hetruriæ parte Pontifices tenebant. Interim Veneti qui á Carolo Magno libertatem impetrarant, Iſtriam primum, deinde Liburniam (inſulas omitto) Tarviſium, Vincentiam, poſt etiam Patavium, Veronam Bergonum, Brixiam, Cremam, Ravennam aliis ſenſim ademerunt, Florentini quoque, empta libertate ab Imp. Germanis, Piſanos, Volateranos, Aretinos & finitima oppida ſubegerunt. Lucenſes, Senenſes ac Genuenſes ſe quoque in libertatem iiſdem temporibus vindicarunt. Hæc tam multa oppida, tot Urbes ac multò plures, imperiis ac finibus diviſæ à regibus in Tyrannos, hinc in Optimates, mox in factiones & populares ſtatus, interdum etiam in puram Anarchiam inciderunt.

Ex Italia proficiſcamur in Germaniam, ubi in via primum occurret Helvetiorum Natio. Hæc multa per ſecula Imperatorum Legatis ac Vicariis Subjecta tandem jugum Comitum Habſburgenſium, qui poſtea Imperatores ac Archiduces Auſtriæ facti ſunt, portare

tare didicit: Sed pertæsa continuæ Tyrannidis Eorum, illiusque evertendæ causa hostilem Societatem anno 1315. formavit contra Domum Austriacam, ejusque compedibus, vi gladii, abjectis, in Libertatem, multo Nobilium, à quibus premebatur, sanguine effuso, se vindicavit, adeo ut jam in Europa non exiguam Supremæ Potestatis figuram præ se ferat.

Possem hîc Vobis, Auditores honoratissimi, prolixam de Revolutionibus Imperii Græcorum, Arabum, Turcarum, Polonorum, Hispanorum, Danorum ac Suecorum dare Historiam, sed quia brevitati votum dedi, consona muta potius quam vocalis esse conabor. Hoc saltem expeto; Detur venia de Anglorum mutationibus pauxillisper differendi. Polydorus Virgilius reges octo & sexaginta ex antiquis seu veris, seu fabulosis scriptoribus, mille circiter annis ante Cæsarem, Britannis imperasse scribit: Romanis verò, postea quam à Julio victi sint, annos quingentos paruisse, id est, ad Theodosium usque Juniorem; quibus temporibus cum à Scotis & Pictis gravissimè premerentur, ac de Romanorum copiis auxiliaribus desperare cœpissent, Saxonum copias è Germania evocarunt, hi pulsis Romano-Britannis Imperium facile occuparunt, sed ita, ut septem Reges divisis imperiis dominarentur, ac perpetuis bellis in seipsos grassarentur, quoad Egbertus post annos

nos circiter CCC. quam Anglo-Saxones Romano-Britannos in Galliam expulerant, id est, anno salutis DCCC. penè solus imperavit: Postea Dani ac Scoti, mox victi, mox Victores, Insulam more Prædonum annos fere CL. diripuerunt usque ad Eduardum Majorem, qui, Danis pulsis, imperium recepit. Centesimo post anno, bellis intestinis flagrantes, Gulielmum Normannum ad se vocarunt: Is, Harraldo Cæso, ac Republica constituta, Regnum successione ad suos detulit, qui annis ferè centum ac decem fortiter imperarunt. Secutus est Stephanus, Comes Blesensis, genere Gallus, qui Regnum legibus ac domestica disciplina humaniter informavit anno salutis MCXXXVI; post Henricus II. genere quoque Gallus, & Stephani, ut plerique ajunt, filius, paterno jure Comes Andium, Cenomanorum, ac Turonum, Stephani adoptione, & materna successione Angliam & Normanniam, uxoris dote Aquitaniam & Pictaviam consecutus, maximum Imperium dintissimè rexit, ac deinceps ejus posteri florens illud regnum, ac bellicis laudibus abundans annos CCCC. ita gubernarunt, ut Universam pene Galliam partim legitimo jure, partim arte & Marte tunc temporis, quando Gallia civili bello premeretur, occuparint, unde tamen non multo post à conspirantibus Gallis, & victoriarum incredibili celeritate utentibus iterum ejecti sunt.

Vide Bodin. Method: Hist. p: 314.

In

In Angliæ patriam reversi, cum hostili bello caterent, civilia cum tanta crudelitate gesserunt, ut ludicra videantur, quæ de tragic. Thebanorum feritate prodita sunt præ his, quæ à Polydoro narrantur, qui tamen in Gentis propriæ gratiam multa scripsisse fertur. Unde nec mirum videri debet, si Philippus Cominæus scripserit annis ferè XXX. quibus bella civilia gesta sunt, sua ætate cæsos esse regiæ stirpis homines amplius LXXX. omitto Reges duodecim, qui populi seditione ac Principum conjuratione cæsi, aut imperio spoliati fuere. Non opus est præsentis seculi extraordinarias Revolutiones: (concernentes Regis Caroli I. vitam ac mortem, Caroli II. exilium & restaurationem, Jacobi fratris abdicationem, & Guilielmi III. successionem) Verborum prolixitate depingere, siquidem tales Actus omnes in recenti vestra memoria vivunt, & nunquam morituri sunt.

Bodinus Meth. Hist.

Sufficiat pauca de Belgarum vicinorum superioris seculi mutatione annectere, & referre; Hæc contigit occasione Margaretæ Austriacæ, Caroli V. filiæ, Ducissæ Parmensis, & totius Belgii Gubernatricis cùm mandatum fratris sui, Hispaniarum Regis, de Inquisitione & Concilii Tridentini executione, publicasset. Quod cùm libero populo acerbum & intolerabile videretur eripi sibi libertatem colen-

di Deum, prout cuique ſua conſcientia, ſecundum verbi divini præſcriptum, ſuadebat, anno ſequenti, nim. 1568. Nobiles quidam conjuncti, amplius 400. gravi & juſta querela aures Gubernatricis implebant, ne intolerabile Inquiſitionis jugum imponeret, ſed libertatem in religione concederet. Eodem quoque tempore per libellum ſupplicem rogarunt Maximilianum II. Imperatorem, ut authoritate & interceſſione ſua *Inquiſitionem* impediret, ne tantum innocentis ſanguinis profunderetur. Interceſſerunt quoque nonnulli Electores & Principes Proteſtantes in Germania, qui per legatos ſuos Gubernatricem orabant, ut ſupplicantibus libertas conſcientiarum, erratorumque venia concederetur. Illa verò, ſi quid peterent, Regiam Majeſtatem compellandam eſſe docebat. Quare, cùm omnia miſeris, ſub tam atroci tyrannide meritò ſuſpirantibus, tentare animus erat, Marchionem Bergenſem & Ducem Montignium ad Regem Hiſp. ablegarunt, qui illi ſupplicarunt, & demiſſe petierunt, ut leniret atrocia de *Inquiſitione* lata edicta. Sed nullis precibus obſtinatum & obduratum Regis animum flectere potuerunt, & poſtquam eos Rex diu, ut ſæpe ante, ludificaſſet, tandem eos, contra jus Gentium, tanquam Majeſtatis reos, occidi juſſit. *Miſit* deinde Ferdinandum Albæ Ducem, (quo nemo unquam infeſtior Belgarum Hoſtis exſtitit:) cùm ingenti

genti exercitu in Belgium. Ille, quò insaturabilem Hiſpanorum avaritiam ſagioaret, eorumque cupiditates ſanguine miſerrimæ gentis explerer, violenter decimas vicesimasque petebat, & crudeliſſima Hiſpanica tyrannide, per horrendum Inquiſitionis Inſtitutum, infinita hominum millia, flammis, aquis, omnibuſque pœnarum exemplis perdebat, imò talem prorſus ſe gerebat, ut nullum ſocietatis humanæ commercium huic importuno prodigio intercedere videretur. Nimirum nec Comitum ille aut Principum familiis parcebat, ſiquidem Comites Egmondæ & Hornæ, plurimoſque Nobiles carnifici occidendos tradebant, ſæviebatque tum in amicos æque ac inimicos, dummodo, qui Babylonicam meretricem adorare nollent, è medio tollerentur. Tyrannus iſte ſtolide jactatus eſt, ſupra XVIII millia Belgarum ſe carnifici, intra quinque annos, tradidiſſe trucidandos, nec tamen iſto rigore Patribus Inquiſitionis ſatisfeciſſe.

Harlemi, non procul Amſtelodamo, vidi hiſce meis oculis in Urbis curia aſſervatos gladios quinque, quibus Tyrannus Albanus uſus eſt in decollatione fidelium mille ducentorum, maximam partem Nobilium, cùm illos in Foro publico, uno die, è medio tolleret. Sextus gladius (Harlemiani dicunt furto, potius dono) ablatus, & Caſſellas in excellentiſſimum illud Landgraviorum Haſſiæ armamen-

tarium delatus est, ubi ad siniſtrum, ſuperioris contabulationis in introitu latus pendet omnibus intrantibus conſpicuus: Legi in hoc Carnificis gladio Caſſellano hæc chalybi inciſa verba notabilia:

Harlemi quondam Albani dominante furore
Chriſtiadum madidus ſæpe cruore fui.
Wolmerchuſani verùm nunc munere tandem
Servio Juſtitiæ, Dux Guilielme, tuæ.

At quem fructum hæc crudelitas peperit, & habuit? Hunc videlicet, ut pleræq; Belgicæ Provinciæ ad extrema redactæ Regem ſuum ceu Tyrannum immanem omni imperio indignum judicantes arma contra eum animociſſimè ſuſciperent, Wilhelmum Comitem Naſſovium, ac Principem Aurangiæ, Conſilio & armis Heroem fortiſſimum, rebus ſuis præficerent, ſeque ſuo Marte in Libertatem vindicarent. Deus autem arma illorum pro religione & patriæ libertate juſtè ſuſcepta, tam manifeſto favore, & admirandis ſucceſſibus proſecutus eſt, ut non ſolùm omnia feliciter recuperarent, quæ Dux de Alba, ejuſque ſucceſſores, armis, velut inundante diluvio, obruerant, ſed tandem etiam potentiſſimum Hoſtem invitum adigerent, ut ab eodem omnino Gentes liberæ pronunciarentur, quæ uſque ad hæc tempora armis ſe defendunt, nec ulla Hiſpano eas recuperandi ſpes reliqua eſt, jamque cum ſuis olim ſubditis æquo paciſci

tiſci jure non aſpernatur. Ecce tantum potuit Religio Papiſtica ſuadere & procreare damnorum malorumque Magno illi Hiſp. Regi, cùm illam illegitimis & injuſtis mediis, nim. armis ferro ac flamma, aqua ac laqueo propagare, & Diſſentientes Non-Conformiſtas totaliter peſſundare & extirpare conſtituiſſet: O quanti hoc pœnitere primum emit, & poſtea vendidit! O utinam omnes Reges ac Principes Pontificii hocce exemplo & veſtigio territi & edocti melius & mollius ſaperent, abhorrerentque Religionem ſuam armis carnalibus propagare, quibus, experientia teſte, plus deficiunt, quàm proficiunt!

Ut autem hæc clarius perſpiciamus: Diſtinguendum eſt inter propagare & propugnare. Doceo 1. *Veram Religionem armis, gladio, laqueo propagare, Principi vel Magiſtratui nullatenus licere, & è contrà* 2. *Veram Religionem armis propugnare, ſive defendere, quàm maximè licere.*

Primæ meæ aſſertioni uterque Antichriſtus Orientalis & Occidentalis, & verbis & factis contrariatur. *Mahumet* namque gloriari non dubitavit, ſe miſſum eſſe non in virtute miraculorum, ſed gladii, ad conterendos omnes Contradicentes. *Papa Rom.* idem facit, uti ex Inquiſitione Hiſp. conſtat; ſimiliter etiam Jeſuitæ Principes atque Magiſtratus ad arma capienda adverſus ſubditos

Pro-

Proteſtantes incitare ſolent, ut ex Coſteri Enchiridio luculenter, aliiſque patet:

Verum nos ex verbo Dei docemus atque dicimus.

1. *Quod Magiſtratus Chriſtianus jure ſubditos ſuos ad religionem atque fidem cogere non queat:* Quia hominum voluntatibus atque conſcientiis dominari eſt ſupra vires omnium hominum conſtitutum. Nam voluntas cogi non poteſt. Coacta voluntas, ut inquiunt Juriſconſulti, non eſt voluntas, *D. Matthæus in Comment. de Regul. Jur.* p. 41. Voluntas per eſſentiam libera eſt, adeò ut libertate detracta voluntas deſinat eſſe voluntas, *Scal. Exerc.* 307. I. 25, De qua libera poteſtate dicimus verè & omnium Gentium conſenſu; Volo velle, volo nolle, *Scal. ibid.* Jam verò religio & fides ſunt maximè voluntaria, nam fides eſt notitia in mente, & aſſenſus liberrimus in voluntate: Mentes autem & voluntates hominum nemo Mortalium cogere poteſt. Unde non minus piè quàm verè dixit *Stephanus Batori*, gloriosiſſimus ille Poloniæ Rex: Deum tria ſibi reſervaſſe, 1. Ex nihilo aliquid creare. 2. Futura prænunciare. 3. Conſcientiis dominari. Adſtipulatur Lactantius *lib.* 5. *Inſtit. Divin. cap.* 19. dicens: *Quis imponat mihi neceſſitatem vel credendi quod nolim, vel, quod velim, non credendi. Nihil tam voluntarium*

tarium quàm Religio, in qua si animus aver-sus, jam sublata, jam nulla, jam hypocrisis est. Similiter Maximiliani II. Imp. sententia constans fuit: *Nullam esse Tyrannidem intolerabiliorem quàm conscientiis dominari velle, quia solus Deus sit conscientiarum Dominus.*

II. Dicimus, quod *Magistratus Christianus Subditos ad Religionem cogere non debat.* Nam ad Religionem atque fidem coactio est

Primò ἄγραφος. Nam nullibi in Scriptura S. præsertim autem in N. T. mandatum est, ut homines Christiani externa violentiâ, ferro, laqueo, flammaque ad religionem capessendam adigantur. In parabola quidem de Cœna Magna narratur, Patremfamilias servo suo mandasse, ut invitatos ad Cœnam COMPELLAT vel COGAT intrare: Verum coactio illa non est *externa, vel violenta*, quia hæc Ministris Ecclesiæ, quorum arma non sunt carnalia, nullo modo competit, sed *moralis* vel *spiritualis*, quæ consistit in verbi divini prædicatione, & pœnarum comminatione, qua mediante auditores suos Ecclesiæ Ministri ad pœnitentiam excitare debent. Luc. 14 23.

Deinde est *ἀντίτυπος.* Nam perversus & inversus ille per milites, quos Dragones vocant, docendi ordo planè ignotus fuit Apostolicæ & primitivæ Ecclesiæ, imo eidem est è diametro contrarius: Nam Christus jussit,

Apo-

Apostolos docere ac baptizare, non verò jussit, ut eos, qui audire nollent, interficerent, aut Civilis authoritate potestatis ad credendum compellerent. Huc respiciens D. Paulus, 2 *Cor.* 10. 4. inquit: *Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed δυνατὰ τῷ θεῷ potentia Deo*, hoc est, à Deo, *ad subversionem munitionum.*

Tertio est ἄλογος καὶ ἀθεόλογος. Ideoque cum infelici successu conjuncta. Violenta namque & cruentis mediis homines ab illa religione, ad quam coguntur, magis abalienantur & irritantur. Coactio enim illa non fidem sed hypocrisin inducit, unde pulchrè ait *D. Gregorius*: Qui fidem asperitatibus propagari volunt, suas, non Dei causas creduntur attendere. *Tertull. in lib. ad scapulam* cap. 2. p. 88. *Religionis non est cogere ad religionem, quæ sponte suscipi debet, non vi.* Et in Apologet. *c.* 23. inquit: Videte, ne & hoc ad irreligiositatis elogium concurrat, admirere libertatem religionis, ut non liceat mihi colere, quem velim, sed cogar colere, quem nolim: Nemo se ab invito coli vellet, ne homo quidem, Confer *Psal.* 54. 7. Unde Rex Navarræ in literis ad Nobiles Aquitaniæ, apud *Dinothum, lib. 6. Histor. Gall. fol.* 488. recte scribit: Non gladio, sed persuasione, ac vi doctrinæ, in cordibus hominum Religio plantatur, & honesto vitæ exemplo confirmatur.

Per-

Pergo jam ad II. meam Assertionem, & doceo: *Veram Religionem armis propugnare ac defendere legitimum ac licitum esse*: Nam piis Principibus non tantum licet, sed etiam eos decet, si qua vis publica atque injuria subditis suis, præsertim ab hostibus externis, intentetur, sive religionis sive libertatis abripiendæ prætextu id ipsum fiat, eorum defensionem suscipere, & non tantum nomine sed & re & omine Fidei Defensores esse. In tali namque bello non hoc præcipuè quæritur: An Religio in se & per se armis defendenda, sed an subditi propter religionis professionem injustè oppressi à Principe suo contra vim illatam sint defendendi? Id quod non solum licitum sed etiam necessarium esse contendimus: Nam immota est hæc Lex naturæ: *Vim vi repellere licet*: In quam sententiam etiam *Cicero* graphicè differit in *Oratione pro Milone*: Est, Judices, hæc non scripta sed nata Lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti sed imbuti sumus, ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. Hæc Cicero. Sic olim Judices, Reges atque Duces populi Dei veram religionem propugnarunt adversus Philistæos, alioſque feroces Tyrannos legimus, 1 *Macc.* 3. 20.

cùm Antiochus Iſraelitas religionis cauſa oppugnatet, dicebat Judas Maccabæus: *Ipſi veniunt ad nos ut diſperdant nos, & uxores noſtras & filios noſtros:* Nos *vero pugnabimus pro animabus noſtris, & pro legibus noſtris.* Ita Conſtantinus M. & Theodoſius M. Chriſtianos contra Gentiles armis tuebantur, & hactenus Chriſtiana Religio contra Turcarum vim defenditur. Nam ſi patriam, ſi libertatem, fortunas denique adverſus injuſtam hoſtium violentiam defendere licet, utique etiam religionem veram, neceſſitate ita flagitante, defendere licebit: Hinc veteri proverbio pro *aris* & *focis* pugnare dicuntur, qui ſe ſuoſque juſto bello, ſive ſacrum, ſive profanum illud fuerit, defendunt. Neque ab hoc officio Magiſtratus propter incertum belli eventum deterreri debet, ſed potius eum Deo committere, dicendo cum Joabo, belli Duce, adverſus Ammonitas & Syros pugnaturo: *Confortemini nos pro populo noſtro, & pro urbibus Dei noſtri: Dominus autem faciat quod bonum eſt in oculis ejus,* 2 Sam. 10, 12.

Sed quo me fervidus contra Tyrannos, falſam ſuam Religionem gladio propagantes, abripit ardor? Abductus ſum ferè ad devia, tempus eſt ut ad viam regiam Orationis meæ revertar, & opus, quaſi derelictum, reſumam, & redintegrem: Vidimus omnes Reges ac Regna non forte fortuito ſed à Dei ſapientiſſima

sima providentia Ortum & occasum suum habere, & ad ipsius nutum & arbitrium ad certum tempus stare vel cadere: Nam ut hominibus singulis sua adolescentia, robur, senecta, mors obtingit, ita et Regibus & regnis, & ut Solem assidue vel nubes aliqua subducit, vel nox condit, ita talium splendor & felicitas vel obscuratur, vel evanescit;

Sed quæret fortè hic aliquis: Quas harum revolutionum & mutationum sacra pagina assignet & referat causas?

Multæ sunt, Auditores, & variæ, sed ne patientia vestra abuti videar & benevolentia, præcipuas tantum adducam, ut si non rationum pondere, & verborum lenocinio, brevitate saltem mea & compendio vobis placeam.

I. TYRANNIS.

1. *Tyrannis* Regum prima sæpe Revolutionis causa est. Aiunt; *Nullum violentum diuturnum*: Tyrannis est sævum, sanguinolentum ac violentum Imperium, juxta definitionem Juvenalis: *Quid Nero tam sæva crudaque Tyrannide fecit?* Apud Veteres in bonam partem Tyrannus dicebatur pro Domino, Rege, seu Monarcha qui plenam habebat in subditos potestatem. Ab initio enim, teste Calepino, omnium Civitatum regionumque imperium penes Reges fuit, quos ad hujusmodi fastigium Majestatis non nativitas, non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat, qui etiam Tyranni ob fortitudinem vocabantur, Unde Virgi-

Sat. 8.

7 Æneid lius: *Pars mihi pacis erit dextram tetigisse Tyranni.* Postea tamen Tyranni nomen ad illos solum restrictum est, qui per insolentiam & crudelitatem legitimæ potestatis viribus abutebantur, & vi & quadam animi libidine dominabantur, non jure & legibus æquis: Idcirco tales Principes non amabantur sed metuebantur à subditis suis, attestante Daniele, Dan. 5. 19. dum de Tyranno Nebucadnezare ita loquitur: *Ob amplitudinem, quam dederat ei Deus, omnes populi, nationes, & linguæ tremebant ac timebant à conspectu ejus, quem volebat occidebat, & quem volebat in vita conservabat, & quem volebat extollebat, & quem volebat deprimebat.* Sic volo, sic jubeo, stet pro ratione voluntas! *Dan.* 12. 36. Vultis, Auditores, ut ad oculum vobis depingam Regis Tyranni proprietates? Faciam, attendite & conspicite veram illius picturam.

1. *Conatur evertere legitimum Dei cultum,* & in illius locum substituere idololatricum & superstitiosum, prout *Antiochus Epiphanes* auferebat jugem & verum Dei cultum, ac in illius locum ponebat detestationem desolantem, *Dan.* 12. 11. quam ob rem gravissime tales reges puniti sunt, teste *Esdra* 6. 12. *Deus, cujus nomen habitat in domo sua, dejiciet è throno omnem regem ac populum qui extenderit manum suam ad mutandum,* sci verum Dei cultum, *quo destruat domum*

Dei

Dei hujus: Interdum quidem *quoad extra* dissimulant, et volunt videri Orthodoxæ religiones amantes ac Defensores, sed *quoad intra Tuta frequensque via est per amici fallere nomen.* Data occasione tales oves fiunt lupi rapaces, et gregis vastatores: Olim Judæorum Hostes magnam simulabant in cultu concordiam et consensum dicentes primoribus paternarum familiarum, *Nos ædificabimus templum vobiscum, &, sicut Vos, requisituri sumus Deum vestrum, non enim alteri amplius Deo sacrificabimus.* Responderunt autem illis Proceres Israelis: *Non est vestrum nobiscum ædificare domum Deo nostro, sed nos una ædificabimus Jehovæ Deo Israelis, sicut præcepit nobis rex Cyrus,* Rex *Persidis*, Esdr. 4. 2. Herodes in animo habebat perdere Christum, sed externè desiderabat ejus cultum et adorationem, *Mat.* 2. 8. Simili modo XLV. Rom. Imperator et Tyrannus *Julianus Apostata* simulabat, antequam Rex constitueretur, se esse verum et Orthodoxum Christianum, quamvis diu ante, sed clam, et inter privatos parietes ad Gentilismum defecisset; sed Imperator stabilitus vulpinam cum lupina pelle mutavit, et cordis arcana adaperuit. Ideò quemadmodum Bonifacio VIII, P. R. epitaphium erectum est hisce verbis, *Intravit ut vulpes, regnavit ut Leo, mortuus est ut canis.* Ita merito de hoc Imperatore dici potest:

Intra-

Intravit ut vulpes, se Orthodoxum simulando, cum esset Ethnicus; *Regnavit ut Leo* omnia obstacula et impedimenta Evangelii cursui præjiciendo, Bonos fidei Confessores persequendo, Malos Gentilismi sectatores ad primaria officia promovendo, &c. Ideo quoq; mortuus est *ut canis*, hoc est, tragicum exitum sortiendo. Nam sagitta vel hasta in prælio adversus Persas vulneratus, jam jam moriturus fertur manum sanguine suo impleviſſe, illumque in aerem projeciſſe, et Christum debellatorem suum rabiosè allatraſſe hoc scommate: *Vicisti Galilæe* (Galilæos enim per contumeliam Christianos nominabat, ipsumque Christum Galilæum:) Ita simul et victoriam confessus est, et animam cum blasphemiâ evomuit.

Theodorer. lib. 3. 25 Niceph. lib. 10. cap. 25.

2. *Superat feritate sua leones et ursos* dum in Populum tenuem infirmumque grassatur; Audite in hujus Confirmationem verba Regis, non Tyranni: *Dominator improbus in populum tenuem est sicuti Leo rugiens et ursus discursans.* 3. *Subditos excogitatis et impositis variis oneribus affligit*, et vitam ipsorum amaram efficit, ita Pharao coegit Israelitas per sævitiam ipsi servire, & amaram effecit vitam eorum servitute dura *Exod.* 1. 14. 4. *Formidat à viro forti*, quem videt apud subditos in pretio esse, & in omnibus secundari, atque adeo omnibus modis studet eum per fas & nefas è medio tollere, timens ne

Pro. 28. 15.

ne regnum ei deferatur, cujus rei exemplum Rex Saul eſt, qui Davidem, ne ipſi in regno ſuccederet, haſta, quam in manu habebat, percutere; et parieti percuſſum affigere conabatur, 1 *Sam.* 18. 10. ſed *Vana ſine viribus ira.* *Nemo* etenim, quod notandum, *ſucceſſorem divinitus deſignatum è medio tollere poteſt,* quia Decreta Dei immutari viribus humanis nequeunt: juxta *Pſalm.* 33. 11. Probabo hoc non tantum prædicto Saulis exemplo, ſed & aliis ex ſacris & profanis Hiſtoriis petitis: E. G. *Salomon* voluit interficere Jeroboamum, ſervum ſuum, ſeu præfectum tributorum, eo quod intellexerat eum regnaturum in 10. tribus poſt mortem ſuam, ex Prophetia Ahiæ Silonitæ, ſed non potuit: Dominus enim ita decreverat ob peccatum Salomonis, atque ideo effugiens manus ejus fugit in Ægyptum ad Seſac Regem illius, donec mortuus fuit Salomon, & ſucceſſit Jeroboam in regnum, non melior Salomone, quia & ipſe fuit idololatra, 1 *Reg.* 11. 30, 31. & 1 *Reg.* 12. 15, 20. *Joas* Ochoziæ Regis Juda filius, cùm in crepundiis eſſet, omni virili ſtirpe Davidicæ gentis, crudeliſſimo Athaliæ aviæ imperio, uno die extincta, vita donatus eſt, opera aliena regno ſpoliatus, puer tamen adhuc regnum recepit, 2 *Reg.* 11. Receptum turpiter amiſiſſet, niſi aliud aliquanto turpius omni gaza regia fuiſſet ab eo redemptum: Ad poſtremum ferrum, quod

in-

infans aliena effugit solertia, sua ipsius effugere non potuit, 2 *Reg.* 12. *Herodes Ascalonita* Messiam recens natum Judæorum Regem è medio tollere conatus, multo effuso sanguine innocentium infantium, & sui ipsius et aliorum: Verum irrito conatu. Nam
Matt. 2. decretum Dei erat, quod ex semine David Rex super solium Davidis usque ad tempus Messiæ successurus esset. Ideoque Herodes Regem successorem tollere non valuit.

Vultis etiam exempla profana? Dabo. *Astyages* metuens sibi nasci ex filia Mandane successorem in regno, voluit perdere ex illa natum filium Cyrum, sed non potuit: *Cambyses*, Cyri filius, admonitus in somniis quod Smerdes ei successurus esset, putans sortem eludere, curavit fratrem suum Smerdin interimi, tamen non evitavit, quod decretum erat: Nam alius Magi filius, Smerdin se dicens, ei successit, et per seditionem regnum occupavit. *Tiberius Cæsar* post mortem Germanici factus crudelis, Astrologiæ se dedit in hominum perniciem. Nam multos, indagata illorum nativitate, si quid excellens vel imperium concernens inveniret, occidebat, Galbam tamen futurum Imperatorem non occidit. *Valens Imp: Arrianus* successorem sibi destinatum extinguere voluit, sed non potuit: Nam cum Dæmonem consuleret: quis post eum imperio potiturus esset? accepit à Dæmone literas græcas

ΘΕΟΔ

ΘΕΟΔ, significans hoc esse initium nominis ejus. Qua ratione Valens jussit occidi omnes, quotquot in nominum suorum initiis haberent has literas, nempe vel nomen Theodi, vel Theoduli, sed non potuit Theodosium successorem suum perimere. Sed pergendum.

5. Tyranni proprietas est crudelissimè *sævire in eos qui corresponderunt vel communicarunt cum viris illis magnanimis*, quos suspectos habet, neque excusationem, purgationem vel defensionem ullam admittit, de qua re notabile exemplum habemus in *Saule*, qui idcirco *Achimelecum* cum tota familia morte mulctabat; quod innocentem Davidem vel verbo defendere ausus esset. 1 Sam. 22. 16.

Sed quæret quis? Annon eadem mensurâ mensuratum est Tyrannis, quâ aliis mensurarunt? An Dei edictum falsum et effecti expers est: *Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis ipsius iterum effunditor*? Insignis Poëta Juvenalis huic quæstioni non minus verè quam eleganter respondet: Gen. 9. 6

Ad generum Cereris sine cæde & sanguine pauci
Descendunt Reges & sicca morte Tyranni.

Sacer codex confirmat idem, *Ps.* 37. 2. *Malefici funditus delebuntur. Potentes po-*

tenter tormenta patientur, Sap. 6. 7. *Gladium evaginaverunt impii, intenderunt arcum suam ut prosternant pauperem & inopem, & trucident rectos corde. Gladius eorum intrabit in corda ipsorum, & arcus eorum confringetur*, Psal. 37. 14, 15. Exempla habemus illustria in omnibus Tyrannis; *Saul* sæpe in furore gladium evaginaverat adversus Davidem ejusque asseclas innocentes, sed tandem cor ipsius atque viscera intravit, quando proprio gladio se ipsum confodit, 1 *Sam.* 31. 4. Ita etiam *Sendcherib* Rex Assyriorum *Ezechiæ* pientissimo Regi Juda et toti populo Israel horrenda quæque minabatur, gladium suum adversus eos evaginabat, ut inopes ad resistendum prosterneret, et rectos corde trucidaret, sed gladius intrabat in cor ejus cum à propriis filiis suis Adramelech et Sarassar in templo Nisroth interficeretur, 2 *Reg.* 19. 36, 37. *Jos.* 37. 36. *Psal.* 37. Sic alii Tyranni injusti peribunt PARITER et SIMUL, ait Psaltes; Verissimum hoc esse exempla Absolonis, Achabi, Herodis Ascalonitæ, Antipæ, Agrippæ, Holofernis, Antiochi, Belsazaris, Neronis, Diocletiani, Aureliani, Valeriani, Juliani, Phocæ, aliorumque innumerabilium evidenter docent.

Ubi notandum quod moneant Politici, tractatum nominari Tyrannos in veterum Historiis, quarum mors placida fuit, nempe

Dis-

Dionyſium Majorem, *Syllam*, & *Tiberium Imperatorem*, ſub quo Chriſtus crucifixus eſt. At hæc exempla neminem turbent: Nam licet non tragica morte ſint extincti in hoc mundo, tamen in altero ſeculo dignam impietatis mercedem reportarunt: *Tandem* enim, ut David ait, *Impii peribunt:* Quare non reſpiciendum eſt ad exigui temporis pompam & ſplendorem, quo hominum illi oculos perſtringunt (qui tamen eſt πολλὴ φαντασία juxta Spiritus S. judicium, *Act.* 25. 23.) ſed ad extremum finem, qui erit in altero mundo, animi noſtri oculos convertere debemus. Pulchrè Herodotus in Clione inquit: Ἐκ θεῶν νέμεσις μεγάλη: Alias conſtantiſſima S. Scripturæ ſententia eſt: Quod: *Qui gladium ſumit* (ſcilicet illegitimè & injuſtè illum uſurpando:) *ille gladio peribit*, Matt. 26. 52. & Apoc. 13. 10. *Qui gladio occiderit, illum gladio occidi oportet*, nam innocenter interfectorum ſanguis clamat ad Dominum vindictam, neque ceſſat donec exaudiatur, *Gen.* 4. 10. & par pari referatur. Apoc. 6. 10.

Expectatiſne ut adducam profana veritatis hujus exempla? Auſculcate. Cambyſes, qui in S. Codice vulgo Artaxerxes appellatur, erat Vir ſanguinum atque doloſus, nam motus falſa ſuſpicione 1. Smerdin fratrem ſuum nefario atque immani auſu trucidari juſſit. 2. Sororem ſuam, eandemq;

demque uxorem Meroem crudelissime interemit. 3. Filium Prexaspis, eum propter temulentiam reprehendentis, sagitta transfixum interfecit. 4. Duodecim Persas, viros nobiles, uno tempore è medio sustulit. Verum Cambyses, talis cùm esset, aliquanto post divinitus punitus est: Cùm enim in equum adscenderet decidens ex vagina gladius ferit ei femur, ex quo vulnere paucos post dies mortuus in sanguine est: Præterea ex C. Julii Cæsaris interfectoribus nullus triennium supervixit: Et memorabile est quod Val. Max. lib. 8. 6. narrat *quod omnes interfectores Cæsaris violenta morte, & iisdem gladiis, quibus cædem perpetraverant, ipsimet perierint*: Haud ægre feretis, spero, si similis sceleris reos (videlicet illos qui XXXII. Germanorum Imperatorem *Adolphum Comitem Nassovienſem*, unum ex Augustissimis gloriosissimi nostri Regis Guilielmi Majoribus Consanguineis publico in prælio trucidarunt:) sub eadem vindictæ divinæ rigore in scenam produxero.

Hic *Adolphus* è veteri & præstantissima Nassovicorum Comitum familia oriundus fuit: Quæ Gens generosa in bellis Italicis, rebus pro imperio fortiter gestis, Henricorum seculo, inclaruit, & ab exiguis initiis eo potentiæ progressa est, ut non tantum vicinos inter Comites ultra citraque

Ab-

Abnobios montes, qui Cattos ab Angrivariis & Westphalis dividunt, principem sit consecuta locum, sed etiam ad fastigium Ducum apud exteras nationes conscenderit, & ditioni Augustæ multas alias ampliores adjecerit. Hic, inquam, Adolphus, Rudolpho Habsburgensi rebus humanis exempto, Francofurti A. C. 1292. in die Epiphaniæ Imperator electus & renunciatus, inde Aquisgranum deductus, ibique cum uxore Imagina ab ArchiEpiscopo Colonienſi unctus & coronatus est; A Pontifice verò Romano, cujus inaugurationem constanter respuit, non est coronatus, à Rudolpho prædecessore edoctus nugas istas esse contemnendas, ut splendidam miseriam. Is enim ut Italiæ se committeret, quo à Papa coronaretur, persuaderi non potuit, solitus ad mentionem itineris Italici recitare illos Horatii ex apologo Æsopico desumtos versus.

——— *sed me vestigia terrent,*
Omnia te antrorsum sp. tantia, nulla retrorsum.

Electores ad eligendum hunc *Nassovicum* imprimis commovebantur præclaris fortitudinis Bellicæ speciminibus, quæ ante Imperium ediderat, de quibus unicum saltem ex plurimis referam: Ducem Brabantiæ, numero superiorem, quinque prœliis ordine vicit, & occisis quinque belli Ducibus, spolia opima re-

reportavit. Quamobrem sibi magnam virtutis opinionem famamque conciliavit non modicam, nec solùm prosperis, verum etiam adversis rebus invictus. Cùm enim sexto proelio adversus Brabantos captus, & ab ipsomet Duce interrogatus esset: Ecquis esset? Masculè respondit: Sum Comes Nassoviæ, non quidem ditionibus potens, "sed rebus magnis gerendis natus, mirorque quod gladii mei mucronem effugere potueris, ut discerres hostem numero imparem non esse contemnendum. Hoc audaci responso delectatus Dux Brabantiæ honestè habitum & donis oneratum, factâ pace, domum dimisit. Sed ad rem redeamus. Quidam ex Principibus Germaniæ, Ductore *Alberto Austriaco*, conspirationem primum & postea apertum Bellum contra hunc Adolphum instituerunt, eum in finem, ut, ipso ab imperio rejecto, Austriacus succederet. Cui ut occurreret Adolphus contulit se Rhenum versus, ubi instructus Rudolphi Electoris Palatini Generi sui, & Ottonis Bavariæ Ducis auxiliis, acerrimum contra Austriacos pro corona Imperatoria, commisit certamen ad mœnia Urbis Spirensis. Ad extremum *Adolphus*, quod esset animi vehementior, equitatum suum rapit in Austriacos haud exspectatò, ut prudentissimè monebatur, peditum exercitu. *Albertus*, qui id operam dederat, ut adversum haberent solem hostes, armis eos æstuq; de-

Cuspin. Cæsarius l. 5. fol. 361. Pantaleon fol. 363.

Trithemius Chron. Hirsav. Naucle-rus part. 2. Generat. 44.

cit

cit. *Adolphus* ipsum propria manu in prælio primum vulneravit lœvus oculum, qui prostratus in terram, cum galeam armiger levasset, secundo ab illo in collo vulnere ac ictu accepto, generosè obiit, cum imperasset annis sex & sex mensibus: Quanquam autem desiderari quædam in *Adolpho* potuerunt, tamen quia Unctus fuit Domini, omnes, qui in ejus necem cum interfectore conspiraverunt, sive sint Comites, sive Archiepiscopi, sive Episcopi, malâ morte, divina ulciscente vindictâ injuriam ejus, perierunt: Nam *Albertus* ipse regni usurpator à *Johanne*, fratris filio, fuit occisus. Comes *Albertus* de Hohenloe in itinere à Duce Bavariæ Ottone, Adolphi Genero, necatus. Comes de Oxenstein vulneratus in conflictu obiit. Gerhardus Eppensteinius Archiepiscopus Moguntinus inventus est mortuus, sedens in sella. Comes Bipontinus in fluvio, Glieſe dicto, fuit submersus. Comes de Leiningen phreneticus & variis calamitatibus miser factus est. Conradus Episcopus Argentoratensis ante Friburgum à quodam rustico gladio interemptus. Cæterique omnes simili pene interitu periere, adeo ut verum maneat: *Per quæ quis peccat per idem punitur & idem.*

Hisce obiter commemoratis & accidentaliter interspersis, meum est reverti & redire ad Tyrannidem exercentes Principes, quos vindex justitiæ Deus in solio sedens *Psal.* 9. 5. removens

removens & constituens Reges *Dan.* 2. 21. & ipse excelsus dominans super regna hominum dat illa cui vult, *Dan.* 4. 22. humiliansque & exaltans quoscunque vult, *Psal.* 75. 7. non solum proprio interitu, sed & magnis regnorum ac provinciarum suarum mutationibus ac revolutionibus non rarò acriter punire solet; Ubi tamen *lento gradu ad vindictam divina procedit ira, sed tarditatem supplicii gravitate compensat.* Cujus rei luculentum habemus exemplum in Philippo & Henrico utroque, Hisp. ac Galliæ, Rege II. maximis Protestantium Christianorum Tyrannis & Persecutoribus, quibus Deus quidem longa ad resipiscendum tempora indulsit, sed cùm illi illa per contemtum neglexerint, horribili quoque modo vitam cum morte commutare debuerunt. *Philippus* enim II. infelicem animam, quæ tot innumeris millibus, ense, rotâ, ponto, funibus igneque necatis exitio fuerat, A. C. 1598. & vitæ 72. in servili timore ac tremore, exhalavit, postquam sæviissimos morbos pertulisset, horribilique mortis (Cervera de Turre de morte Phil. II.) genere, nempe φθειριάσει, erumpentibus toto corpore vermibus, extingueretur, de quo ita D. Baudius.

Thuanus lib. 120.

——*Rex ille Philippus*
Tot populis terrisque potens lateque Tyranno,

Oc-

Occidit à foedo rosus grege vermiculorum,
Carnificesque suos miserando corpore pavit
Vivens atque videns, & propria funera planxit.

Quanquam autem abominandum illud mortis genus ad causas naturales ab Archiatris & Medicis Hispanicis referebatur, tamen constat illud pœnæ genus sceleratis principibus imponi solere, ut in summo dolore vitam suam finirent, & de nullo ferè excelsæ dignitatis Principe legimus, quod tali mortis genere interierit, nisi qui vel sæviendo, vel divinos honores affectando, humanitatem exuisset. Sic Antiochus Epiphanes, 2 *Macc.* 9. Herodes Ascalonita, apud Josephum lib. 17. antiq. c. 8. Herodes Antipas, Act. 12. Galerius Maximinus, infensissimus Christianorum Hostis, & Arnulphus Imperator miserè φθειριάσει extincti scribuntur.

Interea *Henricum* II. Regem Galliæ quod attinet is superiori seculo tam horrendam & atrocem contra Reformatos incœpit persecutionem, ut nemo illam omni verborum vi & grandiloquentia possit depingere. Sed hanc Tyrannidem Deus in ipso Rege graviter etiam in hac vita ultus est. Rex enim jurando comminatus fuerat se ex Reformatorum comburendorum cineribus montem maximæ altitudinis & latitudinis confecturum, cui vix similis in Galliis extaret;

Cùm autem filio Dei Iesu Christo videretur hic Rex mensuram crudelitatis suæ impleviſſe, apprehendit ſceptrum ferreum, & hunc Perſecutorem, tanquam vas figuli, proſtravit & commínuit: Cum enim Pariſiis anno 1559. nuptiæ Philippi regis Hiſpani celebrarentur, et in ludis equeſtribus *Gabrielem Comitem Mongomerium*, porrectâ haſtâ, ad certamen equeſtre invitaret, & invitum cogeret, Mongomerius cum Rege concurrens haſtam quidem eleganter ſuper Regis thoracem ferreum fregit, ſed galea Regis non ſatis clauſa admiſit tenuiſſima quædam fragmenta haſtæ Mongomerianæ, quæ ſupra oculum Regis per craneum in cerebrum penetrarunt, ex quo vulnere, cùm graviſſimos & ſupra modum exquiſitiſſimos cruciatus ac dolores, per integros novem dies toleraſſet, adinſtar canis rabidi, expiravit: Ecce tam durum utrique huic Regi fuit *contra ſtimulos calcitrare*.

Act. 9. 5.

D. Sacus Poſtill. fol. 399. Chytræus in Chron. Sax. Camer part. 1. hiſt. c. 83 Sleid. contin. lib. 8. Martyrologium Crotii. lib. 8.

Sed hos et omnes alios Tyrannos & Homicidas longis paraſangis ſua crudelitate ſuperat Papa Romanus, qui per ſuos ſatellites & aſſeelas intra 30. annos, (nim. ab anno 1550. uſque ad 1580.) novies centena millia hominum in Gallia, Italia, Hiſpania, Anglia & Belgio interfici curavit. Inter ea 39. Principes, 148. Comites, 235. Barones, 147518. nobiles, 700060. ex vulgo, ab Hiſtoricis fide dignis, numerantur. Quis ad nu-

numeri illius penè innumeri immenſitatem, & ad feralem tot Chriſtianorum, cruciatibus ac homicidiis, tam brevi temporis ſpatio, ſublatorum memoriam non cohorreſceret? Quis jam non diceret Papam Romanum eſſe verum Antichriſtum, imo *meretricem illam Babylonicam, amictam purpura & cocco*, & MARTYRUM SANGUINE EBRIAM? Apoc. 17

Quando autem hujus Beſtiæ Apocalypticæ uſurpatum Imperium ſupremum revolutionem & mutationem ſuam ultimam ſit perpeſſurum, & quando *Dominus ſceleratum illum ſit abſumturus Spiritu oris ſui*, nobis, quorum ſcire imperfectum eſt, non licet definire. Sed hæc ſufficiant de Tyrannide, quæ prima mutatorum & mutandorum Regum & Regnorum ſolet eſſe cauſa. Progrediamur jam ad ſecundam, quæ eſt 2 Theſ. 2. 8. 1 Cor. 13. 9.

IMPIETAS vel IRRELIGIOSITAS, quæ ſi regnat, non Princeps officium ſuum, non Subditi faciunt. E contrà nulla res magis animos & mores componit, quam Religio vera, & illa ubi in pectus demiſſa, Virtutum agmen ſequitur. Contra motâ Religionis anchora, turbata ſimul reipublicæ navis, & ubi Impietas dominatur, ſtare diu ea nequit. Deus enim ut glorioſiſſimus gloriæ nominis ſui eſt vindex, ita non patitur abire impunè contemtum verbi ſui, ſed ejuſmodi genus hominum II. Impietas

(si homines dicendi sunt, & non potius brutæ pecudes:) inexplabili odio aversatur, & exquisitissimis suppliciis, quæ publicis quæ privatis, in tales animadvertit: Vultis scripturæ locum? Certè non alio spectat illud Prophetæ, Es. 40. 24. Quemadmodum, inquit, *Stipulam devorat ignis, & paleas flamma absumit, sic radix eorum quasi putredo erit, & germen illorum sicut pulvis abibit.* Quare? quia, inquit Propheta, *abjecerunt legem Domini exercituum, & sanctum Israelis blasphemiis affecerunt, domus rejecta est Jacob, & repleta est ejus Terra idolis, & opus manuum suarum adorarunt.* Tantum scilicet potest effrœnis illa morum licentia irreligiosa, & extremum malorum *Impietas*, quæ ubi dominari cœpit, & levato quasi velo, fractisque pudoris omnis ac honesti repagulis, ferream semel frontem induit, nulla amplius ratione compesci potest,

Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Eoque Respublicas illas pessum ire et in ruinam agi tandem necesse est quæ numinis contemptum et impietatem fovere non erubescunt. Vita enim hominum, sine hoc vinculo Religionis, Stultitiâ, scelere, immanitate completur, morbusque est Reipublicæ ut plurimum conclamatus et summæ adversus

versus remedia contumaciæ. Impietas ἀσέβεια, est proprie peccatum in Deum, nempe violatio præceptorum, quæ in prima tabula Legis præscribuntur, cum scilicet homines vel vix vel parum agnoscunt, amant, timent et reverentur Deum, aut non ritè vel rectè colunt Deum juxta præscriptum verbi sui: O infelix Natio ubi talis ignorantiæ et inobedientiæ Rex et subditi sunt; nam ibi *adversus omnem IMPIETATEM & injustitiam hominum retegitur è cœlo ira Dei*, Rom. 1. 18. E contra O quam felix est ille populus, qui cum Apostolo in rei veritate potest dicere: Illuxit gratia Dei salutifera apud nos quibusvis hominibus, erudiens nos ut ABNEGATA IMPIETATE et mundanis cupiditatibus sapienter et justè et piè vivamus in præsenti seculo, *expectantes beatam illam spem & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei ac servatoris nostri I. Christi qui dedit semetipsum pro nobis ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, studiosum bonorum operum.* Tit. 2. 11, 12.

Sed O quam pauci Reges ac Regna & subditi *quærunt primò* & ante omnia *regnum Dei ac justitiam ejus, potius quisque*, juxta Psalmum 14. *perpetrat actiones abominandas, nec est, qui faciat bonum, ne unus quidem*, quod considerans *Isaias cap.* 1. 4. de toto Israelis regno dicit: *Ah gens peccatrix, populus gravissimus iniquitate, semen maleficentissimum, filii* Matt. 6. 33.

filii corruptores dereliquerunt Jehovam, contemtim irritaverunt sanctum Israëlis & abalienantes sese averterunt retrorsum: A planta pedis usque ad caput non est in isto corpore integritas, sed vulnus & tumex, &c. O quot sunt capita Gentis & regnorum, quæ Pharaonis vestigia, si non verbo, saltem facto & praxi premendo ad pietatem adhortantibus elata voce respondent: *Quis est Jehova cujus voci auscultem dimittendo delicta mea? Non novi talem Jehovam*, ideirco delicta mea non dimittam, *Exod.* 5. 2. O quot sunt membra gentis & populi qui similes filio mulieris Israelitidis nomen Domini blasphemant, sed pœna carent promerita qua Vir Dei Moses nebulonem hunc afficiebat postquam expressum ad id mandatum à summo Legislatore, qui servare & perdere potest, accepisset: *Educito blasphemum istum extra castra, dicebat Deus, ut nitantur, quicunque audiverunt, manibus suis super caput ejus, deinde totus cœtus lapidabunt eum*, & prout ex malis moribus oriuntur bonæ Leges judicio Platonis, ita et Deus occasione hujus malefacti hanc expressim sancivit legem: *Qui execratur nomen Jehovæ omnino morte afficitor, lapides omnino conjiciunto in eum totus cœtus, tam peregrinus, quam indigena, ita ut morte afficiatur.* Rab-sake exclamabat publicè *Regem Assyriorum* cum exercitu longè *potentiorem esse ipsomet Deo Israelis*, ad quam blasphemi-

Lev. 24. 14.

am

am Rex Hiskias vestes suas dilacerabat, 2 Reg. 18.

Antiquitus blasphemiæ impietas severissimè interdicebatur, & puniebatur, erat mandatorum & edictorum regiorum primum & ultimum conceptum his verbis: *Ut omnis populus, natio aut lingua, quæ dictis erraverit contra Deum Israëlis, in membra lanietur, & domus ejus in sterquilinium redigatur, propterea quod non sit Deus alius, &c.* Sic *Rex Darius scripsit omnibus populis ac linguis habitantibus in terra sua: Pax vestra multiplicetur. A me proponitur decretum ut in toto dominatu regni mei omnes timeant & tremant à conspectu Dei Danielis, quia ipse est Deus vivens, & stabilis in secula, & regnum ejus incorruptum, & dominatus ejus ad finem usque*: Ecce tam sollicitè olim interdictum, & tam rigorosè punitum est maledictum blasphemiæ crimen, & tunc reges & regna diu floruere *adinstar arboris ad rivos aquarum plantatæ, quæ suos tulere fructus, & quorum folia non deciderunt.* An autem hisce temporibus ultimis impiorum Blasphemorum delicta quotidiana tam severè observentur & puniantur nemo dubitat nisi totus mundus. Aut vix aut parum Blasphemi puniti recordamur. Non mirum sit itaque si tertii præcepti effecta & consequentia regnum totum sentiat & experiatur quando *nomen Jehovæ in eo in vanum assumitur*, nam tale regnum non potest

Dan. 3. 29.

Dan. 6. 26.

teſt manere *impune*, vel carere revolutionum & mutationum difficultatibus.

III. Injuſtitia. Progredior ad tertiam cauſam, qua Dei providentia commota reges & regna mutat, & hæc vocatur INJUSTITIA: Transfertur enim regnum à gente in gentem propter injuſtitiam, & ſpoliantur, juſto Dei judicio, qui alios ſpoliare & exuere conſueverunt: Quid enim ſublata juſtitia, & exaugurato Templo Themidis, Reſpublicæ & regna, niſi cloaca & ſentina vitiorum, publica latrocinia, audaciæ & iniquitatis aſyla, ſcelerum officinæ, & conclamatæ nequitiæ latibula, ubi licentia, immiſſis habenis celſiores pudoris ac verecundiæ calles ſupergreſſa, impunè dominatur, & furit? Hæc ubi graſſari cœpit, dormiunt leges, & veluti gladius in vagina reconditus vel in uſu conſeneſcunt, vel fraudulenter malis artibus circumveniuntur: Et quis tandem malorum eſſet finis, ſi quæ ex ea, velut alto quodam gurgite, in genus humanum promanant, recenſere mihi eſſet animus? Inde enim audacia, temeritas, avaritia, fraudes, partes, factiones, ſeditiones, bella civilia, concuſſiones, rapinæ, & quicquid talium eſt ſcelerum, et flagitiorum, originem ſuam trahunt. Hoc enim laxata vinculo regio diffluit, omnis inter homines ſocietas tollitur, quam ſequitur barbaries et rerum omnium ingens confuſio, ita omnia in ruinam prona, graſſante in quodvis malum diſſoluta licentia, niſi audaciæ

ciæ hominum legum repagula objiciantur, et illa ad coërcendos maleficos inventa terriculamenta, taureæ, ſcuticæ, equuleus nervus, arbor illa infelix, enſis, rota, funis, ſecuris, atque adeò tota illa carnificinæ officina adhibeantur.

O infelix regnum ubi exulat juſtitia, injuſti florent, et juſti marceſcunt, impii ſurgunt, et pii deprimuntur! Non immeritò tale regnum ſummus rerum arbiter alloquitur Ieſ. 1, dicendo: *Lavate vos, purificate vos, amovete malignitatem actionum veſtrarum ex oculorum meorum adverſo, deſinite malefacere, diſcite benefacere,* QUÆRITE JUS, JUVATE OPPRESSUM, *pupillo dicite* JUS, *ſuſcipite cauſam viduæ: Si acquieſcetis, ut audiatis, terræ hujus bonitate fruemini. Sin autem renuatis atque rebelletis* GLADIO *conſumemini, nam os Jehovæ locutus eſt: Quomodo effecta eſt meretrix Urbis fidelis, &* PLENISSIMA JURE, in qua JUSTITIA *pernoctabat? Ea nunc homicidarum eſt: Argentum tuum abiit in ſcorias, & merum tuum inſpurcatum eſt aqua. Principes tui contumaces & ſocii furum, unuſquiſque amat munus, & ſectatur retributiones, pupillo non dicunt jus, & cauſa viduarum non pervenit ad eos; Propterea domini Jehovæ exercituum dictum eſt: Ultionem ſumam de inimicis ac hoſtibus meis.*

Sed quæritur: Quænam sunt notæ et indicia REGIS vel Principis INJUSTI? Resp. verbis Christi: *A fructibus agnoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de carduis ficus? Sic omnis arbor bona fructus idoneos facit, mala verò arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos. Sed omnis arbor mala, quæ non facit fructus bonos, exscinditur & in ignem ruit*: Aspice igitur fructus, & sic judicabis num rex vel princeps tuus sit justus, vel injustus, Injustus tibi & aliis dicendus erit

Mat. 7. 16. 17.

1. *Bella non necessaria gerendo.* Bella autem non necessaria voco illa, quæ non propter defensionem, vel bonorum amissorum recuperationem, *&c.* Sed vel ex ambitione stolida, vel propriarum virium fiducia, vel augendæ potentiæ causa, temerariè suscipiuntur. Licet autem hæc bella injusta læto interdum ac felici gaudeant ingressu & progressu, tandem tamen tragicum fortiuntur effectum, quia *Deus dissipat Gentes quæ Bella volunt*. Exempla habemus tum *Sacra* in *Josia*, rege alias pientissimo, qui adversus regem Ægypti, pacem ipsi offerentem, temerè bellum movit, sed, vulnere in Campo Megiddo accepto, paulo post extinctus est, 2 Paral. 35. 21. In *Senacherib* qui ex ambitione et superbia *Ezechiæ* regi Juda arma intulit, sed infelici prorsus

Psal. 68. 31.

ſus ſucceſſu, 2 *Reg*: 19. 35. & 37. 36. tum *Profana*; *Semiramis* bellum intulit Staurobati Indorum Regi, nulla alia de cauſa, quam ut regnum amplificaret, & nomen immortale ſibi pararet de devictis Indorum populis, qui habebantur eo tempore pro bellicociſſimis. Sed Regina ipſa in proelio vulneratur, totuſque ipſius exercitus in fœdam fugam vertitur, teſte Diodor. Sicul. lib. 2. rer. antiq. c. 5. *Cræſus* cum in florentiſſimo regno ſuo otii impatiens eſſet, & bellum Cyro Regi Perſarum abſque ulla legitima cauſa, ſed tantum proſperitate rerum & luxu ſuperbus, inferre vellet, ob eamque cauſam Legatos ad Delphicum Oraculum, diſſimulato habitu, et unde veniſſent, miſiſſet, ita reſpondiſſe illi *Pythiam* Cedrenus refert:

Eſt menſura maris, numerus mihi notus arenæ,
Elinguis animi ſenſa & cognoſco tacentis,
Sed mihi Rex Cræſus, cupiuntque illudere Lydi,

Tum demum, expoſitâ verâ cauſâ legationis, ita reſpondit Oraculum: *Cræſus Halyn penetrans magnam pervertet opum Vim.* Ita Cræſus oraculi ambiguitate & æquivocatione deluſus magnam pervertit opum vim, non alienarum ſed propriarum. *Cyrus* Maſſagetis bellum ex πολυπραγμοσύνη.

Herodotus lib. 1 Iustinus lib. 1. Naucle. rus Generat. 53

inferens, ingenti prœlio victus, & in acie interfectus est, ac postea cadaveri, ut Herodotus refert, caput præcisum & in utrem sanguine plenum conjectum est addito Reginæ *Tomyris* Sarcasmo : *Satia te sanguine quem sitivisti, cujusque insatiabilis semper fuisti.*

Xerxes cupidus gloriæ, ac exercitu inauditæ multitudinis instructus, bellum Græcis intulit : Sed belli non necessarii hic fuit exitus, ut Xerxes post pugnam *Salaminiam* parvo navigio fugiens redierit in Asiam, ubi propter incestas libidines & crudelitatem ab Artabano Patruo interfectus est.

Quare videant Reges & Principes, alique Mavortii Heroes ut belligeraturi justam belli causam habeant : Nam justa causa velut Promontorium Bonæ Spei est, ducens in triumphales terras, siquidem occulta quadam internaque vi,

Frangit & attollit Vires in milite causa,
Quæ nisi justa subest, excutit arma pudor.

Rectè *Bernhardus de nova militia.* Si, inquit, bona fuerit causa pugnantis, pugnæ exitus non malus esse potest, sicut nec bonus judicabitur finis, si causa non bona & intentio non recta præcessit.

GALLORUM & olim fuit, & adhuc dum est mos & consuetudo pessima

de

de Lana caprina, vel de Asini umbra, id est, re & negotio quodam leviſſimo, molliori ac meliori modo alias componendo, ſanguinolentum aliquando incipere & gerere bellum: Livius, celeberrimus Scriptor Romanus, notanter refert quod *Galli* ob vinum Italicum Italiam ſubigere voluerint, ſcribens: Illos guſtata Italici vini dulcedine mox arreptis armis ad ſubigendam illam profectos eſſe, cum aliam nullam haberent vel parvam vel magnam faciendi belli cauſam: Atque ita Galli pro vino Italico ſanguinem mutarunt proprium, innumeroſque mactandos obtulerunt, quamvis *Pax una triumphis Innumeris potior* ſemper eſſe deberet. Sic modernus *Archi-Tyrannus Ludov.* XIV. cum anno 1672. Belgicas quaſdam Provincias ex abrupto invaderet, & ſubjugaret, præcipua tam crudelis belli cauſa promulgabatur ab ipſo, quod nimirum ſit voluntaria defenſio ac amplificatio GLORIÆ ſuæ, quam Belgas violaſſe et obſcuraſſe ſtatuebat. Sic vana vel defenſa vel quæſita gloria maximi mali fuit cauſa! Merito hic exclamarem cum *Lucretio*: Liv. lib. 5.

O miſeras hominum mentes! O pectora cæca.
Qualibus in tenebris vitæ quantiſq; periclis
Degitur hoc ævi, quodcunque eſt!

Nil

Nil tamen vel gloriæ vel lucri ex hoc bello manſit ſuperſtes maledicto huic Regi, cui præſtitiſſet proinde aureæ regulæ Paulinæ obſervatio, 1 *Tim.* 6. 6. *Eſt quæſtus magnus Pietas cum animo ſorte ſua contento:* et conſideratio illius Virgiliani: *Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.*

1 Tim. 6. 6.

E contrà O quam benedicti ſunt iſti Reges qui in ipſo imperii initio et fine in id unicè incumbunt, ut non modo præſentia ſed et futura bella tollant, et præcaveant, quò unuſquiſque ſub vite et ficu ſua tranquillè ſedere poſſit, juxta venuſtum *Sabini* epigramma:

Pace nihil melius, nil pace ſalubrius orbi
Terrarum, cœli qui regit aſtra, dedit,
Pace ſuas Mercator opes, ſua rura colonus
Poſſidet, abſque metu carpit & hoſtis iter.

Hinc *Henricus* II. Germ. Imperator in Comitiis talem promulgavit legem: Ut qui pacem publicam turbaret, et bellum moveret, abſque ullo perſonarum reſpectu capitis ſupplicio afficiatur, quod poſtea moderatum et mitigatum eſt, ita ut Belli reus canis mordacis ad humeros pedibus alligati circumgeſtatione ſolenni ac ignominioſa vitæ pœnam redimere potuerit, cujus nobile exemplum contigit, regnante *Friderico Barbaroſſa*, qui cum A. C. 1155. ex-

expeditionem contra Papam in Italiam ſuſcepiſſet, illo abſente diſſidiis privatis inter *Arnoldum Moguntinum* (quem Imperator Imperii Vicarium conſtituerat) et *Hermannum Palatinum*, Electores, coortis, Germania ad Rhenum turbata eſt: Quod ubi cognovit Imperator ex Italia reverſus hanc rem mali exempli vindicandam cenſuit, et Moguntino quidem propter ætatem et ordinem, et quod author rixæ et tumultus non fuiſſet, pepercit. Sed Hermannum Palatinum coegit vivum canem, poſterioribus pedibus ad humeros alligatum, Spiræ Nemetum in ſpectaculis publicis circumferre. Tali itaque cenſura notabantur illi ex ſummis ordinibus, qui pacem publicam petulanter turbaſſent. Bono quippe juſtitiæ proxima eſſe debet ſeveritas, et quicquid prodeſſe poteſt ſeveritate, nunquam nocuit exitio. Quinimo magna exempla, quo ſunt conſpectiora, eo cæteros à maleficio deterrent vehementius: Hac de re quod nempe olim inſignis infamiæ indicium fuerit, ſi canem vel circa caſtra vel ad locum certum rebellionis vel aliorum criminum reus in humeris portare coactus eſſet, talis extat deſcriptio.

Otto Friſing. Peuceri 4 Chro.

Pub. Mim.

Quintil. Decl. 7.

apud Guntherum lib. 5.

Quippe vetus mos eſt ut ſi quis, Rege remoto,
Sanguine vel flamma, vel ſeditionis apertæ
Tur-

Turbine, seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat, ante gravem quàm fuso sanguine pœnam
Excipiat, si liber erit, de more vetusto
Impositum scapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura CANEM confinia ferre,
Sin alius, SELLAM. Cujus dispendia pœnæ
Ille Palatinæ custos celeberrimus Aulæ
Non potuit vitare comes, cunctisque videndus
Portavit scapulis passus plus mille latrantem;
Hanc quoque tunc alii simili pro crimine pœnam
Sustinuere decem Comites, totidemq; coacti
Fœda tulere canes generosa pondero collo, &c.

2. *Calumniatoribus & adulatoribus nimium credendo, & judicium exinde præcipitando*: Vulgare nimis illud est in aulis Principum, etiam bonorum, ut delatoribus, atque infidis ministris (qui in aures eorum, fictè & simulatè, quæstus sui favorisque captandi gratiâ, hæc & alia insusurrant) nimium tribuant, atque ab illis ad injustitiæ exercitium se persuaderi patiantur. Six Rex *David* audit *Sibam* mendacem contra *Mephibosethum*, *Ahasuerus* seducitur ab *Hamane*, et instigatur ut Decretum de omnibus Judæis in toto regno suo exstirpandis promulgaret. *Abimelechus* Rex in *Gerar* aulicorum suorum sua-

2 Sam. 16. 3, 4. Esth. 3. 8, 10. Gen. 26 16.

su

ſi atque impulſu Iſaacum Patriarchatu, publico velut Decreto, abire jubet, nullamque omnino hujus facti cauſam allegat niſi proſperam Iſaaci fortunam, *Multo*, inquit, *fortior nobis es, Diſcede à nobis.* Perſarum Rex *Darius* incautus decipiebatur, cum fraudulentis Conſiliariis ſuis, Danielem ſophiſticè et aſtutè accuſantibus, patulas aures præberet, neque proſpiceret quem illi ſcopum ſibi propoſitum haberent. Ideoque tandem nolens volens ipſis Danielem in foveam Leonum præcipitandum tradit. Dan. 6.9

At moniti ſint Reges atque Principes ne delatores atque calumniatores in aulis ſuis ferant, juxta Præſcriptum, *Pſal.* 101. qui eſt totus boni Principis ſpeculum; *Cor perverſum declinabit à me, hominem malignum non cognoſcam*, id eſt, amabo; *& perdam hunc, qui ſecreto detrahit proximo ſuo*, multo minus eorum delationibus aures prebeant, illiſque temere credant: Sicut David ad Regem Saulem (cum in manus ejus incidiſſet, ſed occidere eum noluiſſet:) dicebat: *Domine mi Rex,* QUARE AUDIS VERBA HOMINUM, ſcil: calumniantium et *dicentium: David quærit malum adverſum te? Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu meâ, & dictum fuit, ut occiderem te, ſed peper-* Pſ. 101. 4. 1 Sam. 24. 10, 11.

çit tibi oculus meus: Dixi enim: Non extendam manum meam adversùs Dominum meum, quia christus Domini est. Ex quo discimus qui fiat quod tam sæpe homines ingenui et pii apud Principes in odium deducantur, et calumniis denigrentur, nempe, quando illi Diabolis, id est, calumniatoribus atque Susurronibus locum in aulis suis concedunt, illisq; credunt, sicut experientia quotidiana contestatur.

Quare notanda est hæc Politicorùm regula: *Principes dum omnibus sine discrimine confidunt, sæpe in magna pericula incurrunt.* Rectè et prudenter ait Epicharmus: Νῆφε, καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν, *Sobrius fis, & memor esto nulli temere credere,* cum quo consentit aphorismus ille *Theognidis* aureolus: *Res mihi fracta fide, res diffidendo retenta,* vel ita: *Fiso res periit, diffiso salva remansit.* Unde Apollonius Thyanæus interrogatus à rege Babylonis: Quonam pacto stabiliter tutoque regnare possit? Sapienter respondit: *Si multos honoraveris, paucis verò crediderit.*

Vid. Pe. Gregor. Tholos. lib. 22. de Rep. c. 11. p. 1414. & Christ. Matthiæ Hist. Patriarch. 13: de Isaaco § 22.

Imperator *Domitianus*, licet ille crudelis, simulator, suspicax & insidiator fuerit, summam tamen humani generis pestem judicavit delatores, sycophantas & obtrectatores, quos urbe ejecit. Idem

cum

cum homines mordaces ac maledicos haberet odio, ſemper tamen eos dicere ſolebat pejores eſſe, qui maledicis aures præberent, neque reprehenderent, quàm ipſos maledicos: Elector Mauritius, Dux Saxoniæ nunquam ſolitus eſt calumnias accipere, niſi delatores ſponderent, ſe affuturos coràm, quando accuſatos ea de re allocuturus eſſet. Nec poſſunt etiam delatores refutari melius, quàm hoc modo, ſi jubeantur ea coram dicere in faciem præſentibus, quæ de abſentibus deferunt. Nam multi proh dolor! viri boni talibus delationibus prægravantur, quia ipſorum excuſationes non audiuntur. Similiter Conſtantinus M. infenſiſſimus adulatorum hoſtis fuit: Nam eos peſtes & pernities aularum, item tineas ſoriceſque palatii appellare ſolebat, uti Aurelius Victor ſcribit. Tales adulatores ſive aulico-Politicos Heliogabalus, alias improbus Imp. alligabat rotæ aquaticæ vocans eos amicos Ixionicos. Huc pertinet elegans reſponſum *Bionis*. Ille enim interrogatus, quodnam eſſet animal omnium maximè noxium? Si de feris, inquit, percunctaris, *Tyrannus*; Si de mitibus, Adulator (*Laert. lib. 1. c. 6.*) Similiter idem Bion eos qui auſcultarent adulatoribus, dicebat ſimiles eſſe amphoris qui auribus circumagun-

Sueton.

Peucerus in Chro.

tur (*Erasm. lib. 8. Apophth. ex Plutarcho.*)

3. MORTUORUM SEPULCHRA VIOLANDO. Artificem summum se in hac crudelitate exhibuit Ludovicus XIV. Verus & *Ferus* ille *homo Ismael, cujus manus contra omnes elata, & omnium contra ipsum*: Hic ante triennium Philipsburgum obsessurus, & vicinam antiquissimam Imperii urbem SPIRAM flammarum incendio, per suum militem, solo æquans vel ipsis etiam Imperatorum ibid. sepulcrorum monumentis vim nefandam intulit, dum ipsorum sarcophagos argenteos & stanneos, per tot secula contra quoscunque Barbaros inviolatè conservatos, disrumpendo non tantum aureas cruces, annulos & gemmas absconditas, sed & ipsamet etiam venerabilia ossa violenter extraxit, & cum iis, pilarum reciprocatarum adinstar, horrendum in modum lusit, & jocatus est. Notum est ex Historicis, quod multi Imperatorum Spiræ sint sepulti. Memini me ibid. in templo Cathedrali vidisse mausolæum Imperatoris Conradi II. hac cum inscriptione: Conradus II. Imp. obiit anno Domini 1039. item hosce versus:

Gen. 16, 12. Relat. Urbis Spirensis impressa 1688.

Filius hîc, Pater hîc, avus hîc, Proavus
jacet iſthic
Hic Proavi conjux, Lîc henrici Senioris:

Poſt & inter hos ſimiliter in hoc templo ſepulta ſunt corpora Imperatorum Henrici III. ejuſque glorioſiſſimi Filii *Henrici* IV. omnium Heroum excellentiſſimi, & ſexagies bis in proeliis cruentiſſimis Victoris incomparabilis, cujus cadaver, ut hominis excommunicati, toto quinquennio, ſarcophago lapideo incluſum, extra templum Spirenſe ſtetit, Pontifice Paſchali id ſepeliri vetante, demum A. C. MCX. Henricus V. Patrem excommunicationis vinculo ſolutum Spiræ inſigni pompa funebri Terræ mandari curavit: Requieverunt & ibidem cadavera Imperatorum *Henrici* V, item *Philippi* (qui fuit ante Dux Sueviæ & Hetruriæ) *Rudolphi Habſburgenſis*, *Adolphi Naſſovii*, *Alberti Auſtriaci*, aliorumque maximi nominis Principum. Sed obſtupeſcite, Auditores, ſtent vobis Comæ, et vox faucibus hæreat! Horum omnium tam veneranda Sepulcreta immanis iſte Tyrannus impiè violavit, deſtruxit & in nihilum reduxit!

De *Carolo* V. Imp. legimus, quod Spiræ ex curioſitate quadam ingreſſus ſit in cryptam, in qua cadavera tot Imperatorum aſſer-

aſſervabantur, ut in ſpecie Rudolphi Habſburgenſis, (à cujus poſteritate, nuſquam interrupta ſobolis ſerie, & ille ipſe & omnes Auſtriæ Archiduces deſcendunt) reliquias conſpiceret. Inde reverſus Carolus obſtupuiſſe dicitur, & mandaſſe, ne cuiquam deinceps monumenta illa aperirentur. Et hoc malo proprio edoctus cautior factus eſt: Nam cum anno 1547. Victor Wittebergam Urbem ingrederetur, & quæ inibi publica eſſent ædificia luſtraret avidè, urgebant eum duæ Eumenides infernales, Ferdinandus Albanus, & Epiſcopus Atrebatenſis, ut Lutheri Sepulchrum dirui, demortuique cadaver publicè cremari juberet, non ſolum illorum petitio ipſi diſplicuit, verum etiam ſeverè atque vitæ etiam capitiſque periculo ſanxit, inviolatum Lutheri Sepulchrum ut eſſet. Probavit itaque facto verboque ſuo Imperator ſententiam noſtram, quæ eſt, quod mortuorum ſepulchra non ſint violanda; Hujus doctrinæ tres afferam rationes, quarum prima ſumta eſt

Ex *nominis ſepulchrorum qualitate*, nam mortui in ſepulchris, veluti in cubilibus ſuis, quieſcunt, Græcis dicuntur κοιμητήρια, dormitoria, Jeſaiæ conclavia; cubicula. Quare in hac tranquillitate, u-

Cap. 26. 19. Apoc. 14. 13.

bi quieſcunt à laboribus ſuis, non ſunt turbandi.

Secunda, *ex Juris civilis authoritate.* Jus civile ſepulchrorum violatoribus infamiam irrogat l. 1. ff. de ſepulcr. violator. Interdum etiam ii, qui cadavera ſpoliant, vel corpora oſſaque extrahunt, vel dividunt, ſeverius, quandoque etiam capite puniuntur, l. 3. Cod. adv. 7. l. fin. eodem l. 4. Cod. eodem. Sub poſterioribus Impp. ſepulchris purè & illibatè conſervandis proprius conſtitutus fuit Magiſtratus, quem Comitem Privatarum dicebant, ut clarè oſtendit formula ejus apud *Caſſiodorum* in variis, quæ concepta eſt in hæc verba: *Defunctorum æquabilia jura conſcientiæ tuæ commiſſa ſunto, ne quis columnarum decorem irreligioſa temeritate violare præſumat, ne quis veſtita marmoribus ſepulcra nudet, ne quis cineres alienos aut longinquitate temporis, aut voraci flamma conſumtos ſcelerata perſcrutatione detegat, ne corpus, quod ſemel reliquerat moleſtias mundanas, humanas iterum patiatur inſidias: Nam etſi cadavera furta non ſentiant, tamen ab omni pietate alienus eſſe dignoſcitur, qui aliquid mortuis abrogaſſe monſtretur. Vides ergo tibi mandatam eſſe ſecuritatem mortuorum.* Hactenus Caſſiodorus.

3. *Ex exemplorum gravitate.* Exempla teſtantur omnes τυμβωρύχους vel infelices exci-

citiſſ.

citisse, vel subito magnoque terrore correptos fuisse: *Darius Hystaspis* III. Persarum Monarcha, ex instinctu avaritiæ, *Semiramidis* sepulcrum, nefario ausu, violavit: Nam *Stobæus* & *Plutarchus* in Apothth. narrant, quod Semiramis Regina Babylonis supra portam Urbis celeberrimam in loco edito atque conspicuo sepulcrum sibi construxerit, atque his verbis ornaverit aureis: *Si cui Regum Babylonis post me futurorum fuerit pecuniæ penuria, aperto sepulcro sumat, quantumcunque libuerit, pecunia duntaxat indigens: alioqui non aperiat, non enim in rem ejus fuerit.* Hoc sepulcrum tamdiu fuit immotum dum regnum pervenit ad Darium. Is indignum esse ratus se neque uti quippiam his portis (ideò autem non utebatur quod supra caput ipsius transeuntis mortuus situs esset) neque sumere pecunias repositas, et eas quidem ipsum provocantes, tandem reseravit monumentum, in quo non quidem pecunias invenit, sed literas, ita dicentes: NISI PECUNIÆ *esses inexplebilis, & turpis lucri cupidus, defunctorum sepulcra non aperuisses.* Unde patet quod primus sepulcrorum apertor fuerit Darius, et quod tum temporis inter summa scelera sit numeratum violare sepulcra. *Alexander* Magnus Cyri sepulcrum ingressus inscriptionem legit, eamque sibi explicari curavit: Dicitur autem

tem hæc fuiſſe: *Quiſquis ades Mortalium, aut undecunque venis, Venturum enim te ſcio: Cyrus ego ſum, qui Regnum Perſicum conſtitui. Ne igitur mihi invideas tantum telluris, quo corpus meum tegitur. Noli me irridere.* Hæc facta ſunt non multò ante obitum Alexandri, ut Hiſtorici tradunt. Præterea *Otto* III. Imp. ſepulcrum *Caroli* M. Aquiſgrani effregit anno Chriſti 1001. cupidus oſſa ejus videndi. Crucem auream, quam de collo ſuſpenſam geſtaverat, & partem veſtimentorum nondum corruptam apud ſe retinuit, reliqua omnia ſuo loco reponi mandavit: Carolus ipſe in ſomniis apparuiſſe ſcribitur vultu vindicis, mortem ei ſubitaneam comminantis, quoniam vita defunctum inquietare non dubitaſſet. Et eventus ſequutus eſt: Nam Otto Imp. anno ſtatim ſequente ætatis ſuæ 28. Imperii 17. mortuus eſt.

Hinc non ſine ratione, prout ſupra diximus, Carolus V. Albano et Atrebatenſi, gravi et ad ſeveritatem, ea Majeſtate dignam, compoſito vultu in templo aulico Wittebergenſi ad Lutheri ſepulturam ſtans reſpondit: *Nihil mihi ultrà cum Lutbero, alium ille jam habet judicem, cujus jurisdictionem invadere noſtrum non eſt, neque mihi cum mortuis bellum eſſe ſtatis, ſed cum ſuperſtitibus & in nos armatis.* Similiter *Otto Friſingenſis* ſcribit, mortuo Rudolpho

Imperatore, contra Henricum IV. authoritate Papæ, electo, sepultum eum Merseburgi fuisse pompâ prorsus regiâ. Eo loco fortè posteà venit etiam Henricus Imp. viditque sepulcrum Adversarii splendidum, & fortunâ, quam præ se Rudolphus tulerat, satis dignum. Tum susurronum aliquis ex gente parasitica, spe gratiæ captandæ, Imperatori in aurem: Ecquid tu fers, Domine, æmulum istum tuum, qui Rex nunquam verè fuit, regali honore sepultum jacere? Cui Cæsar: *Jaceat ille, & eo quidem modo quo voluit jacere; Me verò splendor iste tantum abest ut offendat, ut optem & cupiam omnes meos hostes etiam splendidius sepultos jacere.*

Interea sepulcra mortuorum violare, defunctosque inquietare Pontifices Romani haud reformidant: Nam Bonifacius IX. in Concilio Constantiensi anno 1414. non tantum Wickleffi doctrinam damnavit, sed et tandem 1428. Cadaver ejus, anno ab ejusdem morte 41. exhumari et publicè cremari jussit. Taceo plures alios pios quorum ossa tempore persecutionis in Anglia, Gallia, & Belgio è terra retracta & combusta sunt. Quid quod etiam Papæ vivi in Papas mortuos sævierint, de quibus unicum inter multa ut addam exemplum Platina, in Romano, scribit, quod *Stephanus* et *Sergius* judicarint *Formosum* hæreticum fuisse, omnesque ab eo ordinatos reor-

reordinandos esse statuerint, et cadaver ejus è sepulcro effossum habitu Pontificali spoliarint, et sepulturæ seculari mandarint: Hi sanè τυμβωρύχοι imitantur hyænam, quæ inquisitione corporum sepultorum busta eruit. At quiescere sinant illi Turbones piè defunctos, qui semel in sepulcris suis, velut cubilibus, sunt reconditi, immunes ab improborum assultibus, curiosorumque hominum vanitate. Solin. Polyhist. c. 40.

4. *Secundum arbitrariam potestatem, ἀνομίαν & effrenem licentiam regnando.*

Sic *Nero*, quodcunque ipsi in mentem incidebat, volebat, non curans pravum an rectum esset: Nam *licentia est mater impudentiæ*, sicuti Plato inquit: Hinc sine rubore dicere solebat: *Neminem principum ante ipsum scivisse, quid sibi liceret.* Sicut etiam quidam dixit: *Reges esse supra Leges.* At malè: Nam salutaris & pia est hæc Evagrii admonitio: Imperatorem non ex eo, quòd aliis imperat, spectari debere. Sed ex eo, quod seipsum ita regere & moderari possit, ut nullum absurdum voluptatis genus sinat in animum irrepere, sed ita invictum se ab intemperantia præstet, ut vita ejus sit tanquam imago virtutis, quam & imitentur subditi ejus, & ad virtutem erudiantur, cum qua congruit venustus hic versiculus Horatii: Dial. 3. de legib. Evagr. Hist. Eccl. lib. 3.

Fortior est qui se quam qui fortissima vincit
Oppida, nec virtus altius ire potest. Et alius

Rex est, qui regnat. Cur non regit omnia solus?
Qui regit & regitur, rectius ille regit,

& Ovidius pulchre:

Cui peccare licet, peccat minus: ipsa potestas
Ovid. lib. 3. de Amore. *Semina nequitiæ languidiora facit.*

Sed quæritur hîc: Quid subditis agendum, si Rex, instinctu arbitrariæ potestatis, efferæ & exlex, præciperet aliquid quod esset contra amorem Dei & proximi, prout olim ex plenitudine potestatis Julianus Apostata imperabat suis subditis Christianis, ut contra fratres in aciem progrederentur illos destructuri?

Ad quam quæstionem respondemus ex *Act. 5. 29. Oportet Deo magis obedire, quam hominibus.* Præterea Christus inquit: *Date quæ Cæsaris Cæsari, & quæ sunt DEI, DEO*: Ubi in priori membro diserte exprimitur, quid Cæsari dandum sit, videlicet, quod est Cæsaris, at posterius membrum limitat prius, ita dandum est Cæsari, quod est Cæsaris, ut tamen quod Dei est Deo relinquatur. Quod si ergo Cæsar ea quæ Dei sunt sibi arrogat, hoc est, quando contra Deum vel pietatem vel honestatem aliquid præcipit, non est ei parendum: Nam duplex est hominis obligatio, uti ex verbis Christi patet

tet, altera eſt *ſuperior* qua quilibet in ſua conſcientia Deo ſoli obſtrictus eſt, adeò ut ejus mandata & voluntatem omnium hominum mandatis præferre debeat: Altera verò eſt *inferior*, quâ Magiſtratibus & Parentibus homo devinctus eſt, quæ tam diu rata eſt, quam diu mandata Dei & Magiſtratus conſentiunt: Si autem hi aliquid contra Dei mandata præcipiunt, tum negligendi ſunt, *Mat.* 10. 27. *Luc.* 14. 26. Sic obſtetrices Ægyptiacæ timebant Deum, & nolebant exſequi mandatum Regis Pharaonis de infantibus Hæbreorum in flumen projiciendis. Exod. 1. 17. Parentes Moſis infantulum tribus menſibus occultarunt contra mandatum Regis, id quod fidei tribuit Apoſtolus dicens: *Fide Moſes natus occultatus eſt menſibus tribus à parentibus ſuis eo quod vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt edictum Regis*, hoc eſt, credebant Deum & ipſos & infantulum conſervaturum, ideoq; una cum puero periclitati, quam in Deum & puerum peccare maluerunt: Ita etiam ſatellites Saulis, impii Regis, rectè fecerunt, quod noluerint etiam juſſi à Rege extendere manus ſuas in ſacerdotes Domini innocentes: Tres ſocii Danielis ſtatuam Nabuchdonoſoris adorare nolebant, & ille contra Regis Darii mandatum feneſtris apertis orabat. Mulier Hebræa unà cum ſeptem liberis mori maluit, quam juſſu Antiochi Ex. 2. 2. Heb. 11. 25. 1 Sam. 23 17. Dan. 3. 18. Dan. 6. 10. 2 Mac. 7.

contra

contra legem divinam ſuilla carne veſci. Apoſtoli cùm à Concilio Hieroſolymitano in Chriſti nomine loqui ac docere prohibiti eſſent, cordatè ei reſpondent: *Si juſtum eſt in conſpectu Dei vos potius audire quam Deum, judicate.* Ita quoque milites Juliani rectè ſe geſſerunt, quod ab eo in aciem contra Chriſtianos progredi juſſi, arma depoſuerint: Qua de re eleganter Auguſtinus: *Julianus*, inquit, *extitit infidelis Imperator. Nonne extitit Apoſtata, iniquus idololatra? Milites Chriſtiani ſervierunt Imperatori infideli*: Vbi veniebatur ad *cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum qui in cœlo erat, quando volebat ut idola colerent, ut thurificarent præponebant illi Deum: Quando autem dicebat: Producite aciem, ite contra hanc vel illam gentem, ſtatim obtemperarunt, diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali, & tamen ſubditi erant, propter Dominum æternum, etiam Domino temporali.* Eouſq; Auguſtinus. Referri huc etiam poſſunt exempla omnium Martyrum, qui exquiſitiſſima ſupplicia maluerunt ſubire, quam à veritatis confeſſione diſcedere.

Auguſt in enarr. Pſ. 124.

IV: INCASTITAS

Procedimus jam ad quartam Regnorum mutatorum & mutandorum cauſam, quæ eſt INCASTITAS carniſque VOLVPTAS Regum & ſubditorum, ubi non rarò: *Qualis Rex, talis*

talis & Grex ſolet eſſe. *Regis ad exemplum totus componitur orbis*, id eſt, Regnum, vel ut alius poeta cecinit: *Scilicet in vulgus manant exempla regentum.* Franciſcus Patricius notanter ſcribit, quod *nulla ſit tanta vis ingenii, quæ non frangi ac debilitari blanditiis voluptatis poſſit*: Item: *Voluptas optimam indolem perimit, virtutem animi corporiſque frangit, atque enervat, ingenium hebefacit, Conſilium eripit, & honeſta omnia obſcuriora reddit*: Magna ſane & admiranda ſapientia & virtus Davidis fuit: Sed tamen hic tantus vir voluptati adeo indulſit, ut & conjugem ſanctiſſimi viri raperet, et maritum interfici curaret. *Hercules*, celeberrimus ille Heros, hoſtes immanes vicerat, atque trucidaverat, monſtra domaverat urbes expugnaverat, et incredibilia peregerat, ſed ab imbelli fœmina, nempe *Ompbale*, ita fractus et enervatus fuit, ut exutus pelle Leonis, quam ſemper hactenus geſtaverat, ancillarem veſtem induere, interq; puellarum examina colum tenere, fila ducere, penſumq; quotidie annumerare non erubeſceret, atque ita omnibus oſtenderet ſe in mulierem eſſe mutatum. Vnde Venus non abs re VERTICORDIA appellatur:

Lib. 4. de Regno Tit. 13.

2 Sam. 11. & 14.

Nam

Nam Venus armatum vincere nuda poteſt,
& teſte Ovidio:

Lib. 2. de arte amandi.

Mars pater inſano Veneris turbatus amore
De duce terribili factus amator erat,
etenim mulier impudica
Cum vultu pungit, cum verbis dulciter ungit,
Affectu fingit, complexu pectora ſtringit,
Si res procedit, vah! animam cum corpore perdit;
Vnde quidam artifex Venerem dormientem
Finxit ſub hac inſcriptione:
Cave viator excites ſomno Deam,
Sua adaperiens tua namque claudet lumina!

Herodotus lib. 5

Scilicet corporis et rationis, cujus memorabile exemplum habemus in Cambyſe, qui pulchritudine duarum ſuarum ſororum ita occœcabatur, ut utramque ſimul in uxorem duceret, cumque illis inceſtum committeret. Antea Perſæ proprias ſorores in matrimonium ducere non conſueverant, ſed ipſe ſororum amore captus, cupiduſque illas ducendi in uxorem, accerſivit ad ſe judices regios, eoſque percontatus eſt: Num quæ Lex ſit, quæ permittat fratri matrimonium cum ſorore contrahere? Reſpondent illi: *Nullam ſe invenire legem, quæ ſinat fratri*

ri ducere ſororem, quandam tamen ſe reperire legem, QUOD LICEAT PERSARUM REGI FACERE QUOD LIBEAT. Duxit ergo utramque. Papa Alexander VI. Lucretiam filiam ſuam uxoris locò habuit. De qua extat hoc epitaphium:

Conditur hoc tumulo Lucretia nomine, ſed re
Thais, Alexandri filia, ſponſa, nurus.

Julia Imperatoris Severi vidua privigno ſuo Caracallæ nupſit, & quidem invitans eum. Cum enim quaſi per negligentiam coram eo nudaſſet ſinum, & ille diceret: *Vellem* ſi *liceret*, illa contra ait: *Si libet, licet. An neſcis te Imperatorem eſſe, & leges dare, non accipere?* Publicè ergo eam matrimonio ſibi junxit. Sed *omnis anima, quæ fecerit iſtas abominationes peribit de ſuo populo*, inquit ipſe Deus. Lev. 18. 29.

Interea non eſt quod obliviſcar maximi belluinæ ac monſtroſæ Voluptatis exempli, quod priora ſecula nobis poſteris reliquerunt & propoſuerunt in Sardanapalo, Chaldæorum Monarcha XXXVIII: Is erat vir non-vir, & non-mulier mulier, hoc eſt, vir erat

sexu, sed non animo, & non erat muliere sexu, sed animo, imò, ut Aventinus loquitur, muliere corruptior erat, quia veste muliebri indutus in gynæceo inter mulieres sedens vitam muliebrem duxit, fuco muliebri faciem pingebat, non regnum curabat, & fila ducebat, imò velut larvale voluptatis mancipium, adeoque monstrum supra luxum muliebrem lasciviebat, omnesque Reges & Reginas Assyriorum luxuria atque ignavia vincebat:

Avent. Ann. Bojoar.

Quod dum innotuit apud subditos in odium offensionemque omnium incurrit. Sicut enim virtus, velut ingens bonum omnibus est amori, ita vitia omnibus sunt odio, & abominationi, quia malum hominem non perficiunt sed destruunt. Tandem ergo circa annum Regni ejus decimum sextum unus ex regni Proceribus Arbaces, Medorum Præfectus, auditis illis Regis sui flagitiis, ardentissimo illum videndi desiderio flagravit. Etsi autem nemini ad Regem aditus patebat (quoniam à temporibus Ninyæ per 1100. annos Monarchis hisce ignavis & desidiosis in more positum erat, ut gentibus responsa darent, non ipsi coram sed per internuncios:) tandem tamen eunuchi muneribus expugnato (dedit namque illi

Iustin. lib. 1. Diodor: Sic: l: 2. rerum antiq: c: 7.

auto

ream phialam) aditum impetravit. Intromissus ergo in regium palatium, Gynæceum id esse vidit, regemque deprehendit inter Scortorum greges purpuram colo nentem, & muliebri habitu, cùm molitie corporis & oculorum lascivia omnes fœminas anteiret, pensa inter virgines partientem. Quibus visis, acriter indignatus tali Mulieri tot viros fortes subjectos esse, tractantique lanam, ferrum et arma portantes, parere, & ad socios primores regni properans, quid viderit, refert. Quibus auditis, unanimi consensu statuunt se ei parere non posse, qui mulierem se malit esse, quam virum. Societate itaque inter se inita bellum in Sardanapalum parant. Quo audito, Rex non statim se regno suo abdicavit ut pusillanimis, vel timidi adinstar leporis ad tympanorum sonitum bombardarumque crepitum ex proelio aufugit, omnibus suis derelictis regnis & subditis, sed, generosa mente resumtâ, obviam rebellibus processit, eosque ter Victor cœcidit.

Verum cum è tanto successu tum insolentior, tum negligentior factus ad voluptates suas rediisset, & regis exemplum imitaretur miles, ex improviso exercitus somno vinoque sepultus à Proceribus regni opprimitur, & tanta Strages editur,

Diod. Sic. l. 2. f. 7.

ut fluvius, redundante interfectorum sanguine, colorem mutaret. Rex vero nondum se Consilio deseris, sed Niniven confugit, eamque commeatu instructam egregie munit, quem statim insecuti Proceres obsidione cingunt. Rex nullum periculum extimescit, tum quia Vrbs Ninive propugnaculum omni humana arte inexpugnabile videbatur, tum quia ab Oraculo responsum accepisse Majores noverat, nunquam posse capi Vrbem nisi fluvius, nempe Tigris, hostis urbi fieret, quod nunquam fore ratus Sardanapalus obsidionem in tertium usque annum toleravit. Verum cum tandem Tigridis inundatione magna Muri pars, , ad viginti stadia, conciderat, ad desperationem adigitur, putans fatale Oraculi tempus advenisse. Ideoque in regiam se recepit, & ne in potestatem Subditorum perveniret, vivus in pyram ingentem ibi extructam se una cum uxore, & pellicibus & vestibus regiis, omnique gaza, quam immensam fuisse memoriâ proditum est, inclusit, atque Vulcano consecravit, quod incendium per 15 dies duravit.

Diodorus, Athenæus Eusebius Suidas Orosius Iornandes Phil. Melanc. Chron. 146.

Et hic fuit funestus ille tragicusque tanti Regis Scortatoris exitus, qui ante obitum juxta urbis Anchialensis moenia Monumentum aliquod extrui curaverat, in

cu-

cujus fastigio statua lapidea sculpta stabat, dextræ manus digitis supra caput elevatis, & ad crepitum edendum compositis, in eoque hoc epitaphium Assyriis literis insculptum erat, ut Historici referunt communi ore.

SARDANAPALUS, Anacyndaraxis Filius, ANCHIALEM & TARSUM uno DIE CONDIDIT.

TU VERO, O HOSPES, EDE, BIBE, LUDE, RELIQUA HUMANA NE TANTI QUIDEM SUNT, hoc est, ne digitorum crepitu digna sunt: Suidasin Nino: & Athenæus ex Aristobulo lib: 12 c: 12. dipnosoph Bodinus Lib: 4: de Republ: c: 1: p: 584.

Concludam hæc axiomate quodam politico, quod extat apud Bodinum: *Imperii conversiones eò citius accidunt, si tyrannus avaritia, aut impotenti libidine, aut utroque vitio fractus languescat, plura tamen Voluptas perdidit, quam crudelitas: Quia crudelitate homines perterrentur, at libido Tyranni non modo subditos ad odium, verum etiam ad contemtum excitat, cum intelligunt hominem voluptatibus deditum impotentis animi esse, nec imperio dignum videri, qui imperare sibi non possit. Itaque innumerabiles fere Tyrannos perdidit Voluptas.* Hucusque Bodinus: Quæ tua est hac de re sententia dive Paule? O quam bene respondes & sentis in tua ad Hæbreos epistola! Heb. 13 4

epistola! *Scortatores & adulteros judicat Deus!*

Quosdam Deus judicat *immediate*, uti judicavit Sodomam & Gomorrham incolasque earum pluendo cœlitus super ipsos ignem & sulphur, & antediluvianos aquarum diluvio submergendo: Quosdam verò *mediatè*, id est, per Magistratus & alios homines. Ita propter stupra 12. Principes in Israel suspensi sunt, & interfecti 24000 homines. Ita quoque Cyrus Rex Persarum vagas gentis Ionicæ libidines punivit maximarum Vrbium ruina & deletione: Dolendum itaque reverà est, quod & quidam præsentis seculi Reges, & Principes, nullis prædictis Scortatorum pœnis divinis perterriti honorabilis conjugii sacros limites transgrediantur, effræni cum licentia legitimis Vxoribus tot concubinas et scorta adjungant, quot volunt, & hoc modo turbam Spuriorum progenerando regnis ac provinciis suis non exiguum onus, sed magnas molestias & varias expensas operantur & imponunt.

Gen. 19. Gen. 7.

Num. 15 4, 9.

Antiquitus spurii non tanti æstimabantur, ut illis honor vel dignitas quædam singularis in mundo concederetur. Liber Sapientiæ Apocryphus eam in rem notanter testatur, quod *Liberi Moechorum non consequantur perfectionem, quia semen ex illegitimi cubili*

Sap. 3. 16

cubili natum delebitur. Etenim sive longævi sint, nihili æstimantur, & inhonora ad finem usque est senectus istorum, sive celeriter moriantur, neque spem habent, neque consolationem in die cognitionis: Nam generis iniqui dura sunt exitia: Tum etiam spurii ex adulteriis aut damnato coitu prognati plerumque sunt mali, inquieti & turbulenti: Ismael ex ancilla natus persequebatur filium legitimum Isaacum, Saræ liberæ filium; unde Deus Abrahamo mandavit: *Ejice ancillam & filium ejus.* Gen. 21. 10, 12.

Abimelechus filius spurius Gideonis, 70. fratres patris sui legitimos filios, ut regnaret solus, super unam petram trucidavit excepto Jotham natu minimo: Judic. 9.

Manfredus Friderici II. Imperatoris filius nothus fuit, ex nobili pellice *Blancâ* natus. Hic defuncto fratre *Conrado* IV. Imp. ejus filii unici in Bavaria degentis tutelam suscepit, ut sub eo prætextu regnum Siciliæ & Italiæ occupare posset, sed cum multiformis ejus perfidia manifestaretur, simul & spe regni decidit, & miserè suam vitam amisit. Nam usurpato sibi regio nomine, & ducta *Arragonum* Regis filia, postquam Pontifici subjectionis fidem dedisset, & simulatione quadam fefellisset, misit in *Germaniam* percussores qui pupillum suum *Conradinum* innocenter interficerent, & nondum perpetrata cæde eam cum magno

magno suo exitio, ac si verè mortuus Conradinus esset, divulgavit, &, quasi ad se jure successionis pertineret, regnum vi & exteris *Saracenorum* auxiliis occupavit, sed pœnas mox dedit

Ovid. 1. de arte amandi.

——— *Nec enim lex justior ulla est*
Quam necis artifices arte perire sua,
Ergo & periuros meritò perjuria fallant,
Frangenti fidem fides frangatur eidem.

Sicque regna parricidiis astutè acquisita amisit: Nam Pontifex *Urbanus* IV. *Carolum comitem Andegavensem*, fratrem *Ludovici* Regis Galliæ, adversus hunc *Manfredum*, anathemate percussum, evocavit, & *Carolus* in Italiam veniens A. C. 1265. Romæ magno honore exceptus, Senator creatus, & Rex Jerosolymorum ac Siciliæ proclamatus est, Anno sequenti prope *Beneventum* Manfredum proelio vicit, & interfecit per proditionem, operâ Johannis ROTÆ, Comitis Casertæ, cujus conjugem Manfredus stuprarat, illumque insepultum abjecit ut esca & canum & volatilium esset, quippe Dei occulto & mirabili judicio sepulcri honore indignus fuit, qui nihil Deum ipsumque adeò pietatem veritus genitori suo vitam ademit, dum ipsum, injecto in os decumbentis pulvino, suffocavit: Non immeritò itaque Deus legem sancivit: *Spu-*

rius

rium ne venito in congregationem Jehovæ, id est, non gerat munus publicum in populo Dei, *etiam decima ejus generatio ne veni-* Deut. 23 2.
to in congregationem Jehovæ.

Et quamvis Spurii ad suam generationem & existentiam se habeant merè passivè, & eatenus vituperari nequeant, tamen ipsorum Genitores non culpa nec pœna carent: *Scortatio* quidem *& omnis impuritas* in Eph 5.3.
regnis Christianis, *ne etiam omninò nominari deberet, sicut decet sanctos*, sed quoniam natura humana semper nititur in vetitum, cupitque negata, Paulus addit: *Hoc autem* v. 5.
scitote, quod quisquis est scortator, ei non sit hæreditas in regno Christi & Dei. Non est meum hîc multa loqui de pœnis spiritualibus & æternis, quas promerentur incasti & luxurioſi, sed scopo meo convenientius est demonstrare quod etiam Deus tales reges & subditos corporalibus affligat punitionibus, imò etiam Reipublicæ mutationibus, & subversionibus. Cum *filii Dei* Gen. 6.
congrederentur cum filiabus hominum, quæ 4.
liberos pariebant tota Respubl. eorum horribili diluvio & inundatione destruebatur: Sodomæi propter Sodomiam hospitibus Lo- Gen. 19
thi intentatam *pluvia sulphurea & ignea cælitus comburebantur, & civitates ipsarum unà cum planitie* circumjacente, *omnibusque incolis earum civitatum totaliter subverte-*

Ind. v. 7. *bantur.* Unde Judas Apostolus: *Sicut Sodoma & Gomorrha, & hiis finitimæ civitates, simili modo atque illæ scortatæ, & carnem alteram sectatæ propositæ sunt exemplo ignis æterni pœnam sustinentes*: Ita etiam *Sichemitæ* propter stuprum Dinæ illatum tam severè puniebantur, ut civitas illa invaderetur & quilibet mas gladio occideretur, & quicquid divitiarum in ea esset in prædam cederet. Israelitæ ex eo, quod quidam cum extranea Midianitide scortationem commiserat, mediante plaga divinitus immissâ, mortuos amiserunt vicies quater mille. Salamon cùm varia de Scortationibus Regum & subditorum retulisset, tandem hanc pronunciat sententiam: *Improbi* tales *è terra exscindentur, & tam perfidè agentes avellentur ex ea, & alibi*: *Ne dedito fœminis robur tuum, & vias tuas facientibus ut DELEANTUR Reges*, & regna: Tempus jam est ut consideremus quintam regum & regnorum mutatorum & mutandorum causam, quæ est

Gen. 34.
Num. 25
1 Cor. 10
8.
Prov. 2.
22.
Prov. 31.
3.

5.
PERFIDIA. PERFIDIA, *seu perjurium*, quod est jusjurandum violatum, aut juramentum falsum, vel ut verbis *Ciceronis* utar, est religiosæ affirmationis vel negationis violatio. Theologicè is dicitur perfidè agere, qui pietatem deserit, id est, impius est erga Deum & proximum; *Erga Deum*, qui ipsius

Cic. lib. 3. offic.
Ps. 78
57.
Ier. 3. 20
& 5. 11.

ipsius nomen in vanum falsò usurpat; *Erga proximum*, quia illum fraudibus ac dolo conatur circumvenire, fallere, opprimere & perdere, quod dicitur de illis qui nocendi proximo cupidissimi sunt. Uno verbo, *Perjurium* est, quando quis sciens ac volens per juramentum fallit, vel legitimum non servat. Pejerare enim est vel rem falsam jurare, putà, te non esse reum cædis, cùm interfeceris, vel rem licitè, à Rege subditis, vel à subditis Regi, vel ab homine homini juratam non præstare & efficere, hoc sensu vera perfidiæ proprietas est, quod sit magnum peccatum, & hoc nomine omnibus hominibus, cujuscunque sint status ac ordinis, prohibeatur. Hinc Deus ipse: *Ne mentimini, neque fallacia utimini ullus in proximum suum, neque jurate per nomen meum ad fallaciam ullam, sic profanaveris nomen Dei tui, ego sum Jehova.* Hinc Servator noster in N. T. dicit: *Audivistis quod dictum sit antiquis: Non mentieris in juramento tuo, persolves autem Domino juramentum tuum.* Quod si non feceris, scias me illud gravissimè ulturum, *perjuris* enim *Lex posita est.*

Oseæ 5. 7 & 6. 7
Mal. 2. 11
Ps. 25. 3 & 59. 6
Ier. 12. 6
Lev. 19 11, 12
Mat. 5. 33.
1 Tim. 1. 10

Non obstante tamen hoc Thuanus dicit: Quosdam Reges & principes ludere juramentis ut pueri astragalis: Cujus rei veritatem ut evincam producam quæ-

dam execrandæ perfidiæ exempla. SENACHERIB *Ezechiæ* per Legatos promiserat, si trecenta argenti talenta, & triginta auri acciperet, se pacatum abiturum, neque regnum ejus armis hostilibus infestaturum, sed pecuniâ accepta Rex impius atque perfidus pacta non præ-
Lib. 6. stitit. Præclarè Thucydides: *Tyrannorum hoc est proprium, ut magis æstiment utilitatem, quam pietatem & honestatem. Omnes namque illis amici ac hostes sunt pro temporis opportunitate*, quod & bene quadrabit in Ludovicum XIV. si ejus acta & pacta, eorumque violationem ritè consideraverimus. Fratrem in hoc vitæ genere habet non tantum modernùm Turcarum Imperatorem, Confœderatum suum dilectissimum, sed et vita functum *Solymannum*, de quo *Paulus Jovius* refert, quod jurando promiserit *Habraymo*, præcipuo ex Ministris, vitam incolumem, quamdiu viveret, id est, quod vivente Imperatore nemo Habraymum interficere, vel morte mulctare debeat: Verùm cùm *somnus sit gelidæ nisi mortis imago, & Talismanes* summus sacerdos id confirmaret, jussit ut se dormiente Habraymus strangularetur. Annon hoc est juramentis ludere ut pueri astragalis? Sic *Alexander* VI. Pont. Rom. perfidè

Paulus Jov. Hist. lib. 33. p. 267.

age-

agere voluit cum *Adriano Cardinale*, familiari ſuo, ſed, Deo aliter rem dirigente, *in ſuum recidit miſſa ſagitta caput*, inque foveam incidit alii præparatam: Nam hic *Alexander* VI. (qui mortuus eſt A. C. 1503.) in horto Amici Cardinalis Adriani cœnabat aliquando, et quia filio ſuo Cæſari Borgiæ cædibus ac rapinis regnum parabat, ideò convivium aliquod ſplendidum inſtruebat, ut quoſdam præcipuos Viros invitatos, venenato pulviſculo, vino inſperſo, tolleret, eorumque exuviis filium ditaret: Factum eſt autem divinitus ut, pincerna lagenas errore quodam commutante, Alexander Papa, ejuſque filius, venenum haurirent, et alii purum putum vinum. Ita Alexander *perfidus* non aliis, ſed ſibi exitium ſtruxit. Filius Borgias, incluſus mulæ recens exenteratæ utero venenum aliquo modo diſſipavit, ſed cùm convaluiſſet parata ei fuit mors cruenta, quam et prædicere ſibi viſus eſt, nam ejus Apophthegma hoc fuit: O CÆSAR O NVLLO, aut Cæſar, aut nullus. Tandem nihil factus eſt, cum propter nefarias technas trucidaretur.

Anno Chriſti 1444. accidit in Hungaria CLADES VARNENSIS omnium celeberrima, et Chriſtianis luctuoſiſſima, cujus cauſa, abſque ulla dubitatione, fuit per-

Perfidia et icti fœderis violatio, quæ impulsu æternum maledicti *Cardinalis Juliani*, Legati P. Romani, facta est.

Historia pleniorem aliquam relationem meretur, quam itaque studiosa brevitate dabo. Auscultate modò, Auditores, vel Lectores charissimi, quantum *Periurium* potuit suadere malorum! IOANNES HVNNIADES (Hungariæ Prorex, Heros excellentissimus, non sine ratione dictus Turcarum terror, et Europæ murus:) secundis aliquot præliis Turcas superaverat, et *Amurathem* II. Turcarum Regem VII. ita terruerat, ut pacem ultrò poscceret, et Christianis decennii inducias offerret, quas cum Hungari non recusarent, præstitum est ab utraque parte Juramentum, Christianis quidem libro Evangeliorum, Turcis verò Codici Alcorani digitos inter jurandum imponentibus. Factum A. C. 1443. die 13. Junii. Sed pacis Leges, cum vix Amurathes ex Europa in *Asiam* trajecisset, violavit *Vladislaum* Rex Hungariæ, juvenis alacer et ferox, incertæque belli gloriæ, quam securæ pacis, avidior. Rupit autem fœdera Juliani Cardinalis insanis et exitialibus Consiliis, cui prosequenda victoria videbatur, præsertim cum *Eugenius* IV. Papa Juliano scripsisset, nullum valere fœdus, quod se inconsul-

sulto cum hostibus Ecclesiæ percussum esset. Vladislaus itaque per Julianum à juramento absolutus coactis ex Hungaria copiis, atque auxiliis undique accersitis, Turcarum agros invadere statuit. Sic Duce Hunniade: (qui tum summo cum imperio toti exercitui erat præfectus, quem nonnulli XL. millibus constitisse scribunt:) in Turcas itum est. Julianus Cardinalis milites Italos cruce signatos non paucos secum duxit, qui vix ulli alii usui erant, quam turbandis ordinibus, et, si res bene successisset, dividundis spoliis. Iter per Walachiam susceptum, deinde trajecto Danubio in Mysiam ventum. *Amurathes* præter opinionem lacessitus in *Asia minori* exercitum ad centum armatorum millia properè coegit, quanquam sunt qui 60000 tantum fuisse scribant. Vnum Amurathi erat impedimento, quod Bosphorus seu Hellespontus erat trajiciendus, ad quem usum turcicæ nequaquam sufficiebant naves. Sed aderant *Genuensium* aliquam multæ triremes, qui accepto in singula capita aurei nummi naulo, totum exercitum transportarunt, classe Italica, seu flagitiosa timiditate, seu scelerata perfidia, otiosè spectante, scilicet ut quadam quasi eventuum conspiratione in hoc etiam tam acerbo ac funesto casu palam fieret, quæ sit et fuerit

rit satellitii pontificii in periculis christianæ Reipublicæ, et quidem Pontificum arte commotis atque accersitis, constantia, magnanimitas et fortitudo, et *quæ Ligarum fides*: Interea tam subitus atque inopinatus Christianis fuit hic Turcarum adventus ut prius eos conspexerint quam trajeciſſe Bosphorum audiissent.

Quamvis autem ad tantam multitudinem, quam fama quoque, ut fit, supra verum augebat, penè obstupescerent, nequaquam tamen vel latum unguem cedendum, sed cum Hoste omnibus viribus confligendum censuerunt: Ipse Rex imprimis, qui præ cæteris incredibilem alacritatem præ se ferebat. Deventum est ad pugnam, ad quam eductæ sunt acies utrinque die 10. Novembris. Christianam struxit Huniades maturo deliberatoque consilio. Certatum est totos dies, noctesque tres, diu fortuna ancipiti, sed tanto animorum ardore utrinque, tantoque impetu, ut cæsorum sanguine campi stagnarint. Primum in Hungarorum exercitum impetum fecerunt XV. millia Turcarum equitum, qui ita excepti fuerunt, ut iis partim cæsis, partim in fugam actis, *Amurathes* ipse magno metu percelleretur, fugisseteque protinus prodito & derelicto exercitu, nisi circumstantes Bassæ comprehenso ejus equi freno, ignaviam illius

lius increpaſſent, mortemque, ſi ſuos deſereret, comminati fuiſſent. Retractus ergo in ſtatione manſit, & cruce Chriſti in Chriſtianorum acie conſpecta: VINDICA, inquit, CHRISTE, ſi DEVS ES, HANC TVORVM CHRISTIANORVM PERFIDIAM. Mox reſtitutâ, quantum fieri poterat, acie, multò majorem equitum numerum in Hungaros immittit, quos illi non minus acriter exceperunt. Sed cum in ſingulas ferè horas novus hoſtis ſuccederet, & ſauciorum Turcarum loca recentes & viribus integri milites occuparent, Chriſtiani, non tam virtute, quam numero ſuperati, paulum retroceſſerunt, ex quo tota acies inclinare cœpit. Jam Rex ipſe *Vladiſlaus* in confertiſſimo Hoſtium agmine diu fortiter pugnans, ex equo lethaliter ſauciato prolapſus, multiſque vulneribus confoſſus fuerat, cujus abſciſſum caput Turcæ deinde per totam Græciam & Aſiam minorem, tanquam trophæum, haſtæ infixum, circumtulerunt. *Hunniades*, cum ex pugna nullam ſalutem ſperaret, una cum aliquot millibus Hungarorum & Walachorum ex acie evaſit, è quibus multi, partim paludibus ac lacubus abſorpti, partim fame, frigore, vigiliis enecti, in ſylvis miſerabiliter interierunt.

Julianus nequam *Cardinalis*, rumpendi fœderis author, ex hostium manibus jam elapsus Hungarorum vindictam effugere non potuit, nam potùm equo dantem in rivo duo quidam latrunculi agnoverunt, & spe pecuniæ apud eum inveniendæ equo dejectum necaverunt, ablatisque vestimentis nudum cadaver feris, volucribus ac canibus laniandum dimisere. Hoc in prœlio multi Episcopi, aliique Clerici, quos in templis & scholis, quam in acie, conspici satius fuerat, occubuerunt. De cæsorum numero non idem scribunt Historici, in eo tamen plerique conveniunt, è Christianorum exercitu, vix salva parte tertia, circiter quinque millia cecidisse, præter eos, qui paludibus submersi & in fuga perierunt. E Turcis ad XXX. millia desiderata scribuntur, eoque Amurathem post victoriam vix ullum lætitiæ signum præ se tulisse, causamque rogantibus idem, quod olim *Pyrrhum* aiunt, respondisse: *Amici victi sumus, si iterum sic vincemus*, aut, ut alii scribunt: *sibi non placere victoriam tanto sanguine partam.*

Annal. Turc. Chron. Phil. Mel. Bucholtz vide. Æneam Sylvium in Euro. pæ descr. & ejusd. Epistolas 52, 81, 87.

Vladislao tale Epitaphium positum.

Rex

Romulidæ Cannas, ego Varnam clade notavi,
Discite, Mortales, non temerare fidem.
Me nisi Pontifices jussissent rumpere fœdus
Non ferret Scythicum Pannonis ora jugum.

Nam hoc modo *Uladislaus* rebus christianis detrimentum summum, hostibus ad acquirendum & stabiliendum Orientis Imperium opportunitatem magnam attulit, siquidem tota Christiana Respublica Turcis postmodum quasi præda fuit. Adeo consensu experientiæ perpetuæ certum est, nulla unquam fuisse felicia & salutaria, vel fœdera cum Pontificibus facta, vel bella de horum consilio suscepta, & administrata, præsertim ubi causæ fuerunt aliqua religionis specie vestitæ, aut cum fuit spectata vel quæsita dignitatis aut potentiæ pontificiæ amplificatio.

Addo: Est etiam aliqua perfidiæ species, quod *nemo aulicorum*, etiam optimorum, *possit certò confidere* & securè inniti gratiæ & favori *hodierno* Regis, qui facile *crastino* die in furorem & odium non raro mutari solet. Tam πρόσκαιρος, id est ad tempus durans, est plerumque favor Regum & Principum mundanorum: Ita Rex Chaldæorum *Danielem* initio velut Deum Dan. 2. 46.

Dan. 3,1 voluit adorare, postea verò ipse tanquam
Dan.2. Deus in statua à Daniele voluit adorari.
48. Similiter socios Danielis primò ad summos
Dan. 3. dignitatum atque honorum gradus evexit,
15. mox verò eos ad rogum damnavit. Sicut enim Reges ipsi sunt mutabiles, ita quoque favor eorum, juxta illud epigramma:

Nec Domino blando, nec cœlo crede sereno,
Nam facili causa Dominus mutatur & aura.

Duo sunt aulæ propria, ἀναβολὴ *cunctatio*, & μεταβολὴ *mutatio*. Etenim Principes sæpe in beneficiis dandis sunt testudine tardigrado tardiores, at in affectu & passionibus sunt polypo mutabiliores. Ideoque Regum & Principum amici sunt similes Arithmeticorum nummis, sicut pulchrè dixisse *Orontem*, Artaxerxis Regis generum, *Plutarchus* in *Apophthegmatibus* tradit. Hic namque indignatione quadam à socero damnatus ac honore dejectus, cum se contemtibilem animadverteret, ac esse ludibrio inimicis, Solitus est dicere: *Principum amicos videri consimiles Arithmeticorum nummis, nam ut hi computando nunc myriada, nunc monada repræsentant, ita & qui regibus se insinuant modo pollent plurimum & observantur, mox vero, qui fortunæ*

tunæ mos est, quæ homines velut pilas habet, in imum demersi ludibrio sunt omnibus: Sic vetus verbum est verissimum: *Aulica gratia facile senescit.* Hinc *Veteranus* quidam interrogatus, qua ratione senectutem, rem rarissimam in aula, consecutus esset? respondit: *Injurias accipiendo, & de iis gratias agendo*: Unde

Seneca lib. 2. de ira cap. 33. Brisson. lib: 1: cap: 6.

Quisquis in ambigua se non accommodat aula
Omnibus ingeniis, non habet ingenium,

Vel ut Owenus Anglo-Britannus, ad aulicos eleganter canit:

Dissimula, simula, quoties occasio poscit,
Moribus ut morem, temporibusque geras:
Temporibus, qui ritè sapis, servire memento
Omnibus, ut tempus serviat omne tibi.

In aula nemo nisi per gradus plures adscendit, plus satis est unus ad descendendum. Ubi tamen notandum, quod aula & vita aulica *in se non* sit mala, quia multi pii & sancti viri in ea versati sunt, ut *Josephus*, Gen. 41. *David*, 1 Sam. 16. *Daniel* cum sociis Dan. 2. *Nehemias* cap. 1. *Mardochai* Esth. 10. *Centurio* in Capernaum, Mat. 8. *Eunuchus* Æthiopiæ, Act. 10. sed fit *mala per accidens* post varios casus & inter tot discrimina rerum; Exemplum habemus in *Corbulone*, viro præstantissimo, qui ob multas

tas præclaras res gestas à *Nerone* adeò primùm venerabatur & amabatur, ut, PATREM ac BENEFICUM ipsum appellaret; Et meritò. Nam Imperium à militibus oblatum, ut Neronem dejiceret, accipere recusarat, ut se fidelem Ministrum præberet. Sed posteâ sine causa à *Nerone* interfectus est: Moriens nihil aliud dixit, quàm ἄξιος, *dignus*, qua voce se reprehendit, & quod tantis occasionibus oblatis ab Imperatore non defecerit, & quòd inermis ad Tyrannum accessisset: Hoc exstincto, *Senecam Præceptorem*, aulicorum optimum & doctissimum, ut aut mortem sibi ipsi consciscceret, aut mortis genus mandatum subiret, jussit, quamvis sæpe juravisset, periturum se potius, quam ipsi nociturum: Moriturus dixit Seneca: *Hoc est unum, quod de vitâ non possumus queri, neminem tenet. Introitum ad vitam unum dedit Deus, exitus multos.* Quibus dictis αὐτόχειρ factus A. C. 66. 30 Aprilis, & venas in brachiis & pedibus aperuit, sed ita cruciatus etiam cicutam bibit, & tandem stagnum aquæ calidæ inivit. Tale autem sibi ipsi Epitaphium concinnavit:

Dio in Nerone] §. 16.

Tacit. lib. 15. cap. 63.

Cura, labor, meritum, sumti pro munere honores
Ite alias posthâc sollicitate animas:

Me

Me Deus à vobis procul evocat, iliicet actis
Rebus terrenis, hospita terra, vale.
Corpus avara tamen solennibus accipe saxis,
Namque animam cœlo reddimus, ossa tibi.

Ecce ita solent *fidem datam violare* maximis Amicis non pauci ex Regibus & Principibus. Non immeritò igitur quidam ipse Rex *Psal.* 146. canit

Securitatem ne stabilem tibi
Promitte regum præsidio, neque
De stirpe mortali & caduca
Pone tibi columen salutis.
Ut membra liquit spiritus in suam
Terrena moles abit, & diu
Consulta vanescunt, et auras
Irrita per vacuas feruntur.

Ast non ita agere decet Principes. Notentur Regum sapientissimi ac magnificentissimi *Salomonis* axiomata: VERBA REGUM DEBENT ESSE REGIA, & *Principes ea, quæ digna sunt Principe, cogitabunt, iisque insistent*, Jes. 32. 8. hoc est, Principum cogitationes & sermones debent esse principales, & regales. Principum verba non debent esse aquea, hoc est, fluxa & mutabilia, sed aurea & argentea, id est, constantia & immutabilia: Si tandem aliquando in cœlesti Sionis monte habitare intendant: Nam ibidem nemo commorabitur nisi

Prov. 8. 6

Isa. 32. 8

Quem

Quem fraudis expers simplicitas juvat
Urgetque rectum propositi tenax.
Nec mente sævus grata blandam
Edocuit simulare linguam
Nec ore mendax exitiabiles
Concinnat artes, nec mala proximis
Excogitat, nec dulcem amicum
Opprobriis maculat pudendis.
Qui fastuosum despicit impium,
Dei timentem suspicit & pium,
TENAXque PROMISSI, fidemque
Indocilis temerare pactam.

Elegans historia de fide Regum & Principum occurrit in *Chronico Hirsavienſi & Urſpergenſi. Guelfus Dux Bavariæ*, pugna victus à *Conrado* Imp. vallo & mœnibus, oppidi *Winſperg* ſe ſuoſque incluſit. Obſeſſus igitur à *Conrado*, poſt multas difficileſque oppugnationes, fame et rerum neceſſariarum inopia, deditionem facere compulſus. Cumque metueretur ne Imperator in *Guelfum* ejuſque nobiles, jure belli, propter rebellionem graviter animadverſurus eſſet, fœminæ ejus oppidi, antequam portæ aperirentur, petiverunt, ut ſibi ſalvis abire liceret una cum iis rebus, quas humeris geſtare poſſent, quod cùm à clementi victore, & optimo Principe facilè impetrarent, & hoſtes aurum, argentum, gemmas mundumque muliebrem eas elaturas crederent,

rent, matronæ illæ, omni supellectile neglecta, militumque præda relicta, maritos suos humeris exceptos ex oppido, cunctis spectantibus & industriam admirantibus, asportarunt. Qua pietate ingeniosa *Conradus* Imperator motus *Guelfum* cum sociis suis inviolatum & incolumem dimisit, & pace constituta cum eo amicitiam junxit. Ductibus verò indignantibus & frementibus ob leges dedítionis istò dolo violatas, respondit Imperator: NON DECERE VERBUM REGIUM IMMUTARI, subindicans, malle se clementia quam severitate delinquere.

Contrario planè animo ac moribus fuit *Caracalla* XXII. Rom. Imp. Hic *Artabani Parthorum Regis* filiam falsò uxorem petiit, ut posset horribile *perfidiæ* exemplum posteritati relinquere. Idcirco *Euphrate* trajecto, magnoque itinere facto, ad ipsam *Artabani* regiam appropinquabat. Occurrit ei Rex in quadam ante urbem planitie, novum generum & nuptum excepturus. Sed barbarorum Parthorum magna multitudo, floribus indigenis coronati, atque induti vestes auro divetísque coloribus varias, festum in honorem sponsi agitabant, ad tibiarum, fistularum tympanorumque sonitus numerosè saltantes. Sed ubi omnis multitudo confluxit, & relictis equis pharetrisque & arcubus depositis, inter libamina & calices

lætabantur, collectique in unum Barbarorum quamplurimi temerè inordinatique constiterant, nihil suspectantes mali, sed pro se quisque studentes novum videre Imperatorem, tum signo dato *Caracalla* militibus ac stipatoribus suis imperat, impetum cædemque in *Barbaros* faciant, & ita ingens multitudo occisa. Annon igitur est ipsa veritas illud Psalmi? Dantur, *quorum verba sunt blanda & butyrina, dum bellum insidet animo eorum, quorum molliora quidem verba oleo, sed STRICTI GLADII sunt*, quibus tamen & ipse *Caracalla* tandem trajectus miserè periit.

Herodianus in Antonino Caracalla §. 6.

Psalmo 55. 22.

Herodianus in Caracalla §. 7.

Prout in Politicis, sic & in rebus Ecclesiasticis magna fraus & perfidia potest committi, qua in re notetur Arrii falsitas non exigua. Cùm *Athanasium*, propugnaculum illud veritatis, in exilium Trevirense, id est, in Germaniam usque ejectus esset, ad Ecclesiam vacantem Alexandrinam reversus est Arrius, dolosissimus ille Hæreticus anno Christi 336. Cujus causa cùm tumultus magnus excitaretur, quod suspecta multis piis fides illius esset, Constantinopolim vocatus est ab Imperatore ut Synodi Nicænæ Decretis subscriberet. Quod ille fecit quidem, sed fraudulenter & dolosè. Dogma enim suum in charta quadam scripsit, scriptamque sub ala occultavit, atque ita jura-

vit

vit sic se credere atque sentire quemadmodum in charta scripsisset, intelligens nempe non orthodoxam confessionem, sed heterodoxam sub ala occultatam. Fraus ista est homine christiano indigna prorsus, Deoque summè exosa uti patet, Psal. 5. 7. Job cap. 15. 34. 1 Pet. 2. 1. Quare Salvator noster graviter pronunciavit apud Matt. 10. 32. *omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego illum coram patre meo, qui in cœlis est. Qui autem negaverit me coram hominibus; negabo et ego eum coram patre meo, qui in cœlis est*: Cum itaque *Arrius* Archi-Hæreticus iste ad hunc modum fidem dedisset, Imperator mandavit *Alexandro* Episcopo Constantinopolitano ut Arrium ad communionem iterum admitteret, quod, ubi recusavit Episc. Alexander, minas jactavit Imperator, & pericula intendit. Alexander verò omnibus humanis præsidiis destituras, cùm jam dies appropinquaret, quo recipiendus ad communionem erat Arrius, tota nocte preces ardentes cum suis adhibet Deo, ut vel mori sibi contingeret optans, antequam tale facinus in se admitteret, vel divina ope aliqua sublevaretur. Hic tandem effecerunt preces Episcopi & aliorum, ut cum manè ad consilium publicum iturus esset cum factione sua Arrius, in itinere ad latrinam deflectere cogeretur ob sensum tormi-

Socrat. lib. 1. c. 38.

Socrates lib. 1. c. 38. Hist. Magd. cent. 4. c. 9.

minum & angorem, quem in corpore & anima percipiebat. Mox in isto loco fœdo intestina effudit.

Vultine adhuc unum *Episcopalis perfidiæ* exemplum, horribile, Auditores æstimatissimi? Dabo. Anno Christi 905. vivebat quidam *Albertus*, Comes in Germania *Bambergensis*, qui de jure præcedendi cum Episcopo Herbipolensi & Ducibus Hassiæ & Franconiæ atterrimum gerebat bellum, multumque nobilis & civilis sanguinis profundebat, &c. Cum hæc res mali exempli majores turbas dare posse videretur, *Ludovicus* IV. Imp. iratus Alberto, ejus arcem Bambergam, collectis copiis, obsidione cinxit. Sed cum diutius obsidionem toleraret, fraude & machinatione *Hattonis Episcopi Moguntini*, hominis perfidissimi ac versutissimi, Albertus ille in potestatem Ludovici pervenit. Siquidem Hatto, sub specie & fide amicitiæ, Bambergam venit, & se effecturum spopondit, si modo in colloquium Imperatoris venire vellet, ut salvus & incolumis in arcem suam reduceretur. Hac oratione illectus Albertus, fidem Hattonis secutus, ex arce sua discessit, rectà ad castra Ludovici profecturus. Cum autem paululum ab arce recessissent, ecce, Hatto dixit: Satius mihi esse videtur ut sumto prius jentaculo ad castra Imp. eamus. Quod cum utrique placuisset

cuisset, in arcem reductus *Albertus ab Episcopo fraudulento*, lautè & benignè cum tractavit: Quo facto profecti sunt ad castra Imperatoris, & mox Albertus ipsius jussu in custodiam detrusus, & postridie, lata in eum sententia capitali, in conspectu totius exercitus, manibus post terga revinctis, ad locum supplicii deductus, securi percussus est, frustra fidem Hattonis implorans, omnesque ejus possessiones fisco adjudicatæ sunt. Quod cum iniquum judicaretur, & contra datam fidem fecisse diceretur Episcopus, *sophisticè* factum excusavit, quasi promissum suum exsolvisset in hoc, quod Albertum in arcem suam incolumem reduxisset, cum ex itinere ad jentaculum sumendum eò rediisset, & quia semel tantum promiserat eum se restituturum, frustra de fide violata queri. Hic *Hatto* tandem justas luit pœnas. Nam fulmine ictus ejus corpus in *Ætnæ* montis voragines à Diabolo delatum est, hac voce in aere resonante: *Sic peccata lues, sicque ruendo rues!*

Regino. Aventin. lib. 4. Annal. Fulgosus lib. 7. cap. 3. Crantzius. lib. 2. Metrop. c. 25. & lib 3. cap. 4.

Multo major pietas occuparat cor *Conradi* II. Imperatoris, ad cujus dexteritatem in simili ferè casu commissam erubesceret adhuc hodie *Episcopus Hatto*, si apud inferos pudori locus esset; In hoc *Conrado* memorabile est exemplum fidei præstitæ.

Nam

Nam cum Imperator hic *Polonis* bellum inferret, Rex Poloniæ *Miesciſlaus*, viribus Conradi ſe imparem videns, ad *Ulricum*, Regem Bohemiæ, confugit auxilia ejus imploraturus. Verum Ulricus hoſpitali fide ſpreta, Conrado per literas ſignificavit ſe Mieſciſlaum ei oblaturum, ſi pacem ſibi eſſet conceſſurus. Imperator à ſcelere PERFIDIÆ adeò abhorruit, ut ſtatim Regem Polonum periculi, in quo verſabatur, admonuerit: Præclare pronunciant & ſentiens, *ſolere Germanos virtute cum hoſtibus, non fraudibus certare, nihilque acrius quam perfidiam ulciſci, ſceleribus, non nomini hoſtium iraſci, oportere armatum eſſe, quem oderint.* Hac integritate *Polonus* commotus ad *Conradum* Imp. profectus, ipſi ſupplex factus pacem ab eo petivit, quam etiam impetravit, & in gratiam receptus eſt.

Avent: l: 5. Ann: Chron: Spang: Fulgoſus l: 6: c: 5.

Sed omnis in Univerſum *Perfidiæ* apicem longis paraſangis tranſcendit deteſtabilis illa actio, quâ Henricus V. proprium & venerandum Patrem Henricum IV. ex Imperii throno nefarie ejecit, & ſe in illius locum violenter ingeſſit & obtruſit; Imperator hunc minorem natu filium, filio Conrado abdicato, ſpe melioris frugis, ſucceſſorem ſibi elegerat, & in ſua verba jurare fecerat, nunquam eum à Patre

ut defecturum. Verum Paschalis II. Pontificis Romani missis artibus seductus adolescens & aperta vi & fraude patrem tanto crudelius persequi cœpit, quanto majores imperii vires patris auctoritate moverat. Non hic jura sanguinis, non cura pietatis, non pudor retardare eum, aut deterrere ab armis impiis adversus Patrem potuit. Omnia namque consilia adv. Patrem direxit, & acta *Gregorii* VII, *hipedum nequissimi*, firma rata habuit, causamque Pontificis injustissimam rutundam susceptit, Saxonibus ejus partes sequentibus, & plerisque Imperatorem deserentibus, ut habet Proverbium: *Plures orientem quam occidentem solem adorant*, id est, juveni magis adhærere quam senifolent. Patrem igitur *Moguntiæ* obsidere conatus est. Sed inde digrediens *Norimbergam* cepit post obsidionem duorum mensium, cujus muros dejecit, inde Ratisbonam venit. Pater cum exercitu filium secutus, eumque favore populi Ratisbona ejecit. Prælium cum filio committere voluit, & congressi fuissent, nisi Principes se interposuissent; Ante prælium tamen dicitur orasse milites, ut parcerent filio, ne in peccatis moreretur. Interim filius fusis amicorum in gratiam cum patre, qui ad

ad confluentem Moſellæ (*Coblentz*;) ſeceſſerat, redire ſe velle ſimulans, habitu, quam poſſet, miſerabili aſſumto, erroris veniam petivit: Et quoniam *benigna Patris ira in filium nulla eſt, teſte Menandro*, veniam ab indulgentiſſimo patre facile impetravit, dato rurſus jurejurando, ſe in patris poteſtate & obſequio futurum & manſurum. Deinde rogat patrem ut, quas ſecum haberet copias, dimitteret, ſiquidem jam in gratiam rediiſſent. Pater, ut erat rogatus, dimiſit ſuum exercitum, atque è *confluente Moſellæ & Rheni* paucis comitatus una cum filio ad Conventum *Moguntiæ* habendum proficiſcitur. Verum, cum ad urbem *Bingium* perveniſſet, Imperatori annunciatum eſt, ingentes copias Adverſariorum adeſſe, filius patrem blandè & doloſè affatur: Paulìſper tibi in urbem ſecedendum eſt, pater, donec illos tibi conciliem et placem, & vos in gratiam redigam, & jurejurando ſua dicta confirmavit. Pater credit filio juranti, ſed ſuo exemplo teſtatus illud *Ovidii*,

3. de arte amandi.

Non cito crediderìs, quantum cito credere lædat.

Poſtquam ergo Pater *Bingium* Urbem intravit, portæ Urbis ſtatim clauduntur, & mi-

miniſtri Imperatoris, oppido excluſi, diffugiunt, & juſſu filii cuſtodes patri adhibentur, ne fuga elabi poſſit. Deinde poſt, celebratis Moguntiæ Comitiis, Filius Legatum ad patrem mittit, qui denunciaret, ex decreto Conſilii, ſiquidem ſalvus eſſe vellet, inſignia imperii ſibi traderet. Paruit igitur neceſſitati, & quædam tradidit, quædam verò ſibi retinuit, captivus deinde *Ingelheimium*, duobus millibus paſſuum à Moguntia diſtans, ubi *Carolus* M. natus, deductus eſt. Atque cum ſeipſum omni honore imperii privare nollet, & propterea inſignia quædam retinuiſſet, miſſi ſunt tres Epiſcopi, *Moguntinus, Colonienſis & Wormatienſis*, qui ipſi invito inſignia auferrent. Cum autem cauſam ab iis requireret tam ſeveræ in ſe inauditum à Conſilio prolatæ ſententiæ, *quia tu*, dixerunt, *Epiſcopatus, Abbatias, omneſque dignitates eccleſiaſticas venales habuiſti, quia nil legitimi in legendis Epiſcopis obſervaſti, ob has res Pontifici, Principibuſque Germaniæ placuit, te non ſolum piorum communione, ſed regni etiam poſſeſſione deturbare.* Tum Imperator: *Quoniam me Eccleſiæ dignitates vendidiſſe arguitis*, inquit; *dic Moguntine, dic Colonienſis, per nomen æterni Dei, quam à vobis mercedem exegi cum Vos veſtris Eccleſiis præ-*

posui, quas omnium amplissimas ac fructuosissimas esse constat? Responderunt: NIHIL. Et Imperator: *Gloria Deo in excelsis*, dixit, *quod in hac parte fidelis inventus sum. Cur igitur, si officium ergà Vos retinui, aut me hujus criminis incusatis, aut vos duces sociosve eorum præbetis, qui fidem ac jusjurandum Regi datum fefellerunt? Sustinete parumper, & naturalem ætatis meæ jam jam exactæ terminum, qui longe abesse non potest, expectate, aut si regno me spoliare constituistis, præstituite mihi diem, in quo manibus meis insignia mihi detraham*, eaque *filio meo ultrò imponam.* Repugnantibus illis, et se negotium, propter quod missi fuerant, acriter, si resisteret, confecturos minitantibus, Henricus Imp. paulum ab eis secessit, et cum paucis, qui aderant, amicis consilium contulit, atque ex eorum sententia, quod se ab armatis circumventum secus facere non posse cerneret, afferri ad se insignia ac vestem regiam jussit, atque iis ornatus in sellam adscendit, atque ita verba fecit, quæ sunt notatu dignissima: *Hæc regiæ Majestatis insignia, æterni regis pietas, & principium regni consors voluntas mihi tribuit, quæ vi nulla tueri paratus sum, nam intestinum & domesticum malum, ut suspectum nunquam habui,*

habui, ſic neque etiam cavi. Quis enim tantum aut in amicis furoris, aut in filiis impietatis hærere poſſe exiſtimaret? Verum unius Dei ope, & veſtro pudore defendam. Quod ſi Vos neque Dei, neque honoris veſtri rationem habebitis, vim patiar, quam propulſare non poſſum: Hæſitantibus autem ſuper his verbis cæteris, tum *Moguntinus: Quid dubitamus,* inquit, *O ſocii; Nonne officii noſtri eſt Regem conſecrare, & conſecratum induere, Cur igitur, quem induimus, non meritò exuimus?* Statimque impetu facto Henricum adorti, coronam ei de capite detraxerunt, ac de ſede remotum purpura cæteriſque inſignibus ſpoliarunt. Tum Imperator novitate rei penè attonitus: *Videat Deus,* inquit, *quam inique adverſus me agatis, ego quidem delicta juventutis meæ apud juſtum judicem luo, nempe ignominiam patiens nulli ante Regum illatam, neque Vos tamen noxæ expertes eſtis, qui contra Regem veſtrum inſurrexiſtis, & ſacramentum fefelliſtis, quod ſemel juraſtis. Ulciſcatur vos Deus, quemadmodum ultus eſt eum, qui prodidit Chriſtum Dominum ſuum.* Illi vero his ſpretis ad filium cum inſignibus perrexerunt, eumque condecorarunt. Ita Henricus V. ab Univerſis Principibus Rex iterum

Urſperg: Spang: Chron: Hedion: Coſmogr Munſter: fol: 594, 595.

rum declaratus, atque ab Apoſtolicis, ut aiunt, Legatis per manuum impoſitionem confirmatus. Luxit hoc ipſo tempore Cometa, quo abſque dubio ſignificatum eſt Cœlum ipſum perfidiæ facinus tam nefarium horrere, et vindictam divinam minari.

Deteſtandam quoque *Alexandri* III. P. R. erga *Frid. Barbaroſſam* Perfidiam hic referre placet: Cum Imperator iſte contra *Soldanum*, Ægypti Regem, bellum magna virtute & gloria gereret, Pontifex *Alexander* ex diabolico odio faciem ejus à pictore coloribus expreſſam ad *Soldanum* per ſecretum nuncium miſit, literisque ipſum monuit, ut, ſi quietus vivere vellet, hunc depictum per inſidias necaret. Soldanus acceptis literis cum expreſſa boni Imperatoris imagine ſtuduit maligno huic monſtro gratificari, & ſe ulciſci de Adverſario, ſed occaſio in caſtris aut conflictu nunquam obtulit ſeſe ad explendam proditionem ac perfidiam pontificiam. In *Armenia* autem cum ſemel ex calore ſolis atque itineris difficultate æſtuaret, nihil eſſe periculi in ea nemorum ſolitudine ratus, cum paucis equitibus & ſuo ſacellano ab exercitu ſeceſſit Fridericus. Non admodum procul equo deſcendit, & ut ipſe cum ſacellano in amne

ne lavaret ad restinguendum corporis æstum, equites jussit ab amne recederet; Ibique statim optimus Imp, Equitibus ignorantibus, cum suo sacellano ab insidiatoribus capiebatur, ac per nemora abducebatur ad *Sultanum*: Ad quem perductus Imperator simulavit se Imperatoris esse ostiarium. Sultanus de facie, ex imagine à Pontifice accepta, cognoscens eundem illum esse, jussit simulacrum ejus proferri, ac literas à Papa missas coram eo legi. Imperator ad istam *perfidam* proditionem obstupefactus, videnſque negationi non esse locum, fatebatur verum, & supplex misericordiam petiit. *Soldanus* (quam insigni clementia erga christianos usum fuisse tradunt) postquam de rebus multis cum Imp: locutus esset, atque intelligeret ex ejus dictis & factis, virum esse optimum, in quo nullam virtutem desideraret bono principe dignam, & cujus prudentiam, candorem, fidem & integritatem admiraretur, cogitavit se ejus dimissione plurimum sibi gloriæ & honoris comparaturum. Itaque conditiones pacis ei proposuit, atque ut numerata mulcta obsides daret; humaniter obtulit, illumq; tandem ea lege dimisit, ut secum fœdera perpetuæ pacis sanciret, ac numeraret millies centum ducatos, relinqueretque obsidis

vid. Hist. Eccl: Casp: Hedion: lib: 10. cap: 8. Variant ei circa hanc Hist: authores vide Funcii Chronologiam lib: 4. Chron: Philippi.

dis loco suum illic sacellanum usque ad solutionem.

Quid hîc mirere magis vel perfidiam Papæ, vel dexteritatem & fidem Sultani? Annon *hic* præstitit officium veri Papæ & *ille* functus est munere veri *Turcæ*, imò Diaboli, qui est homicida ab initio? Sed plus ultra.

Transeo ad causam sextam quâ Deus movetur ad Regum & regnorum mutationes, & illa est Regum & subditorum *IGNAVIA* in omittendis ac negligendis illis, quæ ad patriæ salutem conducunt. Laudandus sanè mos ille Regum Persarum fuit, quod inter cubicularios quendam hoc munus sustinere volebant, ut manè regium thalamum ingressus Regem hisce verbis excitaret: *Surge Rex ac negotia cura.* O pulchrum præclarumq; institutum! Non minus enim Princeps cogitur servire populo, quam populus Principi, nisi quod princeps hoc facit cum dignitate. Sicut enim subditi sunt propter Principem, nempe ὑπηρετικῶς, hoc est, ut ei obediant atque ministrent; Ita quoque Principes sunt propter subditos κυβερνητικῶς id est, ut eos regant atque gubernent: Quare boni Principes meditationes atque actiones suas ad bonum publicum promovendum, non privatum, solent dirigere, juxta vulgatum Politicorum axioma: *Salus Reipublicæ suprema lex*

6. IGNAVIA.

Plutarchus in Comment. adv. imperitum Ducem.

lex esto. Trium namque (ex Agathonis sententia) Principem meminisse decet: *Primum* est, se hominibus imperare. *Alterum*, se ex legibus imperare. *Tertium*, se non semper Imperaturum esse. Hinc *Hadrianus* Imp. in Senatu frequenter dicere solebat, se sic gesturum Principatum ut sciret rem populi esse, non suam privatam. Et Theodosius M. cùm Arsenio, viro doctissimo, filios suos, nempe *Honorium* & *Arcadium* in disciplinam tradidisset, sempiternâ memoria dignum, & verè imperiale illud verbum prolocutus est: *Si tales se præbituri essent, ut mores vitamque suam ad disciplinam & leges Dei componerent, propensum se fore, ut eis imperium in manus tradat ad civium & subditorum commodum, & utilitatem accomodatum. Sin minus, conducibilius esse, ut sic privati vitam agerent, quàm cum periculo imperarent.*

Dion.

Niceph. Call. Hist. Eccl. lib. 12. c. 23.

Dantur Principes qui sæpe noverunt arcana Rerumpublicarum externa, non interna, id est, quæ geruntur foris, sciunt, & quæ geruntur domi ignorant; Non sic fuit ab initio: Præstat proprii quam alieni status viscera & intestina rimari, & secundum proverbium, *Proximus sum egomet mihi*, diligenter procedere: & hoc sciverunt & fecerunt *Persæ*, de quibus *Apuleius* refert, quod aluerint diversos emissarios sub titulo

&

& nuncupatione *regiarum aurium & oculorum*, per quæ officiorum genera Rex ab hominibus Deus aliquis esse crederetur, cùm omnia, quæ ubique gererentur, tanquam ubique præsens, alienis & oculis & auribus cognosceret? Similiter alibi legitur, quod Reges Perfici vulgares homines emiserint in omnes terras, quos appellabant *Regis aures*, eosque omnia auscultare jubebant, & alius quidam erat *Regis oculus* dictus, per quem omnia videre & cognoscere poterant. Imperatoris *Septimii Severi Pertinacis* Symbolum erat: LABOREMUS! *Caroli* V. Plus ultrà, *Alexandri* M. Μήδεν ἀναβαλλόμενος. Nihil cunctando. Cùm otium perniciosissima & odiosissima res sit, maximoperè ab iis, quibus Titan de meliori luto præcordia finxit, & cane pejus & angue fugienda, rectè antidotum ejus, LABOR videlicet, commendatur. Quod Plato innuere voluit, ubi dicit: Virtutis ramos sudore ac labore produci.

Dion. Chrysost. Orat. 58.

Dion. Orat. 3. de Regno.

Subditi videntes Principes suos, ignavia relegata, regiminis labori sedulam operam navare, magno quoque ardore ipsorum vestigia solent premere, & ocio pernicioso valedicere, & sic, ut *Martialis* canit: *A bove majori discit arare minor.* Recordantur indefinenter veteris dicterii: *Segnis juventa, egens senecta*, quod tale epigramma,

ex

ex fabula cicadæ & formicæ, pepetit, ſed neſcio cujus Poëtæ:

Stridore ingrato campos dum rauca patentes
Cicada cantrix complet æſtu fervido,
Hiberni memor algoris formica reponit
Collecta grana, poſt quibus famem levet.
Te ne confectum ſenio malè vexet egeſtas,
Suda, labora, dum virens ætas finit,
Heu quàm res miſera eſt canos geſtare capillos,
Patique dura turpiter jejunia!

Nemo autem facilè ab honeſto labore deterreri, eumque ſubterfugere, ſed ſi cœptus eſt, in illo ſtrenuè pergere debet. Etſi enim omne principium in cunctis negotiis grave eſſe ſolet, tamen mox paulatim allevatio laboris, ſi paululum progreſſus fueris (non ſecus ac ſi quis arduum montem aſcenſurus, licet anhelitus illi ob altitudinem & præcipitia interdum propè deficere videtur, ſuperatis verò iis ad faſtigium pervenit, & inferiora deſpectans, voluptati potius quam oneri ea ſibi ſunt) magno cum gaudio ſentitur, donec ad finem perducatur, hoc monere voluerunt veteres:

Incipe: Dimidium facti eſt cœpiſſe; Superſit
Dimidium, rurſum hoc incipe, & efficies.

Ut autem Reges & Principes oſtendant ſe nulli rei minùs quàm otio et *Ignaviæ* deditos eſſe velle, ab ineunte ætate animum ad labores aſſueſcere ſolent, dum literatis ſtudiis et artibus liberalibus puritiæ et adoleſcentiæ tempora applicant, et impendunt, quod poſtea regimen ipſis progenerat facile et fœlix. Contrà autem Principes illiterati et ignavi ſæpenumero non laudem ſed labem ſibi acquiſiverunt. Ludovicus XI. Rex Galliæ noluit filium ſuum, Carolum VIII. eruditi literis, ne, dum literarum ſectaretur otia, regni negligeret negotia: Deinde etiam ne hiſtoriarum cognitione timidus redderetur, aliorum magis exempla intuens quam ſuo genio obſequens. Et hoc votum Regis fuit omen. Siquidem filius ipſius Carolus hæc tantum quinque verba, ex monito Patris, latina ſcivit: *Qui neſcit diſſimulare, neſcit regnare.* Haud dignum tanto Parente et filio tum factum, tum verbum: Magis probanda vox eſt Uladiſlai Bohemiæ et Hungariæ Regis: *Non videri ſibi homines, qui literas ignorarent.* Eruditio itaque ſentiens ſe non tantum à vulgo, ſed et magnatibus parvi æſtimari, imò ſæpe contemni, non potuit non quin patheticam hanc cordis et animi ſui querelam publicæ lucis facere, apud celebrem Poëtam *Hermannum Buſchium* ita lugendo:

Onuphrius.

Æmylius l. 10.

Æn Syl. lib. 3.

Negligor

Negligor à multis, curant mea ſemina pauci,
Quæ tolle, & nullus vivet in orbe Deus.
Res regit, ars eget, & populos ſors lubrica verſat,
Cedite virtutes, Rex ibi nunc, ubi res:
Scit modo rem dare fraus, pietas mendicat ubique,
Nunc emitur magno nil, NISI SCIRE NIHIL.

Alexander M. fuit Princeps non ignavus vel indoctus, ſed *Marte & Arte* excellentiſſimus: Ariſtotelem quinquennium habuit Præceptorem, ad quem poſtea ſcribens, ait: *Ego optimarum rerum ſcientia malo quam potentia aliis antecellere.* Bruſon: lib: 3. capt 35.

Iliadem Homeri in ſummo tulit pretio, adeo ut eam ad verbum edidicerit, ſemperque dormiens eam cum pugione cervicali ſuppoſuerit, unde eam rei militaris viaticum nominavit. Si quando in colloquiis aut conviviis incidiſſet de carminibus *Homeri* concertatio, aliis alia præferentibus, ipſe hunc verſum unicè præferebat, qui eſt de *Agamemnone* ſcriptus Iliad. V.

Ἀμφότερον βασιλεὺς, ἀγαθὸς, κρατερός τε ἀἰχμητής.

Dux bonus atque idem validus pugnator in armis.

Cum ad illum delatum esset scriniolum, quo nihil in gaza Darii pretiosius pulchriusque repertum est, & quæreretur: In quem usum destinandum esset? Aliis aliud suadentibus, dixit Alexander: *Huic optimè servandus dabitur Homerus*, sentiens nullum esse thesaurum illo pretiosiorem. *Pindarum* Poëtam Lyricum tanti fecit, ut cum Thebas vastaret, Pindari ædibus propria manu inscripserit: Πινδάρου τοῦ μελοποιοῦ τὴν οἰκίαν μὴ καίετε, hoc est, *Pindari Poëtæ tectum ne cremate*. *Diogenem Sinopensem*, Cynicum ex impudentia dictum, veneratus est: Cum enim Corinthi Imperator Græciæ declaratus esset, illum ad se accersivit, sed repulsam tulit. Respondit enim mordax ille Philosophus: Quid mihi cum Alexandro? Si quid mei indiget, veniat ad me. Quo Alexander conspecto, cognitaque ejus rerum humanarum derisione, dixisse fertur:

Plutarch in Alex: Cic: l: 5. Tusc: Quæst.

Ego nisi Alexander essem, Diogenes esse vellem: Sic eruditio *Emollit mores, nec sinit esse feros.*

Sanè

Sanè non tantum ignaviæ rejectæ documentum, ſed & magnum decus & Ornamentum eſt Regum, Principum, & Perſonarum illuſtrium, ſi literis & artibus liberalibus ſunt imbuti. Sicut enim poma in patera argentea ſunt conſpectiora. Ita Principes literati ſunt conſpectiores, & multò illuſtriores: Etenim Virtus & eruditio tam bene conveniunt cum nobilitate, & illuſtri dignitate, quam bene gemma auro includitur, & roſæ liliis intexuntur: *Æneas Sylvius* pulchrè dixit: *Plebeiis argenti, nobilibus auri, principibus gemmarum loco, literas eſſe debere*, quo & reſpicit excellentiſſimus Owenus, Britannus, dicendo:

Nobilitas aurum, virtus tua gemma ſit, uſque
Verſetur digitis annulus iſte tuis.

Huc ſine dubio reſpexit *Juſtinianus* Imp. quando inſtitutiones Juris ita orditur: *Imperatoriam Majeſtatem non ſolum armis ſed etiam Legibus armatam eſſe oportet, ut utrumque tempus & bellorum & pacis rectè gubernare poſſit: Hiſce enim duobus nititur Orbis, nempe ut à literis adjuventur arma, & ab armis literæ ſuſtineantur.* Idem ſibi vult imago, C. *Julii Cæſaris* in Symbolis *Paradini*. Inſiſtit ea mundi globo,

bo, atque altera quidem manu gladium, altera verò librum tenet, cum hac inscriptione: EX UTROQUE CÆSAR: Quæ enim *Julius* ille interdiu armatus gerebat, ea nocte togatus, purissimo dicendi genere, conscribebat. Huc pertinet pulchellum illud distichon:

Fert fluvium tranans sua commentaria Cæsar,
Nec, sua ne pereant, ipse perire timet.

Aulus Gellius l:17.c:56

Basilius Imp. ad *Leonem* filium egregium hoc scripsit monitum politicum: Per *historias veteres ire ne recusa: Ibi enim reperies sine labore, quæ alii collegerunt cum labore, atque illinc hauries & bonorum virtutes, & improborum vitia, vitæ humanæ varias mutationes, & rerum in ea conversiones, mundi hujus instabilitatem, & impiorum præcipites casus, & ut verbo complectar, malorum facinorum pœnas, & bonorum præmia, quorum illa fugies, ne in justitiæ divinæ manus incidas, hæc amplecteris, ut præmiis, quæ ea comitantur, potiaris.*

Æn:Syl: in vita Alphonsi.

Alphonsus Rex Castellæ in Hisp: sapientissimus percunctantibus: *Viri rei se debere plus fateretur, libris*ne, *an armis?* *Ex libris*, inquit, *& armis & armorum jura didici*, qua voce professus est se libris ac-

accepta ferre omnia prudentissimus & potentissimus Heros, qui fuit Rex, Regis filius, Regis nepos, & Regis frater. Ita per experientiam animadvertit fructum bonarum artium, & facile colligere potuit, quam infinita mala ex illarum jactura oriantur: Tum etiam *Robertus Rex Siciliæ*, teste Petrarcha, *Sic est, ait, vita hominum, sic sunt judicia & studia, & quot capita tot sensus; At ego volo dulciores & multo cariores mihi literas esse, quam regnum, & si alterutro carendum sit, æquanimius me diademate, quam literis carieturum:* Petr. l. 1. Memorabilium

Prout autem omnes literati Magnates sunt laude ac honore, ita illiterati & indocti compassione & pudore; si non habilo, digni sunt. In historia *Concilii Constantiensis* memorabile quid legitur de illiteratura *Sigismundi* Imp. qui alias magnus literatorum fautor fuit. Hic, cum Constantiæ in illius temporis doctissimorum virorum cœtu verba faceret de Reipublicæ convulsione, & *horrendos Schismos* nominaret, et ob id derisus à *Cardinale Placentino* fuisset: Respondit ei quidem Imperator: Sibi non placere Placentinum, quamvis aliis placeat, qui arbitretur Imperatorem servire præceptis Prisciani debere, quem, si legibus politicis solutus sit, grammaticis certè teneri non oporteat, festivè quidem hoc ipsum

sum Imp. dixit, sed quanto satius fuisset aliquanto pluscolum operæ ab illo Grammaticæ tributum fuisse, ne ridicula hac elusione erratum elevare coactus fuisset: Facetum quoque exemplum habemus in *Christophoro* Cardinale *Eboracensi*, viro ut indocto, ita ambitioso. Hic cum *Reginaldo Polo* Cardinale, et *Thoma Moro*, Angliæ Cancellario, præsentibus, aliquando versum Homeri laudare vellet, quem memoria sibi excidisse diceret: Ibi *Thomas Morus* ad Reginaldum conversus: Οὐδὲν πρὸς ἔπος, inquit, id est: *Nihil ad rhombum*: Tum Eboracensis: *Ipsissimus est, verum mihi exciderat*: Et sic: *Nos poma natamus*.

7. SUPERBIA. Septima revolutionum causa est SUPERBIA, atque animi elatio, quam non odisse tantum, sed & acerrimè quoque Deus punire consuevit, nam prout is *gratiam dat submissis* & humilibus, *ita superbis obsistit*: Dum enim has de regno Babylonico cogitationes animo suo volvit *Nebucadnezar, conscendam in cœlum, super astra exaltabo solium meum, similis ero altissimo, ecce! ad infernum usque detruditur. Herodes* in solio ornatu regali sedens se ab ignobili vulgo Deum proclamari patitur, sed adfuit confestim qui eum percussit Angelus, & qui modo salutabatur Deus à pu-

1 Pet. 5 5

Act: 12.

putidis eroſus vermibus expiravit. Ponamus nobis ob oculos tria illa orbis portenta, *Caligulam*, *Domitianum*, *Heliogabalum*. Quis ſuperbiæ quis faſtus eorum fuit modus vel finis? Deos ſe eſſe finxerunt, edicta divina in aulis ſuis cuderunt, imagines ſuas à populo Romano adorari voluerunt: Sed hæc impunè, Auditores? Minimè gentium; venit qui Caligulam è medio tuſtulit *Charea*, venit qui Domitianum crudeliter interfecit *Stephanus*, & Romanis illuxit optata illa dies, qua novi Dei Heliogabali per totam diu urbem raptata & dilaniata viſcera in putidas cloacas abjecta fuere. Talium exemplis ſcatent paſſim Hiſtoriarum monumenta. Animus enim Principum inflatus temerè, & inſolens, dum humana omnia infra ſe poſita videt, falſò, quæcunque poteſt, etiam licere ſibi exiſtimat: Ita à continentia ad libidinem, à temperantia ad luxum, à lenitate ad ſævitiam deſciſcunt, pietatem, juramentorum obſervationem, juſtitiam, Caſtitatem, & cæteras, quæ optimus quiſque colit virtutes, inter vulgi ignobilis & privatorum bona numerant, ne, ſi his quoque legibus adſtricti ſint, ſerviliter & precariò regnare videantur: *Julius Cæſar* & *Pompeius* valdè ſuperbi & ambitioſi fuerunt: Pompeii ſymbolum fuit: Ἀιὲν ἀριςεύειν, καὶ

ὑπείροχος ἔμμηναι ἄλλων: id est: semper ego cupio præcellere, & esse supremus: Cæsar verò dixit: Malo in obscuro oppido primus esse, quam Romæ secundus. *Cicero* refert Cæsarem semper in ore habuisse versus *Euripidis in Phœnissis*:

Lib. 3. Offic.

Εἰπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι
Κάλλιστον ἀδικεῖν, τἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρέων.

Quos *Euripidis* versus ipse latinè sic vertit:

Nam si violandum est jus, imperii gratia
Violandum est, aliis rebus pietatem colas.

Ideò uterque periit violento & misero mortis genere, ut ex Historiis notum est: Exemplar quoque superbiæ fuit *Sennacheribus* tum erga Deum, tum erga *Ezechiam* Regem: Nam, excusso omni timore Domini, se suamque potentiam admiratur, in eaque confidit, imò os in Cœlum posuit, & Deo altissimo maledixit, licet non *immediatè*, tamen mediatè, nempe per Legatum suum *Rabsacem*: *Ezechiamque* regem præ se contemsit, atque despexit, ut videre est in sacris literis. At *Rex ille Magnus*, v. 13. viribus suis confidens, contemto Deo, infelicem exitum sortitus est: Nam exercitus ejus *centum octoginta quinque millia hominum* ab Angelo vindice trucidabantur, ipseque turpi

Ies. 36. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

fuga

fuga elapſus à propriis filiis interficiebatur: *O felix, quem faciunt aliena pericula cautum!* Utinam hodierni Magnates hîc diſcerent Deum timere, eumque ſibi ob oculos ſemper ponere, nam *timor Domini initium ſapientiæ*, & cordibus ſuis inſcriberent aureolos illos *Prudentii* verſiculos: Ieſ. 37. 38. Pſ. 111. 10.

Sic tota decurrat dies,
Ne lingua mendax, nec manus,
Oculi ne peccent lubrici,
Nec noxa corpus inquinet.
Speculator adſtat deſuper,
Qui nos diebus omnibus
Actuſque noſtros proſpicit
A prima luce in veſperam.
Hic teſtis, hic eſt arbiter,
Hic intuetur quicquid eſt,
Humana quod mens concipit.
Hunc nemo fallit judicem.

Quare, ut idem Prudentius, adhortatur;

Deſine grande loqui, frangit Deus omne ſuperbum,
Magna cadunt, inflata crepant, tumefacta premuntur.
Diſce ſupercilium deponere, diſce cavere
Ante pedes foveam, quiſquis ſublime minaris.

Apud *Senecam* Tragoedum memorabilis

quoque exstat admonitio, quæ talis est:

Vos, quibus Rector maris atque terræ
Jus dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidosque vultus,
Quicquid à vobis MINOR extimescit
MAJOR hoc vobis Dominus minatur,
OMNES SUB REGNO GRAVIORE REGNUM EST.

Historiæ omnium seculorum testantur: *Ambitionem* atque *superbiam* nunquam à Deo impunitam esse relictam, cujus varia exempla tam in *sacris* quam *profanis* scriptoribus inveniuntur, quorum quædam tribus saltem verbis attingam, E. G. *Adam* & *Eva*, qui Deo se similes fore credebant, graviter ob superbiam hanc puniti sunt. Gen. 3. 5, 6. *Ædificatores* superbæ turris Babylonicæ in Gen. 11. 5. universam terram sunt dispersi. *Pharao* ex Exod. 5. 2. superbia dicebat Mosi: *Quis est Dominus ille?* hinc postea in mari rubro submersus periit. *Maria* Mosis soror lepra divinitus est percussa quod ambitiosè in Mosen fratrem surrexisset. Exod. 14 *Core*, *Dathan* & *Abiram* cum Num. 12 10. sua cohorte, ex arrogantia se Mosi comparantes, hiatu terræ vivi absorpti sunt in oNum. 16 33. culis universi populi. *Goliathi* superbiæ 1 Sam. 17. 49. quisnam erat exitus? nonne perditio? *Ha*Esth, 7. 10. *manem* superbia perdidit: *Xerxis* tanta fuit superbia, ut vel ipsis montibus, mari atque

que Diis, ad ſubjugandam Græciam cum exercitu proficiſcens, minitaretur, quod vel ipſa elementa ſibi loco cedere crederet. Verum Deus, qui reſiſtit ſuperbis, & arrogantium perpetuus hoſtis & adverſarius, ita omnem ejus potentiam fregit, ut nihil præclarius illa confecerit, quam ejuſdem fugam, dedecus & perniciem. Plut: in Lib. de Iracundia.

Operæ pretium erit ut paulò plenius & diſtinctius, hoc ſuperbiæ exemplar extraordinarium vobis depingam. Sciatis itaque hunc *Xerxem Perſarum Regem* triplici modo fuiſſe Superbum, nim. *Corde*, *Ore*, & *Opere*. *Primò* CORDE, quia in viribus exercituque ſuo immenſo, ejuſque ſumtuoſiſſimo apparatu bellico, nimium confidebat, unde in Eccleſiis Germanicis ſolemus cantare.

Xerxes verlieſs ſich auff ſein Heer,
Drumb ward er auch geſchlagen ſehr:

Secundo: ORE. Nam poſt luſtrationem Exercitus ſui in Thracia *Demaratum* Spartanum exulem hac compellavit oratione: *Nunquid putas Græcos impreſſionem mei exercitus ſuſtinere poſſe? Ego namque perſuaſum mihi habeo, Gentes ad occidentem universas pares haud fore armis noſtris.* Habebat enim peditum vicies ter centena millia, & præterea decem & ſeptem millia:

Equi-

Equitum verò octoginta millia, & de hoc immenso Xerxis exercitu *Daniel* Propheta
Dan. 11. 2. vaticinatus est hisce verbis: *Ecce adhuc tres reges stabunt in Persida, & quartus (vid. Xerxes) ditabitur opibus nimiis super omnes, & cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversum regnum Graecia.*

Tertio, OPERE, dum humanæ conditionis oblitus supra Deos & homines esse rebatur, & esse voluit Dominus terræ atque maris: Quia montem *Atho* atque *Isthmum* perfodit, & *Hellespontum* contabulavit, quæ fuerunt supra hominis vires stupenda opera, nam Deus solus omnia condidit in pondere, numero & mensura, *Sap.* 11. 21. Deus montes certo libramine fundavit atque fixit *Prov.* 8. 25. Montes adscendunt & valles descendunt in locum, quem Deus fundavit.

——— stat nullo mobilis ævo
Terra super solidæ nitens fundamina molis
Pollenti stabilita manu ———

Psal. 104. 8. Imò Deus & aquis terminum posuit quem non transgredientur, *Ibid. v.* 9. *Jerem.* 5. 22. *Job* 38. 10, 11. sicuti Buchananus canit venustissimè:

Neve iterum immissa tellus stagnaret ab unda

Li-

Limitibus compressa suis resonantia plangit
Littora, præscriptas metuens transcendere
metas.

Christiani Reges prudentius se gerunt, & majora viribus suis opera non aggrediuntur, inque Dei solius imperium sese non imperunt. Nam *Domini est terra, & omnis plenitudo ejus, orbis terrarum, & qui habitant in eo*, Ps. 24 1. Imitantur notabile CANUTI, *Danorum* & *Anglorum* Regis Potentissimi, exemplum, quod ex *Henrico Huntidonensi Guilielmus Camdenus* refert in sua *Britannia*. Repressit is adulatorem quendam, qui omnia ad regis vultum ac nutum converti asserebat, hoc modo: Sedile suum in littore maris statui jussit, cum per refluxum adscenderet: Adscendenti mari dixit: Tu meæ ditionis & jurisdictionis es, & terra, in qua sedeo, mea est, nec fuit qui impune meo resisteret imperio. Impero igitur tibi, ne in terram meam adscendas, nec vestes nec membra dominatoris tui madefacias. Mare vero de more adscendens pedes regis sine reverentia madefecit. Ille igitur resiliens: *Sciant*, inquit, *omnes habitantes orbem, vanam & frivolam esse Regum potentiam, nec Regis quempiam nomine dignum, præter eum, cujus nutui cœlum, terra, mare legibus obediunt*
æter-

æternis: *Nec unquam posteà coronam capiti imposuit.*

Ita etiam Carolus M. à quibusdam contra Dei constitutum ordinem novaturientibus & aquarum cursum invertere ac aliorsum detorquere volentibus, persuasus fuit, hominum labore effici posse ut è *Danubio* in *Rhenum* navigaretur, si inter *Rhedonessum* & *Alemannum*, flumina Nariscorum, ubi uligo palustris erat, fossa duceretur, quæ navium capax foret, in quam palustres aquæ subsidentes utrinque flumini committerentur, nam Rhedonessus (vulgò Regnitz) Bambergæ Mœno, hicque Rheno apud Moguntiam miscetur, *Alemannus* verò juxta oppidum *Kelheim* in Danubium profluit. Fit igitur, jussu Regis, à maximo Bojorum, Francorum, Suevorumque numero, fossa lata trecentos pedes, longa duo millia passuum. Totum autumni tempus in tam præclarum opus utileque absumtum est. Sed invidit fortuna labori, qui invito cœlo cœptus erat. Immensi frumentorum acervi & omnis generis granorum reperti in campis, quos perfodere debebant, quæ si pecus gustaret, è vestigio peribat, farina inde facta sub manibus evanescebat, noctibus auditæ sunt voces mugientium, & lascivientium, confusi strepitus circum superiorem fossam, accedebant continui imbres

Aventin. lib. 4. Annal. Aimonius de rebus Franc.

in

in loco alioquin paluſtri, ideò quicquid terræ interdiu egerebatur noctu humo relabente ſubſidebat. Et ſic in vanum & in fumum abiit quicquid contra ſupremi fluviorum Directoris beneplacitum tentatum erat. Sed hæc obiter.

Præterea, ut ad rem redeam, in catalogo ſuperborum Regum fulget quoque *Darius*: Nam is ſe *regem regum* & *Conſanguineum Deorum*, & Alexandrum M. *famulum ſuum* vocitabat, & ideò jubebat Satrapis ſuis ut inſanientem illum Philippi adoleſcentulum: (ſic ipſum per contemtum ſemper nominabat:) verberibus puerilibus graviter cæſum, indutumque poſt veſte purpurea, ſibi vinctum traderent: Similiter per contemtum munera ei mittebat tria, nempe VIRGAM, PILAM, & MASSAM AURI: Innuens *Virgâ*, eum puerum eſſe ferocientem, cujus temeritas virgis coërcenda ſit, *Pilâ verò*, ejus ætati convenientius eſſe pila ludere, quam arma tractare, *Auro*, opes ei nequaquam ſufficere ad bellum contra Potentiſſimum Perſarum Regem gerendum: Verùm ſenſit tandem, quantum ſuperbia ipſi nocuerit, exutus vita & regno ab eo, quem contemſerat; Et ſic ſuperbia Regem & Regnum hoc mutavit! deſtruxit & annullavit! Sic

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,
Et subito casu, quæ valuere. ruunt. Nam
Diodorus Siculus Strabo. *Darius* modò summus in orbe Monarcha erat, modò à servis atque amicis suis captus, catenis aureis vinctus, sordido vehiculo impositus, huc illuc raptatus, & tandem, equum conscendere negans, trucidatus est, anno Mundi 3641. ante Christum natum 330. postquam vixisset annos 50. & regnasset 6. Atque ita uno die Monarchia à Persis ad Græcos translata.

Horribile est hoc exemplum, quod monet nos de judicio Dei, qui regna mundi propter multa magnaque superbiæ hominum scelera horribiliter mutat. Audite, Jehova quoque in hunc finem ait: Filiæ Zionis eò quod altæ & superbæ sunt ambulantes extento gutture minutisque passibus, ornatæ tiaris, armillis, annulis monilibus, *&c.* Deus suo tempore amovebit ornamentum istud, & non tantum scabie afficiet verticem illarum filiarum, eritque loco aromatis tabes, loco cinguli dissolutio, loco operis pexi calvitium, sed et homines ipsarum gladio cadent unà cum potentibus bellatoribus Jes. 3. 17, 18, 26. Dicamus ergo cum Rege Davide: *Horruit à timore tui caro mea, & à judiciis tuis metui: Nam tu ille es qui victoriam facit brachio suo, &* DISPERDIT SUPERBOS *in cogitatione cordis ipsorum,*

Psal. 119 120
Luc. 1, 51 52, 53.

ipſorum, Tu es ille qui POTENTES DETRAHIT è THRONIS, *& exaltat humiles. Tu eſurientes ſaturas bonis, & divites dimittis vacuè!* Fac ut omnem cordis, oris ac operis ſuperbiam fugiamus et deteſtemur, quæ ſi in nobis radices acquirit et reſidet, omnes noſtræ virtutes in fœdiſſimo quaſi cœno demerſæ ſunt juxta illud vulgatum:

Si tibi copia, ſi ſapientia, formaque detur,
SOLA SUPERBIA *deſtruit omnia, ſi comitetur.*

Sed quid multa loquor de Regum temporalium arrogantia & ſuperbia? Dedecus ſanè eſſet, hac data occaſione, tacere & ſilentii ſipario involvere veritatem indubitatem, quod nimi: Omnium in mundo ſuperbiſſimus ſit ſervus iſte ſervorum Dei, *qui habet cornua duo, ſimilia agno, ſed loquitur ut Draco, & qui effert ſe ſupra id, quod* Apoc. 13
Deus dicitur, aut Numen, adeò ut in templo Dei ſedeat tanquam Deus, imò præ ſe 2 Theſſ.
ferens ſe eſſe Deum, cujus pedes maximi 2. 4.
etiam Imperatores, Reges ac Principes, genibus flexis, capiteque aperto, exoſculari, ſin minùs, pati debeant, ut, pede collis ipſorum impoſito; audire cogantur illud: *Super aſpidem ac baſiliſcum ambulabis &* Pſ. 91.
conculcabis juvenem leonem & Draconem:

Hoc immensæ *superbiæ* exercitium expertus est *Frid. Barbarossa* ab *Alexandro* III. Venetiis in vestibulo S. Marci A. C. 1177. Audiamus ea de re tristem Imperatoris querelam, quæ extat apud *Guntherum* lib. 6. *Ligurin.* inclusa sequentibus versiculis:

Ecce paterna fides, & magni Præsulis alma
Integritas, humilisque Petri vestigia sectans.
Jam non ferre crucem domini, sed tradere regna
Gaudet, et Augustus mavult quàm Petrus haberi, &c.
Ergo quid ad summum, de regni jure, quid oro,
Pontificem spectat? nullum caput istis super se
Adspicit, excepto cœlorum rege, potestas.
Ecclesiam regat ille suam, divinaque jura
Temperet, imperium nobis faceseque relinquat, &c.
Cogitet antiquos primævi temporis annos,
Præteritosque dies, & secula prisca revolvat,
Num Petrus, aut Clemens, aut cætera turba piorum
Sceptra latina dabat? Romanus tempore prisco
Pauper erat præsul. Regali munere crevit, &c.

Hiſtoria hæc valdè notabilis eſt, & ampliorem promeretur narrationem, qua benevolos Auditores & Lectores fraudare nolo. Species facti breviter ita ſe habet: Friderico, ſtabat ſententia, Italiam ſibi, ut Imperatori, jure à Carolo M. tradito, regalia item univerſa, deberi. Item Prætores, Conſules, cæteroſque Magiſtratus in ſingulis Urbibus aſſenſu populi per ipſum creari oportere, qui ſacramentum ei dicerent, *&c.* Sed hoc *Friderici* inſtitutum Pontifici *Hadriano* non placuit, qui exiſtimabat, integra imperii Majeſtate vindicata, ſuam Majeſtatem & auctoritatem imminutum iri. Ideoque *Hadrianus* miſſis nunciis ſubmonuit Imperatorem, ne poſthac legatos Romam, Pontifice inſcio, mitteret, neve à populis Pontificiæ ditioni ſubjectis, niſi ſuſcipiendæ coronæ tempore, ſodium exigeret, nec Epiſcopos Italiæ homagio ſibi obſtringeret. Indè Imp. ipſi reſcripſit more antiquo, & ſuum nomen præpoſuit, Papamque in ſingulari numero appellavit. *Papa* exprobravit hoc Imperatori his verbis: *In literis*, inquit, *ad nos miſſis nomen tuum noſtro præponis. In quo inſolentiæ, ne dicam arrogantiæ nomen incurris. Ab Epiſcopis homagium requiris, fidelitatem exigis, Cardinalibus noſtris miſſis non ſolùm Eccleſias, ſed et civitates regni tui claudis. Reſipiſce:* cui maſculè reſpondit

ſpondit Fridericus: *Quicquid*, inquit, *Papatus veſter habet, id ex largitione Principum obtinet: Unde cùm Romano Pontifici ſcribimus, jure antiquo nomen noſtrum præponimus: revolvite annales, & ſi legere neglexiſtis, quod aſſerimus, illic invenitur. Ab Epiſcopis autem, qui regalia noſtra tenent, cur homagium & ſacramenta non exigamus? aut igitur regalia noſtra nobis dimittant, aut ſi hæc utilia judicaverint, quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari perſolvant. Cardinalibus veſtris clauſæ ſunt Eccleſiæ, nec patent civitates, quia non videmus eos prædicatores, ſed prædatores, non pacis corroboratores, ſed pecuniæ raptores, non orbis reparatores, ſed auri inſatiabiles corraſores. Cum autem viderimus eos, quales requirit Eccleſia, portantes pacem, illuminantes patriam, aſſiſtentes æquitati, neceſſariis ſtipendiis & commeatibus eos ſuſtentare non differemus*, &c.

Hiſce literis exacerbatus *Hadrianus* ſcripſit ad quaſdam civitates Lombardiæ ut Imperatori rebellarent, fulmenque anathematis meditatus eſt in Fridericum, ſed non multò poſt muſcæ involatu in os ſub hauſtum aquæ ſuffocatus eſt, A. C. 1159. Extincto Hadriano ſchiſma Romæ ortum eſt, & duo Pontifices creati. Unum legitimè creatum *Victorem* II. confirmavit Fridericus,

cus, alterum *Alexandrum* III. rejecit, & anathemate percussit. Sed enim cum hanc potentiam Friderici & summam auctoritatem Itali obliquo oculo et aversо corde aspicerent, Pontificis Alexandri III. in Gallia commorantis partes sequi, civitates item fœdere inter se facto suas vires adversus Imp. conjungere cœperunt. Quo audito, Fridericus ingenti cum exercitu in Italiam profectus est, A. C. 1174. ac *Genua* expugnata Romam contendit, quam Alexander munire instituerat. Romani cognito ejus adventu audacter sed infeliciter occurrerunt ad Tusculum. Nam prœlio commisso, Imperator, trucidatis Romanorum civium duodecim millibus, urbem primo impetu cepit, et Papam *Victorem* restituit. Alexander habitu nautico deceptis custodibus Venetias evasit. Post eam victoriam exercitum pestis corripuit, et multos præstantes Heroes absumsit. Fugientem Alexandrum III. prosecutus est Otto Imperatoris filius septuaginta quinq; navibus, cum quo ad Saliorum promontorium in Peruscusi tractu ad oram Istriæ confixit Venetiæ Classis Ductor *Cianus*, et 48. navibus captis Ottonem interceptum Venetias abduxit. Urbem cum triumpho ingresso Pontifex annulum aureum porrexit, quo, se authore, in mare projecto, id sibi desponderet, ritu prorsus ethnico, et instituit,

tuit, ut successores quotannis idem statuto die, nempe Adscensionis Domini, perage-rent, quod servatum deinceps in hunc usque diem.

Quod ergo nec pertinacem ambitionem Pontificum flecti aut infringi, nec immanem lævitiam restingui aut expleri ullis cladibus publicis, ullove tot miserorum & innocentum hominum sanguine posse animadverteret, imprimis & filii Ottonis vitæ periculum consideraret, satius esse existimavit de suo jure aliquid cedere, quam, dum civilibus armis omnia porro perturbarentur, ipsam Rempubl. prodere vel perdere. Et quidem *Saladinus Sultanus* mira felicitate usus Christianos tota fere Syria Asiaque ejecerat. Itaque re ipsa cogente Fridericus, qui summis erat præditus virtutibus, se ipsum vicit, & Venetias in colloquium cum Alex. III. venit A. C. 1177. (cum schisma inter eos 18. annos durasset) & supplex ei factus in vestibulo S. Marci pacem se sanctione quadam civitatibus Italiæ se constituturum promisit. Modestia hac abusus est Papa, qui pedem collo Imperatoris imposuit, & iussit à præcone acclamari: *Super aspidem & basiliscum ambulabis.* Sed & cum Fridericus indignitate rei commotus dixisset: *Non tibi, sed Petro*; respondit Papa, impressa fortiùs plan-

tâ,

tâ, & *mihi & Petro.* O inauditam tyrannidem & ſuperbiam! Spectator fuit hujus Tyrannidis Pontificiæ quidam Miſniæ Marchio Theodorus, qui, Zelo exardeſcens, properè ad erigendum Imperatorem accurrit, & vultu ipſo juſtam indignationem in Papam oſtendit. Qua re territus ille nonnihil amplexus eſt Imperatorem, ad altare duxit, & data acceptaque ſalute fœdus pacis cum eo iniit. De hoc facto Meibomius Profeſſor olim in Academia Helmſtadienſi venuſtiſſimos hoſce conſcripſit verſiculos, in quibus Imperatorem ita loquentem introducit:

Cur nomen de pace tuli ſi prælia nuſquam
Nuſquam implacati pectoris hoſtis abeſt?
Inferior nulli, tibi ceſſi Roma, timoris
Cauſa tamen pietas, non Papa, non Veneti.

Ex omnibus illis deteſtandæ ſuperbiæ Papis & monſtris (de quibus poſſent quadantenus repeti Pſalmi 14. verba: *Omnes abominandas actiones perpetrant, non eſt inter illos, qui faciat bonum. Jehova è cœlis proſpectavit ſuper iſtos filios hominum, ut videat: an ſit ullus qui intelligat, et qui exquirat Deum, ſed unuſquiſque receſſit, omnes ſimul putidi facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, ne unus quidem:*) Unicum ſaltem in ſcenam producam, nempe *Bonifacium* VIII.

de cujus exsecrandis actionibus mirabilia apud Historicos adinvenio. Nam cùm *Albertus Austriacus*, Imp. Rudolphi Habsburgensis filius, solennem ab ipso electionis suæ confirmationem peteret, hanc ille furens ambitione, inano stolidoque fastu gladio femur accinctus, & corona redimitus caput, ac se Imperatorem simul & Pontificem, barbarica jactantia, professus, initiò denegavit. Cùm autem aliquanto post gravissimum esset natum dissidium inter ipsum & *Philippum Pulchrum*, Galliæ Regem, approbavit electionem Alberti, in ejusque familiæ laudem multa dixit: Sed ut ipsius perversos mores clarius & distinctius vobis explicem asserere debeo, ipsum fuisse hominem *avarissimum*, *fraudulentum*, *virulentum*, *superbum*, *violentum*, & denique planè *impium*.

Cuspinian. Peucerus l. 5 fol. 106, 107. H. Mutius lib. 22.

1. *Avarus* fuit. Quia ex avaritia, quod nulli unquam in mentem venerat, revocaturus morem Imperatorum, qui singulis centenis annis annum secularem instituerant, annum JUBILÆUM agendum instituit, in quo plenissimam omnium peccatorum indulgentiam Romam venientibus, quam etiam aliis temporibus, sed minutatim, largiebatur, tum apertis misericordiæ suæ horreis, nullius mensuræ parcitate cohibitam, omnibus publicè, sed non omni-

no

nò gratis adverbialiter, ſed gratis adjectivè, omnium peccatorum condonationem effunderet. Et eandem indulgentiam ſtatuit in poſterùm omni anno centeſimo repetendam: Eò itaque anno tanta undique hominum multitudo Romam confluxit, ut vix incedere per urbem amplam & vaſtam liceret. Cum autem ſequentes Pontifices viderent hujuſmodi Jubilæo magnum afferri Pontificio fiſco fructum, tum non ſolum ad 50. annos, ſed tandem ad annos 25. Jubilæum reduxerunt.

2. *Fraudulentus* fuit. Quia *Celeſtinum* anteceſſorem ſuum fraude circumvenit, voce tanquam cœlitus miſſa longa arundine per parietem ei quieſcenti acclamavit: Cede Celeſtine, cede. Niſi Papatum dimittis, animam amittes. Quo ſc: falſo miraculo ſimplex Papa perterritus, Papatum reſignavit, & huic nequam Bonifacio locum ceſſit.

3. *Virulentus* fuit. Quia Albertum Imp. coronare recuſavit pronuncians eum indignum eſſe, qui imperio potiretur, quanquam bis à Germaniæ Principibus eſſet electus.

4. *Superbus* fuit. Quia omnia Mundi regna Pontificis eſſe contendit, & Reges hoc negantes excommunicandos & deponendos judicavit. Unde anno Chriſti 1301. Bullam miſit ad Philippum Regem Galliæ, in

qua se prædicavit Dominum mundi in Spiritualibus, et Temporalibus: Et ea causa jussit ut Galliæ Rex se pro feudi Domino agnosceret. Sed Philippus hanc bullam, manu carnificis, publicè combussit, et status regni convocavit, qui statuerunt, Pontifici nullum jus esse in regnum Galliæ.

Platina. Crantzius. Martin. Polon. Heinz.

5. Violentus fuit: Nam hac de causa irritus fulmen excommunicationis vibravit in Regem et Regnum Franciæ. Sed nemo excommunicationem hanc in Galliis, præter Episcopum Burdegalensem, ratam habuit. Denique planè

Mon. Saxon. l. 8. c. 36.

6. Impius fuit, uti ex Jubilæo ab ipso instituto liquet: Etenim in illo plenam, ut diximus, delictorum omnium indulgentiam et remissionem præstabat visitantibus Romæ limina Apostolorum Petri et Pauli. Hic Papa in primo Jubilæi die in habitu pontificali processit, populoque benedictionem impertivit. Altero verò die processit indutus habitu Imperatorio, et sceptrum sibi præferri gladiumque curavit, cum hac exclamatione: *Ecce duo gladii hìc sunt!* Quibus insignibus cœleste atque terrestre imperium superbissimè sibi arrogavit, de quo in in annalibus tale extat dicterium: *Intravit ut Vulpes, regnavit ut Leo, mortuus est ut Canis.*

Crantz & Ursp.

Notatu dignum est tempus, quo Jubilæum

læum Romanum est institutum, scilicet, anno Christi millesimo trecentesimo, ubi Papa ad similitudinem & imitationem Cæsaris Augusti (qui per edictum totum terrarum orbem describebat:) omnes Christianos Romam convocavit, quia eodem quoque anno Imperium Osmanidarum, vel Ottomannorum, vel Cæsarum Turcicorum in Oriente cœpit. Initium quidem *Algieræ* sive æræ Turcicæ incidit in annum Christi, 622. Unde Saraceni, vel potius Agareni (neque enim à Sara, sed ab Agar ancilla ortum ducunt) annos *Algieræ*, id est, peregrinationis vel expeditionis primæ Mahumetis computant. Sed regnum Ottomannicum anno demum, 1300. cœpit. Ergo eodem anno Papa in Occidente & Turca in Oriente regnum quisque sibi apertè usurparunt. Uterque Anti-Christus, & hostis Ecclesiæ infensissimus, ille *Occidentalis*, hic *Orientalis*, uterque alieni regni invasor impudentissimus, uterque malæ fidei possessor injustissimus. Luc. 2. 1

Interea quid quæso actum est cum nostro *Bonifacio* VIII? Quem ille nequitiæ tandem & vitæ finem nactus est? Dicam. Anno Christi 1303. Synodus *Parisiis* fuit celebrata, in qua decretum: *Bonifacium* VIII. esse *Simoniacum*, *Homicidam*, *Hæreticum*, & *Epicuræum*, qui Saracenos allexerit

lexerit ad invadendam Siciliam. Inde *Philippus* Rex Galliæ ad domandam *Beſtiæ* illius arrogantiam & malitiam (quoniam etiam Albertum Imp. cum Gallis committere ſtudebat) extrema neceſſitate coactus, clam ducentos veteranos, *Sarra columna* Romano, & *Wilhelmo Nogareto*, Tholoſate, Ducibus, in Italia conduxit, qui Pontificem, cùm recenſeret ſuos theſauros, quos in anno Jubilæo corraſerat, Anagniæ in regno Neapolitano, in domo paterna die 7. Sept. ceperunt refractis valvis, & ita captivum Romam perduxerunt, ubi poſt dies 24, alii 35, mœrore animi *mortuus eſt ut canis ad rabiem* redactus, Pontificatus ſui anno 8. Hoc modo Superbiſſimus ille Bonifac. mortuus eſt, qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, Nationibus, populiſque terrorem potius quam religionem injicere conabatur, quippe dare regna & auferre, pellere homines ac reducere pro arbitrio animi conabatur, aurum undique conquiſitum, plus quam dici poteſt, ſitiens. Ejus Epitaphium eſt:

Platina.

Hîc jacet, ecce Nero, Laicis mors, Vipera Clero.

Talem ecce! *Superbia* huic Regi Eccleſiaſtico ejuſque regno mutationem & vitæ finem miſerum impoſuit ac intulit! Amici,

ci, vitemus igitur cane pejus & angue omnem in cogitationibus, verbis ac factis *ſuperbiam*, eſt enim magnum crimen, vitium, vel peccatum, graviter in ſcriptura à Deo damnatum, & prohibitum ſub temporalibus & æternis pœnis, ut patet ex *Num.* 15. 28. *Deut.* 8. 14. 1 *Sam.* 2. 3. *Pſal.* 18. 28. *Pſal.* 101. 5, 7. & 119. 31. *Matth.* 18. 3. *Luc.* 14. 8. 1 *Cor.* 4. 7. *Gal.* 5. 26, & 6. 3. *&c.* Vultis exempla ſuperbiæ punitæ? Conſiderate Core, Dathanum & Abiramum, *Num.* 16. 1. Nabalem, 1 *Sam.* 25. 10, 11. Abſalonem, 2 *Sam.* 15. 4. Hamanum, *Eſth.* 3. 6. Simonem Magum, *Act.* 8. 9. &c. Certiſſimum Superbiæ conſequens eſt excidium ſeu exitium ſuperborum: Ideo, *Prov.* 18. 12. & 11. 2. *Animus ſe attollit ante confractionem, & advenienti ſuperbiæ evenit ignominia.* Non tantum linguam fallacem manuſque ſanguinarias, ſed & oculos elatos & faſtum odit Jehova, *Prov.* 6. 17. & 8. 13. imo abominationi Jehovæ eſt omnis altus animo, *Prov.* 16. 5. & Chriſtus, *Luc.* 16. 15. *Quod apud homines ſublime eſt, illud abominatio eſt in conſpectu Dei. Tolluntur Superbi in altum ut lapſu graviore ruant.*

8. IDOLOLATRIA & SUPERSTITIO

Octava Revolutionum cauſa ſtatuitur eſſe *Idololatria* & *Superſtitio*, quando nim. Rex, ſive is natus & educatus ſit in Idololatrica

trica religione, sive à verâ ad illam Apostata factus, subditos suos ab orthodoxa religione, vel violenter, vel fraudulenter, ad idololatriam & superstitionem conatur cogere & seducere, quæ intentatio diversis in locis revolutiones non exiguas peperit. Sic Hussitæ, propter denegatum (combustoque contra datam fidem Johannem Hussum & Hieronymum Pragensem,) in S. Cœna Calicem, armis, supra morem, duce *Zisca*, victricibus, Bohemiæ Regi *Sigismundo*, ejusque regno diversas attulerunt mutationes & devastationes tam in politicis, quàm ecclesiasticis: Sic Principes & Urbes in Germania Protestantes, superiori seculo, exercitum centum plus millium militum conscripserunt, seque contra Imperatorem suum Carolum V. qui suppressâ orthodoxa religione, idololatriam & superstitionem Papisticam illis obtrudere & restaurare conabatur, armis defenderunt, & parta masculè tuiti sunt. Idem in simili casu præstiterunt *Belgæ* contra suum regem Philippum II. & nuper iterum Germani contra Ferdinandum II. cùm Gustavo Adolpho M. Suecorum Rege in auxilium vocato, religionem Evangelicam ferè oppressam relevarent, proque ejus defensione plus *triginta annis* continuis acerrimum bellum contra Papistas gererent: Ferdinandus enim Cæsar, zelo re-

vid. Æncam. Sylv. Chron. Spang. Cranizium Seb. Frank.

Anno 1546.

Anno 1566.

Anno 1629.

Religionis ſuæ nimium fervens Sanctæque Virginis Mariæ auxilio acceptas ferens diverſas illas victorias, quas hiſce duodecim annis elapſis contra Fridericum electum Bohemorum Regem, Chriſtianum Brunſuicenſem, Epiſcopum Halberſtadenſem, & Chriſtianum IV. Daniæ Regem, frequenter obtinuerat, pergebat imperare Evangelicis Proteſtantibus Principibus & Urbibus Imperialibus Auguſtanæ Confeſſioni addictis, ut abjecta, quam ſacris literis conſonam credunt, fide, Romanæ Eccleſiæ autoritatem ſequantur. Diverſum docentes tota Bohemia, Auſtria, Moravia, cæteriſque Provinciis hæreditariis expulit, & ubique etiam in Imperio ipſo ritus Papiſticos reſtaurare incepit, Bonaque Eccleſiaſtica & monaſteria ſuis olim poſſeſſoribus reddi voluit: Maximis itaque hiſce periculis proteſtantes Germani commoti Regem Sueciæ, Guſtavum Adolphum, ad ſocia pro religione arma gerenda admiſerunt, & viribus unitis Papiſtarum vires ita detriverunt, ut Monaſterii & Oſnabrugi in Weſtphalia A. C. 1648. glorioſam pacem, poſt 30 annorum bellum cruentiſſimum, pro voto Proteſtantium concedere & ſubſcribere coacti ſint. Et non ita pridem etiam Angli, cùm Religio & patriæ libertas & omnia eſſent tenui pendentia filo, mortique vicina, Liberato-

rem ex Papiſmi periculis & Reſtitutorem patriæ libertatis elegerunt & evocarunt Sereniſſimum, tum temporis, ac Illuſtriſſimum Dominum Wilhelmum Henricum Principem Auriacum & Naſſovcium, *&c.* Jam verò trium Regnorum non minus potentiſſimum, quàm, ex merito, glorioſiſſimum Regem, cui nos omnes, quibus confractio Joſephi curæ ac cordi eſt, ex profunditate cordis optamus, & à Deo precamur vitam longævam, felicem ac victorioſam!

Intereà multùm confert ad Idololatriæ introductionem & ſtabilimentum, ſi rex, vel princeps ipſe, aut privatim, aut publicè ſit Apoſtata, & Idololatra fiat: Nam multi ſemper *Placentini* erunt, & vertumni, temporis mutati religionem habentes, qui utilitatis aut commodi gratia Regis religionem ſectabuntur, & multi etiam erunt & manebunt *Veronenſes* confitentes etiam cum vitæ jactura veritatem agnitam: *Nebucadnezar* non tantùm ipſe Idololatra erat, ſed etiam omnes ſubditos ſuos ad dedicationem & inaugurationem ſtatuæ, ſub promiſſionibus & comminationibus, inſtanter invitabat: Seductus & alios ſeducere, perverſus & alios pervertere volebat. Et ſanè in tali caſu Regum & principium vivæ exempla multum habent efficaciæ & perſuaſionis: Idcò Eccleſiaſticus benè dicit: *Sicut eſt Princeps, ita et Præfecti, ſicut eſt Senatus*

Dan. 3.

Syr. 10. 4

Senatus, ita cives. Hinc & Cicero: *Quales sunt in Republ. Principes, tales esse in ea solere cives. Quapropter non tantum mali est*, pergit, peccare Principes, quanquam est magnum hoc per se malum, quantum illud, quod permulti etiam imitatores principum exsistunt. Nam qualescunque summi Civitatis viri fuerint, talem civitatem esse solere, & quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo exsistere. Quò perniciosius de Republ. merentur Principes vitiosi, quod non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in Civitatem, neque solùm obsunt, quod illi ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, plusque exemplo, quàm peccato, nocent, Hæc Cicero: Cui concinit *Claudianus*

Cic. lib. 3 de legib.

Claud. Panegyr. de 4. Consulat. Honorii v. 299.

——Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, ut vita Regentis,
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Utque ducum lituos, sic mores castra sequuntur.

Fulgentius: Qui sunt in culmine seculi constituti aut plurimos secum perdunt, aut plurimos secum in viam salutis perducunt

Plinium: Vita Principis censura est, eaque perpetua, ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur.

Et prout hoc fit in politicis, ita & non rarò accidit in Ecclesiasticis, ut multi Principum vestigia in religionis mutatione sequantur. Talis vertumnus & inconstans fuit *Ecebolius* Sophista Constantinopolitanus, qui in religionis negotio, pro re nata, varios colores induit. Nam dum Imperium tenerent Christiani Imp. & ipse acris extitit Religionis christianæ assertor. Ethnicis vero imperium tenentibus, ut JULIANO FOEDISSIMO APOSTATA, & ipse Ethnicus factus est & Gentilis. At, sublato Juliano, rursus Christianus factus, ad fores templi pœnitentiam agens, seu potius fingens, pronus se in terram projecit, præeuntesque acclamavit: πατήσατέμε, τὸ ἅλας ἀναίσθητον, id est, *Proculcate me salem fatuum*; Alluſit ad dictum Christi, *Matt.* 5. 13. *Marc.* 9. 50. *Luc.* 14. 34.

Inter maxima sane peccata censetur si quis in Religione vellet esse huic Ecebolio similis: In magno versatur divinæ abnegationis periculo: Quippe *qui Christum abnegat, abnegabitur etiam ab eo coram patre cœleste.* Præstat esse Christo *fidelem usque ad mortem, & huic corona vitæ præparata est*: O felices terque quaterq; qui in ago-

Apoc. 2.

agone, ex inſtinctu veritatis, queunt dicere: *Ego certamen illud præclarum certavi, fidem retinui, idcirco repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, &c.* 2 Tim. 4

Idololatria dupliciter ſumitur, vel *propriè* pro cultu religioſo qui exhibitur rei, quæ non eſt verus Deus, vel etiam ipſi vero Deo, ſed aliter quam ipſe præſcripſit in verbo ſuo, vel *minus propriè* pro ſpe & fiducia, quam aliquis reponit in re aliqua, quæ non eſt verus Deus, totus ab ea pendens, quo pacto avaritia dicitur idolalatria, & avarus idololatra. Et hoc ſenſu valet: Col 3. 5 Eph. 5. 5

Ambitioſus honos, & opes, & fœda voluptas,
Hæc tria pro TRINO NUMINE mundus habet.

Quod ad *prius* dati & inventi ſunt in magna Britannia & Hibernia, ante quatuor vel quinque annos, non pauci, ſed Deo ſit laus! horum cultus tenebricoſi ad ortum Solis noſtri *Guilielmi* Regis totaliter diſſipati & deſtructi ſunt: Quo ad *poſterius* plures adhuc ubique reſtant idolatræ, quorum regnum Deus, ſpiritu oris ſui, et prædicatione verbi, magis ac magis extirpare ac deſtruere velit.

Cauſas, quod idololatria tam citò in aliquo regno vires acquirat eundo, diverſas eſſe

esse sciatis: Concurrunt et cooperantur ad hoc *partim* corruptio nostra humana, *Gal.* 5. 20. *partim* ignorantia veri Dei, et scripturæ sacræ *Gal.* 4. 8. *partim* authores et impulsores ad eam *Num.* 25. 2. *Deut.* 13. 6, 7. 2 *Chron.* 24. 17. ut sunt 1. *Diabolus* 1 *Tim.* 4. 1. Zizania illa in agro Domini serens, *Matth.* 13. 25. 2. *Doctores falsi* *Deut.* 13. 2. *Apoc.* 2. 20. imprimis Antichristus falsorum Doctorum caput, *Apoc.* 14. 8. et 17. 4. et 18. 3. et 19. 2. 3. *Reges*, qui novos cultus invehunt ut Jeroboam, 1 *Reg.* 12. 28. 2 *Reg.* 17. 21. Manasse 21. 16. *&c.* 4. *Uxores* cultui idololatrico addictæ, quas si duxerint Reges et subditi actum est de religione vera, imò et quandoque de vita ipsorum, nam tales uxores heterodoxæ abducunt eos à vero Dei cultu, et ipsos impios reddunt, vide *Exod.* 23. 32. et 34. 12. *Deut.* 7. 3. exemplo sint *Israelitæ*, *Jud.* 2. 3. *Psal.* 106. 35. *Salamo* quamvis regum sapientissimus, 1 *Reg.* 11. 4. *Ahab*, quem uxor idololatra magis impium reddidit, 2 *Reg.* 16. 31. et 21. 25. *Joram*, 2 *Reg* 8. 18. *Achazia*, 2 *Reg.* 8. 7. 2 *Chr.* 22. 3. Ex talibus Regum conjugiis multa mala in Ecclesiam ac Rempublicam promanant, ut patet in clarissimis Judæorum, *Neh.* 6. 17. *Eliasib*, *Neh.* 13. 4, 5. *Manasse.* v. 28. (*vide Joseph.* antiq: l: 11. cap: 8.) Integræ natio-

ne

nes propter talia conjugia affliguntur, ut constat exemplo antiquioris mundi hominum, *Gen.* 6. 2, 3. *Judæorum* ut colligitur ex *Esdr*: 9. 14. *Mal.* 2. 11.

Sanè Idololatria est maximum peccatum testibus, *Exod*: 32. 21. *Jos.* 22. 17. 1 *Sam.* 15. fons omnium vitiorum ac scelerum, *Apoc.* 9, 20, 21. conjuncta: 1. Cum *scortatione*, *Gal.* 5. 19, 20. ut videre est in *Israelitis*, *Num*: 25. 1. *Apoc.* 2 14. *Salamone*, 1 *Reg*: 11. *Judæis* in templo lupanaria constituentibus, *Hos.* 4. 14. *Gentilibus*, *Rom*: 1. 24, 25. 2. Cum *ebrietate*, *crapula*, *intemperantia*, ut colligitur ex *Hos*: 3. 1. et 4. 18. atque adeò cum *lascivis*, *cupiditatibus*, *vinolentiis*, *comessationibus*, 1 Pet. 4. 3. *choreis saltationibus*, *ludis*, *Exod*: 32. 7. 1 Cor. 10. 7. 3. Cum *veneficio* ut colligitur ex *Gal.* 5. 20. *Apoc*: 9. 21. et 22. 15. 4. Cum *violentia*, quam idololatræ exercent in proximum, sicut impii sunt in Deum, Ez. 8. 12, 13, 14, 17. atque adeò *cum crudelitate*, nam idololatræ amant effundere sanguinem, vide *Manassen*, 2 *Reg*: 21. 16. *Joram*, 2 Chron: 21. 13. *Jerosolymitanos*, Ez: 22. 3, 4. et 23. 37, 45. cædibus enim delectantur, *Gal.* 5. 21, 20. *Apoc.* 9 21. et 21. 8 et *in pios ac orthodoxos, qui nolunt polluere se idololatria & superstitionibus, crudelissime saviunt.* E. G: *Nebucadnezar* in socios *Danielis*,

nielis, Bestia, seu Antichristus, *Apoc:* 6. 10, 11. et 13. 15. et 10. 11. 5. *Cum impœnitentia & irresipiscentia*, nam haud facilè resipiscunt, etiamsi Deus illis det tempus ad resipiscendum, *Hos* 5. 3, 4. *Apoc.* 2. 21. vel magnis plagis illos afficiat. *Jer:* 2. 30. et 3. 3. *Ez:* 16. 27. vel dehortationibus in viam orthodoxiæ revocet, 2 *Chron.* 24. 19. *Jer.* 2: 25. et 3, 7. et 44. 4, 5. 15, 16. et quamvis ad opera admiranda, quæ Deus præstat in administratione seu gubernatione Ecclesiæ suæ, timeant, ac trepident, attamen non recedunt ab idololatria, sed in ea magis ac magis obdurantur Es. 41. 5, 6, 7. atque adeò tam pertinaciter addicti sunt idolorum ac imaginum cultui, ut ab eo abstrahi non possint, quamvis Deus quam plurimis testimoniis certissimis ac evidentissimis idolorum vanitatem, suam verò Majestatem et potentiam demonstret. Sic *Philistæi*, licet *Dagonem* facie sua collapsum coram arca Dei viderent, & se gravi plaga affectos ob id, quod arcam Dei captivam retinerent, tanta tamen fuit ipsorum cœcitas & pertinacia; ut illis omnibus adduci non potuerint ad amplectendum Dei cultum, idolorum cultu abjecto, 1 *Sam.* 5. adeo delectantur in cultu illo abominando, & suaviter conquiescunt *Es:* 66. 3.

Multos in mundo vidi stultos & insipientes,

tes, ſed inſipientiores & ſtultiores non vidi, quam Idololatras & Superſtitioſos, dum vetulis & pueris creduliores, omnes ſacerdotum fabulas, veras credunt eſſe, ipſiſque indubitatam fidem adhibent, imò incredibilia quandoque credunt; Nil novi eſt. Antiquitus eadem regebantur & laborabant ſtupiditate et ſtultitia, ut *Pſal.* 115. 8. et 135. 15. *Eſ:* 44. 18. et 45. 20. *Jer:* 10. 8, 14. et 51. 17. *Hoſ:* 8. 6. luce meridiana clarius patet. Vultis exempla? Aſpicite et conſiderate *Laban* et Mica *Gen:* 31. 30. *Jud:* 18. 24. *Amaziam*, 2 *Chron:* 25. 15. *Achaz.* 28. 23. *Babylonios*, qui tamen de ſapientibus ſuis gloriabantur, *Jer:* 50. 35, 38. *Iſraelitas*, *Hoſ:* 4. 11, 12. Gentes et eorum Philoſophos, *Rom:* 1. 23. Sed omnes irriſione, ſarcaſmis, ſibilis, et vexationibus digni, adinſtar Baalitarum, 1 *Reg:* 18. 26, 27.

Si quis etiam in mundo liberalis ad prodigalitatem uſque eſt, certò etiam Idololatra erit. Ille enim non parcit pecuniæ, aliiſque rebus pretioſiſſimis et chariſſimis ad idololatriam ſtabiliendam et fovendam, E. G. totus populus Iſrael, *Exod:* 32. 3. Ez. 16. 17. Ez: 8. 11. unde idola ſua ex auro et argento fabricant, aut ea auro et argento veſtibuſque pretioſiſſimis cooperiunt, imò quandoque pecuniâ fidei ſuperſtitioſæ proſelytos coëmunt, et conquirunt, cœterà aut parum

aut nihil Christo in pauperibus elargituri.

Sed ut verum fatear, peccatum hoc Idololatriæ in Sacro Dei codice *severè prohibetur*. *justè damnatur*, *& rigidè punitur*.

Prohibetur 1 *Cor:* 10. 7. 1 *Joh:* 5. 21. *Exod:* 20. vers: 3 4. *Act:* 14. 15. et 15. 28. *&c.* etiam ea, quæ gestu tantum externo, reclamante animo, committitur, 1 *Reg:*19. 18. Rom 11. 4. *&c.* adeo ut neque pretio vitæ, neque metu mortis impelli debeamus ad cultum idolis exhibendum. *Dan:* 3. 15. neque etiam amplissimis honorum et divitiarum promissionibus ad communicandum idololatriæ adduci, *Matth:* 4. 9, 10. *Luc.* 4.5.

Damnatur Gal: 6. 20. 1 Pet. 4 3. et in aliis locis infinitis; et tertiò

Punitur non tantum *Spiritualiter*, dum Deus illos odit, *Hos* 9. 15. *Exod.* 32. 7. nec agnoscit pro suis. sed eos à fœdere suo exscindit, *Jer.* 3. 8. et tandem à regno Dei excludit, 1 *Cor:* 6. 9. 10. *Eph:* 5. 5. *Apoc:* 22. 15. et in æternos cruciatus projicit, *Apoc:* 15. 19. et 21. 8. Sed etiam *temporaliter* et corporaliter, nam propter idololatriam, justo Dei judicio, evertuntur IMPERIA, REGNA et CIVITATES.

Audivimus supra quod imperia & regna Deus revolvat, mutet, & transferat, prout transtulit regnum *Saulis* ad *Davidem*, 1 Sam. 16. 1. 13, *Roboami* ad *Jeroboamum*,

1 Reg.

1 Reg. 11. & 12. *Judæorum* ad *Nebuchadnezzarem*, Jer. 27. 4. & hujus ad *Darium Medum*, Dan. 5. 31. sed hæ frequentes mutationes oriuntur propter peccata, ac nominatim propter idololatriam et fornicationem, de quo exempla extant in *Sodomitis*, Gen. 19. Deut. 18. 10. *Salomone*, 1 Reg. 11. 9. *Jeroboamo* 1 Reg 13. 34. et 14. 10. et 15. 29. *Baasa* et *Ela* 1 Reg. 16. 3. 7. 13. *Zimri* v. 19 *Judæis* 2 Reg. 17. 15. ad 24, &c. *Manasse* 2 Reg. 21. 13. *Babylonis* Jer. 52. *Assyriis* Ez. 31 3. et 32. 22. *Helamitis* sive *Medis* Ez. 32. 24. *Scythis* v. 26. *Idumæis* v: 29: *Tyriis*, *Damascenis* et *Syris*, v: 40: *Ægyptiis* v: 30. vide etiam cap: 29: 14, 15: *Ninive* Nah: 1: 14: *Babylone mystica* Apoc: 14. 8: et 18: 2: et 19: 2: Imperium autem cùm Deus eversurus est propter peccata, solet ab eo priùs removere viros strenuos et sapientes, et dominatores dare ad administrationem ineptissimos, permittitque ut magna ἀταξία invehatur Es. 3. à vers. 2. ad 8.

Nona ratio, cur Deus reges et regna mutet atque revolvat, est EBRIETAS et Temulentia, de quo notetur ipsum Jehovæ dictum: *Væ surgentibus summo manè ut potum inebriantem sectentur, prorogantibus ad crepusculum usque ut vinum incendat ipsos, in quorum conviviis est cythara ac nablium,* 9. EBRIETAS, & Temulentia. Es: 5: 11, 12.

tympanum ac vinum, opus autem Jehovæ non intuentur, & factum manuum ejus non
v. 22. *considerant. Sed væ, væ! istis valentibus potare vinum, et ad miscendum potum inebriantem strenuis. Contra hos est versa ira ejus, et manus extenta.* Jehova *contra*
v. 26. *hos attollet vexillum ad gentes è longinquo, & sibilans advocabit eas ad se ab extremo terræ, & ecce! citò velox adveniet exercitus, cujus rugitus esse debet ut immanis le-*
v. 29. *onis, rugientis ac frementis adinstar juvenis leonis, & ille prehendet prædam, salvamque deportabit, & nemo eripiet.* Vultis exempla? & quot quantorumque malorum causa sit Ebrietas? Considerate Regem *Belsazarem.* Annon ipse ebrius & se ipsum & regnum suum perdidit? Dum enim ille
Dan. 5. cum Magnatibus suis mille comessationi poculisque indulgeret, & contra illos strenuè potaret, potandoque cum illis certaret, *Cyrus* Rex Persarum, urbem, cui confidebat, munitissimam *Babylonem* cepit, Regem, Reginamque, omnesque Principes temulentos interfecit. Hic *Belsazar ejusque Principes typus sunt omnium Epicuræorum*, qui comessationi indulgentes à *Cyro* Cœlesti, nempe *Iesu Christo*, judice vivorum ac mortuorum, de improviso opprimentur, & in lacum ardentem conjicientur: *Cavete itaque vobis*, inquit judex iste, *ne corda vestra gra-*

graventur crapula, et ebrietate, et curis huius vitæ, subitusque vobis ingruat dies ille, nempe extremi judicii; Tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem terræ. Exempla in Ebrietate extinctorum illustria reperiuntur. 1. *Philistæorum principes* magno numero congregati idolo suo Dagon sacrificia magna offerebant, & convivia agitabant magnifica, sed cum putarent se frontem exporrecturos: Ecce ruina domus oppressi sunt, Jud. 16.23. 2. *Amnon* in ipso convivio jussu fratris Absalonis transfixus periit, 2 Sam. 13. 3. *Ela* Rex Israel à Simrio Magistro equitum inter vina opprimitur 1 Reg. 16. 6. 4. *Benhadad* Rex Syriæ, qui maximum habens exercitum, & 32 regulos secum, bibens tamen & temulentus cum toto exercitu à paucissimis victus & profligatus est 1 Reg: 20. 5. *Simon Maccabæus* cum filiis, in convivio largius bibens, à Ptolomæo Duce opprimitur 1 Macc. 16: 17. Hinc regula hæc politica nata est: *Vix ulla Respubl. diu stetit, quæ ebriosorum consilio gesta est, vix ulla concidit, quam ebrioſi non everterint; vix ulla floruit, quæ à siccis & sobriis hominibus non administraretur.* Hinc *Alex.* M. ut Plutarchus refert, devicti Darii tentorium ingressus, visisque voluptatum apparatibus magnificentissimis, exclamavit, dicens: Luc. 21. 34.

Quid?

Quid? Num hoc est regnare? Cambyses, ut Historici tradunt, ebrietati quoque nimium deditus fuit. O illaudibilis Principum consuetudo!

Prov: 31 4. Contra Rex Salomon monet: Noli regibus, O Lamuel, *noli regibus dare vinum*, quia nullum secretum ubi regnat ebrietas: Divinum est monitum venerandi patris *Augustini*, quod extat in libro, quem scripsit *de Ebrietate*: Illud ante omnia, inquit, rogo, & per tremendum diem judicii adjuro, ut quotiescunque vobis invicem convivia adhibetis, illam fœdam consuetudinem, per quam grandi mensura sine mensura, aut volentes, aut inviti solent bibere, tanquam venenum Diaboli de vestris conviviis respuatis: Quia ista infelix consuetudo adhuc de paganorum observatione restat. Hæc ille.

Plin. lib. 14. c. 22. Senecæ epist. ad Lucill. 84. l. 12. Apud Paganos autem hæc illaudabilis vigebat consuetudo: ἢ πίθι ἢ ἄπιθι, aut bibe, aut abi, *Sauff oder entlauff*. *Xerxes* quoque in voluptate gulæ & ventris summum suum BONUM posuit: Ideo *Plutarchus* in *Apopht*, scribit, quod hic luxuriosus Rex bellum moverit ob CARICAS Atticas.

Val: Max. lib: 9: c: 1 1 & Cic: Tuscul: quæst: lib: 5. Et licet ipsi nihil eorum omnium, quæ mens humana voluptatibus dedita excogitare potest, defuerit unquam, tamen de eo referunt *Valer. Max.* quod præmium publico edicto

edicto novæ voluptatis repertori constituerit, itaque illo Rege

Vivite lurcones, comedones, vivite ventres:

Ita quoque *Alex: Magnus*, teste *Plutarcho* in descriptione vitæ ejus, certamina potatoria instituit: Nam *Promachum*, hominem bibacissimum, in vini certamine victorem, talenti corona donavit, tribus tantum postea superstitem diebus: Ipse Rex ad duas choas, seu duodecim sextarios bibendo processit: Cæteri cuncti, unus et quadraginta, effusis visceribus, propemodum spectante rege, crepuerunt, et potando spiritum eructarunt. O indignum tanto rege spectaculum! Sed tandem ille, qui nullis laboribus vel periculs cessit, non manu hostium, sed vino oppressus interiit. De quo *Philippi Melanchtonis* venusti versiculi notandi sunt:

Aspice Pellæum pardum, quo pulchrior alter
Non fuit in toto, quem vicerat orbe, nec unquam
Res similes gessit quisquam brevioribus annis.
Confectus ætate senes, bellique labore
Consiliis vicit cunctos, in flore juventæ.
Ergo illi nocuere nihil, nec tela nec hostes,
Sed fœda EBRIETAS *& desidiosa voluptas.*

At

At omnes mortales, adeoque imprimis Reges & Principes, voluptatem fœdam fugiant, nam tales voluptates. 1. Deo sunt exosæ, 2. Dolosæ, 3. Onerosæ, 4. Exitiosæ.

1. Voluptates sunt Deo summo EXOSÆ, Quia Deus casta & sobria mens, ideoque belluinam istam & immanem hominum voluptuosorum ingluviem extremo odio prosequitur, illisque Bachi mancipiis pœnas tum temporales tum æternas comminatur, ut supra ex *Jes.* 5. 11, 12, 14, 22. probavimus. *Nolite* itaque *diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non ex Patre, sed ex mundo est.* Et *Mundus transit & concupiscentia ejus.*

1 Joh: 2. 15.

2. DOLOSÆ. Quia non sunt meræ sed dolore mixtæ: Nam tota vita humana nihil aliud est quam γλυκὺ πικρον, id est, *dulce amarum.* Et illud quod videtur jucundissimum, est felle mixtum, videlicet *Amor.* Plautus inquit. *Amor est amaror*, et melle et felle fœcundissimus, gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque aggerit. *Lucretius*, lib: 4.

Plautus in cistel: Act: 1.

me-

——medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat

hoc est, inest voluptati quiddam

Quod dulcem curis miscet amaritiem.

Deinde voluptates sunt dolosæ, quia non sunt veræ, sed falsæ. Licet enim filiis hujus seculi arrideant, ingensque gaudium promittant, tamen veri specie eos decipiunt, & dulcissimo fistularum cantu, Sirenum more, amatoribus suis insidiantur, eosque incautos cassibus suis illaqueant, et tandem in exitium præcipitant. Omnia præterita, quæ nobis jucundissima fuerunt, cum recordamur eorum, sunt nobis conspecta, quasi in somno: Una namque litera inter mundi lætitiam et luctum distinguit cum dico: *Lusum, luxum, luctum.* Unde meritò dicere possumus cum Salomone: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Eccles: 1.

3. ONEROSÆ. Nam onerant et gravant hominem tum quo ad animam, tum quo ad corpus: Namque Horatius:

——corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægravat ipsum,
Atque affligit humi divinæ particulam auræ.

Et Salvator noster Luc: 21. 34: Ubi ma-

gna est emphasis in voce GRAVENTUR, qua Christus insinuat, quod corda nostra, id est, mens et animus, hoc modo onerentur, ac deprimantur, ne ad diligentem rerum cœlestium contemplationem aut considerationem attolli possint. Quemadmodum enim viatori non expedit, ut nimio cibo potuque se oneret, nisi à comitibus deseri, et urbe excludi velit. Ita quoque vita Christianorum instar peregrinationis est, quæ ad cœlestem Hierosolymam tendit. Quare voluptatibus terrenis nos non oneremus, ne patria cœlesti excludamur. 1Pet:5.8

Denique Voluptates sunt EXITIOSÆ. Quantopere enim Deus aversetur belluinam istam et cyclopicam hominum voluptatibus deditorum insaniam, pœnis diluvii toti mundo ostendit: Cum enim prima illa secula voluptatibus corrumperentur, nec ductui Spiritus Jehovæ obtemperarent, fractisque continentiæ repagulis, ederent, biberentque, tam severè in eos animadvertit ultio divina, ut totum genus humanum aquis diluvii submergeret, eoque modo inexplebilem eorum sitim expieret restingueretque, insuper et tristissimam vocem ederet: *Pœnitet me fecisse hominem.* Gen:6.6

Quanto minus præsentis seculi belluinam & intolerabilem ingluviem relinquet inultam, cum non edendo & bibendo, contrahendo

hendo & nuptum dando, ſed dira ingluvie, crapulâ quotidiana, fraude doloſa, & vagis libidinibus omnem humanitatem homines exuerint, omnes verecundiæ limites tranſilierint, omnemque patrum menſuram jamdudum ſupergreſſi ſint?

De Germanis proverbium antiquum eſt: *Illos inter omnes bibaces eſſe bibaciſſimos*: Carolus V. Imp. admonitus aliquando in caſtris, ut *Germanis* militibus de vitanda ebrietate, leges ferret, reſpondit, perinde fore, ac ſi *Hiſpanis* interdiceret, ne furarentur. Huc obiter poteſt referri jucundum certamen inter Italum & Germanum aliquando initum, quo Italus Germanum hoc modo adortus eſt:

Germani cunctos poſſunt perferre labores,
O utinam poſſent tam bene ferre ſitim!

Rurſum Germanus Italo hoc verſu reſpondit:

Ut nos dulce merum, ſic vos Venus improba vexat,
Lex poſita eſt Veneri Julia, nulla mero.

Sed hoc tempore invicti cæteroquin Germani ab aliis Nationibus in hac arte victi ſunt, quibus proinde hanc laurum non invident.

10. Imprudentia & Stultitia

Decima Regnorum ruina est Principum & subditorum *Imprudentia* & *Stultitia*, quo malo non rarò & Reges & Imperatores lethaliter laborant: Veritatem hujus, sequentia consideraturi, reapse sentietis: Quartus Rom. Imp. *Cajus Caligula* in tantam delapsus est insolentiam & dementiam, ut veluti Deus adorari vellet. Qua de causa Deorum vestimenta induebat & ornatum, & imagines suas per totum Romanum imperium mittebat, ut in templa & fana idolorum referrentur, divinoque honore afficerentur. Imò in sanctissimum templum Hierosolymitanum imaginem suam per *Petronium* inferri voluit, sed irrito conatu: Judæi namque obstinatè restiterunt, neque eam recipere voluerunt.

Xiphilinus.

Josephus lib: 18. Antiq: Judaic: c: 4 & 5.

Cum fortè *Gallus* quidam hunc *Caligulam* pro excelso tribunali, sub specie & forma & habitu JOVIS, jus dantem videret, eoque viso effusè & publicè cachinnaretur, & cum Imperator id animadvertisset, vocatum ad se interrogavit, cur adeò risisset? Respondit satis confidenter. Magnam sibi dementiam ejus visam, ideoque risum continere non potuisse. Sed ei, quod sutor esset, & risus, & liberum atque aculeatum responsum, sine damno aut periculo fuit. *Adeò*, subjungit Dio, *Principes hujusmodi æquiore animo ferre solent plebeios homines, à*

Dion in Calig: §. 5.

qui-

quibus propter vilitatem nullus motus, liberius loquentes, quam viros magnos, & dignitate præditos :

Præterea & hic Imp. cuidam ex Equis ſuis magnos honores habuit : Nam ita ſcribit Dion : Unum ex equis ſuis, quem *Incitatum* nominabat, invitabat ad cœnam, ita ut ei hordeum ex auro apponeret, tunderetque vinum in poculis aureis, ac per ſalutem ejus & fortunam juraret, ſeque eum CONSULEM facturum polliceretur. Eidem quoque, præter equile marmoreum et præſepe eburneum, præterque purpurea tegumenta, ac monile è gemmis, domum etiam et familiam, et ſupellectilem dedit, quò lautiùs, nomine ejus ac famâ invitati, acciperentur : Hic verè de Caligula dici poteſt : *Brutorum animantium collega eſt, qui belluinam vitam agit.* Addo : quod *Cæſoniam* Uxorem, alioſque locupletiſſimos homines Sacerdotes creaverit : Cujus rei cauſa exegit à ſingulis aureorum centum millia, cumque ſe ipſum Sacerdotem feciſſet, *Equum collegam* in ſacerdotio deſignavit, eique ſingulis diebus aves teneræ et pretioſæ ſacrificabantur. Sed hæc Beſtia, equi in ſacerdotio collega, tandem à *Cornelio Sabino*, militum Tribuno, interfectus, et ab aſtantibus multis vulneribus confoſſus eſt, nonnulli et ejus carnem, per vindictam, deguſtarunt, et mo-

§. 3.

Dion in Calig: §. 3

Dion: §. 6

momorderunt. Xerxes ut fuit potentiſſimus, ita et ridiculæ ſuæ ſtultitiæ atque extremæ dementiæ palmam omnibus ante præripuit. De quo *Herodotus in Polymnia* ita ſcribit: Xerxes cum intellexiſſet Helleſpontum ex Aſia in Europam conjungi, indigne ferens juſſit trecenta Helleſponto verbera infligi, et in ejus pelagus par compedum demitti. Audivi etiam miſiſſe qui ſtigmata Helleſponto inurerent, dicentes hæc barbara et veſana verba: *O aqua amara, Dominus hanc tibi irrogat pœnam, quod eum leſiſti, qui de te nil malè meritus erat.* Te tamen Xerxes velis noliſve tranſmittet, meritoque nemo hominum tibi ſacrificat, ut doloſo pariter et amaro flumini.

Quamvis autem nullus hodiernorum Regum ac principum Caligulæ huic, nimium dementi ac deliranti vel Xerxi ſit ſimilis vel æquiparandus, dantur tamen non pauci, qui imprudentiam ac ſimplicitatem ſuam manifeſtant, & viſui & riſui exponunt in caſibus ſequentibus, nimirum. 1. *Dum malorum Conſiliariorum gubernio ſe ſubmittunt, obedienter præſtando quicquid illis viſum fuerit,* uno verbo, *qui magis reguntur, quàm regunt*: Nihil eſt novi, quod mali conſiliarii bonum principem corrumpant, aut tandem eum perdant, imò cum principe pereunte ſemetipſos in exitium præcipitent. Malum enim

enim consilium consultori pessimum esse solet & debet. Legimus *Sap.* 11. 17.

Διὰ ὧν τις ἁμαρτάνει, διὰ τούτων καὶ παιδεύεται,
id est,
Per quod quis peccat per idem punitur & idem.

Hesiodus in lib: cui titulus Ἔργα καὶ ἡμέραι:

Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.
Consultum malè consultori pessima res est.

Seneca. In Magistratum scelera redierunt sua. *Claudianus:*

Quam bene dispositum terris: ut dignus iniqui
Fructus consilii primis authoribus instet.
Sic opifex tauri tormentorumque repertor,
Qui funesta novo fabricaverat ære dolori
Primus inexpertum, siculo regnante Tyranno,
Sensit opus, docuitque suum mugire juvencum.

Unde Politici quæstionem movent: *An melior status sit Reipubl. in qua* Princeps *malus? An vero ea in qua Consiliarii Principes sint mali?* Ad hanc quæstionem responderi potest ex *Lampridio*, qui, in vita *Alexandri Severi*, scribit: Meliorem ac propè tutiorem esse Rempubl. in qua Princeps malus sit, quam ea in qua Principis amici mali: Nec sanè ratio deest: Nam unus

unus malus potest à multis bonis corrigi: Multi autem mali non possunt ab uno, quantumvis bono, superari ulla ratione. Exemplis res declarari potest. *Saul* Rex impius erat, & tamen *Samuele* utens Consiliario, multa fecit, quæ alias non feciſſet. Contrà verò nullus est tam bonus Princeps, qui non seducatur, si malos habeat Consiliarios. Sic quamdiu *Joas Rex Juda* apud se habuit *Jojadam* Pontificem, virum singulari pietate atque prudentia præditum, res bene successerunt Regi & toti regno, ubi verò, illo mortuo, destitutus fuit rex viris legis divinæ peritis, omnia ad ruinam spectarunt. Ita *Photinus* Ptolomæi Ægypti Regis Consiliarius, Regi suo de Pompeio M, à quo Pater ipsius in regnum amissum restitutus erat, recipiendo, & defendendo deliberanti, perfidum hisce verbis dedit consilium:

Nulla fides unquam miseros elegit amicos: Tu cole felices. Miseros fuge. Exeat aula
Qui vult esse pius.

vid. Anti-Machiavellum a pag. 638. usque ad 647.

Verum sophisticis consiliis suis & sibi, & tandem Regi exitium attulit. Hinc rectè *Diocletianus*, cùm jam Imperio, sua sponte, abdicato & deposito, vitam privatam ageret, dixit: *Nihil est difficilius quàm bene imperare: Nam quatuor vel quinque viri se*

ſe colligunt, atque unum conſilium capiunt ad Imperatorem decipiendum, dicunt, quid probandum ſit: Imperator, qui domi clauſus eſt, vera non novit: Cogitur hoc tantùm ſcire, quod illi loquuntur, & ſic facit judices, quos fieri non oportebat, amovet à Republ. quos retinere debebat. Quid multa? Bonus, cautus, & optimus venditur Imperator. Hæc ille.

Unde patet quod nulla major Peſtis Reipubl. ſit, quàm mali conſiliarii. Et contra. Nullum majus & melius regni inſtrumentum, quàm boni conſiliarii. Et magnum ſanè eſt Principi ornamentum Corona doctorum atque cordatorum Conſiliariorum cinctum atque ſtipatum eſſe. Imò & maximum Principi eſt emolumentum, quia felicem actionum ſucceſſum præbet, & adverſariis metum incutit, & ſubditi libentiùs parent: *Diocletianus*, quo ad ſtatum Regum miſerrimum, conſentientem habet venuſtiſſimum poëtam *Owenum*, dum canit:

Dum non vult alter, timet alter, dicere verum Lib. 2. Epigr.
Regibus, ô miſerum Regis in orbe ſtatum.

Interdum mali Conſiliarii conſilia dant calida, ſed non ſatis cocta, quæ Regibus & regnis rarò ſunt felicia: Nam præcipitantia rectis conſiliis eſt inimica, & prudentiæ

adversa, & magnorum malorum mater. In cunctatione multa sunt bona, quæ etsi non prima fronte apparent, tamen progressu temporis percipiuntur. Unde rectè *Salustius* ait: *Antequam incipias, consulto; ubi autem consulueris, maturè facto opus est.* Et *Livius*: Calida consilia initio læta, tractatu dura, exitu tristia esse solent. *Thucydides* docet: Duæ res maximè obstant bonis consiliis, nempe *ira & festinatio.* Nam *impedit ira animum ne possit cernere verum.* Festinatio verò cœca est & præceps, cujus comes pœnitentia. Unde Cæsar Augustus hoc symbolo usus: Σπεῦδε βραδέως: *Festina lente*, quo insinuare voluit satis celeriter fieri, quicquid sat bene fit. Si enim vim & contenta hujus symboli æstimes, quæ hæc tam concisa vocum brevitas in se complectitur, profectò facilè discesseris in hanc sententiam, ut non aliud dictum ullum perinde arbitreris dignum, quod omnibus foribus ac cordibus inscribatur: Omnes itaque hoc symbolum usurpemus: *Consilium ante factum*: *Mantuanus* Eclog. 2.

Liv. Decad 4. lib. 5. Thuc. lib. 3.

vid. Macrobium lib. 6. & Gell. lib. 10. c. 11. & Erasmum in Chiliad.

Sed post jacturam quis non sapit? Utile non est
Consilium post facta dari, quod oportuit ante.
Consilium post facta imber post tempora frugum.

& *Ovid.* de Ponto, lib. 11. *Nunc*

Nunc quid naufragio, quid prodeſt dicere, facto,
Qua mea debuerit currere cymba via?

2. *Dum bonorum Conſiliariorum conſilia, imò veritatem nolunt audire, vel ſequi*, Malunt ſententias audire gratas, quam veras. Imò quod peſſimum eſt, malunt ſæpe audire delatores & calumniatores qui grata, quam viros bonos, qui ingrata denunciant. Tale levitatis ſignum in *Domitiano* fuit. Nam dum rapinis animum intendebat, ita aures delatoribus patefecit, ut nihil cuiquam tutum eſſet. Grande hoc vitium fuit. Nam, ut ſuprà dictum, calumniatores humani generis ſunt peſtis. Unde lingua ſycophantæ vocatur lingua aſpidis, *Pſ.* 140. 4. Quia ſycophanta vel calumniator eadem opera tribus perſonis nocet. Nam 1. Conſcientiam propriam atrociter ſauciat, 2. Auditorem veritate privat: & 3. Delatum injuria afficit. Unde *Bernhardus* pulchrè ait: Triplex lancea eſt detractoris lingua, quæ uno ictu tres confodit, dicentem, audientem, & eum in fama, de quo detrahit. *O venenata ſagitta tres ſimul penetrans!* ut verè ſapientum quidam dixerit: Detractor habet Diabolum in *lingua*, auditor in *aure*, & conſentiens in *corde*. Et valdè memorabile eſt carmen *Solonis*, quod exſtat apud *Laërtium* lib. 1.

Singulis probè observatis
Vide, ne quis hastam occultam
In corde habens, te blando vultu alloquatur,
Et lingua duplex ex atramento sonet.

Verùm contra tales Malevolorum actus & ictus quilibet vir probus se debet armare & munire precibus ex *Psalmo* 55. hauſtis, ſuſpirando :

O Deus linguas male perde pravas
Illitas linguas gelido veneno,
Quæ dolis, probris, rabidisque vexant
Litibus urbem.
Gentis humanæ moderator, orbem
Qui salutari regis æquitate,
Fraudis auctores scelerumque vivos
Obrue terra.
O potens rerum, sine fine pœnis
Tu premes justis scelus impiorum
Arrogans pectus quibus obstinata
intumet ira.
Pace qui ficta simulant amicæ
Mentis affectus, animoque virus
Occultunt, prisco neque facta curant
Fœdera ritu.
Lacteus blando fluit ore rivus,
Bella cor spirat fera, suaviorque
Balsamo sermo secat instar ensis
Vulnere cæco.

Tu

Tu tui curam Domino relinque,
Is tuos greſſus reget, is dolores
Leniet, juſtumque ope ſublevabit
Rebus in arctis.
Impio fallaci, avidoque cœdis
Fila mors rumpet viridi in juventa:
Me tui, Rector bone, ſpes favoris
Certa fovebit.

Verum quando Reges non tam bonos Viros, quam malos delatores audiunt, hoc præſagium eſt ruinæ certiſſimum. Hoc namque ſignum eſt irati Numinis ſanam illis mentem auferentis, ſicut *Lycurgus* in Oratione ſua contra *Leocratem* pulcherrimè ait:

Iratus ad pœnam ſi quos trahit Deus
Auferre mentem talibus primum ſolet,
Caliginemque offundit, ut ruant ſuas
Furenter in clades, ſibi quas noxiis
Accerſierunt ultrò conſiliis mali.

Livius in eundem ſcopum pulcherrimè loquitur: *Sæpe audivi eum primum eſſe Virum, qui ipſe conſulat, quod in rem ſit; ſecundum eum, qui bene monenti obediat; Qui vero neque ipſe conſulere, neque alteri parere ſciat, eum extremi eſſe ingenii. Nobis, quia prima animi ingeniique ſors negata eſt, ſecundam & mediam teneamus, & dum imperare diſcimus, parere prudenti in animum inducamus.* Livius lib: 36:

Præ-

Præterea vulgatum eſt in mundo: *Magnates veritatem audire non amant*, & ideò *Veritas in aulis exulat*. Hoc ipſemet *Ludovicus* XI. Rex Galliæ, profeſſus eſt: Illum enim dixiſſe aliquando legitur; Se in regno ſuo et potiſſimum in aula propria, abundare omnibus rebus, unâ excepta. Quam verò innueret rem, dum quæreret unus ex aulicis: VERITATEM eſſe reſpondit: Quare prudens ac pia ejus ad filium in regno ſucceſſorem fuit hæc admonitio: *Ita te gerito, ut confeſſarii, neceſſariique & familiares poſſint te liberè admonere mali, quòd feceris, & docere facta tua*: *Siquidem natura humana in his rebus, quæ ad voluptatem pertinent, ad id ſæpius inclinatur, quod ſibi detrimento eſſe ſolet, atque id unum profuturum putat, quod ipſa cupit perficere: Hincque revera in fraudem inducta, neque quid conducat, ſolertia proſpicere, neque periculis admonita, vel moleſtiam animi diſcere, vel ad id quod decet, redire poteſt.*

Phlipp: Camer: Horis ſuccil: cent: 1. cap: 90

3. *Dum vel fœminas heterodoxas in matrimonium ducunt, vel ductis ſecreta cordis & regni communicant.* Dictum à Poëta: *Si qua voles apte nubere nube pari*, & hoc non tantum quo ad ætatem et ſtatum, ſed & quo ad religionem intelligendum eſſe cenſeo: Nam ſi in hoc impares conjungimur facilius Uxor maritum quam ille uxorem ſolet

let ſeducere, & ad partes ſuas trahere. E. G. Orthodoxus Imp: *Valentinianus* I. duxit Domitiam, vel ut alii, Dominicam, callidam & aſtutam fœminam, hæreſi Arrianæ addictam: Sed hæc blandimentis ſuis perſuaſit ut à vera religione deficeret, & Arrianiſmum amplecteretur Maritus: Supra ex Scriptura aliquot *divina* hujus veritatis exempla adduxi, jam nil niſi *profana* addam, ex quibus patebit virus hæreticum ex gynæceo in totam provinciam ſæpius ſparſum, & πολυπραγμοσύνην mulierum, negotiis eccleſiaſticis aut politicis ſe immiſcentium, ut plurimum fuiſſe infelicem, & Reges & regna turbaſſe: *Conſtantia* Licinii vidua, Imp. Conſtantini M. ſoror, imbuta Arrii blaſphemiis, perſuaſit fratri Conſtantino, ut Arrium ab exilio revocaret, retractaret Decretum contra illum, ejuſque cauſam denuo cognoſci curaret. *Eudoxia* Anguſta, Arcadii uxor, effecit ut Chryſoſtomus in exilium pelleretur. *Baſiliſcus*, qui Zenone in exilium pulſo, imperium rapuerat, à conjuge incitatus, edicta propoſuit, quibus abolevit ſententias & Decreta Synodi Chalcedonenſis. *Ludovicus Pius*, Caroli M. filius, & Imperator, totus pependit à conſiliis uxoris, ab eaque perſuaſus multa & injuſtè & crudeliter fecit. Ea de cauſa incurrit in odium apud Proceres, qui

Hiſt: Arcadii c: 2

qui incitatis contra eum filiis, prætextu occultarum molitionum novercæ, regno amotum carceri incluserunt.

Ita quoque *Justinianus* M. ab uxore persuasus, ab orthodoxa sententia ad Eutychianos defcivit, & magnis motibus & tumultibus in Ecclesia & politia causam præbuit.

O utinam tres posteriores Angliæ Reges, heterodoxas uxores ducendo, earumque consiliis perversis morem gerendo nec se, nec regna sua perdidissent & amisissent!

Demonstravi Imprudentiam quorundam Principum dissentientes in religionis negotio mulieres ducentium, restat ut non minus vobis explicem stultitiam, quam in Uxori adaperiendis cordis & regni secretis quandoque committere solent: Sapientes docent vinum esse tormentum lene, quod constat ex Horatio, qui vini amphoram ita alloquitur; Od: 21. lib: 3.

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro, tu sapientium
Curas, & arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo.

Et hoc tormento uti, ait idem (*in arte ad Pisones*) Reges:

Reges dicuntur multis urgere culullis
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus.

Hinc Critici *Liberum* Patrem ex eo *Liberum*

rum dictum voluere, quod bibentes liberi oris faciat. Eadem quoque in fœminas quadrant, quæ & ipſæ, ut lene tormentum, blandis extorquent verbis, quicquid imo latet in pectore. Unde non minus ab hiſce, quam à vino cavendum, neque illis ſecreta revelanda. Et hac de cauſa *Michæas* graviter monet, quando inquit: *Ab ea, quæ dormit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris tui.* Et pulcherrimi ſunt verſus Antiphanis. Cap: 7.5 apud Stobæum Serm: 14

Τί φὴς; λαθεῖν ζητῶν τι, πρὸς γυναῖκα
Ἐρεῖς τὸ πρᾶγμα, καὶ τί τοῦτο διαφέρει
Ἢ πᾶσι τοῖς κήρυξιν ἐν ἀγορᾷ φράσαι:

Hoc eſt,

Quid ais? latere cum velis negotium,
Quid fœminæ narras? Quid iſtuc intereſt,
Quam ſi omnibus in foro dicas præconibus?

O ſi hoc obſervaſſet *Samſon*, & ab ea, quæ dormiebat in ſinu ſuo, clauſtra oris ſui cuſtodiviſſet, ſecreta Delilæ non reſerando, in tantas non fuiſſet redactus anguſtias, ut & libertatem, & oculos & vitam miſerè amiſiſſet. Judic. 16. M. *Cato*, quamvis meliori fortuna uſus, ſe tamen per omnem vitam trium maximè pœnitere dixit: *Unum*, quod mulieri arcanum credidiſſet; *Alterum* quod navigaſſet, quò pedibus ire poterat; *Tertium* quod unum diem manſiſſet inteſtatus.

Quare viri in publico versantes officio, à leni hoc tormento, hoc est, blanditiis fœmineis sibi caveant, nisi ad eundem periclitari modum velint: Nam *fœmina id tantum facere potest, quod nescit*, sicut notanter *Porcius Latro* ait apud *Senecam*. Rectè hoc ipsum observavit Papyrius, quod ea, quæ in Senatu consultabantur, matri quærenti aperire noluerit: Hic Papyrius vocatus fuit prætextatus, nobilis adolescens, ex eo cognomen adsecutus, quod in prætexta & adolescentia magnæ indolis atque ingenii specimen dedit. Quum enim à patre duceretur in Curiam, in eaque fortè arcana quædam tractarentur, domum reversus, interrogatus à matre, quidnam in Senatu esset actum, ut duæ (inquit) uni nubere possint. Quare inter matronas sparsa, manè gregatim ad curiam concurrunt, multò æquius essent clamitantes, duobus unam nubere. Cujus clamoris causa tandem intellecta, Senatus Papyrii in ætate taciturnitatem & calliditatem admiratur, soli in posterum ex æqualibus aditum concessit in Senatum.

Macrob. lib. 1. Saturnal c. 6. Gell. lib. 1. c. 23.

4. *Dum vestimentorum extraneorum & peregrinorum modos & formas leviter assumunt*, prout nullus ferè in tota Europa fuit princeps vel nobilis qui non ad nutum & Phantasiam Regis Galliæ vestes suas, vario modo, hactenus mutaverit.

Quod

Quod conſiderans *Owenus* ait:

Deſleret mores ſi viveret Heraclitus,
Noſtraque rideret tempora Democritus,
Quanquam ad ridendum cura eſt inania mundi
Splenis Democritus non ſatis unus habet.
Ad caſus hominum lacrymarum rore rigandos
Heraclite, oculi non ſatis ambo tui.

Olim enim fuit creditum, quod, qui veſtes patrias mutant, unà quoque mores patrios exuant, & aliarum gentium, quarum veſtitum imitantur, mores induant, ſicut Poëta judicat: *Affectus patrios patria cum veſte relinquunt.* Et Eccleſiaſticus, cap. 19. 27. inquit: *Amictus, riſus, & inceſſus produnt hominis ingenium.* Unde ſignum eſt impendentis mali, aut mutationis ſtatus publici, quando regio aliqua vel Reſpubl. patriis veſtimentis mutatis, exoticas aſſumit: Vultis exempla? Judæis mirum in modum Chaldæorum veſtitus ac habitus arridebat, imprimis TIARARUM TINCTARUM, id eſt, variis coloribus infectarum, in longitudine atque latitudine excedentium, qualia capitis geſtamina hodie Turcæ, & parum abeſt, quin & fœmellæ & puellæ Chriſtianorum præſentis ævi, habent & portant. In hiſce abſurdis tiararum Babylonicarum Ezech. 23.15.

bylonicarum gestaminibus Judæorum oculorum concupiscentia insaniebat. Neque sanè hoc illi impunè tulerunt: Nam Deus per Prophetam *Sophoniam* hisce verbis comminatur: *Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super Principes & super filios Regis, & super omnes* QUI INDUTI SUNT VESTE PEREGRINA. Idem Deus comminatur alibi eidem populo; *Ego*, inquit, *Jehovah suscitabo omnes amatores tuos contra te, nempe filios Babel & omnes Chaldæos, & venient super te armis, curribus*, &c. *Nasum tuum & aures tuas præcident, ipsi filios tuos & filias tuas capient*, & DENUDABUNT TE VESTIMENTIS TUIS, & *tollent vasa gloriæ tuæ*. Impleta est hæc Dei comminatio in *Zedekia* ultimo Rege Judæ, ejusque filiis, & civibus Jerosolymitanis, qui à Nabuchdonosore in captivitatem Babylonicam abducti sunt.

Sophon. 1. 8.

Ez. 23. 22, 23, 27.

2 Reg. 25, 1, 2, 7 &c.

DARIUS, ultimus Rex Persarum, *Vaginam acinacis Persicam* mutari jussit in eam formam, quâ Græci utebantur. Quod statim Chaldæi inter præsagia mutandi ac transferendi Imperii Persarum, à Dario ad Græcos, quorum arma esset imitatus, recensebant.

Gregoras.

Alexander M. Regno Darii potitus, similiter fertur PURPUREUM DIADEMA, distinctum ALBO, quale Darius habuerat, capiti

capiti circumdediſſe, veſtemque Perſicam ſumſiſſe; & quamvis ille ſe ſpolia Perſarum geſtare diceret, tamen verè mores cum illis induiſſe, & ſuperbiam habitus animi inſolentiam ſecutam fuiſſe, manifeſtum eſt: Unde & milites & amici tantum in eum odii conceperunt, ut illi eum relinquerent, & veneno mortem moliti fuerint. Curtius lib: 6: de geſtis Alex. p. 224. Athenicus lib. 12. c. 18.

GERMANI quoque, populares mei, juxta Oweni veriverbium:

Antiquata viget novitas, renovata vetuſtas
Naſcitur, & Veteres nunc novitate placent,

Veſtitum plùs æquo & juſto, variant, ut nunc Gallos, nunc Italos, nunc Hiſpanos, imò etiam Turcas nonnunquam æmulentur: Qua de re ſequentem audiamus narrationem: Demandabat quidam Turcicus Imperator egregio pictori, ut omnium populorum habitus & veſtimenta artificioſè exprimeret. Obſequitur ille, & juſſus paret, quantum conſequi induſtria poteſt, ac cuique genti ſua attribuit veſtimenta. Ad extremum hominem nudum appingebat, cui aliquot ulnas panni humero dependentes attribuit. Rogatus verò, quis iſte eſſet, & quid, hoc facto, ſibi vellet? Reſpondit: GERMANUM hunc eſſe, cui perpetuam veſtimenti formam aſſignare non poſſit, ut qui ſubinde veſtimenta variet & novis formis delectetur. Ita certè res ſe habet hodie. Olim magna Manlius in Loc. Com.

Ger-

Germanorum in veſtitu, ut etiam multis aliis in rebus, fuit gravitas, nunc verò gravis eorum in veſtitu varietas, imò verò multis in locis inſignis levitas eſt, adeò ut nos Germani Germaniam in ipſa Germania requiramus, & vix inveniamus: Nam noſtri, proh dolor! Germani unà cum veſte mores quoque & animum Germanum exuunt, & aliarum, quarum habitus veſteſque amulantur, gentium mores moros induunt: Unde viri ſapientes ſæpe ominati ſunt, verendum eſſe, ne aliquando exteri veniant repetitum ſuos colores & habitus, & furtivis nudata cornicula coloribus omnibus riſum moveat. Ah, quod metuerunt, nunc illis proh dolor! evenit. Deus oculis gratiæ patriam meam dilectiſſimam reſpiciat, atque ex bellorum tempeſtatibus ereptam in ſecurum perpetuæ pacis portum brevi reducat! De *Polonorum* veſtitu *Clemens Janitius* idem ſcribit:

Horat. lib. 1. Epiſt. 3.

Aut Turcæ turba iſta favet, quia gaudet amictu
Illius, aut omen res habet iſta malum.

Ego addo hoc unicum: Si quis novo & alieno indui gaudet veſtimento, is non poteſt invenire mollius ac melius quam *novum & peregrinum* veſtimentum Domini noſtri Jeſu Chriſti, quem in baptiſmo primitùs induit,

Gal. 3. 27.

duit, in eo gaudeat, eoque triumphet dicendo cum *Jes.* 61. 10. *Omnino gaudeo in Jehova, anima mea exultat in Deo meo, quia induit me vestibus salutis, pallioque justitiæ amicivit tanquam sponsum & sponsam suam.*

5. *Dum ad summos eminentiæ atq; potentiæ gradus evecti, veteris fortunæ exilii, paupertatis, amicorum benevolorum, ac beneficiorum, imò quandoq; consanguineorum, obliviscuntur, eorumque recordationem planè abolent, & susque deque habent ingratissimi:* Non sic faciunt illi Principes, quibus *Titan de meliori luto præcordia finxit*, sed contrarium efficiunt. *Josephus* Patriarcha in summo opulentiæ eminentiæ atque potentiæ gradu constitutus pristini sui status, miseriæ ac egestatis semper memor fuit: Nam ut miseriæ suæ semper recordaretur filio suo Manassis nomen, ab oblivione, imposuit, eumque MANASSEN vocavit, quasi oblivionis filium, *quia*, inquit, *Deus fecit me oblivisci omnis laboris mei.* Alterum verò filium vocavit EPHRAIM, ab augmentatione, vel multiplicatione, quia, inquit, *Deus fecit crescere me in terra afflictionis meæ.* Similia humilitatis in statu excello exempla habemus in *Jacobo* Patriarcha, in Rege *Davide*, & in *Maria* virgine, ac Matre gloriosissima.

Gen: 41. 51, 52. Gen: 32: 10. 2 Sam: 7: 18. Luc: 1. 48

riosissima. Exemplorum profanorum tria saltem adjungam.

1. De *Agathocle Rege Siciliæ.* Hic figuli erat filius, & ad gubernacula regni evectus, verùm originis suæ memor pateræ semper aureas & luteas mensæ simul imponi jubebat:

Et miscebat opes pauperiemque simul.

De quo elegantissimum Ausonii Epigramma observandum est:

Fama est, fictilibus cœnasse Agathoclea Regem,
Atque abacum Samio sæpe onerasse luto:
Quæsitus causam, respondit: Rex ego, qui sum,
Sicaniæ figulo sum genitore satus.

2. De *Willigiso, Ottonis* III. *Imp. Præceptore.* Hic Ordinis septemviralis author instituendi fuit, A. C. 997. Et ipse primus fuisse perhibetur in *Dioecesi Moguntina* Septem Vir. Verùm ut suæ conditionis (quia natus erat patre rhedario ex pago Saxoniæ Schoningen) memor esset, ROTAM, multis in locis depictam sibi velut imaginem *humilitatis* atque *modestiæ* probandæ proposuit, cum hac inscriptione: *Willigise, Willigise, recole undè veneris, & prioris fortunæ tuæ memor, quis nunc sis, considera.* Unde etiamnum Archi-Episcopatus Moguntinensis

Bruschius de Episcopat. Dresserus parte 2. millenario 6.

nensis insigne hæreditarium ROTA perduravit.

3. In annalibus Magdeburgicis elegans extat exemplum, de *Ludolpho à Kropenstett*, qui pauperis rustici filius fuit, sed ad Archi-Episcopatum Magdeburgensem doctrina & virtute pervenit. Quem cum Mater annis & inopia oppressa adire vellet, vitæ mox finiendæ subsidia petitura, complacitum est aulicis, qui pannosam & malè vestitam vetulam Principis conspectui offerri parum decorum judicabant, habitu mutato, nobilique amictu ad Archi-Episcopum indutam deduci. Qui tanquam ignotam repudiavit, matremque suam esse negavit: RUSTICAM EAM FUISSE dicens, nec unquam tali habitu usam, nec per status conditionem, aut rei inopiam uti potuisse: Educta igitur, & pannis suis obsoletis reddita, postea ad Principem rursus ingressa est, qui obviam ulnis amplexus, eamque matrem salutavit, & honestissimè ad extremum vitæ halitum secum aluit:

Quod si igitur Magnates nolint dici imprudentes & dementes, turgidi & fastuosi, sint dissimiles illis qui ubi paululum emersere ex statu misero, omnes infra se despiciunt, & non familiares & amicos veteres modo, sed & charitatis affectus atque necessitudines suas aversantur. Quos tales Se-

neca suis & vivis coloribus, depingit, cum ait: *Parentes suos non amare impietas est, non agnoscere insania.* Paucis verbis omnia complexus est Nazianzenus, cum inquit:

Ρ' εἶα κεν ἀρνήσατο Θεὸν μέγαν, ὅς γενετῆρα.

Nempe Deum facilè abjuret, quicunque parentes
Abnegat, unde hausit vitam animamque suam:

6. *Dum Superstitioni plus justo dediti* (quos Britanni *Bigots* appellant) *parva quærunt, & magna amittunt*, in his incuriosos, & in illis nimium diligentes se gerendo, adeoque transitoriam umbram, loco solidi corporis, arripiendo: Dabo casum notabilem: *Otto* M. Imperator præcipuum quendam honorem habebat *Wenceslao* Bohemorum Principi, adeò ut potestatem ei petendi concederet, quicquid petendum sibi putaret à Cæsare: Existimabat autem Cœsar gloriosa eum & ambitiosa petiturum. At hic nimium religiosus Bigottus brachium D. Viti, ex Gallia, sub *Ludovico pio*, Corbejam, in Westphalia in ripa Visurgis sitam, translati, magnaque religione in Bohemia culti, petivit, deindè Sigismundi quoque Burgundiæ Regis, propterea quod Vandalicæ nationis fuerat, reliquias sibi dari postulavit. Ad quæ postulata Imperator

tor ſubridens: Feres tu, inquit, quas habere cupis reliquias, interim dona Imperatore digna accipe, *regium imprimis decus*, quo te decoramus, deinde tributo abſolvimus. Juſſit poſtremo & inſignia ſua novum hunc Regem *Wenceſlaum* ferre, nempè fuſcam aquilam in clypeo candido. Facilè hoc, & illud alterum de tributo amplexus eſt Wenceſlaus, ſed caput ſuum diademate cingi, ſeque regem inungi, aut Rex à ſuis appellari nullo modo ſuſtinuit, quanquam ab Imperatore atque aliis regibus & principibus Rex in epiſtolis ſalutaretur. Dubravius l. 5.

7. *Dum per arrogantiam ſibi imaginantur quaſi ipſi ſint omnium rerum, atque bonorum, etiam privatorum, quæ ſubditi habent, Domini & Poſſeſſores legitimi*: In qua opinione fuit quondam & ſententia Imperator *Henricus* VII. *Lutzelburgius*: Cùm enim ipſe, non procul à Bononia, nobilis cujuſdam arcem illuſtrem præteriret, quæſtio incidit: *An illa ipſa Arx & Palatium etiam Imperatoris eſſet*? Duo Juriſconſulti inter ſe diſceptabant, quorum alter *Placentinus* rectè dici affirmabat, *omnia* etiam proprias facultates privatorum Imperatoris eſſe, alter *Veronenſis* negativam tuebatur ſententiam, videlicet unumquemque ſuarum facultatum proprium eſſe dominum. In hoc certamine cum conve-

nire inter ipsos non posset, arbitrum faciunt ipsum Imperatorem, hac dicta utrimque lege, ut equo donaretur Victor, cujus pretium solveret victus. Imperator sententiam fert, recte dici: *Omnia esse Imperatoris*. Ut sæpe judices sibi ipsis blandiuntur. Datus est itaque victori equus. Sed quid fit? Faceti homines haud obscurè iniquitatem sententiæ latæ agnoscentes, vulgò hunc jocum sparserunt. *Aliter respondit æquum, sed aliter tulit equum.* Et hic mos etiamnum aliquando in mundo viget, ut quidam injusti judices contra jus & æquum sententias pronuncient. In quem sensum quidam *Pseudo-Politicus* tale epigramma concinnavit:

Non ideo calcabis equum, quia feceris æquum,
Æquum qui faciunt, his malè currit equus.
Æqui hostes vectantur equis, pedes ambulat æquus,
Ergo sperne æquum, ne tibi desit equus:

Verum si hæc controversia decidenda est, ita respondendum: Omnia quidem esse Regis, potestate nim: & imperio, sed hoc non obstare, quo minus singulorum quædam sint proprietate & dominio. Quare *Achabus*

bus Rex cum per vim Nabothi vineam occupasset graviter à Deo punitus est. 1 Reg. 21

8. *Dum artibus magicis & diabolicis exercitiis delectantur. Dux Gregis ipse caper fit Domitius Nero*, qui magicis artibus ad ambas usque aures immersus erat, quas tamen, *teste Plinio* lib. 30. omnes falsas, vanas, exitiosasque comperit. Exemplum memorabile recenset *Franc. Petrarcha* lib. 4. *Memorabil. Nero*, inquit, consulens Oraculum Delphicum de vitæ ac regiminis termino, responsum accipit ut annum 73. caveret. Quod cum audiisset, homini considerato tanta securitas incessit, ut jam nihil vitæ metuens prosperitatem & ætatem integram per multos annos sibi sponderet, quasi ante prænunciatum tempus ab Apolline mori non posset. Sed ecce! subitò ab omnibus destitutus ad turpissimam compulsus est mortem. Quamvis mendacii Pater, ne quid mentitus videretur, consuetis ambagibus atque arte providerit, quod ipse Nero suprema illa nocte, audito clamore militari, *suum* execrante & Galbæ successoris nomen celebrante, serò licet, quiverit intelligere, & ad infelicitatis suæ cumulum authorem Oraculi veridicum opinari. *Galba enim 73. annum tunc agebat.* Hac infamia quoque notatur inter alios *Wenceslaus* Imperator, Bohemiæ Rex. De quo *Dubravius*

bravius Episcopus Olomucensis in Hist. Bohem. l. 23. ita scribit: Cum Wenceslaus (inquit) filiam Ducis Bavariæ Sophiam uxorem duxisset, novus Socer, ubi generum ludicris spectaculis & magicis præstigiis delectari cognovit, plenum præstigiatorum & magorum plaustrum secum Pragam advexit. Ibi dum præstantissimus artificum Ludibria artis ad permulcendos oculos explicat, adest inter spectatores *Zyto*, Wenceslai supremus Magus, ore usque ad aures dehiscente, accedens que propius artificem illum Bavaricum cum omni apparatu subito devorat, solos duntaxat calceos, quia luto obliti videbantur, exspuens, secessumque inde petens, ventrem insolita escâ gravem in dolium aqua plenum exonerat, præstigiatoremque adhuc madidum præstigiatoribus restituit passim deridendum, adeò ut cæteri ejus quoque socii à ludo desisterent. Et paulo post, ubi alias multas ludificationes & præstigias ejus recensuit, ita concludit Dubravius magni nominis Episcopus Wenceslao in Moravia vicinus: Cæterum Zyto impostor ad extremum superstes à Cacodæmone cum corpore & anima de medio hominum sublatus est, injecitque Wenceslao curam de religiosis deinceps ac magis seriis rebus cogitandi. Interea Electores imperii A. C. 1400. Francofurti convenerunt,

Dubravius Hist. Bohem: lib: 23.

rum, & hoc monstrum ab imperio unanimi consensu removerunt, quod quidem recuperare conatus est, sed frustra. Chron: Canon: Dubr: Trithem.

Memorabile quoque exemplum magiæ consultæ & sollicitatæ accidit tempore Ludovici Bavari Imp. qui cum A. C. 1323. Fridericum Austriacum, contra se invitam electum magno prælio vicisset, eumque, fortiter dimicantem & milites quinquaginta & amplius sua manu propria trucidantem, tandem captum carceri inclusisset, Frater Friderici Leopoldus, ex hoc casu supra modum tristis, nihil non liberandi fratris causa tentavit: Egit & cum MAGO, ut Fridericum custodia educeret, eique, postquam promisit, se fratrem è custodia liberaturum, curaturumque ut intra horæ spatium salvus in Austriam deduceretur, ingentia munera pollicitus est. Constituta itaque nocte, uterque circulum, incantationibus magicis designatum, ingressus est. Magus per suas adjurationes Spiritum accersit, qui in peregrini hominis specie apparens, mandatum adducendi Fridericum accipit, aitque se quidem facilè & liberaturum et adducturum Ducem Fridericum, quatenus ille sequi non recusaturus sit. Protinus itaque nocte Spiritus captivum Principem convenit, Frater, inquiens, tuus Leopoldus me huc misit, ut te è custodia liberem: Quare propenè sur- Peucer: lib: 5. Aventin: Cuspin: Albert: Argent:

surge, et equo huic insidе, teque è vestigio ad fratrem abducam. Ad quæ respondit Fridericus: Quis es tu? Ne quæras, quis sim, ait *Spiritus*, sed citra aliquam dilationem equum conscende, quatenus ex hac custodia liberari desideras. *Sed precibus se Deo commendavit Princeps egregius, atque tam sædi liberatoris gratiam est aspernatus.* Quare Spiritus evanuit, et ad magum vacuus reversus est. Tandem tamen Fridericus, cum triennio in custodia retentus esset in arce vicina oppido celebri ad Nabum fluvium Naburg, dimissus est his conditionibus, ut nomen quidem et titulum, sed neque jus, neque potestatem Imperatoris usurparet. Et sic restituta fuisset Respublica nisi et *Leopoldus*, *& Bohemiæ Rex Iohannes* partium studia armis fovere perseverassent.

Spero, *Auditores æstimatissimi*, non ingratum Vobis fore, si adhuc unum Magni Galliæ Marescalli *Bironii*, Viri ut fortissimi, ita Magicarum divinationum et prædictionum studiosissimi, exemplum attulero, Omnes enim qui rerum gallicarum nostri seculi historiam scripserunt, uno quasi ore testantur, hunc Bironium inexplebæ ambitionis hominem, ac Astrologis harioliisque, vel Magis potius, valde fuisse deditum. Ex his Fata sua scisciranti quidam ambiguis verbis responderunt, eum summis Europæ Ducibus pal-

palmas è manibus excussurum, quin etiam ad regni fastigium evectum iri, nisi unius gladii ictu impediatur. Idem Bironius jam captivus ajebat, à nescio quo ceream imaginem sibi ostensam, latina hæc verba, *Rex impie, peribis*, apertè & distinctè pronunciantem. O astutum deluforem! Putabat miser Bironius in Regem ac Dominum suum hæc dicta fuisse, quæ tamen in ipsum, utpote imaginarium regem, jam dicta erant. Aliquando *Brossium*, famosum quendam Astrologum adiit, personam suam nuncii habitu dissimulans, eique thema Nativitatis suæ, ab alio genethliaco confectum, ostendit, heri sui esse dictitans, vitæ suæ fata scire cupientis. Ibi ille, video sanè, inquit, Nobilis iste est homo, & omnino ejusdem, cujus tu, ætatis. Bironius, inquit, *tibi nihil dixero, tu illud tantum explicato, quanam fortuna & quibus successibus ille in omni sua vita usurus sit.* Tum Astrologus paulisper in musæum suum secedens, & reversus: Bene habet, inquit, mi fili: Is qui sic natus est, ut thema hoc demonstrat, industria sua & militari virtute maximos consequetur honores, quin etiam propè abest, ut Rex futurus sit, sed obstat caput *Algol*. *Quid sibi vult hoc verbum?* inquit Bironius. *Aliud dicere*, ait Brossius, *nec volo, nec possum*. Post multas ul-

tro citroque contestationes Brossius roganti victus pertinacia, nullo verborum usus circuitu : *Homo iste*, ait, *eò usque progredietur, ut capitis sit subiturus supplicium* : Quam injuriam, uti existimabat, minimè ferens Astrologum miserum ita depexuit, ut semimortuum reliquerit, idque facinus deinde apud multos ipse jactavit: Poterant hæc eum ab iis, quos postea suscepit, conatibus retrahere ; nisi Diabolus mentem ejus ita excæcasset, ut quæ ipsi magnitudinem vera, quæ exitium portenderent, falsa credidisset : Idem Bironius alium quendam Lutetiæ, Cæsarem nomine, magnum magum ac necromanticum, consuluerat, qui similiter respondit : Regno potiturum, caveret sibi tantum ab ictu cujusdam Burgundi. Captivus postea, prædictionis hujus memor, an Carnifex Parisiensis natione Burgundus esset, inquiri jussit: Affirmantibus : Ergo, inquit, de vita mea actum est : Nec multò post à Burgundo illo capite fuit mulctatus, cumque vita ejus incredibiles spes & conatus in fumum abierunt. Agmen claudet Rex SAUL: Hic etiam negotia sua expediebat secundum pessimum Virgilii versum : *Flectere si nequeo Superos, Acherontа movebo.* Nam cum in puncto Belli contra Philistæos consuluisset Superos, id est, Jehovam, & ille ipsi non re-

responderet nec per somnia, nec per Urimos, nec per Prophetas, *Acheronta movebat*, id est, consulebat mulierem aliquam præditam *Pythone*, id est, Diabolo, quæ proinde per evocatum magicis artibus è mortuis spectrum Samuelis, respondit ingrata. Regnum nempe ipsi esse abripiendum, & proximo suo Davidi tradendum. Interim ipsum cras futurum esse secum, id est, mortuum, quod & horribiliter ita evenit, nam sequenti die in prælio amissa victoria imperabat armigero, ut stricto gladio se confoderet ne venientes præputiati illud facerent. Verum armigero hoc recusante, Saul ipse arrepto gladio proprio confestim sibi mortem intulit, 1 *Sam.* 31. Et sic vixit, sic perixit: *Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras:*

Vidimus decimam mutatorum Regum & regnorum causam, quæ est Imprudentia & Stultitia. Priusquam verò ad undecimam deveniamus, unicum adhuc ex *Calvino* dementiæ memorabilis testimonium proponam: Accepi, inquit, ab hominibus fide dignis lepidam historiam de *Maximiliano* I. Imperatore, cui, cum esset generis sui investigandi admodum curiosus, ineptus quidam nugator persuasit, *se Originem ejus ex ipsa Arca Noæ invenisse.* Quæ res tam vehementer ipsum affecit, ut negotiis omni-

Calvin. in Isaiam p. 113.

bus prætermissis, huic uni investigationi assiduè intentus esset, nec ab ullo se interpellari sineret, ne à Legatis quidem, qui de rebus magnis cum ipso tractaturi advenerant. Cùm hanc vanitatem mirarentur omnes & tacitè reprehenderent, nemo autem mederi vel posset, vel auderet; tandem coquus illius, quem etiam pro morione habebat, & cujus dictis sæpe oblectabatur, pe[illegible]sequendi venia, ut Imperatoriæ dignitatis studiosus, *hoc studium investigandæ originis nec utile, nec honorificum ei fore dixit: Nunc enim Majestatem tuam colo*, inquit, *& te, ut Deum aliquem, veneror: Quod si ad arcam Noæ veniendum est, illic futuri sumus cognati: Nam illinc descendimus omnes.* Hoc morionis dicto commotus est *Maximilianus*, ut eum puduerit instituti, cùm antea neque amici, neque Consiliarii, neque negotia eum revocare potuissent. Sensit enim fore ut nomen suum, quod Atavorum investigatione illustrius reddi volebat, omnino vilesceret, & ad primam usque stirpem veniretur, à qua Principes & plebeii, nobiles & ignobiles originem duxerunt.

9. *Dum ante victoriam triumphum canunt.* Et hoc est superbiæ signum. Huc pertinent adagia parallela πρὸ τῆς νίκης τὸ ἐγκώμιον ἄδειν: *Ante victoriam encomium canis.* Vel ut *Plato*: *Instar Galli degeneris ante*

Erasm. in Adag. Chil. 1. Cent. 8 Plato in Theæteto fol. 77.

ante victoriam canit. Hic namque mos voluerit eſt, cantu ſe victorem teſtari. Et facetum eſt *Ludovici* XII. Galliarum Regis, apophthegma: *Ne viſis templorum pinnis iter te exſequutum dicas.* Talis inſolentia fuit *Darii Hyſtaſpis*, Perſarum Monarchæ, qui armatis octingentis hominum millibus Scythiam ingreſſus valdè inſolenter ſeſe geſſit, & victoriam ante triumphum cecinit: Sed quam de Scythis ſperabat victoriam, eam de illo Scythæ reportarunt. Cùm enim *Darius Terram* & *Aquam* (quæ ſubjectionis ſymbola erant) à Scytharum Rege *Indathyrſo* offerri ſibi poſtularet, generoſus Scytharum Rex hæc per caduceatorem ei miſit munera, nempe AVEM, MUREM, RANAM & QUINQUE SAGITTAS. Dementis *Darii*, quia facilè credimus quæ volumus, ſententia erat & opinio: *Scythas* nim: ſe ipſos ei donare, & *terram* & *aquam*. *Quia mus terrâ* gignatur, & eodem quo homines fructu victitet, *Rana* autem in *aquis* naſcatur. *Avis* verò ſit equo ſimilis, *Sagittæ* verò miſſæ potentiam traditam denotare videantur. At *Gobryas* unus de ſeptem, qui magos ſuſtulerunt, ſignificari muneribus hoc conjecit: O Perſæ niſi evecti ut *Aves* ſubvoletis in cœlum, aut *mures* ſubeatis terram, aut ut *ranæ* inſiliatis in paludes, non remeabitis unde veniſtis, ſed his *ſagittis*

Chytræus in Lud. XII. facetiis dictis

sagittis conficiemini: Darius itaque generosam Scytharum fortitudinem metuens amissis nonaginta millibus hominum, trepidè refugit, & ita ante victoriam triumphum cantavit.

Similiter *Darius Codomannus*, Rex ultimus Persarum ab *Alexandro* adhuc juvene bello se lacessi iracundè ferens munera ei misit *virgam*, *pilam*, & *massam auri*, prout superiùs retulimus. Innuens *Virga* eum esse puerum virgis castigandum, *Pila* verò, ejus ætati convenientius esse pila ludere, quam arma tractare, *Auro*, opes ei nequaquam sufficere ad bellum contra Persas gerendum. Interea Alexander munera ea grato suscipiebat animo: Dario hunc ad modum in literis respondens: *Virgam* accipio à te mihi traditam, ut te & populum tuum puniam, mihique subjiciam. *Pila* verò globum imperii tui denotat, pilam ergò dum transmittis, simul regnum tuum mihi tradis, quod vi armorum sub meam potestatem redigam. *Massam* quoque Auri, ut optimi ominis munus, amplector. Nam Dominum omnium tuarum divitiarum me fore confido, quarum partem ultrò mihi obtulisti: Nec spes hæc Alexandrum fefellit: Omissis aliis, ante victoriam infeliciter triumphantibus, quorum exempla multa occurrunt apud Historicos antiquos, unicum saltem, quod est recentius,

recentius, nobiſque omnibus notum, non poſſum non quin interſerere: *Sixtus* V. Pont. Rom. Anno 1588. *Eliſabetham* gloriosam illam Angliæ Reginam anathematis fulmine percuſſit, regio titulo & omni authoritate exuit, omnes ejus ſubditos à juramento & obedientia abſolvit, & regnum Angliæ donavit Regi Hiſpaniæ Philippo II. Hic claſſem, quam vocarunt INVINCIBILEM, totum fermè triennium apparavit navium militarium grandium 120, militibus veteranis ex Hiſpania, Italia, & aliunde collectis 20000, nautis 10000, præter nobiles & voluntarios, qui ſumtibus ſuis operam & fidem inſigni aliquo facinore Regi probare annitebantur, tormentis 2650, tonnis pyrii pulveris, globis & annona ad ſex menſes inſtructiſſimam. In navibus erant altaria, celebrabantur Miſſæ, aderat magna multitudo Monachorum, qui convertere debebant Anglos ad fidem Pontificiam. In maxima navi picta erat imago D. Virginis additis hiſce verbis: *Vindica cauſam filii tui.* Hieronymus Vida ἐπινίκιον ante victoriam canens acclamabat: alloquendo *Eliſabetham*:

Tu, quæ Romanas voluiſti ſpernere leges,
Hiſpano diſcas ſubdere colla jugo.

Annon hoc eſt victoriam ante triumphum canere?

Verùm

Verùm *Regina Elisabetha* à Gallia Rege præmonita, sibi suisque diligenti prospiciebat, militem conscribendo, exercitum lustrando, castra obequitando Heroinæ sub habitu naves instruendo, utramque Tamisis ripam propugnaculis muniendo, omnia denique strenuæ bellatricis munia obeundo.

Classis hæc Hisp. die 28. mensis *Maii* ex portu Ulysbonensi solvit, & Angliam petiit. Verùm ab Anglis, *Carolo Howardo* Thalassiarcha, & *Francisco Draco* inferiore Amiratio, Ducibus, die 1, 2, 3, 4. usque ad 8. Augusti creberrimis incursionibus & conflictibus labefactata pugna navali vincitur, & profligatur: Exercitu Hisp. numerossimo fuso & fugato, triremibus multis captis, dissipatis, aut mersis, pluribus belli Ducibus captis, & præda ingenti in Reginæ potestatem redactâ, quæ hoc cognito, suæ classis primæ navi inscribi jussit hoc Epigramma contrarium:

Tu, qui divinas voluisti spernere leges,
Fœmineo disces subdere colla colo.

II. IRACUNDIA. Pergimus ad *undecimum* Revolutionum argumentum, quod statuimus esse Principum & subditorum *Iracundiam*: Non sine ratione Reges Medorum comparantur Ursis. Dan. 7. 4, 5. Nam sicut Ursi sunt iracundi & vindictæ cupidissimi, & singulos, à quibus tanguntur,

tur, perſequi ſtudent, unde *Comites* Davidis dicuntur *viri fortiſſimi, & amaro animo, veluti ſi urſa raptis catulis in ſaltu ſæviat.* Et beſtiarii docent urſos naſo (in quo iræ ſigna eſſe ſolent, unde apud Ebræos אף ſignificat primò *naſum*, deinde *iram*, & quidem talem iram, quam quis naribus efflat, *Pſ.* 6. 1.) Urſos, inquam, naſo icto potiſſimum irritari, juxta adagium: *Fumantem naſum urſi ne tentaveris*, quod extat apud *Martialem* 2 Sam. 17 8.

——— *Rabido nec perditus ore*
Fumantem naſum vivi tentaveris urſi:
Sit placidus licet, & lambat digitoſque manuſque,
Si dolor & bilis, ſi juſta coëgerit ira,
Urſus erit, vacua dentes in pelle fatigans.

Ita quoque *Urſorum* adinſtar Principes quidam ſolent eſſe *Iracundi*, uti oſtendunt exempla *Cambyſis*, qui Conſiliarii filium, libero quodam verbo eum monentem, ſagitta, ſtatim transfixit. *Ahaſveri*, qui *Vaſthi* Reginam ad ſe venire in convivium publicum renuentem, magna ira accenſus, dignitate ſtatim exuit, & in repudiatæ locum *Eſtherem* in thori ſociam elegit. *Xerxis*, qui adeò furioſè iracundus fuit, ut non ſatis ei fuerit in homines iracundiam & rabiem ſuam exercere, ſed idem adverſus mundi elemen- Eſth. 1. 12.

ta facere contenderit. *Nabuchdonoſor*, qui ſanctos illos *Danielis* ſocios, religionis cauſa perſecutionem patientes, tanta ira-
Dan. 3. 13 cundia premebat, ut mandaverit fornacem ſeptuplo magis ſuccendi, eoſque in talem caminum ſuccenſum proj ci.

Tale quoque *Iracundiæ* præcipitatæ exemplum habemus in *Theodoſio* M. Hic namque cùm A. C. 390. Theſſalonicæ quidam per tumultum interfecti eſſent, Imperator ni-
Theodoret l. 5. & Hist. Tripart. lib. 9. Augustin de Civit. Dei lib. 5 c. 26. mium excandeſcens juſſit, promiſcuam turbam, inſontes pariter cum ſontibus, trucidari, ita ut ad ſeptem millia hominum perierint. Eam ob cauſam ab Ambroſio, Epiſcopo Mediolanenſi, excommunicabatur octo menſium ſpatio. Nam Ambroſius hujuſmodi cladem gemitibus plenam audiens, cum Theodoſius Mediolanum veniſſet, & ſolenniter in ſacrum voluiſſet intrare templum, occurrit foris ad januas, & ingredientem his ſermonibus à ſacri liminis ingreſſu prohibuit, dicens: "Neſcis, Imperator, "perpetratæ necis quanta ſit magnitudo, "neque poſt cauſam tanti furoris mens tua "molem præſumtionis agnoſcit? Sed for-"tè recognitionem peccati prohibet pote-"ſtas Imperii: Decet tamen ut hic vincat "ratio poteſtatem. Scienda quippe natu-"ra eſt, ejuſque mortalitas atque reſolu-"tio, & pulvis progenitorum, ex quo fa-

"ti,

"cti, & in quem redigendi ſumus, & non
"flore purpureo confidentem, infirmitates
"operti corporis ignorare. Coæqualium
"hominum es Imperator & conſervorum,
"unus enim omnium Dominus & Creator.
"Quibus igitur oculis aſpicies illius tem-
"plum, qui eſt omnium Dominus? Qui-
"bus pedibus ſanctum illud ſolum calcas?
"Quî, quæſo, manus, injuſta cæde & ſan-
"guine reſperſas, extendere audes? &
"eiſdem ſacroſanctum Domini corpus acci-
"pere? Aut qnomodo venerandum ejus
"ſanguinem ori admovebis, qui, furore
"iræ jubente, tantum ſanguinis tam iniquè
"effudiſti? Recede igitur, recede, ne ſe-
"cundo peccato priorem nequitiam augere
"contendas. Sed capeſſe vinculum, quo,
"ut ligeris, Dominus omnium cœlitus ſen-
"tentiam dat: Quod quidem vinculum vim
"habet & morbum animi depellendi, et te
"ad ſanitatem reſtituendi.

Huic Orationi Imperator obediens (nam divinis educatus eloquiis ſatis norat tum quæ eſſent Sacerdotum officia, tum quæ Regum propria) cum gemitu & lacrymis ad palatium ſuum revertitur. Et ipſe ſic pœnitentiam egit, ut populus pro illo orans magis fleret videndo Imperatorem proſtratum, quam timere, peccando, iratum, ut *Auguſtinus* loquitur. Nam cum excommunicatus

esset, largum lacrymarum fontem ex oculis effudit, cumque ex eo quæreretur, quare tam lamentabiliter fleret? respondisse fertur: Et *templum & cælum clausum mihi est.* Rectè dixit, cœlum sibi clausum esse, quamdiu excommunicatus viveret: Nam ipse Christus inquit: *Quæcunque ligaveritis super terram, ligata erunt in cœlo.* Sed Theodosius, elapsis octo mensibus, receptus est ab Ambrosio in Ecclesiam, pronunciata ei absolutione publica post actam pœnitentiam. Eodem suadente, Imperator tulit legem, quam propria manu literis confirmavit, qua cognitiones causarum de cæde, & pœnæ capitales in diem tricesimum differri jubebantur. Sic igitur sacratissimus Imperator ingredi limina præsumens, non stans Domino supplicavit, neque genua flexit, sed pronus in pavimento jacens, Davidicam pronunciavit vocem: *Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum.* Manibus barbam capillosque evellens, frontem percutiens, & pavimento lacrymarum guttas aspergens, veniam ut impetraret poscebat. Hanc Historiam recitans Theodoretus hoc epiphonemate claudit: *Tali tantaque virtute & Ambrosius & Imperator erant illustres. Nam utrumque ego admiror, illius quidem libertatem, hujus verò obedientiam*

ps. 119. 25

Theodor. lib. 5. Confer. Diaconum in Theod. §. 7. 8. 9. & 10.

entiam, itemque fervoris flammam illius, & hujus fidei puritatem.

Judices & Magnates hic oculos & aures arrigant, & *Iram* inordinatam atque excandescentiam fugiant, quia mentem adimit, furorque brevis est, & vultum etiam turpiter deformat, & ad injustam sententiam promulgandam impellit, & truculentam crudelitatem suggerit, adeò ut Tyranni, quando semel ira insanire cœperint, tortores & animæ & corporis esse velint, si modò possint. At non ita Christianos agere decet. Præceptum Jacobi Apostoli observent: *Ira viri justitiam Dei non operatur.* Iac: 1. 20. Et pulchrè Seneca docet: *Justus, etiam si justum dixerit, si cum ira dixerit, injustus est* Libet hic apponere in majorem turpissimi & pestilentissimi hujus vitii detestationem, fœdissimorum Iracundorum descriptionem D. *Basilii*, cujus hæc sunt verba notabilia: Quod jaculantibus bestiis est venenum, hoc exacerbatis fit ira, concitantur, exsiliunt, rabiunt veluti canes, impetunt ac pungunt veluti scorpii, mordent, veluti serpentes. *Oculi* illis proprii & consueti non cognoscuntur, perculsus est aspectus, & ignem jam præ se fert, & acuit *dentes*, suum more, adversarios palam impetentium. *Facies* est livida, & sanguine suffusa. Moles *corporis* tumida. *Venæ* disrumpuntur Spiritu ab interna tempe-

state

ſtate commoto. *Vox* aſpera eſt & ſuperio-tenta. *Sermo* inarticulatus, & temerè pro-labens. *Manus* elevantur, *pedes* inſiliunt nullo habito reſpectu. Huc uſque Baſilius.

Non eſt mea mens hominem reddere Stoi-cum, affectionibus & paſſionibus (ut ſunt metus, gaudium, ira, *&c.*) expertem, ita ut læſus lædenti, magiſtratus maleficis, vel parentes liberis immorigeris nequeant vel non debeant iraſci. Abſit: *Naturam* e-nim, *licet furca expellas, tamen uſque re-curret.* Sed obicem & remoram ponere injuſtè & exceſſivè iratis, qui, non niſi per-acta vindicta, vivere vel mori poſſunt, pla-nè immemores illus *Ovidiani.*

Quo quiſque eſt major, magis eſt placabilis ira,
Et faciles motus mens generoſa capit.

Ex quibus patet *Iram* dari duplicem, vel Juſtam, vel injuſtam. *Juſta*, qua quis ex amore juſtitiæ, & odio peccati, atque adeò juſtis & legitimis de cauſis, cum moderatio-ne, hominibus iraſcitur. Sic iræ juſtæ & legitimæ exempla extant in *Jacobo*, *Gen.* 30. 2. & 35. 36. filiis ejuſdem, *Gen.* 34. 7. *Pharaone* 40. 1. *Moſe*, *Exod.* 10. 8. & 16. 20 *Samſone*, *Judic.* 14. 19. *Saule*, 1 *Sam.* 11. 6. *Jonathane*, 20. 34. *Davide*, 2 *Sam.* 12. 5. *Elia*, 1 *Reg.* 19. 14. *domino ſervi ma-*

mali, *Matth.* 18. 34. imò ipſomet *Chriſto*, *Marc.* 3. 5. *Injuſta* temeraria, immoderata, illicita, quæ eſt accenſa & fervens animi ebullitio, quæ injuriæ nobis factæ vindictam noſtra æſtimatione expetit, ac deſiderat, ſeu quæ nihil aliud eſt, quam *ſumma vindicandæ injuriæ nobis factæ appetitio*, ideoque cum malevolentia ſemper conjuncta eſt, & hæc in ſacris literis prohibetur ac damnatur tanquam vitium perniciosiſſimum, quod multa mala parit, *tum Job* 5. 2. & 18. 4. *Prov.* 12. 16. *Matth.* 5. 22. 2 *Cor.* 12. 20. *Gal.* 5. 20. *Eph.* 4. 27, 31. *Col.* 3. 8. 1 *Tim.* 2. 8. *Tit.* 1. 7. *tum* *Eph.* 4. 26. ubi habetur: *Iraſcimini, & ne peccate*: Neque enim his verbis ira præcipitur, ſed admonemur de compeſcendis vitioſis affectibus, ut ſi iraſcamur, ſic ſaltem iraſcamur, ut quod ira, peſſimus ſanè conſultor, ſuaſerit, ne exequamur, ſed potius *ante ſolis occaſum eam domemus*, ne opera præſtemus Deo diſplicentia & ingrata. Atque adeò *Ira & Iracundia* hoc nomine, tanquam vitium perniciosiſſimum, damnatur in *Caino*, *Gen.* 4. 5, 6. *Eſavo* 27. 44. *Potiphare* 39. 19. *Saule*, 1 *Sam.* 18. 8. & 19. 15. *Abnero*, 2 *Sam.* 3. 8. *Hamano*, *Eſth.* 3. 5. *fratre prodigi*, *Luc.* 15. 18. *Demetrio* cum ſuis, *Act.* 19. 28. *Satana & meretrice myſtica*, *Apoc.* 12. 12, 17. & 14 8.

Et

Et hoc iræ vitium diversa quærit subjecta ubi illud ordinariè invenies, ut in domicilio proprio habitans, sic *impiorum* in ædibus invenies semper iram adversus pios, *Psal.* 55. 4. *In fratrum offensorum* cordibus iram acerbissimam, quæ difficulter sedari potest, juxta Proverbium: *Fratrum quoque gratia rara*
prov: 18. 19. *est.* In *offensorum parentum* pectore, quorum in Liberos ira tandem sedatur, *Psal* 103. & in *regum & principum* aulis & palatiis, unde *Salamon* Rex: *Benevolentia regis est*
prov: 14. 35. *erga servum intelligentem, furor autem ejus erit contra pudefacientem*, id est, qui sibi & suis insipientia sua pudorem affert. Et
prov: 16. 14. alibi: *Excandescentiæ regis sunt mortis*
prov: 19. 12. *nuncii, sed vir sapiens expiabit eas. Ut rugitus leonis juvenis est indignatio regis.* Exempla sunt in *Ahasvero*, Esth. 1. 12, & 7. 7. *Nebucadnezare*, *Dan.* 2. 12, 13. & 3. 18, 19. attamen talem iram placat vir sapiens, sut *Jonathan*, 1 Sam. 19. 4, 5, 6. & *Daniel* cap. 2. 16, 12.

O felix illa Regio ubi furor & IRA rationis ac pietatis fræno cohibetur ac coërcetur ab utraq; parte tam *Principis*, quam subditorum! Nam talis regni populo pacifico ac
psal: 85. moderato *condonabit Deus iniquitatem, excandescentiam ab illo avertet, quo minus æstuet ira ejus; Habitatura est gloria in terra tali. Benignitas & fides occurrent in-*

ter

ter se, justitia & pax osculabuntur se, fides è terra germinabit, & justitia è cœlis prospectabit, Uno verbo, *ibi erit benedictio Domini & vita usque in seculum.* Psal: 133

E contrà: O quàm infelix est illa regio vel regnum ubi furori ac iræ, plus æquo & justo, frœnum laxatur! Nam ibi Rex contra subditos, & subditi contra Regem invehent data vel arrepta prima occasione, tumultus ac bella gerent, seque mutuò destruent ac perdent, teste Domino nostro Jesu: *Omne regnum, quod dividitur adversus seipsum, destruetur, & omnis domus aut civitas, quæ dividitur adversus se ipsam, non stabit,* adeoque & ira & furor in culpa & causa sunt, quod reges & regna destruantur, mutentur atque revolvantur. Mat: 12. 25.

Descendo ad *causam ultimam,* propter quam Reges et regna concidere et mutari solent, et hæc est Regum et subditorum AVARITIA: Exemplis, (quæ plus docent, quam verba, ut Plato autumat:) negotium hoc demonstrabo. A Roboamo Salomonis filio, Rege Juda, decem tribus Israel defecerunt, cum subditis suis συσσχθειαν, id est, onerum publicorum levationem, atque tributorum relaxationem petentibus, gratificari nollet, sed plura eis imponeret. 12. AVARITIA. 1 Regum & Ioseph: l: 9. Antiq: Iud: c: 15

Imperatorum Sextus, id est, NERO,

nunquam cuiquam officium delegavit et dixit, nisi hæc adjiceret: *Scis, quibus mihi est opus?* Cujus proprium dicterium et illud erat: *Hoc agamus ne quis quid habeat.* Vox prædone, quam Principe dignior: *Mauritius Cappadox* Imp: ob avaritiam à militibus desertus, et a Phoca centurione captus Suetonii & Dionysius. Volaterranus lib: 23: securi percussus, et vita et regno, quod ille ad se rapuit, privatus est. Operæ pretium erit ut hic paulisper pedem figam, Auditores æstimatissimi, Vosque paulo prolixius informem de observatione dignissima morte hujus *Mauritii*, quem avaritiæ detestandæ Historici arguunt, unde & vita & regno privatus est una cum tota familia. Res ita se habet: *Caganus*, Rex Avarium barbarus, prælio vincebat exercitum Mauritii, exindeque duodecim millia christianorum in captivitatem miserrimam abducebat. Postea significavit Mauritio se illos bona fide restituturum, si pro singulis singula numismata redderet. Quod cum Imperator recusaret, unum pro singulis nummum postulavit. Cum vero nec hunc nec ejus dimidium consequi posset, Caganus furore concitus *omnes obtruncavit.* Quos igitur captivos non liberatos, sed interfectos, Antiquitas Martyres fuisse dixit apud *Zonoram*, P. *Diaconum*, & *Cedrenum*: Imperator Mauritius tandem in se reversus, & sciens quod nihil Deum la-

[illegible]at, sed omnibus reddat secundum opera ipsorum, & pœnitens facti de captivis non redemtis, & quod sic multiplicis homicidii reus factus esset, expedire judicavit in hac vita pœnitentiam agere, & pati. Ad omnes igitur Ecclesias scripsit, culpam deprecatus, jussitque pro se apud Deum intercedi, ut pœna divina mitigaretur.

Quo facto, non multo post nocte quadam in somnio vidit imaginem Salvatoris nostri, in sublimi cruce pendentem, & juxta eum stantem multitudinem trucidatorum, ipsum accusantium. Visum est igitur Mauritio se à Christo vocari. Accedit igitur ad Christum, sic interrogantem eum. *Mauriti*, utrum vis luere pœnam pro captivis his interfectis in hac vita an in altera? Ille supplex procumbit, rogat ut sibi parceret in altera vita, ac in hac potius sumeret pœnas. Tunc Christus: Ergo si non vis in altera vita puniri, in hac vita lues peccatorum tuorum pœnas, ideoque tradam te in potestatem Phocæ, ut interficiat te cum tota familia. Manè expergefactus *Mauritius* ac nimium illo somnio perterritus ad se vocavit *Philippicum*, quem ante suspectum habuerat, dixitque illi: Sæpe habui te suspectum, quod affectares regnum & vitam meam, sed jam te omni suspitione libero: Simulque ad pedes ejus Imperator se projecit, dicens:

Ignoſce mihi propter Dominum, quia peccavi tibi, modo enim certiſſimè ſcio, quod nihil peccaveris in me, nam hac nocte revelatum eſt in ſomnio me interficiendum eſſe à Phoca. Quærit igitur qualis eſſet? Ibi *Philippicus* inquit: Nihil eſt quod verearis à Phoca, eſt enim homo timidus. Ibi ſtatim Mauritius ſubjecit; *Si timidus eſt, homicida eſt*, ſicuti in veteri proverbio dicitur: πᾶς δειλὸν φονικὸν: Interea milites, quos interfectorum & non redemptorum commilitonum miſeria valdè tangebat, & angebat, rejecto Mauritio avaro, *Phocam* centurionem Imperatorem proclamant, qui propoſitum ambabus ulnis amplexans & urgens Conſtantinopolin totum exercitum duxit, & Mauritium cum uxore et liberis violenta morte abſtulit. Ubi notandum, cum ex filiis natu minimus & infans quæreretur, dixit Mauritius, illum eſſe apud nutricem. Miſſum eſt ut adduceretur. Nutrix miſericordia mota erga Imperatoris filiolum, ipſum abdidit in loco ſecreto, & ſuum proprium filium pro eo mactandum carnifici tradere voluit. Pater agnovit ſtatim, ſuum non eſſe, nec voluit infantem peregrinum pro ſuo interfici: Dixit igitur ad *Phocam*. Iſte non eſt meus, parcas alieno innocenti ſanguini, & jubeas adferri meum. Coacta eſt igitur nutrix, reſumto ſuo, Imperatoris filiolum ad-

adferre, qui allatus, patre etiam intuente, est transfossus, & quidam Historiei referunt, quod ex occisi corpusculo lac cum cruore effluxerit, sic ut spectatores omnes lamentarentur. Deinde tres filiæ. Post has mater *Constantina*, boni Principis Tiberii filia. Spectaverat Mauritius filiorum & filiarum neces admirando silentio, sed cum videret sanctam conjugem etiam feriri, hanc edidit confessionem suorum delictorum. JUSTUS ES DOMINE, ET RECTUM JUDICIUM TUUM, *Ps.* 119: 137. Tandem et ipse securi cervicem subjecit, et mortem subiit, repetitis verbis: O quam justus es Domine, et quam justa sunt judicia tua! Superstes erat Theodosius Mauritii major natu filius à Patre ad Cosroem Regem Persarum præmissus filius, auxilia contra Phocam petiturus. Sed hunc quoque ex itinere et fuga retractum *Phocas* trucidari jussit dicentem in agone: *Domine J: Christe, tu scis me nullum hominem injuria affeciſſe. Nunc ergo mihi eveniat, ut jubet tua potentia.* Phil: in Chron: p. 538. Item in Loc: Manlii 1 113. & in Loc: Theol: 457.

Similiter & ipse Phocas, imperii Usurpator, ob eundem avaritiæ morbum contumeliis summis affectus et è medio sublatus est.

Hæc crudelis Bestia *Phocas* est ille ipse qui Bestiæ Apocalypticæ, id est, Anti-Christi cristas nimium super omnes homines extulit

lit et evexit, ita ut ejus jurisdictioni Ecclesiasticæ omnes mortales subjecerit. Et fecit hoc Phocas partim ut regicidii commissi approbationem, partim ut successionis imperialis confirmationem à Romano Papa obtineret. Utramque dedit Pontifex, et ideo titulum Supremi ac Universalis Episcopi per fas et nefas sibi ab Imperatore sceleratissimo acquisivit. Sic manus manum lavabat, et mulus mulum scalpturiebat, fricabatque. MAURITIUS quidem Constantinopolitanum passus fuerat se nominare, Oecumenicum, hoc est, Universalis Ecclesiæ Præsulem, sed *Gregorius* tum temporis P. Rom: insolitam hanc arrogantiam reprehendens exclamabat: *O tempora! O mores! Ardet undique bellis orbis terrarum, trucidantur ab Idolorum cultoribus Christiani, delentur à Barbaris urbes & templa, & tamen Sacerdotes, velut insultantes calamitatibus, vanitatis nomina usurpant, & titulis prophanis se ostentant ut Anti-Christus*: Optimè Gregorius. Sed, aiunt, *Tempora mutantur & nos mutamur in illis*; Bonifacius III. Gregorii successor titulum hunc Anti-christianum cupidè, sed nequiter arripuit. Atque inde initium sumsit Tyrannis Hierarchiæ Romanæ cum sedem

dem Rom: Eccleſiæ, rogante Bonifacio, Phocas ſtatuiſſet caput eſſe omnium Eccleſiarum in Orbe. Quicquid autem de hac ſede, nempe ROMA, ipſimet etiam Pontificii cordatiores, credant, et ſtatuant, illud *Baptiſta Mantuanus* Monachus et Poëta inſignis, ante *Lutheri* exortum, notanter expreſſit, *Faſti lib:* 2. hiſce verbis.

Vivere qui ſanctè cupitis, diſcedite Roma, hîc
Omnia cum liceant, non licet eſſe bonum.
Sanctus ager ſcurris, venerabilis ara cinædis
Servit, honorandæ Divum Ganymedibus ædes.
Templa, Sacerdotes, altaria ſacra, coronæ,
Ignis, thura, preces, cœlum eſt venale Deuſque.

& alibi:

I pudor in vilas, ſi non patiuntur eaſdem
Et villæ vomicas: Urbs eſt jam tota lupanar.

Prout autem Chriſtiana Roma moderna malè, ſic antiqua gentilis bene audit, canente *Martiali*:

Terrarum Dea gentiumque ROMA
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum,

Et *Propertio.*

Omnia Romanæ cedant miracula terræ,
Natura hîc poſuit, quicquid in orbe fuit.

Item

Item *Ovidio*, lib: 2. *Fastorum*

Gentibus est aliis tellus data limite cæ[illegible]
Romanæ spatium est Urbis & Orbis idem.

Et *Virgilio*, lib: 6. Æneid.

Tu regere imperio populos, Romane memento,
Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere morem,
Parcere subjectis, & debellare superbos.

Sed jam tempora mutata sunt in pejus, & mores, & ego non sine ratione de Roma hodierna possem repetere verbum Jehovæ Jes. 1. 21: *Quomodo effecta est meretrix urbs fidelis, plenissima jure, & in qua justitia pernoctabat, cur hæc nunc homicidarum plena est? Cur hæc jam facta est tota lupanar? Ultionem de ea sumam, &c.*

Philippus II. Rex Hisp: cum per avaritiam à Belgis decimas, vicesimasque extorqueret, hi illum ut Tyrannum & omni inter ipsos imperio indignum declararunt, & rejecerunt.

Dion Nicæus §. 3. *Flavius Vespasianus*, Imp: X. Ob virtutes egregias & paternum erga subditos affectum à Senatu Rom: *Pater patriæ* appellabatur: Unde etiam neminem metuit: Nam portæ regiarum interdiu semper apertæ, ac omni custodia destitutæ erant: Quare Principes hoc adagium ob oculos sibi po-

ponant: *Ut ameris amabilis esto. Diligi enim princeps, nisi ipse diligat, non potest,* inquit Plinius. Benevolentia populi tutissimum est Principis munimentum. Sicut *Eberhardus Dux Wyrtenbergicus*, cùm alius princeps de vini, alius de vi auri argentique maxima gloriaretur, beatum se hoc nomine prædicabat, quod tutus in gremio cujusvis subditorum dormire posset. Sed quamvis prædictus Vespasianus tantopere laudetur ab Historicis, tamen propter *Avaritiam* solam non parum culpari meretur. Nam vectigalibus & tributis, etiam novis & gravibus, provinciales afflixit, eaque in quibusdam locis duplicavit. Negociationes privato pudendas propalam exercuit, coëmendo quædam tantum, ut pluris postea distraheret: Hinc vectigal è lotio & matulis exegit, symbolum usurpans: *Lucri bonus est odor è re qualibet.* Officiariis pro spongiis utebatur. Nam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria promovebat, quo locupletiores mox condemnaret, & emulgeret: Quibus quidem vulgò pro spongiis dicebatur uti, quod quasi & siccos madefaceret, & humentes exprimeret.

Plin: in panegyr: Trajani.

Sueton. in Vespas. Dion: Nicæus. §. 5.

Pompeia Plotina, fœmina sanctissima, ut regnum firmius redderet & durabilius, maritum suum, *Ulpium Trajanum, Cæsarem*,

ab *Avaritiæ* exercitio constanter & [illegible] dehortata, &, ne provinciis à procuratoribus suis divexari tributis paterentur, [illegible] adhortata est: Cui consilio ille obtemperans, graviter in improbos illos exactores & fisci lienes invectus est. Nam ut, crescente in corporibus humanis liene, reliqui artus contabescunt; Ita fiscum per similitudinem vocabat *Lienem*, quod turgente Principis fisco reliqua civitatis membra macescant & ægrotent. Pulchrum hac de re exstat emblema apud *Alciatum*:

Humani quod splen est corporis, in populi re
Hoc Cæsar fiscum dixerat esse suum.
Splene aucto reliqui tabescunt corporis ar-
tus:
Fisco aucto angetur civica pauperies:

E contrario *Antonius Caracalla*, XXII. Rom. Imp. aliam vitam, alios que mores duxit. Nam cum direptis civium bonis, atque omnibus exhaustis ærariis, ingentem, sua crudelitate, corrasisset pecuniam, eamque indifferenter nefariis hominibus distribueret, objurgatus à *Julia* matre, ut pecuniis quodammodo parceret, atque prædæ optimam partem in alium usum sibi reservaret, strictum gladium ostentans matri respondit: *Læto sis animo! quamdiu hanc habebimus nulla nobis deerit pecunia.* Ostendens

Dion. & Xiphilinus in vita Ant. Carac.

fundens nullam pecuniam apud subditos sibi recollectam esse, quam sua crudelitate exorquere non posset. Symbolum ejus huc pertinet, quod tale fuit: *Omnia in ferro salus*: Quo innuere voluit: Nihil esse in toto imperio, quod armata manu rapere non posset: Quis, quæso, *Avari* ac rapacis hujus Domini finis ac exitus fuit? A *centurione Martiali*, ex improviso, pugione per aversum est trajectus & necatus.

Apostolus inter proprietates Episcopi requirit quod etiam debeat esse φιλόξενον & ἀφιλάργυρον, id est, hospitalis, & alienus ab avaritia: Non observabat hoc requisitum *Episcopus Moguntinus Hatto*, siquidem erga subditos suos nec hospitalis nec liberalis fuit. Nam hic cùm A.C.968. ingens frumenti esset inopia in tota Europa, plurimos pauperes in horreo congregatos, eâ spe, quod escæ vel panis nonnihil ex Episcopi liberalitate accepturi essent, concremavit. Cumque illi horribiliter ejularent, clamarent atque ulularent, Episcopus, Satanico Sacasmo, MURES esse dixit. Quam tyrannidem & *avaritiam* Deus protinus ultus est. Præcepit namque muribus, ut catervatim ipsum invaderent, ac dies noctesque affligerent, vivumque devorare festinarent. Itaque ille in turrim in medio Rheni, juxta oppidum *Bingium* extructam, & ab hoc casu MURIUM

Cosmograph. Munsteri, lib. 2 Martinus in Chron. Trithemius. Marianus Scotus. Schaffnab.

TURRIM vocatam (vidi & perlustravi illam extus & intus) aufugit, sed nec ibi à morsibus murium tutus esse potuit: Nam mures catervatim per Rhenum natantes in turrim conscendêre, justum Dei judicium executuri. Quod agnoscens miser horrenda morte inter mures periit. Ferunt quod mures nomen quoque ejus delentes à parietibus & tapetibus abraserint.

Prout autem *Avaritia* in Principibus culpanda, tanquam medium perditionis & omnium rerum ruinæ, ita sanè in Subditis non minùs detestanda est, dum in casu summæ necessitatis pecuniam pro Salute publica nolunt elargiri, & expromere, unde fit ut Reges & regna magnum detrimentum capiant, & omnia interdum pereant. Pecunia, ut aiunt, est nervus belli, & *deficiente pecunia deficit omne nia*. Sic ex defectu & inopia illius magna & ardua negotia succumbere debent. Docent Historici interitum Imperii Orientalis causatum & effectum fuisse *Avaritia Civium Constantinopolitanorum*, qui Constantino Imperatori ipsimet, obstitum pecunias pro conscribendo validiori exercitu, colligenti & corda et manus occludere, quam patriæ totalem interitum præcavere maluerunt: Hinc A. C. 1453. Constantinopolis Orientalis Imperii caput et sedes omniumque in genere humano regina, post

paucorum dierum obsidionem expugnata et capta est à *Mahumete*, cognomento *Magno*, Turcarum Rege VIII, quo uno toti christianæ Reipublicæ nil accidere poterat calamitosius, nihil tristius. Ex hoc enim fonte omnia profluxerunt mala, sub quibus etiamnum gemit Christianorum Imperium.

Licet enim domesticis et externis bellis interdum quassata est hæc Urbs excellentissima, mansit tamen et Arx Imperii Orientis, et præcipua doctrinarum sedes, et hospitium Ecclesiæ, sed aliàs magis aliàs minùs puræ. Nunc deletis Ecclesiis, Bibliothecis, et studiis doctrinarum, sublatis ordinum gradibus et omnis decori, arx est blasphemiæ Mahometicæ, et stabulum Turcorum, quos non tyrannos sed immanes Bestias potiùs possis appellare, qui doctrinas, honestam disciplinam, leges, conjugiorum fœdus, castitatis decus furenter contemnunt, & omnia abominanda perpetrant: Urbe occupatâ, caput Imperatori *Constantino* abscissum & ad Mahumedem allatum est, qui illud lancea suffixum per urbem circumferri voluit in contumeliam Christianorum. Turcæ victores tantam in urbe devicta crudelitatem exercuerunt, ut nulla id queat oratione explicari. Non dignitas, non sexus quenquam protegebat, nihil illicitum toto triduo fuit. Senes, matronæ, virgines, puberes

Chron. Philip. Dresserus Millen. VI. Mechov. Leonclavius. Sabellicus Æneid. 10. lib. 6.

&

& impuberes crudelissimè trucidabantur. Rapiebantur matronæ nobiles & virgines ad stupra, quærebatur præda in omnium ædibus ac templis, quam Mahumedes, si urbs cæteretur, concesserat. Finito triduo, Mahumedes ipse ingressus urbem, Procares, quotquot reliqui erant, adductos ad se dissecari jussit, Imaginem quoque crucifixi erigi in urbe & superinscribi: *Is Christianorum Deus est.* Præcepit autem eam stercoribus projectis ignominiæ causa conspurcari. Cæsaris conjux & filiæ unà cum aliis honestioribus matronis in convivium pertractæ sunt, atque ibi primùm constupratæ, postea frustulatim concisæ. In hac expugnatione cæsa referuntur quadraginta millia hominum. Hic exitus est, hic finis luctuosissimus Constanopolitani Christianorum Imperii, sicque resectum est Aquilæ Romanorum bicipiti alterum caput, quod Orientem conspiciebat, quò respiciebat olim *Baro Lobkowitzius* egregiè cantans:

Fulmine quæ nunquam fertur percussa volucris
Casibus ut variis, Sturne, *Poeta, patet!*
Perdidit hæc alas dudum, caudamque pedesque,
Concessit Latio Pontificique caput.

VISCERA

VISCERA *nunc ejus vereor ne* LILIA *turbent,*

Altivola flos hic perniciosus avi est.

Atque ab hoc tempore Reges Turcici IMPERATORIS titulo vel caruerunt. Fuit autem Constantinopoli sedes Orientalis Imperii à Constantino M. usque ad Constantinum Paleologum, ultimum Imperatorem, annis 1182. Tantùm CIVIUM AVARITIA potuit conferre malorum! Non immeritò itaque Apostolus 1 *Tim.* 6. 10. Πίζα γαρτων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία.

Perlustravimus jam, Auditores honoratissimi, XII. argumenta, quibus summus rerum arbiter Deus motus reges & regna solet mutare & revolvere, nimirùm Tyrannidem, Impietatem, Injustitiam, Incastitatem, Perfidiam, Ignaviam, Superbiam, Idololatriam, Ebrietatem, Imprudentiam, Iram & Avaritiam; *Quod si non prosunt singula, multa juvant*, id est, si in abstracto hæc vel illa causa insufficiens sit ad procurandum tantùm revolutionis opus, in concreto tamen & omnes simul sumtæ tantum providentiæ divinæ pondus adhærent, ut vel delere, vel mutare, vel transferre reges & regna soleat. Reges & Principes exemti quidem sunt à variis vulgi & subditorum oneribus, sed non ab infelicitate, & Status

muta,

mutabilitate. Jam Rex, cras exul, jam dives, cras pauper, jam honoratus, cras contemtus, jam stipatus, cras solus, juxta vulgatum:

Cùm fueris fœlix multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Nil novi, antiquum est. E. G. *Carolus Crassus*, septimus Germanorum Imperator, cùm ob adversos in bello casus, & iniquas cum hostibus pactiones in odium & contemtum apud Proceres venisset, morboque fractus, mente non adeò solerti constaret, nec corpore valeret, ipsi Imperium abrogarunt, & in ejus locum *Arnulphum* Ducem Austriæ & Carinthiæ surrogarunt, A.C. 887. Quapropter ab omnibus desertus, inops consili rerumque omnium ad extremam egestatem redactus, stipemque ab *Arnulpho* petere coactus est: Sic quoque *Henricus* IV. sexagies bis in prœlio Victor & Heros illustrissimus, de quo suprà, tandem humanæ calamitatis & miseriæ speculum factus est: Nam Historici recitant, illum eò miseriarum redactum, ut ab Episcopo Spirensi sibi victum dari apud Spiram in æde D. Mariæ cathedrali, à se magnificè exstructa, petierit, se haud inutilem Clericum fore, quod literas calleret, & Choro inservire satis posset: Neque tamen id ipsum ab ingrato Episcopo, quem antea ad id dignitatis

Sigon. lib. 9. de regno Ital. & Helmoldus, & Aventinus.

tatis promoverat, obtinere potuit. Suspirans igitur Imperator, & multis effusis lacrymis ad circumstantes conversus inquit: *Miseremini mei, vos saltem amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Et paulò post mœrore confectus miseram exhalavit animam. *Dionysius Junior Rex Siciliæ*, regno expulsus, Corinthi ludum aperuit, ibi multas variasque vitæ vicissitudines expertus, tandem stipem ab hominibus petiit, typmanaque pulsando & modulando vitam exegit. Itaque rectè exclamat *Oedipus* apud *Senecam* in Tragœd.

Ælianus de var. hist. lib. 9 Plutarch. in Dion.

Quisquam ne gaudet regno? O fallax bonum,
Quantum malorum fronte quod blanda tegit!
Ut alia ventos semper excipiunt juga,
Rupemque saxis vasta dirimentem freta,
Quamvis quieti verberant fluctus maris:
Imperia sic excelsa fortunæ objacent.

Longum nimis foret hîc recensere omnium Regum miserorum exempla: Unicum tantùm *Regneri*, Daniæ Regis, historiam breviter attexemus: Nam integram qui volent cognoscere ex *Crantzio*, lib. 4. cap. 6, 7, 8, 9, 10. Daniæ, & ex *Saxone* lib. 9. petant: Hunc *Regnerum* quidem innumeris beneficiorum gradibus, à prima origine, dum vitali modo aura frui incepit, nunquam interpellante infortunio, divina providentia affecit. *Thoram* Sueonum Regis filiam pu-

cherrimam, superatis & cæsis duobus horridis serpentibus, obtinuit. Norwegos sibi subjecit, Haraldum profligavit, Sorium Sueciæ Tyrannum occidit. Nec contentus tribus regnis aquilonaribus Britanniam invasit, & in potestatem suam redegit. Ausus præterea est Carolo M. arma inferre. Indè ad Orientem porgens, Græciæ & Hellesponti Regibus superatis, Finnis devictis, Oreadibus debellatis, longè latèque dominatus est. Tandem restante Fortuna ab *Helle Britannorum Rege*, antea devicto, victus, captus, & serpentibus devorandus objectus est.

His verò & similibus exemplis moniti magni Principes cogitent esse Deum, qui & procurat res humanas, & imperia sustentat. Nec retineri regna, aut felicem esse sine præsentia & ope divina, nec fiducia nostrarum virium aut potentiæ quicquam tentandum aut moliendum esse, sed cum invocatione Dei, & expectatione auxilii divini, quod ut peti expectariqúe firma fide possit, causas etiam bellorum consiliorum, & actionum oportet esse pias, justas & honestas. Scitum enim est ÆSOPI responsum, qui interrogatus, quid *Jupiter* in cœlo ageret? *Excelsa*, respondit, *deponit, & depressa extollit*. Deinde verè dictum à *Seneca*:

Diogen. Laert.

Omne

Omne sub regno graviore regnum est
Item: Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit fugiens jacentem,
Nemo confidat nimium secundis.
Nemo desperet meliora lapsus,
Miscet hæc illis, prohibetque Clotho
Stare fortunam, rotat omne Fatum.
Nemo tam Divos habuit faventes
Crastinum ut possit sibi polliceri.
Res Deus nostras celeri citatas
Turbine versat.

O quam periculosum igitur onus est REGNARE!
O felix quem faciunt aliena pericula cautum!
O felix qui bene potest regnum declinare!

Conradus I. Imperator moriens voluisset & debuisset regnum unico fratri *Eberhardo* obtulisse, sed, expertus quantum onus sit CORONA, persuasit fratri, ut privata vita contentus *Henrico Aucupi*, Saxoniæ Duci, Imperium cum omnibus ornamentis cederet & offerret, seque ei commendaret: Et Eberhardus consilium fratris secutus insignia Imperii Henrico, rei hujus planè ignato, detulit. En sapientiæ veræ haud vulgare exemplum in præclaro Principe! Qui abjecta imperandi cupiditate hæc sua vota absolvit, ut, sine curis improbis, mediocria possidens, vitam absque damno & periculo

 ageret:

agerét: *Non cupio*, inquit, *imperium, nec opto, ſed liceat mihi paucis rebus contento, ſine omni malo vivere, gradus enim regiminis dicitur grandis honor, ſed grave pondus eſt*, HONOS, ONUS.

Hic pulchra quæſtio moveri poteſt: Quare *Honos* ſcribatur cum aſpiratione. *Onus* verò ſine aſpiratione?

Ratio lepida eſt et pulchra. Quia ad *honorem* omnes aſpirant & anhelant. Ad *Onus* autem nullus aſpirat. Verùm perperam & inverſo ordine illi faciunt. Nam Virtutis & Honoris templa olim Romæ fuerunt conjuncta, ut ad hunc niſi per illam, nullus pateret aditus. *Auguſtin.* de *Civit. Dei*, lib. 5. cap. 12. Huc pertinet venuſtus verſiculus:

Si quæratur *honos*, non fugiatur *onus*.
Fructus *honos oneris*, *fructus honoris*, *onus*.

Unde *Bernhardus*: Quid eſt honos niſi onus? Quid eſt potentia, niſi calamitas? Quid ſublimitas niſi naufragioſa tempeſtas? Quis poteſt eſſe in honore ſine dolore? Quis in dignitate ſine vanitate?

Valer. in lib. 7. Refert *Valerius* de quodam rege ſubtilis ingenii et judicii: Cui cum eſſet traditum Diadema, priuſquam capiti imponeret, retinuit diu ipſum; et conſiderans ait: *O nobile ſertum magis, quam felix! quantis ſoli-*

ſollicitudinibus & periculis plenum es tu! Hinc rectè dixit *Auguſtinus*: Nihil laboriosius, nihil difficilius, quàm præeſſe. Quare *Eberhardus* prudenter fecit, quod ſua ſorte contentus dignitatem Imperii non affectarit, ſed eam Henrico Aucupi lubens conceſſerit A. C. 919. O quam feliciter vivit qui bene latet!

Vetuſtum eſt proverbium: Κύκλος τὰ ἀνθρώπινα. *Circulus ſunt res hominum.* Quo adagio rerum humanarum notatur inconſtantia. Quoniam res humanæ à fortuna (providentia ſcil. divina) circumaguntur, et velut in orbem recurrunt. Poëta quidam eleganter hoc expreſſit:

Circulus ſunt res hominum recurrens,
Fors ROTAM verſat, verſat omne Fatum:
Sic bonis miſcet mala, nempe rerum
Omnium ſic magna viciſſitudo eſt.

Pingitur *Fortuna* rotæ inſiſtere, ut varii et multiformes hujus prodigii vultus exprimantur, quod variis mutationum vicibus obnoxia inſtar rotæ, indeſinenter in orbem convertatur, miſcens infima ſummis, ſumma imis:

Præcipitem movet illa ROTAM, motuſque laborum
Nul-

Nulla dies claudit, nec sistunt otio motum:
Hos premit, hos relevat, hos dejicit, erigit illos,
Cogit & in varios homines descendere casus.

Quare, O mortales, nihil desperemus, & nulli rei fidamus, cum videamus tot varietates in tam volubili orbe circumagi: Ita *Sesostris* Rex Ægypti felicissimus & potentissimus plurimas Nationes servituti subegit, unde curru ex auro & lapidibus pretiosis constructo vehi solitus est, qui à quatuor Regibus à se devictis trahebatur: Cumque Unus ex illis sæpe respiciens, *rotam*, quæ volvebatur accurate & cum aliqua meditatione contemplaretur, percontatus est *Sesostris*: Cur ita retrospiceret? respondit. Se, cum *rotam* sursum deorsumque volvi cernat, vitæ humanæ & fortunæ inconstantiam considerare, in qua perpetuo summa ad imum devolvuntur, ima ad summum evehuntur, suam se quoque sortem perpendere, quod Rex, qui modo potentissimus fuerit, nunc instar pecudis quadrigas agitare cogatur. His auditis, atque animo secum paulò altiùs communem omnium hominum sortem perpendens Sesostris, Reges à servitute liberatos honore deinceps plurimo affecit. Ita quoque *Cyrus* humanæ sor-

sortis fragilitatem ob oculos sibi ponens CROESUM Regem captivum, pyraque impositum ab eadem liberavit, & βασιλικῶς tractavit.

Dantur Reges & Principes qui durante vitâ (præstaret post mortem) STATUAS æneas, simulacra pompalia, & monumenta pretiosa sibi erigi curant, quasi certi essent se in futurum tam felices morituros, quam felicissimi vivunt in præsenti. Sed *multa quandoque cadunt intra calicem supremaque labra.* Omnium dierum Soles, ut ait Seneca, nondum occiderunt: *Nemo* hominum *scit quid serus vesper vehat.* Inde tales erectæ statuæ, in casu mutatæ fortunæ, plus aliquando vanitatis & arrogantiæ, imo ignominiæ, quam prudentiæ & gloriæ secum trahunt, nam:

Tempora mutantur & nos mutamur in illis.

Christianis prudentiores in hoc casu fuerunt Ethnici, quorum constans Axioma fuit:

Πρὸ τελευτῆς μη μακάριζε μηδένα

Ante mortem ne prædices beatum quenquam.

Euripides canit:

Euripi: Andromachæ v: 100.

Nemo beatus appellandus est prius
Quam videris, quo fine postremum diem
Transegerit, vitaque demigraverit.

Stobæus Serm. 105.

Mor-

Mortalium nemo beatum judicet
Quenquam, priusquam viderit bene mortuum,
Nam mortuum laudare quam tutissimum est.

Horum Carminum summam *Ovidius* his versibus complexus est:

Lib. 3. Metam. v. 135.

——— ultima semper
Exspectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo, supremaque funera, debet.

Verum hæc Ethnicorum emblemata (quæ omnia huc tendunt, ut doceant neminem, non exspectato fine, tantum ex primis initiis, aut medio vitæ cursu de sua vel aliorum felicitate nimis præcipitanter judicare debere:) procul dubio omnia ex historia *Cræsi* petita sunt, cui divitias suas opesque ambitiosius ostentanti *Solon* hanc vitæ regulam præscribebat: *Nemo ante mortem potest dici beatus.* At Rex ille, opum atque bonorum fulgore excæcatus, eam tum quidem insolenter spernebat. Ideoque tandem à Cyro victus, jamque rogo impositus ejus veritatem suo propemodum exemplo comprobasset, nisi ter inclamato *Solonis* nomine, totoque colloquio repetito, Cyrum victorem ad misericordiam flexisset, ejusque clementia servatus fuisset.

Qua-

Quamobrem prudens est admonitio *Pauli Æmylii*: *In secundis rebus*, inquit, *nihil in quenquam superbè aut violenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ, cùm quid vesper vehat incertum sit. Is demum vir erit, cujus animum nec prospera flatu efferent, nec adversa infringent.* Livius l. 5. Decad. 5.

Regum sapientissimus incertitudinem fallaciam & instabilitatem gloriæ mundanæ describturus rectè statuit: *Vanitas vanitatum & omnia vanitas*, & David de Principibus & subditis terræ sermocinans: *Profectò filii hominum sunt vanitas, filii viri sunt mendacium, & si ponderentur in statera ipsi simul ipsa vanitate sunt leviores.* Hæc μείωσις totius humani generis est valdè elegans, & vehemens ad dejiciendum fastum. Nam si homines ponerentur in una lance bilancis, vanitas verò in altera lance, tum homines adscenderent, vanitas verò descenderet, hoc est, homines ipsa vanitate vaniores, & levitate leviores deprehenderentur; eleganter hoc expressit Poëta quidam Christianus: Eccles. 1. 2. ps. 62. 10.

Ventosa regum & principum potentia
Est vanitate vanior
Adeoque fumo levior, ut si principum
Hac lance vires omnium,
Inanitatem hac colloces cunctis simul
Inanitas præponderet.

Nam *corpus* noſtrum eſt imbecille, *forma* fragilis, *valetudo* incerta, *vita* fugaciſſima & breviſſima, *honor* vanus, *voluptas* inſincera, *ſapientia* exigua, *virtus* languida, denique affectus turbulentus eſt, etiam apud feliciſſimos.

Colophonis loco ſit hic *Johannis Sariſberienſis* Epiſcopi notabile eloquium. *Noverca virtutis*, inquit, PROSPERITAS, *beatulis ſuis ſic applaudit, ut noceat, & infelici ſucceſſu ſic in via fortunatis obſequitur, ut in fine perniciem operetur: Convivis ſuis ab initio propinans dulcia, cum inebriati fuerint, letale virus miſcet, & ſi quid deterius eſt, quò ſpecie ſui clareſcit amplius, eò ſtupentibus oculis denſiorem infundit caliginem*: Interea quando à Deo prædefinitus & prædeſtinatus annorum terminus advenit, & iniquitatum menſura repleta eſt, reges & regna mutari ac revolvi debent, contra quod nullum eſt remedium. Mementote prophetiæ de *Alexandro* M. apud *Danielem*, tot ſeculis ante, propoſitæ, Annon accuratiſſimè in tempore & perſonis illa impleta eſt juxta præſcriptam
c. 11. 4. Supremi Domini methodum? Verba Danielis hæc ſunt: *Et cum ſteterit, conteretur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos, ſed non in* POSTEROS EJUS, *neque ſecundum potentiam ipſius qua dominatus*

tus est, quia evelletur regnum ejus, & ALIIS PRÆTER ILLOS (legitimos hæredes) *erit.* Sensus est: Corruet Alexandri Monarchia, ejusque partes diripientur ab iis, ad quos nullo hæreditario jure spectabant, quia quatuor Alexandri M. Duces, ipso defuncto, diviserunt inter se Monarchiam, & constituerunt inter se quatuor distincta regna. Nam *Antipater* Græciam & Macedoniam, *Antigonus* Asiam, *Seleucus* Syriam, & *Ptolomæus* Ægyptum occupavit. Sed tamen hi reges simul juncti non regnarunt secundum potentiam illius (Alexandri) qua dominatus est, hoc est, non habuerunt prioris regni majestatem, prout angelus explicat, Dan. 8. 22.

Sed quæritur hîc: *Quomodo Deus humiliat, mutat & revolvit Principes & Reges Tyrannos. Impios, Injustos, Incastos, Idololatras, Ebriosos, Superbos,* &c?

Respondeo: VOCE SUA COELESTI. Nam cùm Nabuchdonosor regiam suam contemplans diceret: *Hæc est Babylon magna, quam EGO ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris MEI, tum statim* v. 28. subjungitur: *Cumque sermo adhuc in regis ore esset,* VOX DE COELO RUIT: Tibi dicitur, Rex: *Regnum tuum transibit à te,* &c. Ubi notandum, Dan. 4. 27.

tandum, quod Deus duobus modis cum hominibus loquatur.

Primò per VERBA, quando nempe homines per prædicationem verbi sui vocat ad pœnitentiam, sed illi vocantem audire nolunt, Sicut Sapientia, id est, filius Dei conqueritur, *Prov.* 1. 20.

Secundo per VERBERA, hoc est inobedientes verbo graviter punit, atque castigat, quæ est locutio *non verbalis*, *sed realis*. Et de hac *Sapientia* ibid. v. 24, 25, 26, 27. hæcce pronunciat verba: *Quia vocavi & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & omnes* INCREPATIONES *meas* (intelligitur locutio Dei verbalis) *neglexistis. Ergo quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cùm vobis id, quod timebatis, advenerit, cùm irruerit calamitas tanquam turbo, & interitus, quasi tempestas, ingruerit; quando venerit super Vos tribulatio & angustia.* Et hæc est *locutio* Dei *realis*. Nam solet Deus eos, qui obbrutescunt, vocesque Dei ministrorum audire nolunt, & obtemperare dedignantur, non jam verbis alloqui, sed flagello, sive *camo* & *freno*, sicut scriptum est, *Psal.* 32. 11. Elegans hujus rei exemplum habemus in Nebucadnetzare. Ad hunc locutus est Deus per *verba*, quando audivit *Danielem*, divinitus

divinitus inspiratum, COLOSSUM illum Babylonicum de IV. Monarchiis interpretantem, ubi simul de regno cœli, hoc est, de regno Messiæ cœlesti informatus est, *Dan.* 2. 37, 46. Locutus est Deus denu cum ipso in *visione nocturna somnii*, quando vidit *Arborem excelsam*, cujus interpretationem etiam à Daniele audivit, in qua Deus illi excidium minatus est, audivit quoque salutare de pœnitentia agenda consilium, *Dan.* 4. 44. Verum cum Danielis consilio non obtemperaret, vitamque in melius emendaret: Ergo deinceps cum illo Deus *locutus* est *realiter*, hoc est, pœnis atque suppliciis severissimis, de quo vide alloquium de cœlo: *Regnum tuum transibit à te*, & homines ejicient te, & cum BESTIIS erit habitatio tua, *&c.* *Et eadem hora sermo completus est super Nabuchdonosorem, & ab hominibus ejectus est, & inter bestias comedit herbam velut bos, & capilli ejus in similitudinem pennarum AQVILARVM, & ungues quasi ungues Avium creverunt.* Horribile est hoc iræ divinæ monumentum, & spectaculum: Coeterum hanc *realem locutionem*, id est, regum punitionem Deus exsequitur quadruplici modo, Sapienter nim: potenter, celeriter, & horribiliter. Dan. 4. 28. Iob 9. 13 1 Cor. 1. 19. 20. Psal. 28

1. *Sapienter.* Quia Deus apprehendit sapientes in astutia eorum, hoc est: Tyrannos

rannos Ecclesiam & Rempubl. evertere molientes, vel errore in consiliis, vel infelicitate eventuum punit: *Deus superbos dispergit in cogitatione cordis sui.* Pulchri habentur versus in Oratione *Lycurgi* contra *Leocratem*, quos suprà retulimus:

Luc. 1. 51

Iratus ad pœnam Deus si quos trahit
Auferre mentem talibus primùm solet
Caliginemque offundit, ut ruant sua
Furenter in clades, sibi quas noxiis
Accersiverunt ultrò consiliis mali.

Ita Nebucadnezar cùm in Sapientia sua confideret, & in potentia sua superbiret, cor ejus ab humano mutatum, & cor bestiæ ei datum est, id est, Sapientia excellens, qua confidebat, ei ablata, & ferina insipientia ei data. Unde velut exoculatus Cyclops, suis despectus, ab illis est ejectus, & ad bestias rejectus. Hic autem quæstio oritur.

Qualis illa metamorphosis sive transformatio Regis Nebucadnezaris fuerit?

Ad hanc quæstionem breviter respondeo: Non fuit SUBSTANTIALIS, qualis fuit conversio uxoris Lothi in statuam salis, *Gen.* 19. et aquæ in vinum, *Joh.* 2. sed fuit ACCIDENTALIS, quia in statum atque conditionem Bestiarum redactus est, quæ in octo gradibus consistebat: Quorum

1. EX-

1. EXPULSIO erat, sive ejectio ex hominum consuetudine. Hæc privatio conversationis humanæ est majus malum privatione regni. Quia homo naturâ est ζῶον πολιτικὸν, animal sociale, sed Rex est ex accidenti. Jam verò gravius est conditione naturali privari, quam accidentali. Dan. 4. 29.

2. RATIONIS PRIVATIO *v.* 13. Nam regulare est illud, quandocunque Deus impios trahit ad pœnas, tum primum sanam eis mentem aufert, juxta adagium: *Quos Jupiter vult perdere eos dementat*, quod Horatius sic exprimit:

Hunc Deus, ut pereat, privabit lumine mentis.

3. LOQUELÆ IMMUTATIO. Non enim humano more loquebatur, et voces articulatas proferebat, (quia ratione privatus erat, ideoque instar hominis loqui non potuit, nam λόγος προφορικὸς τῆς λόγου ἐνδιαθέτου ἐνέργημα καὶ δείκνυμα ἐστι. *Oratio externa orationis internæ soboles atque index est*) verùm pecora imitatus voces inarticulatas sonabat. Dan. 4. 12.

4. LIGATIO, catenis ferreis. Quæ verba Lyranus et alii accipiunt ἀλληγορικῶς de *spiritualibus vinculis*: Sicut Deus, Es. 37. 29. ait: Se Assyriorum Regi circulum in naribus et frenum in maxillis positurum, hoc

hoc est, ipsum depressurum, et superbiam ejus contusurum. Verum hac allegoria veritas historiæ obscuratur. Ideoque verba hæc ἐνυπνίου accipienda sunt. Nam utrumque verum est, nempe quod Nabuchdonosor cum furere et à diabolo agitari inciperet, procul dubio catenis ferreis fuerit constrictus, postea verò è vinculis eruperit, et vagam atque ferinam in sylvis vitam egerit, sicut *Gergesenus* ille *dæmoniacus* initio vinctus fuit, postea nihilominus vinculis disruptis in montibus atque monumentis vagatus est. Et sanè hæc justa talionis pœna fuit. Sicut enim Nabuchdonosor insana regnandi cupiditate et quasi phrenetica crudelitate contra omnes gentes rabiem suam exercuerat: Ita debuit justo Dei judicio, tanquam insanus ac furibundus vinculis constringi, quibus deinde disruptis more ferarum per deserta loca vagatus est.

Marc. 5. 2, 3, 4, 5.

5. HABITUS. *Habitus* namque ejus non erat humanus, sed bestialis atque ferinus. Nam *capilli* ejus in morem aquilarum excreverunt, id est, adeò, prolixi fuerunt, ut totum corpus contegerent, & *Ungues* in similitudinem avium digitatarum creverunt, imo *nudus* incessit rori & imbribus aliisque cœli injuriis more bestiarum obnoxius:

6. GRESSUS. Non more humano ingrediebatur, erecto vultu corporeque, juxta illud:

Pro-

Pronaque cum ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cœlumque tueri
Juſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus;

Verum pronus & incurvatus humum ſpectavit ad morem beſtiarum, manibus pedibuſque reptans.

7. VICTUS, erat non humanus, ſed belluinus, veſcebatur enim gramine, inſtar bovis, Dan. 4. 30. Ubi nemo curioſe quærere debet, qua ratione cibus beſtiarum, qui humano temperamento eſt noxius, ab illo concoqui, indeque nutrimentum habere valuerit? Nam hoc eſt tremendæ juſtitiæ & infinitæ potentiæ divinæ exemplum, toti generi humano obſervandum, quod nempe Deus juſtus mundi judex, ad perdomandam effrenem hujus Regis ſuperbiam, temperamentum ejus plane immutare voluerit, & ſtomachum ei dederit belluinum, qui cibis bovi & vaccæ convenientibus par eſſet digerendis. Et ſi *Samaritani ſtercore columbino*, ſi *filius prodigus furfuribus* porcorum, tempore famis, victitarunt, quid mirum ſi Rex iſte deliciis aſſuetus pabulo jam veſci belluino cogitur? 2 Reg. 6 25. Luc. 15

8. HABITATIO, illa erat in ſylvis, atque ſpeluncis inter beſtias atque feras. Et ſi quis quærat: *Quomodo hic Rex ſeptem annos inter beſtias incolumis manere potuerit,*

erit, ne ab illis dilaniaretur? Ei respondemus: Quod ipse, Deo supremo mundi Domino sic volente, inter feras immanissimas facilè tutus esse potuerit, ut justitiæ divinæ & punitæ superbiæ illustre documentum, sicut *Daniel inter Leones* mirabiliter à Deo conservatus est, cap. 6. 21.

Unde patet quomodo Nabuchd. tum *ratione animæ*, tum *ratione corporis* transformatus sit, quæ tamen mutatio non fuit substantialis, sed accidentalis, uti demonstratum. Errant igitur illi qui scribunt hunc Regem tantùm *animo*, non *corpore* mutatum esse. Errant quoque *Epiphanius* & *Cedrenus* in vita Danielis, qui putant Nabuchdonosorem humanam corporis formam amisisse, & priore parte, nempe capite, in bovem, posteriore nempe pedibus, in leonem mutatum esse, quam sententiam etiam Iohannes Bodinus approbat, statuens humanam ei figuram revera ademtam esse.

Neque obstat huic sententiæ quod *v.* 30. dicitur: Eum herbam, instar Bovis, comedisse. Resp. Hic notanda est pulchra Ebræorum regula: *Nulla objectio ex scriptura affertur ubi non simul ejus solutio inveniatur:* Nam in eodem *v.* 30. utrumque affirmatur, tum quod rex *herbam velut bos comederit*, tum quod *capillos & ungues habuerit.* Jam verò capillos & ungues habere, in bovem non quadrat. Ergo evidenter

hinc

hinc patet, quod *Nabuchd.* in bovem vel aliud animal transmutatus non sit, sed quod toto illo septennio humanam speciem retinuerit, ac proinde textus non intelligendus est in *sensu absoluto*, quasi ipse in bovem quo ad substantiam mutatus herbam comederit, sed in *sensu comparativo*, quod videl. ipse herbam comederit non secus ac bos illam comedere solet, alioquin non *restitutus* (*vers.* 33.) sed novus omnino homo creatus dicendus esset, quod absurdum. Sed hoc obiter. Secundò mutantur reges & regna

2. *POTENTER.* Nam Sap. 6, 7. dicitur: *Potentes potenter tormenta patientur.* Est comminatio proverbialis in malos Reges & Principes, qui hoc adagio admonentur, ne potentia sua, divinitus accepta, abutantur: Quia quo majore potentia præditi, quoque petulantius & ferocius ea abusi fuerint, eò gravioribus suppliciis eos aliquando vel in hac vel in futura vita affectum iri, insinuat, nam *Deus potentiam facit in brachio suo, & dispergit superbos, sicut dispellitur fumus, sic Deus impios dispellit. Et sicut cera fluit à facie ignis, sic impii pereunt à facie Dei*, exempla habemus in *Pharaone*, *Sennacheribo*, *Antiocho*, *Herode*, in *Juliano Apostata*, & præsertim in nostro Nabuchdonosore. Hic tres socios Danielis statuam suam adorare nolentes fremebundus

Luc. 1. 51
Psal. 68. 2.
Exod. 14 18.
Iesa. 17. 7.
2 Mac. 9. 12.
Act. 12.

hiſce verbis compellabat: *Nunc ergo eſtote parati, quacunque horâ audieritis ſonum tubæ, &c. proſternite vos & adorate ſtatuam quam feci.* Quod ſi non adoraveritis, *eadem hora projiciemini in fornacem ignis ardentis*, ET QUIS EST DEUS QUI ERIPIAT VOS DE MANU MEA? At cùm illi illæſi media in flamma ignis manerent, tandem tremendam Dei potentiam cogebatur agnoſcere, eumque glorificabat.

Dan. 3. 15, 19.

v. 95, 96

3. CELERITER. Deus namque impios Reges & Principes nil tale opinantes, ſubitò & quaſi in momento evertit, ut nempe ſpeculum iræ ſuæ in illis ob oculos nobis ponat, quando in medio impietatis curſu morte repentina atque violenta, vel regnorum privatione eos opprimit, ſicut legitur apud Jobum: Deus conſilia pravorum diſſipat, nempe accelerando, conturbando, præcipitando: Impii ſunt quaſi paleæ, quæ à vento diſperguntur. Unde omnis Impiorum in hoc mundo gloria, nempe:

cap. 5. 16

Pſ. 1, 4:

Ambitioſus honos, & opes, & fœda voluptas
Quæ tria pro trino numine mundus habet,

Pſ. 39: 6.

Pſalmo 72. 20. vocatur *Somnium evigilantis & imago & umbra.* Umbra, inquam, rerum ſunt, non res ipſa.

cap. 20. 6, 7, 8.

4. *HORRIBILITER.* Jobus ita de Tyrannis, hominibuſque ſceleratis inquit: *Si adſcenderit uſque ad cœlum magnitudo ejus, &*

& caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur, & qui eum viderant, dicent. Ubi est? Velut somnium avolat, non invenietur, fugabitur sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat, non videbit, neque ultra intuebitur eum suus locus. & v. 15. *Divitias, quas devoravit, evomet, & de ventre ejus extrahit eas Deus.* Et David de impiis: *In lubrico posuisti eos, dejecisti eos in interitum.* Psal. 73. 18. *Quomodo facti sunt in desolationem? Quam subitò defecerunt? Perierunt propter iniquitatem suam!* Sed prout Deus solet MAGNOS è throno dejicere, ita PARVOS interdum in illum solet reponere & promovere: Sicut *Psal.* 113. 5. David inquit. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat? Humilia respicit in Cœlo & in terra. Erigens de pulvere inopem, & de stercore pauperem, ut collocet eum cum Principibus, cum Principibus populi sui. Psal.* 75. 7. Deus judex est qui hunc humiliat, & illum exaltat. *Ezech.* 17. 24. inquit Jehova: Scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile, & siccavi lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum, & feci. Aspiciamus exempla. *Josephus Patriarcha* ex infimo miseriæ gradu ad summum honoris fastigium conscendit, *Gen.* 37. 28. *Saul*, minimus

nimus è tribu Benjamin asinas patris sui quærens amplissimum Regnum invenit, 1 *Sam.* 9. 3. 21. 1 *Sam.* 10. 1. *Nazianzenus* elegantissimè ait in *Orat. funebri* in *Basilium*: *Saul* asinos paternos investigans, regno potitus, accessorium ipso instituto negotio majus nactus. *David* filius *Jesse* natu minimus ex Pastore ovium & cantore Rex factus est, ut dicere potuerit:

Ille ego qui quondam caulæ, post arbiter aulæ,
Proque pedo vili regia sceptra gero.

Et *Deus mirabiliter ducit sanctum suum*, Psal. 4. 4. Hic autem quilibet cogitet, qui à Deo in statum sublimiorem exaltatus est, ut in universa vita sua modestè se gerat, & cogitet cum Josepho: *Ego sum sub Deo*, Gen. 50. 19. Pulchrum Epigramma *Ausonii*:

Fortunam reverenter habe, quicunque repentè
Dives ab exili progrediere loco.

Sed plerumque solet agi juxta illud *Claudiani*.

Asperius nihil est humili cum surgit in altum,
Cuncta ferit, dum cuncta timet, desævit in omnes,
Ut se posse putat. Nec Bellua tetrior ulla est
Quam Servi rabies in libera colla furentis.

Ecce

Ecce, chariſſimi auditores, jam demonſtravimus cauſas & rationes propter quas reges & regna mutentur & revolvantur, & ubi prædicta peccata regnent, quod ibi imperium non poſſit eſſe ſtabile, ſed ſit lapſabundum & mutabile.

Vultis autem ſcire & informari, *quomodo ſit agendum, ut reges & regna ſint ſtabilia, & immutabilia, adeò ut non mutatio ulla ſit metuenda, ſed perpetua rerum conſtantia & durabilitas obtinenda?* Eſt quæſtio ardua, ſed tamen ſcopo noſtro convenientiſſima. Quapropter reſpondebo, & docebo vos à contrariis (quæ juxta ſe poſita magis eluceſcunt) & facili methodo proponam qua ratione ſit agendum, ut omnia impoſterum maneant immutata & immutabilia.

Fiet nempe hoc, ſi Rex & ſubditi loco *tyrannidis* clementiam, loco *impietatis* pietatem, *injuſtitiæ* juſtitiam, *incaſtitatis*, caſtitatem, *Perfidiæ*, juramentorum & promiſſorum obſervationem, *ignaviæ*, diligentiam, *Superbiæ*, humilitatem, *Idololatriæ*, veram religionem, *ebrietatis*, ſobrietatem, *imprudentiæ*, prudentiam, *iræ*, longanimitatem, & *avaritiæ*, liberalitatem indeſinenti ſedulitate exercebunt & operabuntur, quo facto, & fideliter obſervato, ſummus Univerſi moderator Deus non mutationes vel revo-

revolutiones procurabit, sed regum & regnorum statum perennem & immutabilem conservabit. Operæ itaque pretium erit ut gradatim & distinctè has virtutes, vitiis supradictis contrarias, non minori studio enucleemus & explicemus. Diximus de malis regibus et subditis, qui imperium destruunt, jam agemus de bonis et probis, qui regnum immutabile reddunt.

Quando Deus, præpotens ille mundi Rector, Heroas excitat, quos ad summum Imperii fastigium extollere, per eosque res magnas atque humano generi et Ecclesiæ salutares perficere decrevit, eos præ aliis donis divinis et admirandis, heroica indole, excellenti sapientia et prudentia ornat, atque singulari virtute, robore et felicitate rerum gerendarum armat, ut nihil eorum impetum impedire aut remorari possit; Unde *in sacro codice* principes appellantur supra *alios* Psal. 82. *elati*, vel capita aliorum, hoc est *Dii*, tum ratione *tituli*, quia à Deo sunt vocati et sanctificati, *Joh.* 10. 34. hoc est, à communi hominum sorte segregati, quia Dei personam quo ad eminentiam repræsentant, tum ratione *exercitii*, quia sunt Dei vicarii *tum in Ecclesia*, quatenus illius sunt nutritii et defensores, *Jes.* 49. *tum in Politia*, cujus sunt gubernatores atque administratores, *Rom.* 13. 4. Idcirco primam officii sui

partem

partem esse autumant omni tempore, non tyrannidi, sed CLEMENTIÆ esse deditos & studiosos: Sanè nihil magis ornat Principem quàm Clementia & mansuetudo. Planetæ, inquit *Plutarchus*, eò tardius moventur, quò sunt in sublimiori sphæra, ita quanto major principum authoritas, tanto magis affectibus suis moderari, eosque temperare debent. Hinc Salomon rectè inquit: *Misericordia & veritas custodiunt Regem, & in clementia fulcit thronum suum.* Romæ repertum marmor in foro Trajani his characteribus insignitum: *Potentissima dos in principe liberalitas & clementia.* Non enim quicquam est, quod eum melùs commender, quàm clementia. Hujus rei pulcherrimus exstat typus in *rege apum.* Hic namque solus aculeum non habet, vel certè eo non utitur.

1. CLEMENTIA.

prov. 20 28.

Plin. lib. 11. Natur. hist. c. 17 Senec. lib. 1. de clement. c. 19.

Domitius Nero, cùm ex more cujusdam capitis damnati sententiæ subscribere deberet, dixit: *Utinam literas nescirem!* Vox parsimoniam humani sanguinis promittens, si ex animo prodiisset. Qui vox *Senecam* movit, ut librum de *Neronis clementia*, quem postea ipsemet sensit inclementem, scripserit. In quo inter alia Neronem ita alloquitur: Animadversurus in latrones duos *Burrhus* Præfectus tuus, vir egregius, & tibi Principi notus, exigebat à te, ut scribe-

res in quos et ex quâ causâ animadverti velles. Hoc sæpe dilatum ut aliquando fieret, instabat. Invitus invito cùm chartam protulisset, traderetque, exclamasti: *Vellem ut literas nescirem*! Nam non ignorabas *clementiam primam esse virtutem ad benevolentiam bonamque famam Principi conciliandam*. FL. *Vespasianus* non punivit fontes nisi rarò, sed neque cæde cujusquam lætatus fuit, quinimò justis etiam supplicis illacrymavit & ingemuit; sicut & *Bias* inter judicandum lacrymas tenere non potuit. Interrogatus de facto respondit: Se quidem legi dare suum calculum, utpote justitiæ regulæ, sed humanitati dare τὸ συμπαθὲς, i. e. condolentiam. Admirandæ quoque fuit *Clementiæ Antoninus* Pius Imp. in casu quodam bilem movente extraordinario, quem brevibus narro. Uxor *Faustina* falsò aliquando persuasa credebat Maritum, in Germania militantem, in prœlio quodam occubuisse, & proinde nimis præcipitanter & festinanter proponebat & promittebat *Avidio Cassio*, Belli supremo Præfecto, non tantum Imperium, sed & matrimonium. Cùm utrumque susciperet conaretur Cassius, ecce! milites ipsum interficiunt, & caput amputatum Cæsari transmittunt, qui conspecto illo ad *Faustinam* uxorem suam, non adeò constantem, mansuetissimi admo-

Sueton. in ejus vita §. 15.

Im-

Imperatoris, hæc verba reſcripſit: Parcam liberis Caſſii, & genero, & uxori, & ad Senatum ſcribam (recordemur hîc Clementiſſimi noſtri Regis *Wilhelmi*, num non eadem procedat via?) ne aut proſcriptio gravior ſit, aut pœna crudelior. *Non enim quicquam eſt quod Imperatorem Romanorum melius commendet gentibus, quàm Clementia. Hac Cæſarem Deum fecit, hac Auguſtum conſecravit.* Idque reipſa præſtitit. Nam non tantùm doluit Caſſium extinctum, dicens: Voluiſſe ſe ſine Senatorio ſanguine Imperium tranſigere. (*videatur Capitolinus* in M. *Antonino* § 9.) Caput Caſſii allatum eſt ad ipſum, ſed ipſe non exſultavit interfectione ejus, vel caput & membra Caſſii pontibus & portis Urbis in ſpectaculum ignominiæ impoſuit, & conſecravit, ſed caput hujus miſeri humati juſſit. Literas conſpirationis vel rebellionis diverſorum manibus ſubſcriptas, & in marſupio necati Caſſii inventas, illectas diſcerpi & aboleri jubebat, ne cogeretur invitus aliquem odiſſe. Similiter Aſſeclis omnibus ignovit, etiam literis conſciorum crematis, ne manſuetudo ſua iis labefactaretur, ut invito extorqueretur. *Filii Caſſii* media parte amplius acceperunt paterni patrimonii, & auro atque argento adjuti: Ad Senatum ſcripſit: *Utinam* poſſem multos ex inferis excitare, non enim un-

quam placet in Imperatore vindicta ſui doloris, quæ, etſi juſta fuerit, acrior tamen videtur. Hinc pulchra vox hujus *Antonii* Imp. fuit: *Inhumanum planè eſſe humanis caſibus & calamitatibus non ingemiſcere*, innuens illum ab hominum natura eſſe alienisſimum qui aliorum miſeriis non afficitur, ac inſtar lapidum in adverſis amici rebus ſtat immotus. Symbolum ejuſdem erat.

Regni clementia cuſtos, quod Poëta ſic expreſſit:

Ceu mundi, ſic eſt regni Clementia cuſtos.
Nec virtus major Principis eſſe poteſt.

Imperium *Aurelii Alex. Severi* dictum eſt ἀνάιμακτον, i. e. incruentum. Licet enim juſta ſeveritas ei in milites, in judices improbos, denique in homines malos & Reipubl. peſtes non defuerit, tamen nullum Senatorem, vel Magnatem occidit. Et licet *Ovinius Camillus*, antiquæ familiæ Dominus, rebellionem moliretur & tyrannidem affectaret, tamen hominis fraude intellecta, eum ad ſe vocari juſſit, & egit gratias, quod Reipublicæ curam, ſua ſponte, ſuſcipere tentaret. Mox ad Senatum proceſſit, ac tanti ſceleris conſcientia trepidum confortem Imperii appellavit, in palatium recepit, ornamentis imperialibus, & melioribus, quam utebatur ipſe,

ipſe, decoravit, profectionisque comitem adhibuit. Cumque Imperator ipſe pedibus iter faceret, invitavit Ovinium, & equo ſedere juſſit, denique mori paratum impunè dimiſit. Lamprid §. 10.

Generoſa in hanc rem eſt quoque vox Fl. *Veſpaſiani* ad *Demetrium Cynicum*, qui cum non ſolùm nec aſſurgeret ei, nec ſalutare eum dignaretur, non quieſceret etiam contra ſtatum imperii, & Perſonam Cæſaris loqui: *Tu quidem*, inquit Imperator, *nihil prætermittis, ut ego te interfici jubeam, ego tamen canem latrantem non occido.* Sueton. & Dion.

De *Theodoſio M.* Divus Ambroſius in Oratione ejus funebri ait: *Beneficium putabat ſe accepiſſe auguſtæ memoriæ Theodoſius, cùm rogaretur ignoſcere.* Memorabilis eſt quoque ad omnem poſteritatem *clementia Friderici Barbaroſſæ*, quam Mediolanenſibus, toties rebellibus & perjuris, exhibuit: Cùm enim ſupplices eſſent facti eum dixiſſe accepimus: Se lætari, quod tam claram civitatem Deus admonuiſſet, ut aliquando clementiam, quàm vim ſuam experiri mallet, & licet aſperius in ſe conſulendi cauſam dediſſent, ſe tamen eo animo eſſe ut volentibus quàm coactis mallet imperare: Sigon. lib. 12. de regn. Ital.

Maximilianus I. ob Clementiæ exercitium valdè quoque laudatur. Aliquando impudens quidam mendicus eum, ſub fratris nomine, de ſtipe compellabat, alludens ad locum

locum *Malachiæ* 2. 10. *Numquid non pater unus omnium noſtrum?* Maximilianus hac ejus protervia non offenſus ſtipem ei dari juſſit; Mendico vero, eâ non contento, mendicando inſtante, dictitans: Tantillum dare imperatorium non eſſe, clementer & humaniter ei reſpondit: *Amice, ſi omnes fratres tui tantundem tibi darent, quantum ego tibi dedi, utique divitiis me ſuperares.* Carolus V. erga multos offenſores clementiam ſuam exhibuit. Legi aliquando ſub ipſius imagine hocce Encomium:

Quis te victorem dicat, qui vinceris ipſo
Invictus victo Cæſar ab hoſte tuo?
Si veniam victus petit hoſtis, protinus illi
Parcis, & errati te meminiſſe piget,
Non te hoſtis Cæſar, ſed te clementia vincit
Et ratio, cùm ſis Victor & ipſe tui.
Vincere laus ingens hoſtes, & parcere victis
Gloria, ſed ſeſe vincere major erit.

Frater ipſius *Ferdinandus* I. ſupplicibus pepercit, & multis graves pœnas meritis clementer ignovit: Cùm enim quidam gratia ipſius excidiſſet, mandavit ut oculi ipſi effoderentur. Sed ſtatim animum mutavit, ſententiamque revocavit dicens: *Qui nimis eſt præceps non eſt bonus venator.* Ego juſtum & æquum eſſe non duco, ut adimam cuidam aliquid, quod poſtea, ſi emendetur, ei reddere

dere non possum. Quando aliquem de facultatibus & possessionibus suis dejicio, si resipiscat, & ad frugem redeat, non solùm eas restituere, verùm etiam augere possum. Sed visu aliquem privare, eumque restituere, morti aliquem tradere, & ad vitam revocare, non in mea, sed solius Dei potestate situm est. Sed festinandum!

Altera causa quæ reges & regna firmat est PIETAS. Hæc *ad omnia utilis est habens promissionem vitæ præsentis ac futuræ, cùm corporalis exercitatio ad pauca saltèm utilis sit.* Et hæc est ratio cur Reges, qui felicem rerum suarum exitum desiderant, ante omnes alias virtutes pietati operam dare solent. *Christianus* IV. *Rex Daniæ* in monetis pro Symbolo gerebat: REGNA FIRMAT PIETAS. Non sufficit autem ut Rex pro se & in corde suo sit pius & orthodoxus, sed debet *plus ultrà* tendere, & pietatem ubique in suo regno promovere, & stabilire, & omnem idololatriam & superstitionem abolere & extirpare: Hinc est quod Rex Reges alloquitur: *Intelligite Reges, & erudimini, qui judicatis terram. Servite Domino in timore, & exsultate ei cum tremore. Osculamini* FILIUM, *ne quando irascatur*, osculo nim. amoris, honoris, reverentiæ atque subjectionis: Talis fuit ASA Rex. Nam is fecit quod bonum & placitum erat

2. PIETAS 1 Tim. 4.

Psal. 2. 10

in

in conſpectu Domini, altaria idololatrica ſubvertit, excelſa & ſtatuas confregit, lucoſ-
1 Reg. 15.12. que ſuccidit, purgavitque univerſas ſordes idolorum, quæ fecerant patres ejus, et renovavit altare Domini, et ſubditos fœdus cum Deo inire, idque juramento confirmare
1 paral. 15.8. juſſit. JOSAPHATUS, Aſæ filius, excelſa quoque et lucos de filiis Juda abſtulit, ac
2 paral: 17.6. miſit Principes et Sacerdotes, qui circumirent
2 paral. 19.4. in toto regno ac populum in lege inſtituerent, hoc eſt, abolevit cultus idololatricos, et populum de Berſabe uſque ad montes Ephraim revocavit ad Dominum Deum patrum ſuorum. *Ezechias* Rex primo ſtatim anno,
cap. 29.3 menſe primo regni ſui, *VALVAS domus Dei aperuit, eaſque reſtauravit, excelſa diſſipavit, ſtatuas contrivit, lucos ſuccidit, ſerpentem æneum confregit*, cui Iſraelitæ adolebant
2 Reg. 18.4. incenſum, *inſtituit reformationem cultus divini* atque *templi*, iniit fœdus cum Domino, et conſtituit Levitas in domo Domini cum
v. 5.10. 25. cymbalis et pſalteriis, uno verbo populum
cap. 30. ad verum Dei cultum reduxit. JOSIAS librum legis ab Helkia Sacerdote repertum publicavit, et univerſo populo prælegi curavit, præcepit etiam Sacerdotibus, ut vaſa idololatrica templo ejicerent, delevit *Camarim*,
2 Reg. 23. 2 paral. 34. quos poſuerant Reges Juda ad adolendum in excelſis, atque omnia idololatriæ inſtrumenta è medio removit.

Pietas

Pietas *Darii* ex edicto ejus eluceſcit, quod nempe omnibus populis, tribubus & linguis, habitantibus in omni terra, ſtupendum illud Dei miraculùm de *Daniele* medios inter leones conſervato, per edictum regium notum facit, atque præcipit, ut deinceps deſerta gentili ſuperſtitione Deum verum Danielis colant. idem fecit *Nabuchonoſor* Rex Babylonis, dum publico edicto Deum verum Iſraelis coli præcepit, & *blaſphemias contra eum ſub pœna mortis prohibuit*, quaſi voluiſſet dicere : Dan. 6. 25. Dan. 3. 29.

Cernis ut in cœlum fœdo qui conſpuit ore,
Non cœlum, in ſe ſuos conſpuit ipſe SINUS!
Et tu qui cœli Dominum contemnis in illum
Non quot verba jacis, tot tibi probra vomis?

Unde Principes Chriſtiani dicuntur Eccleſiæ nutritii, ad muros ejus ædificandos conſtituti. Huc graphica & emphatica pertinet ſententia, quam *Reccaredus* Rex in Concilio Toletano III. graviſſimè & prudentiſſimè protulit hiſce verbis : Non iis tantummodo rebus *diffundimus* ſolertiam noſtram, quibus populi noſtri pacatiſſimè gubernentur. & vivant, ſed etiam in adjutorio Chriſti extendemus nos ad ea, quæ ſunt cœleſtia, cogitanda, & quæ populos fideles faciunt, ſatagimus non neſcire : Similiter *Juſtiniani* Imp. vox memoratu digna eſt quæ exſtat Iſaï. 49. 22. & 60. Tom. 11. Concil. §. 863.

Novella 8. *Non minor nobis cura est horum, quæ sanctissimis ecclesiis prosunt, quàm ipsius animæ:* Et hinc est quod Reges atque Principes, tempore periculoso ingruente, & irâ Dei sæviente, pœnitentiam ipsimet agunt, & subditos pariter ad pœnitentiam & verbo & facto exhortantur. In quam sententiam
Epist. 6. pulchrè ait *Fulgentius: Qui sunt in culmine seculi constituti aut plurimos secum perdunt, aut plurimos secum in viam salutis perducunt:* Hoc ipsum peregit Rex *Josaphatus*, qui in angustiis bellorum constitutus quærebat Dominum, & jejunium in tota Judæa
2 paral. 20. v. 3. proclamari jubebat; Idem fecit *Rex Ezechias*, Es. 36. 5. & 37. 10. & *Rex Ninives*
Ion. 3. *Ascrazapes*, cum Jonas Propheta illi Dei iram, et urbis, omniumque, qui in urbe erant, παναλεθρίαν denunciaret.

Ex profanis historiis placet hic adferre exemplum, quod cum præsenti examussim congruit. A. C. 526. Terræ motus horrendus *Antiochiam*, 14. Calend. Junii, tremefecit, parumque abfuit quin tota urbs corruerit, civiumque sepulcrum facta sit. *Euphrasius*, Antiochiæ Episcopus eo obrutus periit, templa collapsa sunt, urbisque decor obiit. Ab omni hominum memoria non extitit tanta iræ Dei in urbem aliquam grassatio. *Justinus Imperator* nunciatâ hac cla-
Bucholtz Chron. p. 271. de gravissimè indoluit, abjectisque diademate

mate et purpura, ſacco indutus, et cinere conſperſus, per multos dies luxit, ad urbis quoque inſtaurationem pecunias et opifices miſit. Imprimis religioſi Principes omni conatu impediunt, ne Sabbathum Domini impunè profanetur. Judæi in abſentia Principis Nehemiæ variis modis Sabbathum profanaverant, 1. *Torcularium calcatione*, v. 15. 2. *Onerum invectione*, 3. *Victualium emtione*, v. 16. Hunc autem abuſum Nehemias magno zelo abrogavit, et hodierni Principes noſtri procedunt ſimiliter in hoc caſu juxta modum præſcriptum apud Jeremiam. Neh. 13. Ier. 17. 24, 25, 26

Inter Imperatores, qui *Pietati* chriſtianæ operam dederunt, primus eſt *Conſtantinus* M. cujus mater *Helena*, *Coli*, *Angliæ Regis* filia erat. Nam hic ſex Tyrannis & hoſtibus Chriſtianorum crudeliſſimis exſtinctis, videlicet, *Diocletiano*, *Maximiano*, *Galerio*, Maxentio, Maximino & Licinio, ſolus ſumma rerum potitus ad religionem chriſtianam inſtaurandam, ſtabiliendam & amplificandam omnem curam ſtudia ac laborem contulit, publico edicto Chriſtianis de libertate religionis cavit, et pacem religionis conſtituit, ne quis alteri ob religionis diverſitatem moleſtus eſſet, qua moderatione effecit ut non tantum Chriſtianis liberum maneret religionis exercitium, ſed etiam ut Ethnici Euſeb. lib. 10. cap 5.

hac manſuetudine ad veram religionem ſe converterent: Nam pulcherrimè inquit *Theodoretus*: *Currebant aſſiduè omnes nationes ad filem Chriſti, & baptizabantur, patria ſimulacra atque idola confringentes.* Biblia ſuis ſumtibus ſæpiu deſcribi, atque in exteras nationes hinc inde mitti curavit, ut vera religio longè lateq; propagaretur. Tum etiam Novum Teſtamentũ ſibi ſemper præferri mandavit: Quo inſinuare voluit, quod ipſe ex eo veram Dei atque Chriſti cognitionem hauſerit, inque ea conſtanter perſeverare, ſubditoſque ſuos protegere vellet. Unde de felici illius temporis ſtatu rectè dici poteſt, quod tempore Conſtantini M. duo fuerint Oculi Imperii Romani, videlicet LEX et RELIGIO juxta Epigramma *Oweni* venuſtiſſimum:

lib. 1. cap. 6. P. Diacon. lib. 11.

Lex & Religio junxerunt fœdera, pravas
Hæc hominum mentes comprimit, illa manus.

Magna quoque fuit Pietas in *Jovinianum* Imp. Hic enim religionem chriſtianam, quam ſemel amplexus erat, etiam ſub Juliano apoſtata, conſtanter retinuit, maluitq; militiam ac quamcumque dignitatem amittere, quam contra religionem ſuam Imperatori, impia mandanti, obtemperare. Quin etiam priùs Imperium ſuſcipere noluit, quàm omnes una voce proclamaſſent, ſe Chriſtianos

nos esse. Symbolum ejus erat: SCOPUS VITÆ CHRISTUS, quem propositum esse oporteat Reipublicæ Gubernatori, quo intueri, & quò cursum tuum dirigere debeat: Nam omnis Christi actio, nostra est institutio, secundum *Augustinum*, quippe qui, dicente *Bernhardo*, origo est omnium virtutum, siquidem & prudentia vera in ejus doctrina, justitia in misericordia, temperantia in vita, & fortitudo in passione ejus conspicitur.

Heraclius Imp. Princeps fortissimus & victoriosissimus, ex instincto pietatis, professus est, neminem sibi præter Deum auxiliari posse, in & quo cum in proeliis vincere præclarum sit ac decorum, quo volente unus mille facilè persequatur, unde hoc Symbolo usus est: A DEO VICTORIA. Sic & *Euripides* scribit in *Supplicibus*:

Ἀρετὴ γὰρ ἐν βροτοῖσιν εἰ μὴ τὸν χρήζοντ' ἔχει. id est,

Nil fortitudo proferit mortalibus,
Si non opitulator Deus sit maximus!

Quod cùm in aliis rebus, tum maximè in bello ac militia verissimum (falsissimum itaque est illud *Ajacis*: *Ignavi vincant auxiliante Deo*) est in qua præcipuè non tam fortunæ, aut fortitudini militum, aut virium magnitudini confidendum est, quam pietati,

tati, & bonitati divinæ & justitiæ ipsius causæ. Testantur hoc ipsum tum sacræ scripturæ dicta, tum exempla.

Dicta sic *Ps.* 20. 5, 6, 7, 8. *Ps.* 33. 16. 17. *Ps.* 140. 7. *Victoria à Domino est*, 2 *Sam.* 1. 21. 1 *Mac.* 3. 18. 2 *Paral.* 14. 11. Instar omnium sit, *Prov.* 21. 31. *Paratur ad pugnæ diem equus, sed à Deo est victoria.* *Exempla.* *Abraham* habens in
Gen. 14 comitatu 318. servos domesticos magnorum Regum exercitus vicit. Quo facto nemini dubium reliquit, victoriam non in multitudine militum, sed in bellatorum alacritate consistere, & virtutem nulli numero succumbere. *Gideon* Dux populi Israelitici cum 300. militibus, qui una manu tubas, altera testulas gestabant, innumerabiles Midianitarum copias superavit. Midianitæ in sua potentia sunt confisi. *Gideon* verò ejusque milites in *nomine Domini*, clamantes: *Gladius Domini & Gideonis.* Illi cecidêrunt, hi verò steterunt. *Goliath* viribus & vastitati corporis confidens, nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli, à tirone *Davide*, Dei robore instructo, proprio gladio obtruncatur. ASA Rex in Juda habuit in exercitu suo portantium scuta & hastas, de *Juda* trecenta millia, de *Benjamin* verò ducenta octoginta millia, omnesque illi viri fortissimi. Egressus est autem contra eos

Zara,

Zara Æthiops cum exercitu ſuo 1000000 & 300. curribus (maximus hic fuit exercitus cuius fit mentio in bibliis) *Zara* confidit in multitudine exercitus ſui, *Aſa* autem in Domino, quem invocabat dicendo: *Domine non eſt apud te ulla diſtantia, utrum in paucis auxilieris, an in pluribus, Adjuva nos Domine Deus noſter. In te enim & in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem, Domine Deus noſter tu es, non prævaleat contra te homo.* Exterruit itaque Dominus Æthiopes, & perſecutus eſt eos Aſa et Juda uſque ad internecionem. 2 Paral. 14. 11.

Xerxis copiæ penè innumerabiles primum à trecentis Lacedæmoniis ad Thermopylas luxatæ, deinde à *Themiſtocle* in pugna *Salaminia* tractæ, tandem verò à *Pauſania* ad Platæas prorſus extinctæ ſunt.

Præterea de *Carolo* V. Imp. accepimus, quod nunquam jurare auditus ſit, niſi cùm regnis inauguraretur, aut fœdera inita confirmaret. Manè poſtquam veſtiretur, longa talari ſubuculæ injecta, genibus incumbens orabat, deinde, cubiculariis admiſſis, preces canonicas legebat, quas ut à pueritia aſſueverat, nunquam intermittebat, ita ut familiares precum illius aſſiduitatem cernentes *Carolum*, alioquin taciturnum, ſæpius cum Deo, quàm cum hominibus loqui dicerent.

dicerent. Finitis precibus Reipubl. negotia tractabat. Hinc ad Dei verbum audiendum, quod nullo die negligere, etiam in itineribus, solebat, accessit: Hoc pietatis clypeo tectus *Carolus* contra Diaboli et mundi, imprimis etiam contra carnis illecebras et tentationes securus recto pede procedebat, et veluti casti pudoris decus fidem conjugalem, constante matrimonio cum *Isabella Lusitanica*, religiosè servavit, ac adulteria et libidinum turpitudines totus execratus est: Cumque in *Bello* contra Protestantes *Germanico Farnesium* Pontificiarum copiarum Ducem ingenuas aliquot matres-familias per vim stuprasse intellexisset, ingenti Zelo exardescens, prehenso gladii capulo, si inquit *impurus ille adesset, manu mea eum confoderem*. Nec vocem iracundiorem unquam ex Carolo auditam ferunt, qui statim *Farnesium* ex castris, quæ tum bello nondum confecto ad *Brentam* fluvium hærebant, discedere et in Italiam redire jussit. Tum etiam huic Carolo per Galliam iter facienti, et ubique regis jussu splendidè accepto in arce quadam, formosissima puella nobilis adducta erat. Quam gementem et trementem vesperi in lecto inveniens interrogat, quæ sit, et qua occasione illuc pervenerit? Cum verò ipsam invitam à parentibus invitis et plorantibus, jussu Regis Galliæ, abstractam

Guith. Zeno carus in vita Car. V.

ſtractam eſſe cognoſceret, intactam parentibus remiſit, ac quadriennio poſt in bello arcem illam deſtruxit: Qui ita & tali modo cum Carolo conſcientiæ & piæ vitæ ſtudioſi vivunt, læta quoque mente & animo moriuntur.

Cùm *Rudolphus* II. Imp. ſub initium menſis Decembris 1611. morbo eſſet correptus, ipſeque ſentiret, non longè ſupremam vitæ ſuæ metam abeſſe, inter alios piiſſimos & dulciſſimos ſermones ad Conſiliarios, cæteroſque qui aderant, habitos hæc quoque ſuſpiria emiſit: Mei chariſſimi, inquiebat, cùm in juventute mea à divo parente meo ex Hiſpania in hanc patriam meam tranſitoriam per Legatum revocarer, tanto gaudio perfundebar, ut ſequentem noctem totam inſomnem traducerem. Quanto magis mihi nunc lætandum, quia Pater meus cœleſtis in æternam patriam me brevi avocaturus eſt, ubi nulla eſt temporis viciſſitudo aut mutatio, & ubi calamitas & adverſitas nulla eſt. Unde patet quod pius hic Imp. CŒLESTIS PATRIÆ recordatione ſeſe erexerit, atque conſolatus ſit. Omnium hoc namque piorum [illegible] officium eſt, ut terrenis [illegible] ad cœleſtia ſuſpirent, meque æternam [illegible] Dei & eccleſiæ triumphantis [illegible]

transferri cum *Rudolpho* optent. Unde elegánter canit *Mantuanus*:

Terra domus animis non est accommoda nostris,
Altiùs it nostræ conditionis honos.
Qui nimium terras amat, & mortalia tecta,
Fallitur, est alio PATRIA nostro loco.
Hic sumus extorres, alienaque regna tenemus
Sub gravis exilii sævitiæque jugo.

Quod *Carolus* M. considerans tale Epitaphium *Rulando* nepoti suo erexit:

Tu patriam repetis, tristi nos orbe relinquis,
Te tenet aula nitens, nos lacrymosa dies.

Symbolum pii Rudolphi erat:

OMNIA EX VOLUNTATE DEI;

quod *Reusnerus* ita reddidit:

Quæ fiunt fieri OMNIA ex benigna
VOLUNTATE DEI pium atque fas est:
Qui, quod vult, facit omne, prosperatque
Rex ceu maximus optimusque Regum.

Ex eo autem videre est sacratissimum hunc principem istas cogitationes, quas christianum hominem veræ pietatis fundamento insistentem de Dei voluntate habere par est, sæpe suscepisse, eique hoc ratum, firmum ac fixum

fixum fuisse, nihil unquam evenisse, nihil unquam eventurum, quod non Dominus ille cœli voluerit. Cùm omnia ex voluntate Dei fieri optaret, alium se longè superiorem esse, qui res humanas gubernet, & in cujus manu omnia sint, qui sibi has in Republ. christiana partes dedisset, affirmabat. Hujus igitur imperio & voluntati, non suæ, obsequendum, hunc authorem hæreditarium omnis felicitatis, & ab eo rectum consilium & auxilium flagitandum statuebat.

Vidimus piorum Regum & Principum exempla aliquot notabilia. Sed quid hîc nostri officii est, qui sumus subditi, & minorum gentium Dii? Respondeo. Æquè tenemur ac Reges PIETATI sedulam operam navare, & tunc REGIMEN nostrum erit stabile & immutabile. Ut autem methodum talis vitæ piè instituendæ præscribam, paulò altiùs Symbolum Rudolphi II. consideraturus illud pro cynosura & rerum gerendarum regula vobis dabo & constituam, scilicet *Omnia vestra fiant ex voluntate Dei.* Voluntatem vestram semper divinæ voluntati subjicite, non tantum in *fide* sed & in *Oratione*, in *cruce*, & in ipsa *morte*.

In Fide, ut credatis Deum vobis remissurum peccata propter merita filii sui, mediantibus vestris ardentibus precibus, & per eum ex abysso inferorum esse liberatos, & candida-

Joh: 6. 40. tos justititiæ ac vitæ æternæ factos. Hæc beneficia Fide vobis applicetis, & sic *omnes, qui credunt, non peribunt, sed habebunt vitam æternam.* Non tantum bene credite, sed & bene vivite ad præscriptum voluntatis divinæ in verbo nobis revelatæ, Nam *non omnis*, dicit Christus, *qui dicit: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui* FACIT *voluntatem patris mei qui in cœlis est.*

Mat: 7. 21.

Joh: 16. *In Oratione.* Ut Deum invocemus secundùm voluntatem ejus, 1 *Joh.* 5. 2. 14. Est autem hæc voluntas Dei ut in nomine Christi petamus. In nomine Christi autem petimus, quando non in nostra justitia & operibus, sed in merito & justitia Christi confidimus, & ob hæc misericordiam Dei ex fide petimus. In omni autem Oratione nostra distinguere debemus inter bona spiritualia & corporalia. Illa simpliciter absque conditione ulla sunt petenda, hæc verò cum conditione hac, si Deus velit, si ad gloriam Dei & nostram salutem vergant. Imitemur exemplum *Christi*, Mat. 26. 39. *Davidis*, 1 Sam. 15. 26. *Judithæ* 8. 13. *Leprosi*, Mat. 8. 2. *Pauli* Apostoli, 2 *Cor.* 12. 8. Quando ita orationem nostram ad Deum fundimus, tunc ipse dabit illud, quod in suam gloriam nostramque utilitatem vergit.

In Cruce. Ubi notandum ante omnia est, quod

quod ſtatus & vita PIORUM in hoc mundo ſit inſtar *Comœdiæ*, IMPIORUM vero *Tragœdiæ*. Hoc eſt, Pii in vitæ non ſolum *ingreſſu* & *progreſſu* cruce & calamitate premuntur, ſed in vitæ *egreſſu* ab eadem liberantur, id eſt recipiunt poſt nubila Phœbum, poſt luctum gaudia. Contra autem *Impii* in vita ſua ſumma felicitate atque gloria fruuntur, ſed tandem in exitu vitæ poſt Phœbum nubila & poſt gaudia luctum accipiunt, id eſt, horribiliter à Deo puniuntur. Unde fit ſane ut non tantum pii in Eccleſia, ſed etiam Gentes extra Eccleſiam hac mirabili planeque inæquabili *Piorum* & *Impiorum* ſorte ſcandalizentur, quia Crucis myſterium, quod rationi humanæ eſt abſconditum, non intelligunt. De quo pulcherrimi verſus *Ethnici Claudiani*, lib: 1. in Ruffin. notari merentur:

Sæpe mihi dubium traxit ſententia mentem,
Curarent Superi terras, an nullus ineſſet
Rector, & incerto fluerent mortalia caſu?
Nam cum diſpoſiti quæſiſſem fœdera mundi,
Præſcriptoſque maris fines, annique meatus,
Et lucis noctiſque vices: Tunc omnia rebar
CONSILIO FIRMATA DEI, *qui lege moveri*
Sidera, qui fruges diverſo tempore naſci,
Qui variam Phœben alieno juſſerit igne

Com-

Compleri, ſolemque ſuo, porrexerit undis
Littora, tellurem medio libraverit axe.
Sed cum RES HOMINUM *tanta caligine volvi*
Adſpicerem, lætoſque diu fiorere NOCENTES,
Vexarique PIOS, *rurſus labefacta cadebat*
Religio cauſæque viam non ſponte ſequebar
Alterius, vacuo quæ currere ſemina motu
Affirmat, magnamque novos per inane figuras
FORTUNA, non ARTE *regi, quæ Numina ſenſu*
Ambiguo, vel nulla putat, vel neſcia noſtri
Abſtulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Abſolvitque DEOS, *jam non ad culmina rerum*
Injuſtos creviſſe ſcias, TOLLUNTUR IN ALTUM
UT LAPSU GRAVIORE RUANT.

Experientia Ethnicos Dei ignaros docuit plus eſſe in vita humana amaritudinis, quam dulcedinis, in qua, ſi unica guttula lætitiæ cuiquam contigerit, è diverſo tres acerbiſſimos dolores infundi. Ignorant autem omnia divina providentia fieri, conſilio & voluntate Dei gubernari, nec fortuito fieri quicquam. Et hæc eſt noſtra illa ſapientia, qua illos anteimus, & firmiter confidimus, ne pilum quidem capitis noſtri eſſe, quin notus

tus Deo ſit & numeretur, adeoque ei curæ eſſe, ne quid ei noxii accidat, niſi Deo volente. Quare cum ſciamus Deum nobis imponere crucem propter noſtram ſalutem, illius voluntati reverenter nos ſubjicere debemus, ſicut filios convenit parentibus obedire. Unde *Seneca*, licet Paganus, eleganter dicit: *Optimum* eſt *pati quod emendare non potes, & Deum, quo authore cuncta eveniunt, ſine murmure comitari:* Unde

DIC *accepta Deo*, DUC *vitam labe carentem*,
FAC *vigilanter opus*, FER *patienter onus*:

Hinc Theodoſii III. Symbolum erat: *Patientia remedium malorum.* Quod *Reuſnerus* hiſce verſiculis includit:

Antidotum vitæ PATIENTIA, *ſola malorum*
Victrix, ſi bene vis vincere diſce pati.

In morte. Paulus refert: *Nemo noſtrum ſibi vivit, nemo ſibi moritur, ſed ſive vivimus ſive morimur Domino morimur*, & is eſt qui definivit dies cujusque hominis pro voluntate ſua. *Huic itaque Domino morientes* promptè obediamus, quemadmodum ſancti Dei viri, & pii chriſtiani ſuo exemplo nobis præluxerunt: Rom. 14. 7. Iob 14. 5

Interea quotquot Pietatis Studioſi, & patriæ non ruituræ fulcra eſtis, cura ſit hæc pra-

præcipua vestra ut indesinenter *cum Deo, coram Deo & post Deum* ambuletis: Fu-
Gen: 5. 24. sius hæc explicabo. CUM DEO. Sicut de Enoch dicitur quod ambulaverit cum Deo. Sic pii cum Deo ambulant qui in vera cordis fiduciâ omnes actiones ac labores suos in nomine Jehovæ exordiuntur & peragunt. Græ-
Col: 3. 17 ci dicunt συν Θεῶ agere, sicut Paulus monet: *Quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine Domini Jesu facite, gratias agentes Deo & patri per illum.* Ita
Luc: 5. 5 Petrus in verbo Christi laxabat rete suum.

Omnibus in rebus feliciter omnia cedent,
Si statues finem principiumque DEUM.

Sine ipsius enim numine nihil est in homine.

Θεῦ ἄ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει πόνος.

Non adjuvante, nihil valet labor, Deo.

Deinde *cum Deo* ambulant illi, qui juxta sacræ scripturæ regulas actiones suas instituunt, ut idem sit Dei & hominis velle
Rom: 8. 14. & nolle, & hi sunt filii à Spiritu Dei acti
Gal: 5, 25 ad obediendum.

Tertio coram Deo ambulant & illi, qui Deum semper in conspectu suo ponunt cum reverentia, eumque tanquam Patrem ti-
Ps: 123. 2. ment Mal. 2. 10. vel ut *servi Dominum.*
Gen: 17 1. Ita Deus ad Abrahamum inquit: *Ego Dominus Omnipotens: Ambula coram me, &*

esto

esto perfectus. Quod Dei mandatum Abraham implevit: unde amator & amicus Dei appellatur: Posui Dominum in conspectu meo semper. Contra autem Impii Deum in conspectu suo non ponunt Ps. 10. 11. Ps. 36. 2. & 54. 4. 2 Paral: 20. 7. Sir: 47. 24. Ps: 16. 8. 26. 3. 18. 24.

Quare omnes homines sint moniti ne mala agant, quia ambulant coram Deo, hoc est, in conspectu Dei, qui omnia etiam absentia & abscondita videt:

Speculator adstat desuper,
Qui nos diebus omnibus
Actusque nostros prospicit.
A luce prima in vesperam
Hic intuetur quicquid est,
Humana quod mens concipit,
Hunc nemo fallit judicem.

Quod etiam comprehenditur hoc venusto epigrammate:

Quod cupis ut lateat dicas faciasve caveto,
Quin neque volve animo, quod cupis ut lateat.
Si lateant homines tua dictaque factaque cunctos,
Quaque animo volvis, si lateant homines,
Anne Deum lateant? Qui scit quae mente voluntas,
Audit quae loqueris, quod facis, omne videt.

Quarto post Deum pii ambulant, mandata illius exsequendo, resipiscendo, vestigia ejus sequendo, *Matth.* 5. 44. in *luce*, 11. 12. in *cruce*, *Mat.* 16. 24. in *morte*, ubi eos Deus per umbrosam mortis vallem deducet in regnum cœlorum, *Ps.* 23. 4. *Act.* 14. 22.

2. IUSTITIA.

Tertia causa quæ Reges ac regna ab interitu vindicat est JUSTITIA, quæ virtus observatur in *tribuendo unicuique quod suum est*, & vigere debet in judiciis & gubernatione, dicitur que *justitia distributiva*, *Lev.* 19. 15. *Deut.* 1. 16. *Ps.* 9. 9. *Dan.* 9. 7. *Act.* 24. 23. opponitur injustitiæ, *Jer.* 22. 13. Pro justitia sæpe in mundo colitur injustitia, *Eccles.* 3. 26. quod Deo displicet, *v.* 5. 8. & cùm justitia rectè administratur magnum est Dei beneficium, *Ps.* 85. 11, 12, 14. tunc omnibus bonis referta est regio, & reipublicæ status florentissimus ac felicissimus est, vide *Ps.* 72. 3, 4, 5, 6. Hanc, ante omnes, Reges & Principes amare, colere atque exercere debent, 2 *Sam.* 18. 15. *Ps.* 45. 8. & 72. 1. *Prov.* 20. 8. &c. Omissis exemplis sacris, *Trajanus* Imp. justitiæ ac juris humani divinique tam repertor novi, quàm inveterati custos fuit. Unde tantum innocentiæ suæ fidebat, ut Præfecto militum prætorianorum, *Sabuzano nomine* cùm eum creaverat, gladium, quo accingi eum oporte-

Sextus Aurelius Victor.

oportebat, nudum porrigens, dixerit: *Accipe gladium, quem pro me, si bene atque ratione imperavero, distringes; sin minus, eo ad interitum meum utere*; Hic obiter observandum: Usum gladii esse duplicem.

Politicum, vel judicialem, Sic *gladius* est insigne justitiæ, teste Paulo, & non frustra gestatur à Magistratu, utpote cui concessum est publica potestate gladium stringendi ad bonorum defensionem & malorum coercitionem. Hinc etiamnum usurpatum est, ut in publicis solemnitatibus *Gladius evaginatus* Regibus præferatur, quod *Symbolum* est *justitiæ*, terror sontibus incutiatur, & insontes sciant se sub protectione summi Magistratus ab injuria et violentia sceleratorum tutos esse. Rom. 13 4.

Huc pertinet venustus & prudens Dialogismus:

Quæ Dea? *Justitia.* At cur torvo lumine spectas?
Necia sum flecti, nec moveor precio.
Unde genus? *Cælo.* Qui te genuere parentes?
Mi modus est genitor, clara fides genitrix.
Aurium aperta tibi cur altera, & altera clausa est?
Una patet justis, altera surda malis.

Cur gladium tua dextra gerit, cur læva bi-
lancem?
Ponderat hæc causas, percutit ille reos.
Cur sola incedis? *Quia copia rara bonorum*
est.
Hæc referunt paucos secula Fabritios.
Paupere cur cultu? *Semper justissimus esse*
Qui cupit, immensas nemo parabit opes.

2. *Polemicum & militarem.* Sic gladius est insigne fortitudinis heroicæ. Et hoc respectu à Deo concessus est gladius pugnandi pro aris et focis, hoc est, pro religione et pace, ut subditi sint tuti adversus publicam vel clandestinam latronum infestantium violentiam, ita *Gideon* clamare jussit *Gladius Jehovæ* & *Gideon*, cùm prœliandum esset. Similiter C. *Julius Cæsar* in heroicis *Gabrielis Simeonis* Symbolis pingitur stans super globum mundi, sinistra tenens librum, & dextra Gladium, cum hac inscriptione: *Ex utroque Cæsar.* Qua pictura adumbratur hisce duobus, nempe Literis & armis Cæsarem Imperium acquisivisse, acquisitumque conservasse. Omnis Respublica ex tribus monosyllabis constat, quæ sunt *Lex, Rex, Grex.* De quibus *Nicolai Reusneri* Epigramma placet:

Lex Regina, Magistratus Rex, Grexque popellus

Si bene habent, tunc & publica res bene habet.

Lex ceu Rex mutus, Rex ceu Lex viva gubernat,

Grex Legi & Gregi paret utrinque volens.

Carolus M. nudum gladium semper præferri sibi curavit, cui hæ literæ adhuc dum insertæ Noribergæ videntur, nempe D. P. C. C. A. D. C, hoc est, *Decem Præceptorum Custos Carolus A Deo Coronatus*: Et hoc cum gladio justitiam absque personarum respectu omnibus administravit: Est quidem proverbium: *Dat veniam corvis vexat censura columbas*, et magnis furibus aureæ et parvis ferreæ catenæ applicantur. Sed justus Princeps æqualiter justitiam exercet, etiamsi vel fratrem vel uxorem delictum concerneret, cujus exemplum memoratu dignissimum ab Historicis traditur in *Ottone* III. Imp. Hic uxorem habuit MARIAM, fœminam impudicam, quæ secum muliebri habitu circumduxit juvenem, quo cum congrediebatur quotidie, quandoquidem ea pro cubicularia utebatur. Quod cum innotuisset Imperatori, juvenis, multis præsentibus spectatoribus, vestibus est spoliatus, inventusque pro fœmina masculus, vivus deinde combustus est; Sed & *Imperatrix*, cum sæpius viros peteret, quam peteretur, amatore

amatore ſuo extincto, cùm ab Imperatore veniam impetraſſet, in *Italia, circa Mutinam*, Comitem quendam elegantis formæ, & virum optimum, cœpit deperire, multisque blanditiis conata eſt eum in ſui amorem pellicere. Poſtquam libidini ſuæ reluctari vidit, coram *Ottone* III. marito ſuo, eum accuſavit, quaſi ab illo de ſtupro interpellata eſſet, & ſpecioſo ſermone: (ut eſt *calumniator ſerpens occultè mordens*, Eccleſ. 10. 11.) occupavit mariti animum ut ſuæ injuriæ vindictam ſuſciperet. Ejus rei admonitus *Comes Mutinenſis*, totam rem, ut erat, conjugi ſuæ, mulieri prudentiſſimæ, patefecit, ſe millies citius moriturum, quam tantum Imperatoris dedecus palam factorum. Proinde eam precibus omnibus obteſtari cœpit, ut forti ac imperterrito animo apud Imperatorem, ſe jam mortuo, purgaret. Neque ita multò poſt Comes, irati & credulî Imperatoris judicio, condemnatus, pœnas capite dedit. Uxor verò Comitis conſcia innocentiæ mariti ſui, caput ejus abſciſſum deoſculata eſt, & ſecum ablatum diligenter recondidit. Conventu ergo populi ad *Roncalias* inſtituto, quo die jus viduis, more veteri ſolenni, dicebatur, mulier proceſſit, magnoque clamore & ejulatu petivit cauſam ſuam rectè cognoſci, & legum authoritate defendi. Sciſcitanti itaque

que Imperatori à quonam læsa esset? *Tu*, inquit, *imperator iste es, à quo sum læsa*, simulque in medium projecit mariti sui caput. Hunc maritum meum, exclamavit, contra jus & fas capite multasti: Qua voce audita mirabundus *Otto*: At tu, quonam pacto, inquit, viri tui, quam jactas, innocentiam comprobabis? Cui illa: *Candenti lamina*, inquit, atque mox, inspectantibus omnibus ferrum ignitum, jussu *Ottonis* allatum, sine ulla offensione apprehendit, & in locum constitutum detulit. Ibi Imperator, detecta rei veritate, graviter commotus, viduam multis muneribus & quatuor castris donavit, suam vero conjugem *Mariam igne cremari jussit*.

Casp. Hedion in Hist: Eccles: Cosmo: Munsteri lib: 3. Sigon.

Tum etiam Imperator Lotharius Saxo Sapientissimus fuit & justissimus Princeps, quod patet ex ejus symbolo: AUDI ALTERAM PARTEM, D. Reusnerus ita reddidit:

Dimidium facti loquitur, non omne Virunus
Factum, sed partem præstat utramque loqui.

Et Hesiodus idem exprimit hoc versu:

Μηδὲ δίκην δικάσης, πρὶν ἀμφοῖν, μῦθον ἀκούσης.

Judicium non ante feras, quam audiveris ambos.

Gra-

Graviter itaque peccavit Darius Rex quod Consiliarus suis sophisticè Danielem accusantibus, patulas aures præbuit, eumque absque prævia facti inquisitione statim ad leones damnavit. Hæc προπέτια atque nimia celeritas à judice exulet. Sicut enim nimia celeritas bonis consiliis, ita quoque rectis judiciis est inimica. Quin potius Judex audita actoris accusatione, alteram aurem reo reservare debet. *Qui enim statuit aliquid parte altera inaudita, æquum licet statuerit, haud tamen æquus est*, dixit *Seneca* in Medea. *Lex Attica* erat: Δεῖ ἀμφοῖν ὁμοίως ἀκροᾶσθαι, id est, Decet utramque partem similiter audire. Et hac de causa Judices olim SEDENDO judicabant, atque sententias è tribunali pronunciabant, juxta illud *Propertii.*

——*Posita Judex sedet Æacus urna.*

Et *Cicero* pro Rabirio scribit: *Vos in Gabinium judices* SEDISTIS. Quo significatum fuit judicem animo constante & bene composito esse, atque exclusa omni προπετείᾳ & præcipitantia causam rectè examinare debere. Hinc pulchrè *justitia* hoc modo describitur, quod recto *oculo* causas intueatur, æqua *aure* attendat, recto *pede* ad juris æquabilitatem incedat, *animoque* in-

incorrupto verè conſideret quid fieri oporteat.

Ex quo *Alex.* M. cùm in cauſis, præſertim capitalibus, ſederet judex, ſiniſtra manu aurem dextram occludebat, ſignificans hoc geſtu, ſe alteram quidem aurem præbere actori, alteram verò integram conſervare reo. Pertinet huc ſapientiſſimum illud præceptum *Ciceronis*: *Eſt ſapientis judicis meminiſſe ſe hominem, cogitare ſibi tantum permiſſum eſſe, quantum commiſſum ſit, & creditum, & non ſolum ſibi ſoli datam eſſe poteſtatem, verùm etiam fidem habitam eſſe: meminiſſe poſſe, quem oderit, abſolvere, quem non oderit condemnare, & ſemper, non quæ velit ipſe, ſed quid lex & religio cogat, cogitare, de quo reo cognoſcat, quæ res in quæſtione verſetur. Cùm hæc omnia ſunt videnda, tum illud eſt hominis, magni judicis, atque ſapientis, habere in conſilio legem, fidem, religionem, æquitatem, libidinem autem invidiam, metum, cupiditates omnes amovere, maximi æſtimare conſcientiam mentis ſuæ, quam à Diis immortalibus accepimus, quæ à nobis divelli non poteſt.* M: Tul: Cic: in Orat: pro Cluentio

Hoc exemplum Lotharii imitatus eſt *Ludovicus* XI. Rex Galliæ, cognomento *Divus*, rigidiſſimus ille juſtitiæ adminiſtrator, qui ad ſententiæ cujuſdam latæ retractatio-

nem permotus est hac occasione. Cùm Rex prædictus quodam tempore preces ad Deum funderet, & fortè fortuna alius, qui pro reo quodam capitalis criminis gratiam peteret, interveniſſet, & Rex, quasi aliud agens, annuiſſet, mox verò incidiſſet in versum tertium, *Pſ.* 106. *Beati qui cuſtodiunt judicium, & faciunt juſtitiam omni tempore*, protinus revocari juſſit eum, cui gratiam conceſſerat, eamque irritam fecit, memorabili illa ſententia: *Principem, qui punire poteſt crimen, nec punit, coram Deo æquè reum eſſe, quam ſi id ipſe perpetraſſet. Pietatis eſt opus, non ſævitia, juſtitiam facere.* *Maximilianus* Imp: juſtitiæ conſervandæ fuit quoque ſtudioſiſſimus. Memorabile enim eſt, ipſum loca deſtinata ad ſupplicia ſontium venerabundum cum hac voce: SALVE SANCTA JUSTITIA, præterire ſolitum. Eodem modo *Balduinus* IC: furcas ſeu patibula ſacroſancta eſſe debere ſtatuit, quoniam per illa fiat juſtitia.

Fuit præterea *Ferdinandus* I. legum & ordinis politici cuſtos diligentiſſimus, æquale jus dixit potenti & inopi. Unde Symboli loco uſus eſt hoc dicto: FIAT JUSTITIA ET PEREAT MUNDUS. Sentiens nim: juſtitia ſola vitam humanam conſervari, quæ gloriæ & famæ omnium Re-

Regum ac Principum, quibus Reſpublica commiſſa eſt, fundamentum ſit firmiſſimum, cujus tanta vis eſt, ut ſine illa nulla hominum ſocietas ſubſiſtere, nulla Reſp: incolumis permanere, nulla jura vigere poſſint. Ex quo *Plato* eam fulcrum civitatum, *Pythagoras* ornamentum virtutum, *Cicero* Rerum publicarum bene conſtitutarum animam, civitatum normam, legum condendarum regulam. *Cyprianus* pacem populorum, tutamen patriæ, immunitatem plebis, munimentum gentis, curam languorum, gaudium hominum, temperiem aëris, ſerenitatem maris, fœcunditatem terræ, ſolatium pauperum, hæreditatem Dei filiorum rectè apellat. Etenim quod Sol eſt in Cœlo, cor in humano corpore, in grege Paſtor, in exercitu Imperator, in navi gubernator, illud ſola in amœniſſimo virtutum hortulo eſt juſtitia. Ut enim, ſole obſcurato, tenebræ in mundum inducuntur, corde mortuo, vita tollitur, paſtore ſublato, grex diſpergitur, Imperatore remoto, exercitus conturbatur, gubernatore excuſſo, navis in ſcopulos illiditur: Ita ſi tollitur juſtitia, tollitur Rerum publicarum anima, civitatum norma, legum condendarum regula. Imò uno eodemque impetu jura, leges, & ſocietates tollentur omnes,

reges regnaque mutabuntur & revolvantur.

In Justitiæ tamen exercitio justus Princeps debet uti & fungi moderatione atque clementia aliqua, alias, prout aiunt, *Summum jus, summa injuria est.* Idcirco gloriosum illis minimè est, quando omnia delicta, V. G. Si quis detrectaret dicere: DEUS BENEDICAT REGI, & similia leviora, ultimo supplicio & morte vindicant. Ut enim Medico multa funera, ita Principi multa supplicia & invidiosa sunt & periculosa. Quædam enim delicta contemnenda sunt potius, præsertim ab infirmæ sortis aut conditionis hominibus designata & commissa, qui infra iram principis esse debent & animadversionem, vel leviùs punienda, aut generosè condonanda. Itaque divinè prorsus, & supra sexus sui conditionem LIVIA olim ad AUGUSTUM, thori socium, dicebat: *Videne ut Medici rarissimè sectiones, & ignes adhibeant, ne vitia corporis magis exasperent. Pleraque lenibus corporis exercitiis, & mitibus medicamentis molliunt ac sanant. Eandem rationem curandi animis tu sequere: Audaces, inquietos, & sinistri consilii homines, immedicabilique & continuæ malitiæ adsuetos, exscindere te jubeo, ad exemplum earum corporis partium, quæ medicinam*

Sueton. in Augusto.

nam non patiuntur. Reliquos verò, qui propter ætatem, imperitiam, imprudentiam, alióve caſu quodam, ſive volentes, ſive inviti peccant, verbis caſtigare, minis corrigere, aliave tolerabili ratione te tractare velim. A qua manſuetudine & clementia quantum abfuerit hæc vel illa hujus ſeculi Regina, experientia docuit.

Præterea *Conſtantini* M. Symbolum fuit ejuſdem cum *Livia* ſententiæ ex *Ovidio*:

Cuncta prius tentanda: Sed immedicabile vulnus
ENSE *recidendum, ne pars ſincera trahatur.*

Quo inſinuare voluit, improborum genus illud peſtiferum atque impium ex hominum communitate exterminandum eſſe. Quemadmodum etiam Hippocrates deſperatis morbis vetat adhibere medicinam. Et ſicuti membra quædam amputantur ſi ſanguine & ſpiritu carere cœperint. Ita iſta in hominis figura feritas & immanitas belluæ à communi tanquam humanitate corporis ſegreganda eſt, ut præclarè loquitur *Cicero*. Prout igitur: *Parcere Submiſſis ſcit nobilis ira Leonis*, ita contra tales rebelles & nebulones incorrigibiles, tanquam inutilia terræ pondera, *pœnam interdum exaſperare juſtè poteſt, imo debet.* Nam pub- Lib. 3 Offic.

publica sæpe numero necessitas exigit, ut Princeps veluti medicus desperatis malis extremam medicinam adhibere cogatur, ne totam velit Rempubl. pessum ire. Unde ipse Deus jussit Principes pœnas irrogare legum transgressoribus. Nam inquit: *Auferes malum è medio tui*, & NON PARCETO OCULUS TUUS; *Animam pro anima*, *dentem pro dente*, OCULUM *pro oculo*, &c. Ita Rex *David* considerans ignominiam Legatis suis, à Rege Chanum, & subditis Hammonitis, in rasura dimidiæ barbæ & vestimentorum decurtatione, nequiter illatam, punitionem illorum valde exasperavit, nam expugnata civitate eorum metropoli *Rabba* abripuit coronam regi à capite, suoque imposuit, & prædam civitatis omnem abstulit, Populum verò, qui erat in ea, eductum subjecit SERRÆ, & TRIBULIS FERREIS, ac securibus ferreis, tradúxitque eos in FORNACEM Moleci, *& sic fecit omnibus Hammonitarum Civitatibus.*

Deut: 17 7. & 19, 20.

2Sam. 10 & 12.

Ita *Gideon* Suchotenses & Phanuelitas, qui ipsum procaciter irrisérant, spinis tribulisque contrivit. *Darius* Consiliarios, qui Danielem Leonum foveæ innocenter inclusérant, unà cum Uxoribus & liberis in speluncam leonum, ut ab illis dilaniarentur, præcipitari jussit. *Johannes Dubravius Episc.*

Ind. 8, 16

Dan 6.

Hist. Boh.

piſc. Olomucenſis inſigne narrat exemplum JUSTITIÆ de Carolo IV. Imperatore his verbis: Pro tribunali Carolo ſedente, Sacerdos quiſpiam utroque oculo à Viro quodam NOBILI (qui in Parochia illius Sacerdotis *Jus Patronatus* habebat:) Patrono ſuo, privatus, propterea quod illum erroris in religione arguiſſet, injuriam querebatur ſuam. Non ibat inficias *Zachora* (id Nobili huic cognomen erat) ſed per animi impetum, quem tunc in poteſtate non habuiſſet, facinus admiſſum excuſabat, offerebatque pecuniam pro ſatisfactione, arbitrio judicum æſtimandam. Interpellavit dicentem *Carolus*, atque hanc tulit ſententiam. Non poſſe in hoc caſu ſatisfactionem abſque talione ſibi conſtare, quando cœco oculi in integrum reſtitui nequeant, ſed oportere *Zachoram* pariter atque Sacerdorem perdere oculos ſuos, neque aliter enim jus eſſe æquabile, quod & ita factum eſt. Ad *Ludovicum* XII. Galliæ Regem accedebat aliquando, qui perpetrati homicidii veniam flagitaret. Rex facti enormitatem perpendens, & quod jam tertium id ſceleris perpetraſſet. Tu-ne, inquit, veniam flagitare homicidii jam tertii? Reſpondebat maleficus: Quid tertii? Imò primi duntaxat. *Nam ſecundum & tertium tua ſunt, quia*

ſi

situ primum non condonasses, reliqua hæc non perpetrassem.

Præsertim autem JUSTI Reges atque Principes injustos judices & δωροδόκους, qui, non nisi interveniente pecunia, jus dicunt miseris subditis, graviter vindicent. Pestes sunt hujusmodi homines regnorum & Urbium. Olim *Mulctores Reipubl.* dicebantur, quod populum pecunia emulgerent. Recte! Patet hoc ipsum ex colloquio corrupti Judicis cum suo corruptore:

Heus aperi. *Tu quis?* *Tuus est* *Quid quæris?* ut intrem.
Fers aliquid? Non. *Esto foris.* Fero. *Quid?* Satis. *Intra.*
Quid fers? Ova. *Quid ille?* Capos. *Quid tertius?* Agnum.
Nemo magis? Sunt qui adducunt. *Quid?* Cum bove porcum:
Vos laudo: Tamen hi forsan plus juris habebunt:
Dic quare? Ova, capos, sus, bos malè perdit & agnum:

Et sic bilanx in eam vergit partem, in qua majus est pondus. Hosce injustos judices *Hesiodus*, lib. 1. vocat χειροδίκας, hoc est, jus in manibus gerentes. Tales homines neque *Deum timent*, neque *homines reverentur*, sicut de injusto judice Christus ait.

Luc. 18. 2.

sit. Illis jus est *vis*, & sic ex justitia per metathesin literarum fit *justitia* juxta versum illum *Palingenii* optimum:

Cui VIS *est*, JUS *non metuit*, JUS *obruitur* VI.

Notandum hic venit elegans problema:

Dic mihi, quid, quæso toto jam regnat in orbe?

Dic tribus hoc verbis, literulisque tribus;

& ad id notabilis responsio.

Non verbis tribus, ast una respondeo voce,

JUS, vel *transpositis*, *VIS*, *male literulis.*

JUS & VIS *apicis parvo discrimine distant,*

JUS *non mundus habet*, VIM *quia semper habet.*

consentit ingeniosissimus *Owenus* in Epigram:

In mundo nil constat. In orbem vertitur Orbis,

Quid mirum? Recti quod sit in orbe nihil.

Talis injustus Judex et δωροδόκος erat *Felix*, Præses Romanus, coram quo Paulus Apostolus accusabatur à Judæis. Sed ille Pauli causam judicare nolebat, quia, inquit Lucas, *sperabat fore ut pecunia daretur à Paulo*, ut solveret ipsum, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum Paulo. Sed quia pecuniam ille *Felix infe-* Act. 24. 26.

lix à Paulo non accipiebat, per biennium illum in vinculis detinebat, vinctumque successori suo Festo relinquebat, qui justior ipso erat, ut ex Actis patet. Talis δαφθαρμένος erat magnus *Demosthenes*, summus ille Orator, qui muneribus corruptus adversario suo in foro non contradicebat, more solito, simulans se anginam pati. At verè & falsè respondebat *Demades*: Ipsum pati *argentanginam*.

v. 27.

Act. 25. 16.

Gell. lib. 11. c. 9. Plutarch. in Demosth.

Neque vel hodie in quibusdam locis *crumenimulgæ* hæc natio argentanginæ & rapacitatis morbo laborans extincta est, sed integras sæpe populatur regiones & urbes. At hæc natio adultera & Deo, & hominibus pijs est exosa: Non ita scriptura instruit terræ judices. Aliter *Moses*: Non facies declinare judicium, *non accipies personam, nec* MUNERA, *quia munera excæcant oculos sapientum, & subvertunt verba justorum.* Et hinc est quod *Jehosaphat* Rex Judæ ediderit Judicibus constitutis in omnibus munitis Judæ civitatibus: *Videte quid facturi, non enim pro homine judicaturi estis, sed pro Jehova, qui vobiscum futurus est in rebus judiciarijs. Quare nunc insit pavor Jehovæ vobis: Observate & facite. Non enim est apud Jehovam, Deum nostrum, iniquitas, aut acceptio Personarum, aut sumtio muneris, quia munera de sinu Impi-*

Deut. 16 19, 20.

2 Chron. 19. 6, 7.

ut accipit, ut pervertat semitas judicii. Apud Cassiodorum *Theodoricus Veronensis*, Italiæ Rex, Judicem suum sic instruit: *Esto innocentiæ templum, temperantiæ sacrarium, ara justitiæ, absit à judiciariis mentibus aliquid profanum.* Prov. 17, 23.

Ægyptiorum Reges jurejurando adstringebant judices, se injustè non judicaturos, quamvis Rex ipse requirat & præcipiat. Idcirco tantum abest ut *Cambyses* in hoc puncto sit vituperandus, ut etiam sit valdè laudandus, quod *Sisamni* injusto & δωροφάγω judici pellem detraxit, & filium ejus *Othanem* in eam sedem collocavit, eumque jussit patris exuvias intuentem rectè judicare, ne simili supplicio afficeretur. *Aristoteles* docet, quod *Cambyses* fecerit *justum* tam severè Sisamnem puniendo, sed non fecerit *justè*, quia non egerit ex habitu, ac proinde ob hoc factum solum *justus* appellandus non sit. Quia sicut una hirundo non facit ver, ut in proverbio dicitur. Ita una actio habitum non parit. Sed de his alio tempore & loco. Et antequam finiam hanc materiam oportet ut adhuc unicum memorabile justitiæ exemplar hic subjiciam, quod contigit *Coloniæ* Agrippinæ ad Rhenum, A. C. 1055. Archiepiscopus ibid. cùm comperisset Judices falsam sententiam, in causa fœminæ pauperis, tulisse, his omnibus erui oculos Arist. in Ethic. Nicomach.

jussit, excepto uno, qui compater ipsius erat. Hunc enim uno duntaxat oculo privavit, ut altero adjutus domum deducere excæcatos posset. Utque hujus rei memoria diuturnior esset, supra domos excæcatorum capita figulina cum effossis oculis collocanda curavit ut terrori essent prætereuntibus.

Dresser. Millen. VI. part. 11. p. 78.

Quatuor enim sunt fines pœnarum, quos Princeps in puniendo spectare debet. 1. Est κθεσία, id est, correctio, ut nempe eum, quem punit, corrigat, ut imposterum cautius agat. 2. Τιμωρία, ut læsæ parti satisfaciat. 3. Ἡσυχία, i.e. publica tranquillitas, ut alii, sublatis malis, securiores vivant, & 4. Παράδειγμα ut alii exemplum inde capientes à maleficiis absterreantur. Quem finem postremum cùm *Cambyses* observaverit, quis illum propterea vituperabit? Utinam etiam nostro seculo aliquis exsurgeret Cambyses, qui mulctoribus illis, argentanginæ morbo laborantibus, judiciorumque corruptoribus, pellem detraheret, ut ipsorum successores perpetuum aliquod severitatis judicium ac indicium oculis suis contemplarentur.

4. CASTITAS.

Sed tempus est ut etiam paulisper collustremus *quartam* imperiorum stabilium causam, quæ est *Castitas* corporis ac mentis. Et hæc virtutum reliquarum singulare est

est ornamentum, absque qua virtutes reliquæ sunt instar trunci à capite revulsi: Hinc respicit pulcherrimum epigramma:

Ut cum de statua facies formosa revulsa est,
Non decus in reliquo corpore truncus habet:
Sic reliqui mores spreti sine honore jacebunt,
Ni sint ornati laude PUDICITIÆ.

Josephi continentiam DEUS magnis divitiis ac honoribus excellentissimis coronavit. Gen. 41.

Sed quid loquor de hominibus ex Scriptura sacra in timore Domini educatis & instructis? Quid si exempla ex Ethnicis Christianorum castitatem interdum longè superantia possem adducere? Inter hæc *Alexander* M. illustrissimus sane est: Nam cum uxorem ac matrem Darii devicti totumque gynæceum in luctu videret, eas humaniter salutavit, βασιλικῶς tractavit, nullaque contumelia affici permisit: Nam iis ad genua sua provolutis metum mortis demsit, & regium cultum reddidit, virginibus haud sordidius patris dignitate matrimonium pollicitus: Orientem enim fortunam moderatè tulit & prudenter Alexander, sed ad ultimum ejus magnitudinem non

cepit

cepit ut pulchre *Plutarchus* in ejus vita narrat. Cum uxorem Darii *Statiram*, quæ omnium fœminarum formosissima erat, & reliquas captivas forma & statura eximias videret, per jocum dixit: Εἰσὶν ἀλγηδόνες αἱ Περσίδες: *Persicæ mulieres sunt oculorum dolores.* Formæ autem earum spectaculo continentiæ suæ pulchritudinem opponens, tanquam exanimes imagines prætermisit: Quod Persicus nuncius narrans Dario, hisce eum verbis ornavit: Alexandrum & in prœliis acerrimum, & in victoria clementem esse. De hac Alexandri castitate & continentia *Plutarchus* ita scribit: Temperare sibi magis regium ducebat, quam hostes vincere; Speciosissimas Darii filias, nec conjugem attigit, nec mulierem ante nuptias cognovit, excepta *Barsena*, Memnonis Rhodii defuncti conjuge. De cœteris Persarum fœminis pulchris joco dicebat: Quam magni oculorum dolores sunt Persides! Ad æmulationem vero formæ illarum ostentans se victorem concupiscentiæ, sicut inanimatas signorum imagines transmittebat eas. Audiens quasdam à suis vitiatas scripsit Parmenioni, ut eos, tanquam belluas natas ad corruptelas hominum, puniret, & interficeret: *Ego enim, ait, non solum non vidi Darii uxorem, aut videre cogitavi, sed nec verba facientes de ejus decore*

Diod: Siculus. Qsurtius

core sustinui audire. Hæc sane castitas ejus admiranda fuit, & cum quidam familiaris eum hortaretur ut Darii filias & uxorem, forma insigni præditas, spectaret, respondit: *Turpe est viros vincentes à mulieribus vinci.* Hæc Plutarchus. *E contrario* appetitus venereus tantas interdum sibi vires, diabolo & natura libidinosa instigante, sumit, ut neque sanguinis aut cognationis, neque sexus discrimen habere ullum permittat. *Johan. Jovian. Pontan. lib. 1. de Obed. P. 8.* Quidam in Ecclesia Corinthiorum propriam duxerat novercam in uxorem, quod graviter reprehendit Apostolus, *1 Cor. 5. 1.*

Oedipus Thebanus patrem *Laium* interfecit, & ex *matre uxore Jocasta* tres liberos procreavit: Hinc enatum monstrosum illud problema apud *Senecam* Tragoed. *Thebais*:

Quid tam inextricabile?
Avi gener, patrisque rivalis sui,
Frater duorum liberum, & fratrum parens,
Uno avia partu liberos peperit viro,
Ac sibi Nepotes. Monstra quis talia explicet?

Tristis certè Historia, & hunc finem habuit ut ipse in furorem actus o-

cu-

culos sibi ipsi eruerit, atque regno pulsus sit:

——*Seculi, ait, crimen, vagor,*
Odium Deorum, juris exitium sacri,
Qua luce primum spiritum hausi rudes
Jam morte dignus.

Tandem vagus exulque fulmine Ictus absorbetur hiatu terræ.

Idcirco & *Antonius Caracalla*, qui novercam uxorem duxit, & *Nero* qui matri stuprum intulit, non tantum infelicissimè perierunt, verum etiam à toto mundo odio habiti fuere, *& Naturæ Monstra horrenda* appellati.

Sic & non leve admisit delictum Imp. *Valentinianus* I. quamvis Christianus, dum duas uxores simul in matrimonio habuit, & legem publicavit: *Licere cuivis duas simul habere uxores.* Siquidem Princeps non potest dispensare contra leges divinas, quia *est Minister Dei*, Rom. 13. 4. Non enim est supra, sed infra illas, & ad observandas eas obligatus, sicut dicitur: *Non recedat volumen Legis hujus ab ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias & facias omnia, quæ scripta sunt in eo.* Ergo non contra, sed juxta legem Dei Princeps agere debet. Jam vero *Christus* tanquam verus Deus bigamiam in N. T. prohibuit:

Ios. 1. 8.

hibuit: ERUNT DUO IN CARNEM UNAM. Si duo debent esse in carnem unam, Ergo digamia simultanea est prohibita. Interea faxit Deus ter Opt. Max. ut Reges & subditi, *abnegatis impietate & mundanis cupiditatibus, sapienter*, imposterum, & *justè & pie*, imo etiam castè *vivamus in præsenti seculo, semper & ubique memores, quod hæc sit voluntas DEI*, nempe, *sanctificatio nostra, ut abstineamus à Scortatione, & unusquisque nostrum sciat Vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in morbo cupiditatis sicut Gentes, quæ non noverunt Deum.* Mat: 19. 5. Tit. 2 1 Thess: 4. 3.

Unde patet non Christianos, sed Gentes, Deum ignorantes, *vivere in morbo cupiditatis*, & libidinosa fœditate, quod Dei voluntati prorsus repugnat: Quid horribilius quam legere apud *Laertium*, incestuosam parentum & liberorum conjunctionem apud *Reges Persarum* posteriores in usu fuisse, eamque è Magorum doctrina profectam esse. *Clemens Alexandrinus* refert, Regum Persarum filios cum sororibus & matribus impune commercium habuisse. At *Tiraquellus* Ictus multa adducit exempla ex probatis authoribus, quod apud omnes alias gentes ethnicas tales commixtiones fuerint habitæ impiæ, incestæ, atque nefariæ. Ita namque *Virgilius lib: 6. Æneid.* scribit

bit apud inferos atrociter puniri:

Qui thalamos natæ invadit, vetitosque hymenæos,

Et *Catullus in Gellium* ita statuit:

Nam Magus ex matre & nato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia religio.

Sed Plutarchus dicit: Alexandrum M. docuisse Persas matres revereri, earumque nuptiis abstinere. Et in *Authentica de incestis nuptiis* dicitur: Multa etiam bruta hujusmodi concubitus aversari. Omnia autem *morbi cupiditatisque Gentium* illicitæ scelera longe superat *Sodomia*, quando relicto naturali usu, vel masculi cum masculis, aut fœminæ cum fœminis libidinem exercent, quæ Gentibus usitatissima est, uti exemplum Sodomitarum, *Gen.* 19. 5. & Apostoli gravissima reprehensio, *Rom.* 1. 27. docet, ubi confert talem libidinem incendio, quo animus corrumpitur & excæcatur. 1 *Cor.* 6. 9. vocantur tales scelesti ἀρσενοκοῖται masculorum concubitores. Hanc *Sodomiam Pontifices Romani* tantum abest, ut eam damnent, ut etiam eandem permissione sua publica approbent. Unde *Iohannes della Casa*, Archi-Episcopus Beneventanus, Papalis Cameræ Decanus A. C. 1550. Venetiis librum DE LAUDIBUS SODOMIÆ

MIÆ composuit, edidit, multisque legendum in diversas Nationes misit, in quo horrendum Sodomiæ flagitium Artem scripsit esse singularem, & *opus bonum*, *imo opus divinum*, seque hoc propria experientia compertum habere, & non alia magis Venere delectari, quemadmodum annotarunt. Sleidanus lib: 21. & Carolus Molinæus in Orat. Tubingæ habita, A. C. 1554. Imo etiam quidam P. Romani, lacerrimi sc: Patres illi, hoc immani scelere non parum delectantur, ut ex speculo *Platinæ* constat. Quin etiam *Sixtus* IV. licentiam dedit & privilegium toti prosapiæ Cardinalis *Lucii*, Sodomiam mensibus æstivis exercendi. Et *Paulus* II. inter nocturnas impuritates *Sodomiticas* à Diabolo trucidatus est. Unde quidam Franciscanus Monachus Ingolstadii in Ducatu Bavariæ papistico non immeritò dixit: *Romanizare est Sodomizare*: Notum est *Alexandrum* VI. habuisse filiam, profligatæ libidinis fœminam, cum ea concubuit ipsius frater, Papæ Spurius, Cæsar dictus, quin & ipse Alexander P. ut ex epitaphio hujus Lucretiæ suprà audivimus. Adeo autem hic Alexander horrendis libidinibus delectatus, ut Petro *Mendozæ* Cardinali concederet, ut cum notho suo Sodomiam exerceret. *Marianus Plat. Append. Nauclerus*, *Balæus & alii*. Hæc omnia de-

teſtemur; & ſic in hoc puncto non cooperabimur ad Regum & regnorum mutationes & revolutiones!

5. Juramentorum Obſervatio.

Properamus jam ad quintam regna & reges ſtabilientem cauſam, quæ eſt *ſancta & religioſa juramentorum & promiſſorum obſervatio & executio*: Optimè quæritur Pſalmo XV. *Quis commoraturus eſt, O Jehova, in tentorio tuo? quis habitaturus eſt in monte ſanctitatis tuæ?* Quid reſpondet DEUS? *Qui ambulat integrè, exercetque juſtitiam, ac loquitur veritatem ex animo ſuo. Qui non obtrectat lingua ſua, nec proximum ſuum afficit malo, In cujus oculis contemptus eſt reprobus, & qui* JURATUS IN DAMNUM SUUM NON TAMEN MUTAT. Et alibi Pſaltes: *Loquens mendacia non ſtabilietur coram oculis meis.* Item Pſalmo 34. 13. *Quis eſt Vir ille, qui delectatur vita, & amat frui bonis diebus?* Cuſtodi linguam tuam à malo, & LABIA TUA NE LOQUANTUR FRAUDEM. *Recede à malo, & fac bonum, require pacem & ſectare eam. Oculi Jehovæ ad juſtos, & aures ejus ad vociferationem eorum attendunt. Irata verò eſt facies Jehovæ ad facientes malum,* ut EXSCINDAT è TERRA *memoriam eorum*: Concludo verbis ex Pſalmo quinto petitis! *O Deus, tu perditurus es loquentes*

Pſ. 15.

Pſ. 101. 7

tes mendacium; Virum ſanguinarium & doloſum abominatur Jehova.

De quo horribile adducam exemplum in Pſeudo-Imperatore *Rudolpho* Suevo qui poſthabito juramento Imperatori *Henrico* IV. præſtito, à Papa perſuaſus, legitimum ſuum Dominum è throno imperiali dejicere, ſeque in illius locum perfidè introducere voluit. Sed, Deo immane illud ſcelus vindicante, dextra manus, qua *Henrico* fidem ſolenniter dederat, ipſi publicè amputata, & vita miſerè adempta eſt. Dignitas hujus actionis me cogit faſti ſpeciem paulò altius repetere. Facti ſpecies itaque brevibus ſic ſe habet: *Gregorius* VII. P. Rom. contra hunc optimum Imperatorem omnes ferè *Germaniæ* Principes, præſertim Eccleſiaſticos, armaverat, ut illum Imperatoriæ Dignitatis nimis tenacem deſtruerent, Sedique Romanæ obedientiorem redderent: Cùm autem Henricus IV. tantæ conjuratorum potentiæ reſiſtere poſſe diffideret, & ut ſapientem decet, quævis potius conſilio experiri, quam armis certare vellet, in Italiam iter ſuſcepit, ut bonis conditionibus cum Pontifice hoſte ſibi infenſiſſimo in gratiam rediret. Venit itaque *Canuſium* A. C. 1077. quæ Arx erat *Matildis*, ex Babylonicis meretricibus primariæ, & quidem omni cultu regio abjecto, in-

inedium, magnaque tempestatum incommoda perferens, expectavit responsum. Gregorius Pontifex Canisii tum temporis apud suum scortum residens, per *integrum triduum* Imperatorem laneis indutum, nudis pedibus super glaciem, cruda hyeme, stare fivit, nec nisi precibus suæ *Matildis* exoratus admittere eum voluit: Tandem ad pedes projectum & misericordiam implorantem anathemate liberavit, idque sub durissimis conditionibus, ut in controversiis cum Saxonibus & aliis Papam arbitrum & Judicem acciperet, ne quid interim pro imperio ageret, ut omnes subditos à juramento, quo sibi obstricti, absolveret, & tandem ut in omnibus Pontifici cederet, & obediret, suosque Consiliarios omnes dimitteret, *&c.*

Quanquam autem Imperator existimavit se bona fide cum Pontifice in gratiam rediisse, & propterea diutius in Italia commorabatur, tamen fraudem sibi factam re ipsi comperit. Nam *Gregorius* missis interim Legatis, Saxones ad rebellionem incitaret, & *Rudolphum* Suevum Imperatorem per fas & nefas noviter electum authoritate sua confirmarat, eique novo & insitato exemplo auream coronam miserat, cum hac inscriptione: *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.* Petra, h. e. Christus, dedit

Petro, id est, Episcopo eam potestatem imperii, & Petrus, id est, Romanus Pontifex, dat tibi Rudolpho diadema, hoc est, coronam Imperii. *Stadensis* hunc versum ita allegat:

Petra dedit Romam Petro, tibi Papa coronam

His rebus cognitis, *Henricus* clam ex Italia in Germaniam redlit, & nulla vel excommunicationis vel absolutionis habita ratione insignia imperii recepit. Quapropter se mox adversus istum novum Imperatorem, omnesque conjuratos, collectis veteranis suis copiis instruxit, & mira quadam felicitate, & præsenti divino auxilio omnes suos Adversarios bello superavit. *Quarto* Rudolphus profligatus ad Elystrum fluvium, A. C. 1080. idib. Octobr. eique à Godefrido Bulionæo, Duco Lotharingiæ, & postea Rege Hierosolymitano, circa ilia lethale vulnus inflictum, aliis etiam accurrentibus DEXTRA MANUS abscissa, & ambitione ejus maximam cladem Germania passa est. Cum autem Rudolpho morituro dextra præcisa afferretur ad astantes Episcopos dixisse fertur: Condignam ego *Perjurii* accipio mercedem. Ecce hæc est manus, qua *Domino meo Henrico* fidem sanctissime juravi. Vos autem Episcopi, videte,

in

in quod me vestra monita sequentem collocastis solium! *Ego quidem ex hac vita discedo, sed vobis rationes Deo reddendæ erunt.* His dictis paulo post mortem oppetiit, & *Mersburgi*, prout supra narravimus regia prorsus pompa sepultus est. Vid. *Ursperg. Schaffnab. Avent. Chron. Spangenb.* fol. 204. 205. *Marian. Scotum. Sabellicum. Blond. Helmold.* in Hist. *Slavon.* c. 29. *Bonfin.* lib. 3. dec. 1. aliosque.

Planè & procul abfuit ab illa mente Carolus V. Imp. Fuit enim juramentorum & promissorum observantissimus, & cum à quibusdam Pontificiis flabellis & furiis infernalibus in Comitiis Wormatiensibus, ubi Lutherus, A. C. 1521. Religionem suam publicè defendebat, instigaretur, ut ne fidem Luthero, salvo conductu & reductu, datam servaret, propterea quòd, juxta decretum *Concilii Constantiensis*, *Hæretico non sit servanda fides*, animosè respondit: *Fidem rerum promissarum, etiamsi toto mundo exulet, apud Imperatorem tamen consistere oportere.* *Sennacheribus* Rex CONTRA FIDEM DATAM *Ezechiam* in Urbe Jerosolyma obsedit. Ideoque non tantum ipse punitur, (nam exercitum amisit, & ipse à propriis filiis interfectus est) quo alludit statua ei erecta cum hac inscriptione:

Εἰς ἐμὲ τις ὁράων ἐυσκὸς ἔσω,

id est,

In me intuens pius esto.

Sed etiam tota ipsius posteritas defecit, translatâ Monarchia à filio ejus *Assarhaddonè ad Chaldæos per Merodachum*: Ita propter PERFIDIAM Saulis, qui Gibeonitas contra fidem datam occiderat, SEPTEM FILII EIUS INNOCENTES in monte coram Domino crucifixi sunt, Domino factum illud approbante, uti colligitur ex *v.* 14. Quia *Deus terræ reconciliatus est post hæc*, id est, pœna Israelitis divinitus propter peccatum Saulis inflicta, videlicet fames trium annorum, cessavit. Similiter *Zedechias* fidem *fallit jure jurando* Regi *Nabuchdonosori* confirmatam. Idcirco divinitus punitur, urbe *Jerosolymâ* expugnata & flammis delera, inque conspectu ejus omnes ipsius liberi interficiuntur, jussu Victoris, ipse captus excæcatur, & catenis vinctus in Babylonem abducitur. 2 Sam. 21. 6. 9. 2 Reg. 25

Discite justitiam moniti & non temnere divos!

Quare, O homo, quisquis es, fidem sanctè datam constanter & inviolatè serva: Nam Deus perjuros graviter punit, fidos verò præmiis ornat atq; beat, juxta versum:

Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Stans pactis longa fit posteritate beatus.

In *Ferdinando* I. valdè etiam laudatur apud Historicos CONSTANTIA IN PROMISSIS. Veritatem enim & fidem in promissis & pactis religiosè coluit, eamque præcipuum munimentum, & præsidium totius politicæ administrationis & humanæ societatis esse judicavit. Quare & subditis privilegia & libertates, ad quas tuendas se initio gubernationis obligarat, nulla in parte posteà labefecit, & hostibus quoque datam fidem & pacta cum iis inita fideliſſimè ſervavit, adeò ut maximi momenti arces hoſtiles, induciarum tempore ſibi à præfectis per proditionem & traditionem oblatas, conſtanter repudiarit. Quæ virtus etiam infenſiſſimi Hoſtis *Solymanni Turcarum* Imperatoris Oratione, paulo ante mortem, honorificè celebrata eſſe dicitur: Nam et *Virtus in hoſte laudanda.* Nec verò literis tantùm et ſigillis, ſed etiam nudis verbis promiſſa inviolatè præſtitit, ita ut exigenti promiſſa militi veterano, etſi initio immoderatam fuiſſe petitionem militis dicebat, tamen cùm opponeret miles, potuiſſe Imperatorem tunc negare, cùm peteret, at nunc ſine turpitudine, quod pollicitus eſſet, reſcindere non poſſe, ſtatim reſponderit: *Si ex duobus alterum me ferre oportet, levius rerum, quam famæ jacturam ſubibo,* ac ſtatim illi, quod petebat, præberi juſſit: Quod ſi igitur

Matheſius in Conc. funebri Ferd. Iovius. Wolfg. Lazius Crucius.

Prin-

Principes et Subditi *Seculares* sunt fidei datæ tam tenaces, & promissis tam accuratè stant: Quantò magis *Ecclesiasticorum* erit non esse bilingues, siquidem Apostolus Verbi Divini Ministris expressè præcipit, ne sint δίλόγοι, 1 *Tim.* 3. 8. Oblitus est hujus requisiti Papa Paschalis, & in hoc puncto omnes Mundi *perfidissimos* sua fallacia vicit & superavit: Horrenda quidem auribus & oculis vestris erunt ea, quæ de hoc Filio perditionis proponam, sed tamen sunt vera (testantibus *Sigeberto Urspperg. Vincent. Antonin. Erfordiensi, Martino, Helmoldo, Crantzio, Aventino:*) Paschalis hic consentientibus ac præsentibus Cardinalibus Episcopis ac Principibus non solùm insignia Imperii A. C. MCXI. solenni ritu *Henrico* V. Contulit, sed etiam *jurejurando se obstrinxit jus investituræ Sacerdotum, cum annulo & baculo Henrico & ejus successoribus integrum esse debere*, atque in testimonium veritatis fideique servandæ vinculum, HOSTIAM CONSECRATAM in duas partes fregit, & unam ipse comedit, alteram *Henrico* dedit his verbis: *Sicuti pars hæc vivifici corporis divisa est, ita divisus sit à regno Christi Domini nostri, qui pactum hoc violare tentaverit.* Hoc anathemate pronunciato, omnis multitudo præsens clamavit. AMEN. Quamprimum au-

tem Imperator in Germaniam rediisset, Paschalis statim convocat in Laterano Concilium ex 120. Episcopis & Abbatibus Italis consistens, & in illo pacis initæ leges non solùm, sed & *privilegium de investitura Episcoporum* per Imp. solenniter revocavit, damnavit & abrogavit, tanquam per vim sibi in castris extortum, illudque nominavit *Pravilegium*: Hac inaudita Pontificis *Perfidia Henricus* irritatus in Italiam maximis sumtibus iterum profectus, supplicium de *Perfidis* sumpturus. Verùm priusquam Imp. Romam venit, *Paschalis Perfidus*, Dei & hominum irrisor, impiam animam efflaverat, in cujus locum Imperator sua Authoritate absolùta *Mauritium Bracherensem Episcopum* substituit & introduxit: Ante sexcentos annos *Hildebertus Archiepiscopus Turonensis* de perfida Urbe Roma hunc scripsit versum:

Urbs felix, si vel Dominis urbs illa careret,
Vel Dominis esset turpe, CARERE FIDE.

Transcurrit jam nostra Oratio ad sextum Reipublicæ conservandæ medium quod est *Diligentia & sedulitas Regum in regendo & Subditorum in obediendo*: Quilibet in sua vocatione debet esse laboriosus, non otiosus. *Maledictus qui facit opus Jehovæ fraude!* Et otium est pulvinar Diaboli. Ut autem

6. DILIGENTIA.

8.

antem Principes in regimine diligentiam ſuam commonſtrent, oportet *primùm* ut vigilantes & celeres ſint agendo, cum procraſtinatio indiligentiæ notam aliquam præ ſe ferat: Diligentiſſimus *Julius Cæſar* noverat maximum belli momentum in celeritate eſſe ſitum, edoctus à Xenophonte: Πολλάκις τὸ τάχος μᾶλλον τῆς βίας διαπράττεται τὰ δέοντα, i.e. *Sæpe res neceſſariæ celeritate magis, quàm vi, efficiuntur.* Qui enim in bellis prius inſtructus & paratus prodit, magnas hoſti commoditates eripit, inque metum ingentem conjicit: Unde pulchrè *Lucanus*: lib. 6. ἐλλενικῶν

Tolle moras, ſemper nocuit differre paratis.

Non autem hoc loco intelligimus præcipitem feſtinationem, ſed conſultam celeritatem. Illa conſilium præcedit, hæc ſequitur, ideoque illa eſt cœca, & vituperanda, hæc verò oculata & arripienda. De qua *Saluſtius* prudenter ait:

Fronte capillata eſt, *poſthæc occaſio calva.*

Ideò inquam *Julius Cæſar* abſque ulla cunctatione negotia ſua celerrimè perficiebat. Quarè cum ipſe in bello civili Pharnacem Ponti Regem in primo congreſſu viciſſet, laconica brevitate ad ſuos ſcripſit: *Veni, vidi, vici.* Unde Cæſar interrogatus, quomodo res tot tantaſque tam brevi temporis Plutarch in Apopht.

temporis ſpatio perficere potuiſſet? Cum Alexandri M. Symbolo reſpondit: Μηδὲν ἀναβαλλόμενος. *Nihil cunctando:* Quod *Lucanus* hoc modo expreſſit:

Nil actum credens ſi quid ſupereſſet agendum.

Secundò ignaviæ infamia, & diligentiæ laus acquiritur à Principe ſi ab ineunte ætate bonarum artium ſtudiis & laboribus ſit innutritus & imbutus: De *Alexandro* M. ſuprà relatum eſt, quod bonarum literarum diligentiam ac ſtudium tanti fecerit, ut apertè pronunciare auſus ſit: *Se malle doctrina anteire alios, quàm opibus & dignitate.* Refertur quoque præceptorem ſuum *Ariſtotelem* non minùs quàm patrem dilexiſſe. Unde interrogatus à quodam, quemnam plus diligeret, Patremne an verò Ariſtotelem? Reſpondit ille, Ariſtotelem, addendo hanc rationem: Quoniam à Patre accepi ut viverem, à præceptore vero accepi ut bene viverem. Et ipſe *Philippus* Pater Ariſtotelem in ſumma pretio habuit. Unde ei in hæc verba ſcripſit: *Gratias ago Diis, non tam quod mihi natus eſt filius, quàm quod eum naſci contigit temporibus vitæ tuæ. Spero enim ut à te edoctus dignus exiſtat & nobis & tanto regno,* &c. *Julius Cæſar* ejuſdem indolis fuit & ingenii: Hinc *Julium Syllanum*

Brulon: l. 3. c. 35.

Syllanũ pronepotem Auguſti, quia illiteratus, ſegnis, piger, ingenioque minimè acuto eſſet, VITULUM AUREUM appellavit, ille verò fuit non tantum Orator eloquentiſſimus et ore et manu, ut ejus incomparabilia Scripta teſtantur, ſed etiam Mathematicus inſignis & Aſtrologus, ſicut *Lucanus* de eo ſcribit. Tacit. Ann. l. 13.

——— *media inter prælia ſemper*
Stellarum, cælique plagis ſuperiſque vacare
Moris erat.

Unde in anno ordinando, inque tempore rectè diſtribuendo magnam curam adhibuit atque induſtriam. Nam ratio anni uſque ad Julium Cæſ. in tota Europa fuit vaga & incerta, & ille converſus ad ordinandum Reipubl. ſtatum FASTOS & Calendaria correxit, jam pridem ante ſeculum, vitio Pontificum Romanorum, per intercalandi licentiam ita turbata, ut neque meſſium feriæ æſtate, neque vindemiarum autumno competerent, annumque ad curſum Solis accommodavit ut 365. dierum eſſet, & intercalario menſe ſublato, unus dies quarto quoque anno intercalaretur, & hi faſti dicuntur FASTI IULIANI, vel Calendarium Julianum. At Pontifex Romanus *Gregorius* XIII. ut ſe Anti-Chriſtum probaret juxta vaticinium Dan. cap. 11. 13. & 36. Calendarium vid: Sueton. in Jul: Cæſ: ¶. 40.

lendarium Julianum corrigere ausus fuit anno 1582. tempore *Rudolphi* II. Imp. At si à doctrina & moribus incepisset, fecisset rectius, sed istic altissimum silentium, de quo venustè Poëta ait :

Jam diu Ephemerides correxit Papa, nefandam
Doctrinam & vitam ut corrigat, ecquis erit ?

Mirifica quoque fuit *Antonii Pii diligentia* non belli tantum, sed etiam pacis temporibus. Etenim ex quo Imperator appellatus est, horis omnibus Reipubl. actibus incubuit : Nam inquit, *Capitolinus :* Semper cum potuit, Senatui interfuit, etiamsi nihil esset referendum, si Romæ fuit. Si vero aliquid referre voluit, etiam de *Campania* ipse venit. Comitiis præterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit, neque unquam recessit è curia, nisi Consul dixisset : *Nihil vos moramur* P. C. Quinetiam judiciariæ rei singularem diligentiam adhibuit, fastis dies judiciarios addidit, ita ut 230. dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis constitueret. *Mauritius* Cappadox valdè quoque fuit *diligens* in suo regimine. Quia de nocte etiam Consilium capere solitus est. Prudenter ab eo factum : Nam nox ob silentium, solitudinem,

Capit: 94

nem, vacationem à labore, tranquillitatem, collectionem ac contractionem animi, aptior est meditationi, & consilium coctius provenire solet: Unde pulchrè inquit *Homerus*: l. 2. Iliad.

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον Ἄνδρα
Ὧ λαοὶ πίσυνοι πεπιτεταλάαθαι, καὶ τόσσα μέμηλε.

Hoc est:

Turpe Duci somno totam traducere noctem,
Cui multi populi commissi, plurima cura.

Carolus M. ad cervical pennam & encaustum vel atramentum cum pergameno nocti reponebat, ut si quid in lecto cogitanti utile occurreret, signare posset, ne è memoria laberetur. Vicinus item erat lecto paries cera illitus, cui, si quid in tenebris occurrisset, inscriberet. Item inter prandendum vel cœnandum, si quid argutè & subtiliter dictum à commensalibus, notabat, aut historias & antiquorum res gestas sibi recitari curabat. Historici enim commendant Magnates diversos, qui ἀναγνώσην ad mensam adhibebant, ut, dum corpus epulis pasceretur, animus etiam in honestarum atque utilium rerum cogitatione occuparetur. Hoc ipsum *Carolus* fecit, apud quem nunquam sine aliqua lectione prandium vel cœnatum esse proditur, ut non mi-

Eginh. in vita Car. M.

Crantz. Saxon. lib. 2. cap. 9.

norem animo, quam ventre delectationem perciperet. *Hæc insolita hoc tempore & pro ludibrio sunt.* Unde nemo miretur, si hodie regum & regnorum statua non tam firmus & stabilis sit, quam illorum, qui talibus diligentiæ & pietatis virtutibus operam tam glorioſè dederunt.

7. HUMILITAS. *Septima* Regum & regnorum immutatorum & immutandorum cauſa eſt HUMILITAS, ταπεινοφροσύνη, quæ eſt virtus animi ſe demittentis, ſive coram DEO, ſive coram hominibus, oppoſita *Superbiæ*, & orta ex conſideratione vel vilis & abjectæ conditionis noſtræ, vel afflictionum, quas perpetimur, vel tenuitatis donorum, quæ accepimus, vel peccatorum, quorum rei ſumus, vel comminationum Dei, vel etiam gratiæ & beneficiorum, ſeu donorum, quæ Deus nobis largitus eſt. *Act.* 20. 19. *Eph.* 4. 2. *Philip.* 2. 3. *Col.* 3. 12. 1 *Pet.* 5. 5. Proprietas *humilitatis* eſt, quod tanquam Virtus inſignis, acceptiſſima *DEO*, & gratiſſima *hominibus* commenderut, 2 *Sam.* 22. 28. *Pſ.* 18. 28. *Prov.* 15. 33. *&c.* Exempla præſto ſunt in *Abrahamo*, *Gen.* 18. 27. Jacobo, *Gen.* 32. 10. *Moſe*, *Exod.* 3. 11. *Salamone*, 1 *Reg* 3. 7. *&c.*

Ita & *Cyrus* valde fuit humilis. Nam ut plurimum ita fieri videmus, ut ſucceſſus felices reddant homines inſolentiores. Etenim

nim multo facilior est virtus patientia in rebus adversis, quam moderatio, humilitas & æquabilitas in rebus secundis, vide *Deut.* 32. 15. Nam *fortuna, quem nimium fovet, stultum facit.* Ita Poetæ fingunt *Perseum* habuisse gorgonem vel clypeum, quo alios vertit in saxa, & prohibitum est ipsi, ne adspiceret suum clypeum, hoc est, non admiraretur suam potentiam & vires. Verum ipse hoc negligens, & in clypeum introspiciens vertitur in saxum. Quo prudenter adumbrare voluerunt, homines rebus secundis infatuati, atque sibi ipsis confidentes, superbire atque insolescere. At non eo *Cyrus* ingenio fuit. Nam lib. 8. *paulo* apud *Xenophont.* in ultima Oratione ait: *Se* nunquam ex victoriis factum esse elatiorem, nunquam se effusè lætatum esse: *Res secundæ*, inquit, *reddiderunt me timidiorem*, et metus me non passus est unquam fieri insolentiorem: Unde notanter *Horatius*:

Rebus adversis animosus, atque
Fortis appare, sapienter idem
Contrahas vento nimium secundo
Turgida vela.

Sic in tota vita humana modestiæ ac *humilitatis* summa ratio est habenda, imprimis autem viris in magna authoritate constitutis. Quia *quanto superiores sumus tanto submissum nos geramus*, uti Cicero docet: Cic. in Officiis.

cet. Et hac *humilitate*, cum gratitudine conjuncta, Deus summus ille mundi judex ad majora beneficia conferenda provocatur. Tacitus. Unde *humilitatis* fama nec à summis mortalium aspernanda. Menand. *Est* enim *omnis Virtutis promptuarium.* Princeps enim quilibet non minus HOMINEM SE, quam hominibus præesse cogitabit, seque ab illa lege et conditione omnibus indicta mortalibus non esse exemtum. Agnovit hoc ipsum *Cyrus*, Persarum Rex primus, cum *Croeso* Regi Lydorum captivo ad se ducto, et his verbis eum alloquenti: SALVE DOMINE (Hunc enim titulum ut tibi tribuam fortuna concessit) responderet: *Salve & Tu.* Ut- Iustinus. TERQUE ENIM HOMINES SUMUS. Agnovit hoc *Philippus* Rex *Macedoniæ*, qui puero cuidam in mandatis dedit, ut singulis diebus sibi acclamaret:

O Philippe, memento te esse hominem.

Simili quoque modo AUGUSTUS *humilis* & mansuetus fuit, & quemadmodum gaudebat jocis liberalibus in alios ludere, ita in se jactatos aut retortos interdum liberius, patientissimè & humillimè tulit. Adolescens quidam provincialis Romam venerat, oris similitudine & vultus tam mirificè referens Augustum, ut in se populi totius Sueton. oculos converteret. Cæsar hoc audito, jus-

fit

sit ad se perduci, eumque contemplatus, hunc in modum percontatus est: Dic mihi, adolescens, *fuit ne Mater tua aliquando Roma?* Negavit ille, ac sentiens jocum, retorsit adjiciens: *Sed pater meus sæpe.* Augustus ludens suspicionem intendebat ad matrem adolescentis, velut ab ipso stupratam. Adolescens protinus eam suspitionem retorsit ingeniose in matrem Cæsaris, quod ipse ridendo admiratus est. Singularis quoque modestia & *humilitas* fuit in CL. *Tiberio Nerone* III. Rom. Imperatore; Nam cuidam, à quo fuerat DOMINUS appellatus, denunciavit ne se amplius Contumeliæ causa sic nominaret. Quanta modestia in tanto principe? Nunc quidam nil aliud audire possunt nisi sacras *Majestates*, gratiosas *Celsitudines*, & Reverendissimas *Dominationes*. *Titus* quoque *Vespasianus* valdè humilis & affabilis fuit: Unde admonitus ab amicis quod plura polliceretur, quam præstare posset, respondit: Erasm. lib: 6. Apopht.

Non oportere quemquam à Cæsaris
Colloquio tristem discedere, quod *Reusnerus* ita reddidit:

Principis à facie ne quis discedat amicus
Tristior. Hæc Laus est principis una boni.

Vultis adhuc unum nobilis *humilitatis* exemplum? Dabo. A. C. 1099. Hieroso-

lyma

ſolyma capta & Saracenis erepta eſt à Chriſtianis 15 *Julii*, poſt 39. dierum obſidionem. *Robertus Monachus* ſcribit: Tantum ibi humani ſanguinis fuſum, ut cæſorum corpora, undà ſanguinis impellente, natarint ac fluitarint. Hac victoria partâ *Godefridus Bilionæus*, Princeps Lotharingiæ, qui, obſtupentibus omnibus, primus conſcenſis & ſuperatis muris & mœnibus in Urbem irruperat, communi omnium conſenſu primus *Rex Hieroſolymorum* creatus eſt; Sed regni titulum & inſignia ideò ſe recipere nolle dixit, quod indecens duceret, diadema aureum hominem peccatorem geſtare in ea urbe, in qua Salvator mundi, æternus ille Rex, *Spineam coronam* ſuo ſacratiſſimo ſanguine madentem geſtaſſet. Unde tale epigramma:

Laurea non hominem geſtare, nec aurea Regem
Fas, ubi Rex Divum ſpinea ſerta tulit.

Tradunt itaque coronam ſpineam ei eſſe impoſitam flexis genibus ad ſepulcrum Domini procumbenti, fortè ut teſtaretur, ſe Chriſto caput & vitam ſuam donare, & ad illius exemplum in hac vita ſpineum diadema ſe non aſpernari, dum modo poſt mortem, vitæ æternæ gloria, ſpinis Chriſti parta & acquiſita, ornandus & coronandus ſit; Et

qui-

quidem anno ſequenti die 18 *Julii* ad Deum commigravit, eique ſucceſſit frater ejus Balduinus, qui regnavit annis 18.

Tertia fuit hæc expugnatio urbis Jeroſolymæ ab excidio ejus ſub Veſpaſiano. *Primum* enim, imperante *Ælio Adriano*, expugnata eſt à *Perſis*, qui per Judæorum manus ad 90. millia chriſtianorum hominum interfecerunt. Nam Chriſtianos Judæi à Perſis emtos necaverunt. *Deinde* à Saracenis capta eſt, A. C. 636. *Tertiò*, hoc anno Chriſtiani eam recuperarunt, multaſque præterea circumquaque urbes ac regiones ſubegerunt. Regnum Hieroſolymæ tantum octo Chriſtiani Reges tenuere annis 88. uſque ad annum C. 1167. quo, Chriſtianis inter ſe diffidentibus, in Saracenorum poteſtatem rediit. Tam brevis temporis ſpatio regnum hoc conſtitit multo Chriſtianorum ſanguine, multis regnis pretioſiore. Sed hæc bella omnia, quæ *Sacra* vocant, inchoata & acta ſunt ſimplicitate columbina Principum, & calliditate ſerpentina Paparum, qui abſentibus domo Principibus in terra ſancta, piſcati interea in turbida aqua, ipſorumque abſentium Bonis ditati non parum ſunt. Tandem *Carolus* V. Imp. inſigne *humilitatis* & modeſtiæ exemplum poſteris reliquit, juxta illud *Siracidæ*, quod *Carolus* ſæpe in ore habuit; *Quo quiſque eſt major*

Fucherius Guilielmus Blondus & alii.

Sir. 3. 20.

major eò se gerat humilium. Nam Historici affirmant, quod nemo in aulâ *Caroli* simplicius vestiri solitus, quam ipse, statuque à prima adolescentia compertus sit *naturâ* inimicus esse gloriosis & insolentioribus. Hinc cùm *Ferdinandus* Toletanus, *Dux Albanus*, ex mera arrogantia Statuam æneam in *Castello Antwerpiensi* erigi jussisset, cum hac superba inscriptione: FERDINANDUS ALVAREZ DE TOLEDO, ALBÆ DUCI, PHILIPPI II. HISPANIARUM REGIS APUD BELGAS PRÆFECTO, QUOD EXTINCTA SEDITIONE, REBELLIBUS PULSIS, RELIGIONE PROCURATA, JUSTITIA CULTA, PROVINCIÆ PACEM FIRMAVIT, REGIS OPTIMI MINISTRO FIDELISSIMO POSITUM. Incidit in odium *Caroli V.* ejusque filii *Philippi II.* ut testatur *Connestagius*, & addit insigne epiphonema: *Ideò*, inquit, *neque Carolum V. neque Philippus II. valde amabant Albanum, quod nimis præclarè de ipsis meritus videbatur: Principes enim non amare solent eos, aut certè minùs, qui bene de ipsis meriti sunt, quàm eos, quos ipsi beneficiis sibi devinxerunt.* Itaque statua hæc superba, illorum jussu, paulò post diruta & dejecta fuit: Tale Fatum supereſt & exspectatur illi statuæ omnium superbissimæ & insolentissimæ,

Meteran. testibus & Hieron. Connestagius lib. 9. de conjunct. Portugal. & Castellæ. aliisque.

lentissimæ, ne dicam stultissimæ, quæ nuper Parisiis Ludovico XIV. erecta est. Contra insolentiam obstupescendam hujus de tota fermè Europa triumphantis statuæ protestati quidem sunt acriter Imperator Leopoldus, ut & Reges Sueciæ & Daniæ, & imprimis excellentissima quadam epistola Magnus ille Fridericus Wilhelmus Elector Brandenburgicus, ejusque superbiam et vanitatem descripserunt, sed Surdo fabula narrabatur, et Ludovico pro ratione stetit VOLUNTAS: Unum inter multa est, quod in illius inscriptione totus mundus deridet, nempe quod se patiatur per adulatores vocari: HOMINEM IMMORTALEM, cum hoc sit *contradictio* in *Adjecto*, ac idem quasi dicerem, DEUS MORTALIS. Non lego in ullis Historiarum libris tantam dementiam. Persarum Rex Cyrus M. habebat quidem 10000. milites, quos (testibus *Xenophonte* lib. 7. παιδείας et *Diodor*. Sic lib. 2.) *immortales* nominabat, non quod nunquam planè morerentur, sed si quis horum aut nece aut morbo numerum minuisset, confestim substituebatur alius, nec unquam plures istius generis erant paucioresve decem millibus. Sed brevi hac immortalitas mutata est in mortalitatem à Tomyri *Massagetarum* regina, cùm extincto exercitu Caput Cyri in utrem sanguine repletum mitteret. Alexandro M.

adulatores quoque *immortalitatem* falsò tribuebant. *Niceſias* enim, cum Alexandrum à muſcis petitum videret: Quanto inquit, hæ cæteris præſtant, quæ tuum ſanguinem deguſtant. Cum vulneratum ſemel conſpiceret, illum Homericum protulit verſum: Ἰχὼρ οἷος πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι, hoc eſt: *Qualis Divorum percurrit corpora ſanguis.* Sed *Alexander* prudentior *Chriſtianiſſimo*, vanitatem hanc riſit & deteſtatus eſt. Nam ita de eo ſcribit *Seneca* Epiſt. 60. ad *Lucilium*: Alexander M. cùm in obſidione cujuſdam urbis circuiſſet muros, & ictu ſagittæ percuſſus cogeretur abſiſtere. Omnes inquit jurant me JOVIS eſſe *filium Immortalem*, ſed vulnus hoc hominem me eſſe clamat *mortalem*. Fateor tamen ipſum antea ab adulatoribus perſuaſum credidiſſe ſe eſſe Jovis *Hammonis* filium, ſibique ideo divinos honores deferri voluiſſe. Quod dum derideret Caliſthenes, Ariſtotelis Conſobrinus, Philoſophus moroſus, moribuſque aulicis minimè aptus, contra talem vanitatem loquendo, magno cum cruciatu necatus eſt. Nam Alexander naſum illi, aures oculos & labia præcidi juſſit, perque exercitum duci, & hunc verſum proclamari:

Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

Odi

Odi ſapientem qui ſibi ipſi non ſapit.
Plutarch. in Alex. Curtium, Arrianum lib. 4.

Sed poſtmodum, experientia contrarium probante, reſipuit, & ſuam inſaniam deploravit, quod *Ludovico* XIV. adhuc reſtat agendum, & ideo concludendum ex *Pſ.* 82.

Deos vocavi vos, Dominos necis
Vitæque feci, ſceptrifera manu
Pacem dedi tueri, & armis
Lethiferum cohibere bellum.
At mors iniquæ juſta ſuperbiæ
Ultrix honores detrahet, & pari
Ignobili cum plebe fato
Purpureos rapiet Tyrannos.

Idem *Carolus* V. cùm *Franciſcum* I. *Regem Galliæ* ad Ticinum cepiſſet, annunciata ei victoria ab eis, qui à partibus Gallorum fuerant, ut gratularentur ei de victoria, dicitur ex arce, in qua fuerat, ſeceſſiſſe ſolus in monaſterium quoddam, donec illi abirent. Prohibuit etiam ne quis ad ipſum admitteretur, inquiens: *Non debere inſtitui triumphum capto Rege*, præſertim cùm ipſe nil mali fecerit; Memorem enim ſe eſſe dicebat humanæ fortunæ, quod ipſe quoque in manus hoſtium venire poſſet. Et *Franciſcus* poſtea, cùm adhuc à *Carolo* captivus teneretur, videretque in pariete Symbolum Imperatoris PLUS ULTRA, veluti

Manlius in loc p. 173.

Carolum de inconstantia fortunæ admoniturus, asscripsit: HODIE MIHI CRAS TIBI. Quibus verbis adeò nihil offensus est Imperator, ut iis conspectis subscripserit: FATEOR ME ESSE HOMINEM.

2. RELIGIONIS AMOR.

Sed pergimus ad octavam Reipubl. conservatricem, quæ est RELIGIONIS AMOR. Huic religiosæ Virtuti illi Reges imprimis operam dederunt, qui contra exortos in Ecclesia errores, hæreses, & tumultus, Concilia Universalia, magnis laboribus, studiis & sumptibus instituerunt, convocarunt, & sua authoritate stabiliverunt, eum in finem, ut vera Religio inviolata & pura subsisteret, & apud posteros quoque immaculata floresceret: Non igitur tam Papæ Romani quàm Imperatores Religionis curam in convocandis Conciliis authoritativè demonstrarunt: In Veteri Testamento Concilia indicta & convocata sunt à Magistratu politico, uti factum videmus, 1 *Reg.* 18. 19, 20. maximè si sit fidelis, *Jos.* 23, & 24. 1 *Paralip.* 23. 28, & 29. 2 *Paral.* 29. 43. vel si sit infidelis, nullam religionis curam habens, officium est Pastorum ac Verbi divini Ministrorum, quos Paulus Episcopos vocat, in casu necessitatis, Synodos convocare & congregare, quod contigit, *Act.* 15. 2. In Novo Testamento autem Christiani *Imperatores potestatem habent congregandi Synodos*

vel

vel generales, *vel nationales*, id quod indictione Octo Oecumenicorum Conciliorum, post Nativitatem Christi celebratorum, clarè demonstrari potest.

Primum convocatum est contra Arrianos A. C. 328. à Constantino M. quod duravit in Urbe Nicæa triennium, & aliquanto diutius. Ruffin. lib. 1. cap. 1. Sozom. lib. 1. c. 6.

Secundum à Theodosio M. convocatum fuit Constantinopoli contra Macedonianos, anno 385. Niceph. lib. 12. cap. 10.

Tertium à Theodosio Juniore Ephesum contra Nestorianos, A. C. 433. Evagr. lib. 1. cap. 2.

Quartum à Martiano Chalcedonem adversus Eutychianos, A. C. 458. Evag. lib. 1. cap. 3.

Quintum à Justiniano Constantinopoli, A. C. 552.

Sextum à Constantino Pogonato Byzantii institutum fuit, A. C. 681.

Septimum ab Irene, Leonis IV. Imp. Uxore habitum fuit iterum Nicæ, cum ipsa cum Constantino adolescente adhuc imperio præesset, A. C. 788.

Octavum Constantinopoli convocatum est ab Imperatore Basilio A. C. 860. Unde jam ὀφθαλμοφανῶς apparet, quod non Pontifices, sed Imperatores Concilia Oecumenica antiquitus convocandi potestatem obtinerent. Id quod etiam *Cusanus* confitetur, ubi inquit: *Sciendum est, quod in Universalibus*

Lib. 3. de Concil. c. 16. *salilm* VIII. *Consiliis semper invenio Imperatores & Judices suos cum Senatu, primatum habuisse.*

At Consilium Tridentinum nuperrimum non ab Imperatore aut Principe convocatum fuit, sed à Paulo III. P. R. qui anno 1542. mense Junio, Bullam promulgandam curavit, qua Consilium hoc indicebat Tridentinum. Sed hoc illegitimum factum: quia Pontifex neque jure divino, neque humano talem potestatem habet consilia convocandi. Quomodo enim ille Protestantes Germaniæ principes jure citare potest qui potestatem in eos habet nullam? Ergo hoc Concilium ratione Indicentis sive Convocantis illegitimum fuit. Sed hæc obiter.

Si quis autem Rex vel Princeps eò allaborare conatur ut Religio, tanquam summum rerum gestarum & gerendarum thesaurus, colatur & conservetur, oportet ut is Ecclesiæ & Politiæ idonea Subjecta & Viros habiles præficiat & præponat, quod tamen absque bonarum SCHOLARUM institutione & sustentatione obtineri nequit: Hoc considerans *Nebucadnezar*, *Babylonica* in Urbe, Scholam, Academiam, vel Universitatem, fundavit & sustentavit, in qua Procerum Judaicorum filii informabantur, pro salute Patriæ, tam in Ecclesiasticis quam temporalibus vel Politicis rebus, illisque

Pro-

Professores, Doctores, & Præceptores præfriebantur, quibus ex Regia magnificentia sufficientissima salaria tribuebantur. Constat ex Doctoris *Joh. Claveri* Hist. Universali, quod hic Nebucadnezar neminem ad ministeria aulica adhibuerit, qui in Academiis sua liberalibus studiis triennium innutritus non esset. Cumque *Danielem* regio Hebræorum stemmate ortum, præter artium humanarum peritiam, Numinis etiam gaudere familiaritate comperisset, eum omnibus terrarum Sapientibus MAGISTRUM præposuit, cujus tanta extitit fama, ut qui nimium sibi sapere videbatur, per irrisionem *Daniele sapientior* diceretur, quod illius viri ingenium supra omnem æmulationem foret. Bene igitur rebus suis consuluisse tunc dixeris Græcos, qui in Persiam & Babyloniam, tanquam ad solennem Sapientiæ mercatum excurrisse leguntur, & quidem Daniele ibidem Scholas habente, et regente, et ex hac Schola VII. Græciæ sapientes nimi: Thales, Solon, Periander, Cleobulus, Chilon, Bias, et Pittacus ortum ac vitam suam habent, utpote Danielis coævi: Interea patet hic, quantopere Nebucadnezari Scholæ, et scholastica præstantissimæ juventutis institutio curæ cordique fuerit; Nam et ipse Rex examini alumnorum interfuit, imo præfuit, quia cum adolescentibus et studiosis

illis

illis est colloquutus, inque eorum profectum inquisivit, *Dan.* 1. 18, 19. Dignum hoc est exemplum, quod omnes boni Principes imitentur: Nam *ad officium Principum non secundarium* (ut quidam Pseudo-Politici somniant) *sed primarium pertinet, Scholas & Academias bene fundare, & melius conservare.* Nam *Scholæ sunt Seminaria Ecclesiæ & Reipublicæ.* Sicut autem hortus, optimè licet cultus, & feraciſſimis arboribus uberrimè consitus, ætatem ac perennitatem obtinere nequit, nisi in Seminariis, quæ ita vocant, ac plantariis, tenellæ educentur ac formentur arbores, quæ in locum vetustate marcidarum ac emortuarum olim succedant; Ita status Ecclesiasticus & Politicus diu salvus & incolumis conservari nequit, nisi in Scholis formentur & educentur, qui aliis, tum Ecclesiæ Ministris, tum Viris politicis morte abreptis, surrogentur. Ament igitur pii Reges & Principes literas & literatos: *Nulla* enim *major aut solidior hisce in terris gloria paretur, quam studiis pietatis & artium liberalium, quibus* Dei *præpotentis gloria illustratur, et salus subditorum promovetur.* Hæc *meditans Julius* Cæsar ex Ægypto insignes Mathematicos in Italiam vocavit et adduxit. Et illius successor *Augustus* juventuti Præceptores optimos constituit. *Hadrianus* etiam

etiam Scholas et Bibliothecas plurimas instituit. Quas tamen omnes in eadem causa superavit *Constantinus M.* ut refert *Nicephorus*. Nic: lib: 10. c. 52. & lib: 14 cap: 3.

Sigismundus Imperator illo præcipuè nomine quoquè summis laudibus ornandus est, quod, ut ipse linguarum ac literarum peritiam amavit, ita Viros eruditione præstantes semper laudare ac provehere studuit, eosque tanti fecit ut nobili loco natis etiam antepoſuerit. Interrogatus enim aliquando à Principibus, qui literas oderant, cur homines obscuro genere natos ob literarum commendationem tanti faceret? respondit: Merito & optimo jure se illos venerari, qui cæteris singulari dono divino antecellerent. Se quidem dignitatem equestrem, nobilitatem, alioſque honorum titulos conferre posse, doctos verò à solo Deo creari. Cumque præstantissimum illum Iureconsultum D. *Georgium Fiscellinum* Equestris Ordinis insignibus donasset, & ille *Basileæ* in celebri Ordinum conventu animi dubius hæreret, utrum Equitibus vel Jure Consultis seſe conjungeret, tandemque ad Equites, velut honorificentiores, concederet. *Stultè agis*, inquit Imperator, *quod literis militiam præfers. Nam ego mille equites uno die crearim; Doctorem verò unum mille annis non fecerim. Germani plu-*

rimum tribuunt generis nobilitati, at Vir prudens intellexit, in Eruditis esse quiddam Stemmate præstantius. Illi habent ædium parietes clypeis & imaginibus depictos, hi animum optimis disciplinis exornatum. Porrò, ut naturâ animus præstantior est corpore, ita ornamenta ingenii longè pulchriora sunt externæ nobilitatis insignibus. Qui nihil aliud habet, quam majorum imagines, opinione nobilis est verius, quam re. At qui virtute est præditus, unde manat etiam illa vulgaris nobilitas, germanam ac nativam habet nobilitatem: unde quidam & nomine & omine nobilis dixit aliquando: *Quid Genus & Proavos? Hæc quæ non fecimus ipsi Vix ea nostra voco* ——

Erasm: Apoph: Æneas Sylvius lib: 4. de rebus Alphonsi. Dubravius lib: 25. Hist: Boh. P. 209.

Hinc pulchre & eleganter *Chrysostomus in Matthæum*: Quid prodest ei, qui habet sordidos mores, generatio clara? Aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipse enim se vacuum ab omnibus bonis & donis ostendit, qui gloriatur in patribus Quid profuit *Cham* quod fuerit *Noe* filius, aut *Absalomo* quod fuerit Davidis? Huc respexit & *Codrus Urceolus* cum in jactabundos Nobiles peroraret, dicens:

Sis licet ingenuis clarisque parentibus ortus,
Esse tamen vel sic Bestia magna potes.
Adde decus patriæ, & claros tibi sume propinquos

Esse

Esse tamen vel sic Bestia magna potes.
Sint tibi divitiæ, sit larga & munda supellex,
Esse tamen vel sic Bestia magna potes.
Denique quicquid eris, nisi sit prudentia tecum,
Magna quidem dico, Bestia semper eris.

Concordat aliud epigramma contra *Nobiles virtute carentes* compositum:

Sint tibi Gallorum Rex & Regina parentes,
Et maneat virtus pectore nulla tuo,
Non tanti faciam te, quam tibi rustica mater
Si sit, & ignotus rusticus ipse pater.

Merito itaque C. *Julius Æmylianus* hoc Symbolum usurpavit: NON GENS, SED MENS, Quod quidam hoc modo expressit.

Non genus aut genius, non GENS, *si credere fas est,*
Sed MENS *nobilitat nobilitata virum.*

Præterea *Ptolomæus Philadelphi* incredibilem pecuniæ vim in conquirendis undique libris & hominibus eruditis impendit, & quam multis muneribus 72. vel ut compendio dicunt 70. Seniores vel Interpretes, qui Biblia Ebræa in Græcum sermonem, ad

Euseb: l: 5. Hist: Eccl: c: 8. Ios: l. 12. Antiq: Jud: c: 2. Clem: Alexan: lib. 1. Strom: Niceph. lib: 4: cap: 4.

ipsius postulationem & sumptus, transtulerunt, affecit, *Josephus* & alii annotarunt: Coronidis loco subjungam *Carolum* M. laudatissimum illum Imp. qui agmen claudet. Ille magno cum sui seculi hominum totiusque posteritatis emolumento scholas publicas in Germania instituit, & Italia, & Gallia, atque annonam & Stipendia è Fisco Professoribus dedit. A. C. 791. instituta est ab eo ACADEMIA PARISIENSIS, quam tanta proventuum & Possessionum amplitudine locupletavit, quantam vix omnes Galliæ & Germaniæ, quæ indè postea natæ sunt Academiæ, possent aquare. A. C. 805. *Osnabrugi* in Westphalia à *Carolo* Schola est instituta, et multis insignibus privilegijs ornata, ut Græci et latini authores ibi explicarentur: *Bononiæ* quoque et *Ticini* Scholas publicas ab ipso institutas esse, ab Historicis annotatum est, tum etiam secundum numerum Alphabeti Monasteria condidit 24. ut in iis homines de Deo rectè instituerentur, et in bonis literis erudirentur, atque in singulis frontispiciis literam auream, centum librarum Colonienſium, collocavit.

Crantzius.

Mutius lib. 8.

Laudandum quoque in hoc *Carolo*, quod juventutem ad virtutem & diligentiam ipse instigaverit: Nam *Aventinus* de eo scribit ita: Reversus *Carolus* ab expeditione bellica in Galliam, pueros sui profectus specimen

Avent. lib. 4. Ann. Bojoar.

men epistolis, versibus, carminibus, orationibus Panegyricis, aliisque scriptis, exhibere jussit. Ubi tenuiores & pauperiores propter spem promotionis profeciſſe, nobiles verò cultum animi neglexiſſe deprehendiſſet, *illis ad dextram* segregatis: Vos quidem macti virtute estote, inquit, filii piissimi, qui vestro officio gnaviter defuncti estis, vestra erunt sacerdotia locupletissima, & Episcopatus maximi, ego Vos in aulam adsciscam, ex Vobis Senatores cooptabo, Vos in album Prætorum & Patrum curiæ adlegam. Deinde ad Nobilium liberos, quos *à læva collocarat*, vultu irato, nihil dissimulans, ait: Vos comatuli & delicatuli, freti opibus, & splendore parentum, nostram Majestatem spreviſtis, vitia, otia, luxum & inertiam bonis literis & virtuti, contemto decreto nostro, prætuliſtis. Deum verò immortalem testor! Nihil penitus commodi honorisque à me ad Vos perventurum, quin imò edam in Vos exempla, nisi resipueritis, & negligentiam diligentia expiaveritis. Non minorem se Oratorem exhibuit in Oratione ad milites, quæ propter suam excellentiam digna est ut hîc inseratur. Invenitur illa apud eundem *Aventinum* loco supradicto, ubi ait: *Carolus* Orationem hanc ad milites habuiſſe fertur, cùm exercitum, debellatis Saxonibus & Longobardis,

&

& quemlibet ad sua dimitteret: Ite, [illegible]bat, milites mei, Vos Heroës vocabimini, [illegible]cii Regum, Judices criminum. Vivite [illegible] hac laboris expertes, consulite regibus [illegible]blico nomine, favete viduis, juvate pupillos, consilio circumdate Principes, ab his victum, vestitum, stipendium petite. Si quis negaverit, inglorius infamisque esto. Si quis injuriam Vobis intulerit, reum se Majestatis agnoscat. Vos autem CAVETE, ne tantum decus, tantumque privilegium, justo bellorum labore partum, aut ebrietatis, aut scurrilitatis, aut alio quovis vitio commaculetis, ne, quod largimur Vobis ad gloriam, redundet ad pœnam, quam de Vobis sumendam, si forsan excesseritis, nobis & successoribus nostris Romanorum Regibus perpetuò reservamus. Hæc Carolus M.

Obtestor hîc & rogo Vos, Auditores et Lectores charissimi, Dicite veritatem. An unquam et usquam in rerum natura audivistis vel legistis Orationem, quæ sit vel *quo ad formam* elegantior, vel *quo ad materiam* gravior & penetrantior, imò quo ad utramque æstimabilior? Præterea *religionis amor* præcipuè ex eo conspicitur, si quis ad oblata pecuniæ, dignitatis, ac mundi Honorum surdus est, ita ut *Surdo fabula narretur*, & ita se constanter gerit, *ut neque mors, neque vita,*

vita, neque angelus, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura, neque sublimitates, neque profunditates, neque ulla res alia creata, ipsum possint separare à charitate Dei, et Orthodoxa Religione, *quæ est in Christo Iesu Domino nostro*, utor verbis, *Rom.* 8. 38. De tali homine possumus reverà prædicare, ipsum Religionis amore trahi. Sed O quam multi I fuerunt hactenus qui Tentationi Pecuniæ, Dignitatis ac mundi Honorum victi succubuerunt, et *corpore* petulanter amisso inanem *umbram* amplexi sunt. Verum me loqui dicetis quotquot anteactum in magna Britannia et Gallia decennium decenti meditatione consideraveritis, ubi de multis poterimus dicere:

Qui cecidit stabili non erat ille gradu. Multi ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται *Mat.* 8. 13. Hujus in exemplum proponam sempiterna *memoria dignam* illam historiam quæ contigit regnante Imperatore *Constantio Chloro*, qui seculo post Christum natum tertio Eboraci in Anglia diem suum obiit: Hic proclamabat edictum, voluntati suæ longè contrarium, quasi nollet in aula sua Christianos ferre. Ipse autem superstitionem Ethnicam Christiana Religione, & veræ pietate mutaverat, sancteque reliquum vitam cum tota familia in ea exigere intendebat:

Libera

Libera igitur Aulicis optione data hanc conditionem tulit, ut vel diis Ethnicis immolando, integram haberent potestatem commorandi, & solitis honoribus perfruendi, vel sin minus hoc exsequerentur, adeò ad ipsum & ad omnes Dignitates prohiberentur, prorsusque repellerentur ac rejicerentur. Sincerè igitur qui Christum amplectebantur, spretis dignitatibus è comitatu Imperatoris discedebant, qui è diverso nomine tenus Christiani erant, ut priorem locum ac gradum retinerent, à Christo deficiebant. *Constantius* patefacto commento, quod celaverat, *illos Dei desertores* graviter objurgatos, tanquam servitio suo indignos, aula excedere jussit, addens hanc vocem. *Si fidi non fuerunt Numini*, h. e. *Christo, quem colebant, neque mihi fidem præstabunt, neque certam operam navabunt ad me, meumque Imperium tuendum.* Cæteros verò, *quorum constantiam in fide christiana perspexerat*, honoribus, præmiis, ac beneficiis collatis sibi devinxit, inquiens: *Id genus homines in præcipuis maximeque necessariis amicis ac familiaribus numerandos esse, multoque pluris quàm araria ingenti thesauro referta, meritò æstimandos.*

Sed festinemus.

Prout autem modernorum Jesuitarum indefessus agendi modus est terras mariaque pro-

proselytorum causa percurrere, & incautos pervertere à Christiana ad Romano-Papisticam religionem, ita contra tales machinationes & insultus quilibet conversans cum illis se debet armare vigilantia, & munire precibus, meditando ex *Ps.* 38. Ne derelinquas me Jehova. *Deus mi ne longè abſis à me. Feſtina ad auxilium meum, Domine ſalus mea.* Caro quidem & sanguis in tali casu non revelant nobis, quod aures & oculi sint obturandi & occludendi, quando serpens infernalis ejusque filia, Meretrix Babylonica, nobis ostendunt omnia regna mundi, & gloriam illorum, dicendo: *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraveris me,* sed potius inculcant & instigant, tempori & commodæ commoditati inserviendum, & ab utraque latere claudicandum esse, &c. Verum Spiritus Dei clamat: *Noli noli alios, ſed Deum tuum ſolum adora, illiſque ſoli ſervitia præſta,* Mat. 4. Siquidem Mat 6. *Nemo poteſt Dominis ſimul inſervire duobus.* Interea Christus non sine ratione jussit orare: *Ne nos inducas in tentationem.* Me ipsum quod attinet, ut verum fatear, non tantum *privatim* sæpius, sed & bis *publicè* in puncto Religionis ad Papismum convertendæ, in tentationem inductus sum. *Prima vice,* tempore *rebuſque ſecundis,* cum Inspectionis Ecclesiasticæ munus ad Rhenum

gererem, sollicitavit me scripto Praelatus quidam vicinus, ut abjurata Reformatorum doctrina, reverterer in gremium Romanæ Ecclesiæ, quæ sit rete Petri, ex quo ob concisam multitudinem piscium rupto, omnium Errorum Authores fuerint in profundissimum juxta fidem Catholicam pelagus inferni delapsi, quorum Antesignanus fuerit Lutherus Zwinglius, Calvinus, &c. Sed huic impudenti postulato oppositi statim meum Scriptum sub titulo: *Salus Protestantium asserta & defensa*, quod jam è latino translatum in manibus nostris *anglicè* versatur: Et hoc medio me *Deus eripuit à laqueo aucupantis, & à peste ærumnosissima*, Ps. 91. 3. *Secundam tentationis vicem* toleravi nuper *Rebus adversis*, id est, tempore exilii, cùm in itinere *Regiomonti* in *Borussia* Reverendi Domini Senioris Schlemulleri demortui vices, per integrum fermè annum concionando, in gratiam viduæ succollarem. Accidit enim tunc ut Illustrissimus Dominus Comes de Schlieben, unus ex Proceribus Prussiæ, qui & simul in Lithuania Palatinus, & in Polonia Senator regni erat, Vir quo ad famulitium & victus splendorem magnificentissimus variarumque linguarum cognitione & rerum gestarum & gerendarum experientia excellentissimus, & eruditissimus, sed quod omnem obfuscat & obscurat laudem,

landem, ex Protestante Apostata Papista factus, unde seductus & alios seducere summoperè conabatur. Hicce Dominus, auditis aliquot meis concionibus, & lecto contra Papistas meo scripto Latino prandio ferè quotidiano, & summa familiaritate, & de rebus religionis differendi libertate gratiosissime mè dignabatur, & prosequebatur, & postea in AULA POLONICA, exhibitis meis scriptis quibusdam, me plus justo et supra fortè meritum commendabat & laudabat, totius hujus negotii planè ignarum. Non multò tamen post secretum hoc erupit in publicum, cùm *Regis Poloniæ* Confessionarius (est Barbara vox) Sigismundus Makwart, Jesuita non minus potens quàm celebris, non erubesceret sequentem ad me epistolam, per revertentem Dominum Comitem de *Schlieben*, transmittere, mequs ad superstitionis et Idololatriæ consortium blanditer invitare. *Originale* diversis amicis visum, et adhuc dum omnibus Lecturis visibile, verbotenus ita habet.

Clarissime, Illustris, & Doctissime Domine summè honorande (Epitheton *Illustris* detestor & respuo ut extravagans & Ministro Verbi incompetens)

NUllibi se Virtus celat, sed ubique suum fulgorem diffundit, & in admirationem sui rapit intuentes. Et quò longiùs è loco suo migrasse videtur, eò majorem venerationem alibi invenit. Si Cordubæ Senecas suo continuisset ambitu, tum illustrem illis nominis celebritatem non parasset, quam Roma armorum & eloquentiæ moderatrix, nata eruditionem & virtutem æstimare, ipsis contulit. Idem præsagit animus de Illustri Dominatione vestra, cujus eximias laudes Illustrissimus & Excellentissimus Dominus Comes & Palatinus Livoniæ mihi recitavit. Non venisti, vir inclyte, ad gentes & terras, quæ suorum tantùm civium virtutes admirantur, sed quæ externas & aliunde venientes, impensiùs amant & venerantur. Novit Orbis in quantis olim amoribus apud Sigismundum Tertium fuerit Borastus posteà Canonicus Varmiensis, stylo & eloquentia clarus. Wassenbergium historia clarum singularibus beneficiis æstimarunt Uladislaus IV. et Ioannes Casimirus. Joachimi Pastorii historiis, virtuti-

bus

bus & ingenio, ad Musas nato, ita delectati fuerunt Johannes Casimirus, Michael, *& præsens summus Turcarum terror* Johannes III. *Reges ut non solùm maximis stipendiis, & officiis, sed etiam Prælatura Varmiensi (quæ ultra 50000. thaleros annuatim confert) insigniverint.* Aliis recensendis Corbiniano, Nigrino, *&c.* (Supradicti Betastus, Wassenbergius, Pastorius, Corbinianus, Nigrinus ex Protestantibus Verbi Ministris pessimi Apostatæ facti sunt) *abstineo, sicut & viventibus, quorum usus Dominationi vestræ sensim parabitur. Quid igitur? Nonne eadem via Dominationi vestræ patet? Aude, Hospes humanissime, invictissimo Regi nostro te per amicos offerre, & meam cohortationem, jam senis, semper collaudabis, atque utilem tibi olim fuisse senties. Sit hæc epistola D. Vestræ initium mei amoris & cultus, quo erga illam feror. Vestræ jam Dominationis erit sui æstimatorem responso æstimare, Atque ita voveo ut suprema Dei Majestas Dom vestram diu servet incolumem, cujus me benevolentiæ commendo*

Clarissimæ & Illustris Dominationis vestræ
servus promptissimus
Sigismundus Makwart,
Societatis Iesu.

Glaubitzi die 7 Octobr. Anno 1617.

Ingrato

Ingrato et intempestivo huic epistolio responsum dare primitus planè detrectabam. Sed fatigatus instantia continua Illustris Comitis Schliebensis tandem præsens & immediatè sequens TRISTICHON, sigillo meo, ne à Comite legeretur, & sic rejiceretur, sedulò obsignatum, sub forma Epistolæ multa ac magna continentis, extradebam, quod postea à Jesuita reseratum inventum est contra mentem ac spem conceptam ita sonans & canens:

S. P.

Heus! Reverende Pater, NARRATUR FABULA SURDO,

Hinc tibi responsi sint tria verba loco:
Perspicio lateat quod pungens ANGUIS IN HERBA

Scripti, me cujus fraude cupis capere.
Sed meliora sciens constanti pectore dico:
FISTULA DULCE CANIT VOLUCREM DUM DECIPIT AUCEPS.

Ita sentit
J. H. DALHUSIUS,
non immemor sed Studiosus dicti, *Ps.* 58. *v.* 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Regiomonti die 9. Nov. 1687.

TANTI POENITERE NON EMAM ideò in hoc casu planè MANUM DE TABULA.

Hæc refero in capite, ubi tracto *Religionis Amorem*, nullatenus in mei propriam laudem, nam monente *Catone*:

Ne te collaudes ne te culpaveris ipse,
Hoc faciunt ſtulti quos gloria vexat inanis.

Sed in Dei ſolius GLORIAM, qui *apprehenſa dextera mea* (utor verbis, *Pſ.* 73. 23. 24.) *à lapſu me præſervavit, & conſilio ſuo porrò deducet, ut poſtmodum in gloriam me recipit* æternam: Quapropter Jehova non mihi, non mihi, ſed nomini tuo da honorem propter benignitatem ac fidem tuam, *Pſ.* 115. 1.

9. TEMPERANTIA SOBRIETAS.

Progrediamur jam ad nonum fundamentum, quo regna & reges nixi à revolutionibus immunes ſunt, & hoc eſt, quicquid Ebrietati contrarium, nempe *Temperantia & Sobrietas*: Temperantia eſt virtus, quæ animi noſtri affectus in voluptatibus corporis appetendis fugiendiſque moderatur, ne illæ regimen, aut ſubjectionem, precationem & meditationem aliaque officia vocationis noſtræ impediant. Ejus *proprietas* eſt quod commendetur omnibus, in omni ſtatu ac conditione, hominibus, 1 Pet. 4. 7. Tit. 2. 12. 1 Tim. 3. 2. Tit. 1. 8 Eccl. 10. 17. *Partes* ſunt duæ, nempe *Sobrietas*, quæ eſt temperantia moderans cupiditatem circa cibum & potum, & *Caſtitas*, quæ eſt tempe-

1 Theſſ. 5. 6.

ran-

rantia modum ſervans in rebus venereis cum ſc: quem Deus & leges præſcribunt, tam extra conjugium, quam in illo: De *hac* ſuperius plura diximus, nil hîc addendi, ſaltem de *illa* ſc: *ſobrietate* circa cibum & potum, tria verba adjiciam: *Hujus* Temperantiæ, in moderatione & paucitate ciborum conſiſtentis, vix dantur exempla inter moderni ſeculi Reges, Principes, & Magnates, nam omnes & ſinguli malunt hic in exceſſu, quam defectu peccare: Illis autem omnibus oppono exemplum & conſuetudinem illius Maximi Principis, qui ſimul Imperaror, Rex Galliæ, & Germaniæ, adeoque omnium ditiſſimus & excellentiſſimus fuit. Is erat *Carolus* M. pulcherrimum temperantiæ in victu exemplum: Nam, referente *Crantzio* & *Aventino*, cibi potuſque erat parciſſimus, in potu tamen temperantior, ut qui ebrietatem in quolibet, etiam infimæ conditionis, nedum in ſuis, abhorrebat. Maximè cœna quotidiana quaternis duntaxat ferculis, præter aſſam, qua maximè delectabatur, & quam Venatores verubus inferre ſolebant, conſtabat, in cœna ter ferè, neque temerè interdiu, bibit. Lege quoque vetuit, ne quis alium ad bibendum provocaret, ebriumque in exercitu aquam impoſterum potare compulit. *Titus* quoque *Veſpaſianus* fuit valde

Crantzius lib: 2. Sax: c:8. Aventin: lib: 4. Ann: Bois cap. 46.

Sueton: in ejus vita.

dè temperans & frugalis, nam, teſte *Sueto-nio*, convivia aliquando inſtituit, non pro-fuſa, ſed jucunditatis plena. Convivium maximè ornat comitas convivalis, hoc eſt, ſi frons abſit Stoica, & adſit vultus placi-dus, & ſermones familiares. *Auguſtus* Imp. majori comitate quam ſumptu convivia in-ſtituit: Nam & tacentes provocabat, & ad hilaritatem invitabat. Quocirca non pauci in hoc peccant, qui triſtitiam ac ſupercili-um ferunt ad convivia. Rectius ille, qui, in colloquiis Eraſmi, ſic convivas hortaba-tur: Ioh: Pontan: de Con-viviis.

Protinus ante meum, quicquid dolet, exue limen. &
Hoſpitis in menſa vultum, non fercula, penſas
Dat bene, dat multum, qui dat cum mune-re vultum:

Interea Principes & ſubditos cordicitus alloquor verbis Petri: SOBRII, *ſobrii e-ſtote*, & VIGILATE. *Nam adverſarius ille veſter Diabolus ut Leo rugiens obam-bulat, quærens quem abſorbeat, & devo-ret.* 1 Pet. 5. 8

Decima thronos et ſubditos firmans Vir-tus eſt *Prudentia* in verbis ac factis: Eſt autem *Prudentia* Virtus, per quam homo prævidet quid ipſi agendum et loquendum 10. PRU-DEN-TIA.

sit, quomodo, quo tempore, quo loco, coram quibus, et quis futurus sit eorum, quæ agenda & loquenda suscipit, exitus, [illegible] actiones suas et sermones ita dirigit et moderatur, ut scopo conveniant intento: Hæc sanè est Virtus excellentissima et utilissima, quæ homines maximè commendat et amabiles reddit, ut videre est in exemplis *Josephi*. Gen. 41. 39. *Davidis*. 1 Sam. 16. 18. Psa. 119. 100. *Abigailis*. 1 Sam. 25. 3. *Salomonis*. 1 Reg. 3. 9. *Sergij Pauli* Act. 13. 7. *&c.* Ita et Reges & Principes moderni prudentiam suam diversis quoque in rebus solent exercere et demonstrare. V. G.

1: *In electione bonorum, et rejectione malorum Consiliariorum.*

Darij prudentia effulget ex Consiliariorum ordinatione: Nam Daniel refert, quod ipse Regni gubernationem prudenter inchoaverit, quando magistratus inferiores ordinavit, nempe Toparchas, et Eparchas, qui toti regno præessent. Ita quoque Reges et Principes Consiliarios bonos atque fideles eligunt, juxta exemplum *Mosis*, Exod, 18. 21. *Davidis*, 2 Sam. 8. 14. & 10. 23. 1 Par. 28. 1. & Psalm. 101. 6, 7. *Solomonis*, 1 Reg. 2. 28. & *Josaphati*, 2 Par. 19. 4.

Dan: 6. 2, 3.

Quo

Quo nomine etiam *Honorium Claudianus* laudat:

Ut fortes in Marte viros animisque paratos,
Sic justos in pace legis, longumque tueris
Electos, crebris nec succedentibus urges.

Nam Consiliarius bonus est res etiam Regibus praestantissima ac utilissima. *Ubi enim non est consilium populus corruit*, inquit Regum Sapientissimus, & ut in proverbio est: Isocr: ad Nicocl: Prov: 11: 14.

Vis consilii expers mole ruit sua.

Meminerit Princeps quod consilium sit res sacra, ἱερον ἀ βελὴ, quodque *res sit secura consiliis fidelibus*, uti pulchre *Baptista Mantuanus* ait. Et *Syracides* cap. 10. 5. loquitur. *In manu Dei successus hominis & super faciem Scribae, id est*, Cancellarii, *imponet honorem suum.* Tunc enim Reges ac Principes verè beati in terris sunt, juxta Apopht. *Sigismundi* Imp. si, exclusis superbis, mansuetudinis, humanitatisque cultores in aulam & curiam adscicant. Et *Constantinus Chlorus*, Constantini M. Pater, sapientes pioque homines, veritatem Dei, firmo animo, semper professos, stipatores suos, ipsiusque Regni custodes constituit, inquiens: Id genus homines in praecipuis

maximeque neceſſariis amicis ac familiaribus numerandos eſſe, multoque pluris quam æraria ingenti theſauro referta meritò æſtimandos.

Loquor autem hic de Conſiliariis, non Placentinis, ſed Veronenſibus. *Placentini* ſunt adulatores illi, qui injuſtis principum ſuorum cupiditatibus adulantur, & juxta *Martialis* præceptum agunt: *Nempe cocus Domini debet habere gulam*, item obſervant diligenter apophthegma *Paryſatidis*, quæ mater fuit Artaxerxis & Cyri Junioris. Illa enim jubebat τὸν βασιλεῖ μέλλοντα μετὰ παῤῥησίας διαλέγεσθαι βυσσίνοις χρῆσθαι ῥήμασιν, hoc eſt, *Enim, qui regem admoniturus eſſet, uti debere byſſinis verbis* (*Plutarch. Apophth. Imp.*) *Æſopus* eandem ſententiam propriis verbis eleganti paronomaſia ſic exprimit: Τοῖς βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν, i.e. Cum Regibus converſandum eſt vel quam pauciſſimè, vel quam jucundiſſimè. In hoſce quadrat Chriſti ſervatoris noſtri adagium, Matth. 11. 8. *Homines mollibus veſtimentis induti in domibus Regum ſunt.* Quo molli veſtimento effeminatus eorum arguitur animus, qui principes ſuos à veritatis aut juſtitiæ tramite aberrantes aut planè non arguunt, aut ſi eos redarguunt, quam molliſſimis verbis id peragunt. Talis *Placentinus.*

centinus erat *Harpagus*. Qui, cum Astyages Rex Medorum unicum ejus filium, annos 13. natum, mactasset, & ad vescendum illius carne assa pariter & elixa eum invitasset, et cœna peracta caput, brachia et crura mactati pueri afferri jussisset, eumque interrogaret: Numquid factum hoc ipsi placeret? adulatoriè respondit: *Mihi placet quicquid Rex facit.* (*vide* Christ. Matth. Theatr. Hist. Mon. I *in vita Astyagis* IX. *Medorum Regis* §. VII.) Talis erat *Stratocles*, qui ad *Demetrium* dicebat: *Quicquid Rex Demetrius jubet, illud & erga Deum sanctum & erga homines justum est* (Plutarch. *in vita Demetrii*) Talis quoque *Placentinus* in aula Alexandri M. erat *Anaxarchus* Philosophus, qui dixit: πᾶν τὸ πραττόμενον ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος, θεμιτὸν, ἐστὶ καὶ δίκαιον: *Omne quod à Rege suscipitur concessum & justum est.*: Vel ut quidam Icti concedunt: *Quicquid Principi placet Legis habet vigorem.* At tales mollia vestimenta gerentes Consiliarii dira aularum pestis sunt consuentes pulvillos sub cubitu manus Principum suorum, Ezech. 13. 18. Sint potius, imo debent esse Principum Consiliarii *Veronenses* hoc est, candidè & liberè veritatem dicant, animique sui sensa proferant, æquivocationum hostes infensissimi

simi, omniaque consilia sua unicè ad Dei gloriam & Reipublicæ salutem dirigant. Nam

Si cor & os, si mens ac os, si Oratio concors
Et ratio est, ecquæ suavior harmonia est?

Talis *Veronensis* erat *Papinianus* Ictus. Cum enim *Caracalla* Imp. *Getam* fratrem interfecisset, & ipso facto probaret dictum Euripedis in Phœnissis, & Julii Cæsaris Symbolum: *Si jus violandum est, regnandi causa violandum est. In cæteris pietatem colas*: eo impudentiæ processit hic Tyrannus, ut non dubitarit postulare à viro justissimo Papiniano, Præfecto urbis Romæ, ut excusaret hanc cædem aliquo juris prætextu & specie. Ad hoc postulatum tyrannicum atque injustum respondit Vir gravis: *Non tam facile est excusare parricidium, quam facere.* Propter quam vocem liberam interfectus est. Talis *Veronensis* erat *Artabanus*. Hic namque aperte & nulla circuitione verborum usus Regi suo Veritatem dicebat, bellum dissuadebat, non obscurè Regis arrogantiam reprehendebat, dicens: Solet Deus omnia sublimia mutilare: Sæpe maximi exercitus à parvis copiis dissipantur ac profligantur, cum pavores

vores divini eis incutiuntur : Neminem enim alium Deus nisi se ipsum sinit magnifice de se sentire, &c. Sanè prout Placentinorum consilia sunt parvi pendenda, ita Veronensium sunt magni æstimanda, & lubenti gratoque animo à Principibus audienda. Unde liquet quam perniciosum sit consilium *Machiavelli*, qui Principem suum ad contemtum Consiliariorum, & Consiliorum, Parliamentorumque informat, & instigat.

O felix ille Princeps qui non Machiavellum, sed bonos & fideles illos à se electos Consiliarios libenter audit, gnarus, plus videre oculos quam oculum, juxtaque ipsorum bene consulta regiminis sui gressus dirigit, & exsequitur. Ad hoc autem requiritur ut veritatem dicentes sponte audiat, & contra dicterium : *Obsequium amicos Veritas odium parit*, recto pede procedat. Vulgo enim *in aulis exulat Veritas & monendi libertas*. Ita *Cambyses*, secundus Rex Persarum, Cyri filius, cum nimium esset vino deditus, *Prexaspes*, ex carissimis ejus unus, fretus familiaritate regia, illum admonuit, ut parcius & moderatius vino uteretur, quod Regi turpe foret, in quem omnes conjectos haberent oculos, ebrietate agi. Hac libera & fideli admonitione adeo Cambyses excanduit,

it, ut non modo non abstinuerit, sed liberalius capacioribusque quam reliqua scyphis cum bibisset, adduci sibi jusserit nonnentis amici filium, in quem Rex arcum intendens ipsius filii cor sagitta transfixit. *Vide*, inquit, *an Regis ebrii certa sit manus, & oculus.* At miseria ingens, imo furor execrandus est Magnatum, si veritatem audire nolint.

Sunt quoque Principes qui libentissimè quidem Veritatem audire vellent, sed adulatores illam in fraudis silentio detinent, ita ut Princeps quandoque cogatur veste ac statu mutatis, apud rusticos illam incognito inquirere et invenire. Recte hoc ipsum intellexit *Dux quidam Noricus*, in cujus laudem sempiternam *Georgius Sabinus*, a Maxim. I. ad Dignitatem Equitis elatus (teste, si benè recordor, Petro Bertio in historia sua de Germania, quæ jam non ad manus est) Poëta elegantissimus tale concinnavit epigramma.

Sæpe rudes inter mutata veste colonos,
Noricus Agricolæ Dux faciebat opus.
Nunc pascebat oves, nunc gramina falce secabat,
Vomere proscindens nunc subigebat humum.
Et simul illato de se sermone rogabat

Plu-

Plurima, nempe quibus moribus ipse foret?
Justas an exigeret pœnas à sontibus ultor?
Debita conferret præmia numne bonis?
Quærenti verò causam cur Regibus ortus
Princeps, agricolam se simularet? ait:
Me juvat è rudibus cognoscere VERA *colonis.*
Servit adulatrix auribus aula meis.

2. *In hostibus non contemnendis, vel arcibus, propugnaculis, portubus atque munitionibus nimiùm, vel plus æquo ac justo, confidendis:* Hostis sanè contemtus perniciosus & exitiosus solet esse. Hinc *Philippus Comineus* prudenter scribit: Qui in bellis meticulosè aliquid faciunt & pavidè, mellis ferè suis rebus prospiciunt, & sæpius vincunt, quàm illi, qui fastuosè & superbè progrediuntur. Vultis exempla? *Tigranes* Armeniæ Rex, qui se Regem Regum inscribi non iniquo ferebat animo, infirmior visus est, cùm vix auditu perferre posset, Romanos in se exercitum mittere. Proinde primum nuncium, qui adventum *Luculli* ei annunciavit, securi percuti & interfici jussit. Qua ex re effectum est, ut cæteri omnes propriæ saluti ac vitæ consulerint, & properantem hostem miro silentio transire permiserint. Aderant regi assentatores, qui hostium paucitatem se contemnere simulabant, regemque illuc insaniæ compulerunt, ut

In Comment. de reb. gestis Ludov: & Caroli lib. 2. p. 70.

ut cùm exercitum inimicum cerneret, per ludibrium diceret: Hi, si Legati veniunt, multi quidem sunt, sin verò Hostes, per quam pauci. Romani autem reipsa docuerunt, *peritam paucitatem longè pluris faciendam esse, quàm imperitam multarum gentium colluvionem.* *Plutarchus* narrat, quod centum millia peditum in eo proelio ex hostibus perierint, cùm Romanorum tantùm quinque caderent: Item *Pompeius* contra *Cæsarem* maximum paraverat exercitum, cui non modò par viribus esse videbatur, verùm longè præstantior, & jam securus animo quiescebat, adeoque ad eos, qui formidandam Cæsaris potentiam monebant; *Securi estote*, dicebat, *& mihi hanc curam dimittite.* Nam cùm primùm terram Italam pede pulsavero, scatebunt undique equestres pedestresque in Cæsarem copiæ. Unde non diu post, cùm spes eum, ut adsolet, fefellisset, & miseranda clade apud *Pharsalum* profligato exercitu, profugisset, multi per ludibrium dicebant: Instauret exercitum nunc Pompeius, & accipiat alias, quas pulsata terra Itala, ad eum mittat copias.

Francisc. Patrit. lib. 5: de Regno Tit. p. 7. 311.

Franc. Patrit. lib: 7. p. 467:

Prout autem hostis nunquam & nusquam est contemnendus, ita nunquam & nusquam confidendum est, plus justo, arcibus, propugnaculis, portubusque, licet natura & arte munitissimis. Nulla enim arx aut Urbs unquam

unquam & usquam tam firma fuit, quam non Hostes continua oppugnatione ceperint atque vel viribus vel fraudibus expugnaverint. Unde rectè *Cicero* ait: Nihil esse manibus humanis elaboratum, quod non aliquando hominum injuria, vel ipsa rerum omnium confectrice vetustate, ad interitum redigatur. *Lactantius* sic dicit: Nihil est humanis viribus laboratum, quod non humanis æque viribus destrui possit, quia mortalia sunt opera mortalium. Præsertim autem, quando Deus Consilium, & auxilium subtrahit, vana & frustranea sunt omnia propugnacula, sicut Deus per *Abdiam* prophetam *superbos Edomitas* in arcibus suis confidentes increpat, quando *v* 3. inquit: *Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrarum, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram?* At statim respondet Deus, *vers.* 4. *Si exaltatus fueris ut aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus.* Ita Rex *Belsazar*, ejusque Babylonii in urbe sua munitissima confidebant. Nam muri Babylonis à Semiramide extructi (juxta *Diodorum Siculum*) incredibilis erant altitudinis, nempe 365. pedum, frequentibus turribus atq; validis, latitudinis ad stuporem tantæ, ut sex simul curribus, una euntibus, apti fuerint, &

Herodoto authore) centum portis simul [illegible] cardinibus æneis pervii. Præterea [illegible] buchdonosor (uti *Josephus* ex *Beroso* [illegible] tur) post mortem patris sui, sex aliis [illegible] ris Babylonem circumdedit. Euphrates [illegible] utraque ripa interceptus muro 360. [illegible] rum, pari mœnium urbis altitudine & [illegible] tudine, medius urbem secuit. Præterea urbis propugnatores erant tum plurimi, tum fortissimi, omnique armorum genere instructissimi. Denique abundantiam commeatuum rerumque omnium habebant, quæ ad tolerandam in multos annos obsidionem sufficiebant. Nam (ut tradunt *Herodotus* & *Xenophon*) præsentientes Babylonii futuram Urbis obsidionem, commeatu in XX. annos eam præmunierant. Verùm vana & frustranea erant omnia. Nam Cyrus urbem hanc munitissimam, & omnium judicio, invincibilem, una nocte expugnavit atque cepit: Quod Deus longè ante per prophetam *Jeremiam* prædixit: *Si adscenderit Babylon in cœlum, & firmaverit in excelso robur suum, a me venient vastatores ejus*, ait *Dominus*. Item: Hæc dicit Dominus exercituum: *Murus Babylonis ille latissimus suffossione suffodietur, & porta ejus excelsæ igni comburentur, & labores populorum ad nihilum, & disperibunt.* Similiter per *Esaiam* inquit Deus: Et *erit Babylon*

Ier: 51. 53. 58.

Es. 13: 19. 20, 21.

[illegible] decus Regnorum, gloria Majestatis Chaldæorum, ſicut ſubvertit Dominus Sodomam & Gomorrham &c. Idem confirmant exempla urbium munitiſſimarum, & primum ab hoſtibus expugnatarum, ut, urbis Jericho, Jeroſolymæ, Ninives, Romæ, Conſtantinopolis, & nuper Moſe-Trajecti, Argentorati, Luxemburgi, Grollæ, Zwollæ, Coverdiæ, &c. Adeò ut verum ſit illud, Pſalt. :

Ni cœpta Dominus juverit, fruſtra ſtruis,
Moles ſuperbæ ædium,
Ni Dominus urbem ſervet, incaſſum excubat
Muris vigil cuſtodia.

Quare in ſolo Domino eſt confidendum, Prov. 18. cum *Turris fortiſſima eſt nomen Domini, ad ipſum currit juſtus & exaltabitur.* Conf. Pſ. 18. 2. Pſ. 46. 1, 2. Jeſ. 26. 4. Nah. 1. 7. Si in hoc præſidio confidemus, nunquam movebimur:

Nam ſi Chriſtus adeſt, nobis vel ARANEA *muro eſt,*
At ubi Chriſtus abeſt, vel MURUS aranea fiet.

Uti pulchrè Paulinus, Poeta Chriſtianus, canit: Contra autem qui omnem ſpem ſalutis in arcibus & Urbibus, vallo ac foſſa munitis,

munitis, collocant, audiant venustissimum *Sabini* Epigramma:

Quando ruinosis stabant circumdata muris
Oppida, nec præceps fossa, nec agger erat,
Inclyta tum belli Germania laude vigebas,
Hoste tibi nullos incutiente metus.
At fossis postquam nunc es munita profundis,
Aggeribusque urbes vallat arena tuas:
Nunc virtute cares nunc supplex porrigis ultro
Omnibus imbelles hostibus ipsa manus.
Grandia nimirum timidos quod cornua cernis,
Hoc tua te fossis mœnia cuncta juvant.

3. *In æstimatione exercitus, non quo ad quantitatem & numerum, sed qualitatem & Virtutem.* Hujus Prudentiæ rationes hæ sunt sumtæ.

1. *Ex manu militari.* Nam in bello manu opus est, id est, virtute militari, sicut rectè & pulchrè ait *Synesius*: χειρῶν δεῖ τῶν πολέμῳ, καὶ οὐκ ὀνομάτων πολλῶν, hoc est, in bello opus est manibus multis, non nominibus multis. Neque enim ibi nobilitas pugnat aut numerus, sed nobilitas & virtus. Sicut etiam apud *Henricum Huntidonensem* docuit *Radulphus* Orcadum Episcopus, cujus hæc fuere ad milites in acie verba:

Synes. Epist. 78

Hist. lib. 8. p. 338.

verba: *Non tam numerus multorum, quàm Virtus paucorum bellum conficit.*

2. *Ex disciplina militari.* Disciplina militaris pene tota consistit, sicut & felicitas, in militum obedientia. Quodnam enim bellum feliciter suscipi, & geri, quod prælium iniri, quæ victoria obtineri posset, nisi milites Ducis imperium sequerentur? Quomodo *Silius* de magno Duce ait:

——*cunctosque ciebat*
Nomine;

Item illud Maronis: *Urget præsentia Turni.* Exemplo suo hoc ipsum ostendit *Scipio*, qui in Italia cuidam percunctanti, quâ re fretus classem in Africam transmittere vellet? Trecentos ei viros armatos ostendit exercentes se, & in vicinia *Turrim* excelsam mari imminentem, addiditque, ut discas quâ re fretus hoc suscipiam: Ecce nullus horum est, qui non conscensa hac turri se præcipitem in mare daturus sit, simul atque ego jussero. Obedientiâ *viz.* militum suorum, omnia sibi obvia pollicitus.

3. *Ex Exercitus conservatione faciliori & traductione commodiori.* Exercitus namque numerosissimus contractu retentuque difficilis est. Unde enim commeatus alendo? Facilitas traducendo? Eleganter in hanc rem *Vegetius* scribit, cujus hæc sunt verba: *Pluribus casibus subjacet multitu-* lib. 1. cap. 3.

do

do amplior. In itineribus pro mole sua [illegible] per est tardior, in locis asperis vel [illegible] bus transeundis propter impedimentorum moras sæpe decipitur. Præterea ingenti labore numerosis animalibus pabula colliguntur, rei quoque frumentariæ difficultas, quæ in omni expeditione vitanda est, citò majores fatigat exercitus. Unde concludit Veteres qui remedia difficultatum experimentis didicerant, non tam numerosos, quàm eruditos armis exercitus habere voluisse, quibus si succurrit Deus, victoria certa est, licet Hostes numero sint longè superiores. Imperatores *Heraclii* Symbolum erat: & DEO VICTORIA, quod & *Euripides* confirmat in *Supplicibus*:

Ἀρετὴ οὐδὲν φέρει
Βροτοῖσιν, εἰ μὴ τὸν
χρήζοντ' ἔχει,

id est:

Nil fortitudo proderit mortalibus,
Si non opitulator Deus sit maximus.

Quod pluribus Lectori constabit ex Ps. 20. 5, 6, 7, 8. Ps. 33. 16, 17.

Sperat incassum numero Tyrannus
Se tutum fore militum,
Sperat incassum validis lacertis
Se miles fore sospitem:

Sæpe

Sæpe spem fallit ——
Bellatoris equi fuga.
At Deus justos oculo irretorto
Semper respicit & pios,
Mortis ut vertat jacula imminentis.

Dabo exempla. *Abraham* postquam audivit quatuor Reges gentium *Lotum* patruelem suum, captivum abduxisse, armavit 318. domi suæ natos & educatos servos, iisque potentissimos eorum exercitus vicit, quos usque ad *Dan* hostiliter insecutus in fugam conjecit, prædamque, quam rapuerant, vi illis eripuit. Ioseph. lib. 1. Antiq. cap. 12. *Gedeon*, Dux Israelitarum 300. stipatus militibus, qui vacuas hydrias ardentesque faces manibus gerebant, cæterà inermes erant, innumerabiles hostium phalanges aggressus est, easque fudit. Hostium Midianitarum erant 135000 bene armati: Gedeonis verò tantùm trecenti, iique inermes milites. Per hos pusculos tamen Israelem redimere Jehovæ placuit. Mirum verò, singulis Gedeonis militibus oppositos fuisse 450. Midianitas. *Jehovæ* nimirum *perinde est, sive paucis, sive multis juvet.* Sic quoque *Jonathan*, Saulis filius, solus cum armigero per scopulos arrepens copias Philistinorum in confusionem & ruinam conjiciebat, & Rex *Assa* parva manu infinitum ferè exercitum

Iud. 7. 16

1 Sam. 14 6.

1 Sam. 14 13.

2 Paral. 14. 9. 11, 13.

usque ad internecionem prostravit. Ex quibus exemplis patet, Victoriam non in multitudine militum, sed in bellatorum alacritate (loquimur h. l. de causa secunda, prima non exclusa) consistere, & virtutem nulli numero succumbere. Unde *Artabanus* gravi Oratione ad *Xerxem*, de magno exercitu gloriantem, differebat, eique bellum contra Græcos dissuadere volebat, dicens: *Vides, pragrandia animalia & celsa ædificia, magnasque arbores fulminum telo frequenter peti. Solet enim Deus omnia sublimia mutilare. Sic igitur & exercitus maximi sæpe à parvis copiis dissipantur, ac profligantur, cùm pavores divini illis incutiuntur. Neminem enim alium Deum nisi se ipsum finit magnificè de se sentire.* Hæc satis christianè ab Achristiano prolata sunt.

4. *In taciturnitate*, dum consilia, præsertim ardua & bellica, ingeniosè occultant sciunt. Consilium dicitur à *silendo*, quod consilia principum silentii velo tegi debeant; Tob: 12. 7 sicut *Tobias* ab Angelo audiebat: *Arcana regum & principum occultari, sed opera Dei excelsi celebrari ac manifestari debent.* lib: 2. c: 2 & pulchre ait *Valerius Maximus*: Silentium optimum tutissimumque rerum administrandarum est Vinculum: *Curtius* de Consiliariis Regum Perficorum scriptum reliquit, lib: 4. circa finem.

liquit, quod arcana Regum mira celent fide, non metus, non ſpes eliciat vocem qua prodantur occulta. Silentium vitæ periculo ſancitum eſt. Nec magnam rem ſuſtineri poſſe ab eo, cui tacere grave ſit. *Mauritius Elector Saxoniæ* omnia in ſilentio diſſimulanter agebat, quando Carolo V. cum Alberto Brandeburgico, illaturus bellum eſſet ad liberandum ſocerum ſuum *Philippum* magnanimum illum Haſſiæ Landgravium. Unde hoc emblema frequenter in ore geſtabat: *Si meum induſium conſilii mei conſcium eſſe ſcirem, utique repente de corpore detractum comburerem.* Quod emblema à *Petro Arragonio* (cui *Mariana*, lib. 3. de inſtit. Princ. cap. 15. vel à *Metello* Macedonio cui *Dio Caſſius* illud tribuit) mutuatus eſt. In hac prudentis taciturnitatis Virtute inter omnes hujus temporis Reges ac Principes primus ac eminentiſſimus eſt Sereniſſimus ac Celſiſſimus noſter Rex Guilielmus. Hujus enim conſilia ante executionem non pateſcunt, manent occulta uſque ad ictum & actum. Sic nemo nuper certus erat in Anglia de ipſius militari adventu, vel acceſſu, niſi cum Hannibal eſſet ad portas. Idem. Ammian. l. 21.

5. *In audaciæ ac pertinaciæ fuga.* Quantum ad *primum*, Politicorum monitum eſt, quod Rex vel Dux ipſe prælii periculo

intereſſe non debeat, ſed aliquo intervallo locorum ſeſe à prœlio ſeparare. In milite enim Sors unius, in Imperatore verò ſors Univerſorum contineatur. Sicut enim Sol cum maximè tollitur in altum arduus ad polum ſeptentrionalem, tum minimum movetur, ita quo major eſt poteſtas, hoc magis coercenda eſt animi temeritas: *Poſterius* quod attinet, nim. *Pertinaciam*, illâ quoque abſtinendum eſt. Quia qui nullis ſe dimoveri rationibus à propoſito ſuo, ſemel intra ſe concepto, patitur, ille in præſentiſſimum incurrat periculum neceſſe eſt: Ita *audax* & *pertinax* in propoſito ſuo erat *Cyrus*, Dux belli alioquin peritiſſimus. Nam ſuadebant ei Generales Officiales, ne prælium ipſe ingrederetur, ſed in extrema acie in ſubſidiis conſiſteret: Ipſe nihilominus in principiis conſiſtens nudo capite pugnam expectabat, ſicut & alios Perſas, aiunt, nudis capitibus pugnam inire. *Plutarchus* refert, quum *Clearchus* Dux eum monuerit, ut ſe poſt aciem Macedonicam contineret, neque in diſcrimen pugnæ daret, reſpondiſſe: *Clearche*, quid ais? *Tu regnum appetentem, regno indignum me gerere jubes?* Sed eventus infelix fuit. Cum enim *Cyrus* temere medios inter hoſtes ſe conjiceret, cum hoſtibus implicatum, & iræ indulgentem equus procul provexit, jam tenebris

Plutarc. in Morals lib.

Xenoph. lib: 1. ἀναβάσεως. Plutarch in Artax.

nebris ingruentibus ignotum hoſtibus, & ab amicis quæſitum. Ita victoria elatus, ac ferocia plenus, per medios hoſtes ferebatur, vociferans. *Cedite, viles homines.* Sed ecce præter opinionem à Mithridate Perſa juvene jaculo per tempus tranſverberatus, ex equo devolvitur. Et mox *Caris* quidam eum ignotum jaculo à tergo petiit. Quo vulnere collapſus, ſaxoque alliſus, miſerè interiit. Notetur hîc epigramma in *Temerarios*:

In præceps rapitur, fruſtra quoque tendit habenas
Auriga, effræni quem vehit oris equus.
Haud facilè huic credas, ratio quem nulla gubernat,
Et temere proprio ducitur arbitrio.

Optimum itaque fuit *Antonii Pii* Symbolùm: *Conſulendum & conſilio parendum.* Sentiens nimi eum qui de ſua unius ſententia omnia gerit ſuperbum magis quam ſapientem judicandum eſſe, dicente *Liv.* lib. 4. Dec. 5. Et ut *Plautus* ait in *Milone*: *Nemo ſolus ſapit*, vel *Plato*: *Tum demum florere civitates*, ſi *aut* Philoſophi *imperarent*, aut *Imperatores philoſopharentur.*

Con-

Consilio quicunque suo sapit, haud sapit ille,
Consilio alterius qui sapit ille sapit.

6. *In lenta festinatione.* Symbolum Augusti fuit : Σπεύδε βραδέως. *Festina lentè.* Quibus duobus verbis contrariis significare voluit, in rebus agendis neque nimium esse festinandum, neque nimium cunctandum, sed medium observandum. Quod adagium, si vim & sententiam ejus spectes, concisa vocum brevitate universalem rerum gerendarum regulam proponit, & ad omnem vitæ rationem sese extendit, dignumque est, quod omnibus foribus inscribatur. Et ideo etiam *Tito Vespasiano* Imp. placuit uti ex antiquissimo ejus nummo apparet, in quo emblema est *Anchora cum Delphino*, quo ipse quoque Cæsar Augustus usus est: Nam *nimia festinatio noverca est* trium rerum.

Macrob. l. 6 Gell: l. 10. c. 11

1. *Consiliorum.* Duo namque, inquit *Thucydides*, rectæ menti prudentique consilio adversissima sunt, nempe *Festinatio* & *Ira*. Nam *impedit ira animum ne possit cernere verum.* Festinatio verò cœca & præceps est : *Ad pœnitendum properat cito qui judicat*, cum quo consentit illud *Salustii* : *Priusquam incipias consulto opus est,*

Horat.

est, ubi consulueris, mature facto opus est, item

Consilio adde moram, præceps sententia fallit.

Hoc Symbolum D. *Nicolaus Reusnerus* in Symbolis Imperatorum hisce versiculis exprimit:

Nec nil, nec nimium, medium tenuere beati,
Festina lentè, sat cito, si bene sat.

Carolus V. Imp. hac similitudine usus est, sicuti *Zenocarus* in vita ejus refert: Quemadmodum *Saturnus*, qui ex septem Planetis altissimum insidet culmen, tardissimè circumducitur. Ita Monarchas Austriacos, qui summa apud mortalium genus functione utuntur, quam minimè præcipites esse oportet.

2. *Cogitationum*, quando nempe in conessu eruditorum dubiæ aut difficiles quæstiones proponuntur, ad quas ex tempore respondendum est. Quod vidit *Aristides*, qui jussus à *Marco* Imperatore dicere de quæstione sive materia, quam propositurus esset subitò, & ut loqui consuevimus, *ex tempore*, in hunc modum respondit: Hodie propone, & cras audies. Non enim ex illis sumus qui vomunt Orationes, sed ex iis, qui

apud Philostr. l. 2. de vita Sophist.

qui cum cura meditantur. *Apulejus* pulchram rationem invenit: Nulla res eadem, inquit, esse potest festinata simul, & examinata, nec esse cuicquam omnium, quod habeat & laudem diligentiæ, & gratiam celeritatis.

3. *Actionum.* Quando enim quis præcipitanter aliquid vult agere, sæpe totam operationem corrumpit vel magnum committit dedecus. Sic Honorius Imp. præcipitanter agendo subscribebat sæpe literis nondum lectis, sibi nocivis & ignominiosis: E qua consuetudine parum laudabili avocatura eum soror *Placidia*, literas scribi jubebat, in quibus Imp. affirmaret, se nuptui dare sororem cuidam ex infimæ sortis famulis. Quibus cum manu sua Imp. subscripsisset: Soror assumtis secum literis istis Imperatorem accessit, supplexque coram eo in genua provoluta, de injuria & contumelia, qua ab ipso afficeretur, dum infelices adeo sibi parerentur nuptiæ, conquesta est. Mox Imperatori vanas eas querelas esse contendenti literas manu ejus subscriptas obtulit. Ubi cum manum suam ille agnoscceret, pravam & parum tutam consuetudinem suam intellexit, & deinceps eâ abstinuit. Sic canis festinans, ut aiunt, cæcos parit catulos. Huc pertinet venustum exemplum de quodam auriga ex Ur-

ve

veniente. Quidam alter auriga eò tendens & ipsi obvians interrogat hunc aurigam: *An ea vespera in urbem curru suo pervenire posset?* prudenter respondit: Si festines, excluderis, si lento passu incedas, facilè hac vespera urbem ingredieris. Auriga indignabundus, & se irrisum putans, currum concitato impetu agere cœpit. At rotâ fracta impeditus urbe excluditur. Quare *lenti sunt amandi*: Lenti, inquam, qui cum *Plauto*: *Quicquid est inceptum non expromunt, bene coctum dunt.*

7. *In bonæ conscientiæ Studio.*

——*Hic murus aheneus esto*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Titus Vespas. audiens suos antecessores in Imperio multis injuriis à subditis affectos. Nemo, inquit, me injuria afficere aut contumelia potest. Quia nihil ago quod alios lædere possit. Quo dicto ostendere voluit vitæ innocentiam esse certissimum corporis præsidium. Ideò etiam calumniatores nihil curavit, fretus conscientiæ suæ integritate: Nam *bona conscientia est reminiscentia actionum bene à nobis gestarum, & approbatio mentis nostræ recte judicantis, & de eisdem nobis testificantis.*

Hic fructus quoque fuit Imp. *Nervæ Coc.* qui, unde aliquando dicere ausus est: *Se*

nihil feciſſe, quo minus poſſet, depoſito imperio, privatus tutò vivere. Cum quo congruit Symbolum ejus, quod tale fuit: *Mens bona regnum poſſidet*, quod deſumſit ex Seneca in *Thyeſte*:

Mens regnum bona poſſidet.
Rex eſt qui metuit nihil.
Hoc regnum ſibi quiſque dat.

Eraſmus Michael in ſuis Cæſaribus ita reddidit:

Cæſaris hæc vox eſt Nervæ ſe Romula tali
Sceptra quidem & faſces ſuſtinuiſſe manu,
Ut nihil horreſcat privatam ducere vitam,
Et nihil inſidias pertimuiſſe velit.

Huc pertinent monita Sapientum. *Cicero* pulchrè inquit: Altè ſpectare ſi voles, atque hanc æternam domum contueri, neque ſermonibus vulgi dederis te, neque in præmiis humanis ſpem poſueris rerum tuarum, ſuis te illecebris trahat oportet ipſa virtus ad verum decus. *Lipſius* graphicè loquitur: *Mihi ſententia de me, non ni*ſi *fertur apud me, nec, quis ſim, alium rogo. Interno iſto judice ſi probus audiam, quid addent aut dement mihi hi ſermones?* Similiter in lib. de Unic. relig. pulchrè inquit: Æquo animo audienda ſunt impero-

Cent: 1. Epiſt: 77

orum convitia, & ad honesta vadenti contemnendus est iste impetus. Et Cato pulchrè:

Si rectè facias, ne cures verba malorum,
Arbitrii non est nostri, quid quisque loquatur:

Huc quoque potest adduci elegans decastichon D. *Conradi Rittershusii* Prof. in Acad: Altorfina, quæ Reipubl. Norimbergensis est, celeberrimi:

Nescia mens fraudum, inculpataque integra vitæ
Scommata nullius, nullius arma timet.
Omnia contemnit, ventis velut obvia rupes,
Mendaceſque sonos unius assis habet.
At quibus interno improbitas præcordia puncto
Rodit, & infandum polluit ora scelus,
Perpetuis animi furiis agitantur, & omnes
Quæ suasit scelerum sarcina, scire putant.
Qui sapis, ad vitam sapias, gere conscia recti
Pectora, nec strepitu commoveare levi.

8. *In Simulatione & dissimulatione.* Recordor Symboli *Friderici* Barbarossæ;

QUI NESCIT DISSIMULARE NESCIT IMPERARE. Quo significare voluit, non semper licere cuiquam omnia pro suo jure agere, sed multa in omni vita dissimulari oportere, maximè autem in Imperio, in quo oportet aliquando secundum Thucydidem: Καιρῷ δυλεύειν τὸς δοκοῦντας ἄρχειν, ut verum sit Friderici dictum: *Qui nescit dissimulare nescit imperare.* Fit enim ut multa plerumque Princeps aut simulare invitus, aut dissimulare cum dolore cogatur, ne aut videat ea, quæ videt, aut ne audiat ea, quæ audit, sed in multis volens nolens conniveat, nisi frustra niti, & nullo suo cum fructu aliorum odium quærere malit, quod extremæ dementiæ esse autumat *Salustius*: Sed hoc tamen minimè ita intelligendum, quasi non liceat principi tueri candorem, atque veritatem nudam & simplicem, & ab omni mendacio injuria & fallacia abhorrentem (nam quod verum, simplex, sincerumque est, id naturæ hominis & imperio est aptissimum) sed potius, si multa sibi quandoque adversari intelligat in regno, per vim is multa agat aut faciat quorum ipsum fortassis postea vel pudeat, vel poeniteat. Nihil enim violentum diuturnum, & regere vi patriam importunum est. Quo autem quis potentior eò æquior debet esse erga alios. Nam & in regno administrando

Demost:
Salust:

ministrando justitia, & potestas eget æquitate quadam & patientia, quæ tantò premi debet interius, quantò eminet exterius. Et, secundum *Isiodorum*, plerumque Princeps justus malorum errores dissimulare novit, *non quod iniquitati eorum consentiat, sed quod aptum correctionis tempus exspectet, quando eorum vitia emendare, vel punire valeat. Quod enim differtur, non aufertur.* Gregor: M.

Moderatione itaque animi vel maximè opus est imperio, ut princeps aut Rex pius, quàm aliis imperet, sibi imperare discat, hoc est, animum regere, & iracundiam cohibere, & cupiditatem moderari. Neque enim rectè dominatur aliis, qui ipse servit affectibus, neque regere alios potest, nisi quem ratio rexerit. Non omnis igitur simulatio aut dissimulatio mala & vitiosa, sed est quædam bona & honesta, eaque cum in reliqua vita omni, tum verò maxime in imperio utilis ac necessaria. Cum hoc Friderici Symbolo convenit etiam dictum *Sigismundi* Imp. qui dixisse memoratur: *Ignarum esse regnandi qui nesciret dissimulare.* Ænæ Sylvii: Comm: in res gestas Alphonsi.

Innuit autem præcipuam Principum Virtutem esse clementiam, qua docet, ea interdum esse dissimulanda, quæ non magni sunt momenti, commodi majoris gratia.

Tempus est ut progrediamur ad argumentum

tum XI. quò suffulti Reges & Regna non mutantur, & hoc est, loco iræ, *Longanimitas*. Cujus exempla quædam regia in scenam producam. *Alexander* M. cùm exercitum in *Taxilis* regno refecisset, contra *Porum* Indorum Regem potentissimum expeditionem suscipit, qui in ulteriori Hydaspis ripa regnabat, & corporis animique magnitudine insignis erat. Hic ingentem collegerat exercitum peditum ferè 30000, currus 300. & elephantes eximio corporum robore 85. & Alexandro se opponebat. Commisso prælio, *Porus* è maximo elephante pugnans plurimos telis conficiebat, ipse quoque *Bucephalus* Alexandri equus præstantissimus prosternitur. At vicissim omnibus expositus ictibus, cùm ad postremum non ferret vulnerum multitudinem, è bestia elapsus captus & ad Alexandrum est deductus, qui obviam ei ivit, eumque prior compellans interrogavit: *Quid tibi à me fieri cupis?* Cui *Porus*, Te me, inquit, βασιλικῶς tractes. Alexander eo responso delectatus dixit: *Hoc tibi mea causa continget, tu quod tua causa gratum sit postula.* Omnia, inquit, in voce βασιλικῶς continentur. Quo responso lætior Alexander regnum *Poro* restituit, & veteri amplius adjecit, atque ita eum valut generosæ mentis hominem regiè tractavit.

11. LONGANIMITAS.

Diodor. Sicul. l. 17 Plut. in Alexandro.

vit, eoque imposterum tanquam fido amico ad omnia usus est. *Curtius* refert, quod *Porus*, cùm victus & captus in conspectum regis prodiisset, & quæsitus ab eo esset: Quid ipse Victorem de se statuere debere censeret? respondit: *Quod hic dies tibi suadet, quo expertus es, quam caduca felicitas humana sit.* Plus monendo profecit, quam si precatus fuisset. Nam Alexander imperterritam animi ejus magnitudinem admirans, eum in numerum amicorum recepit, & ampliori regno donavit.

Pyrrhus Monarchiæ III. Dynasta insignis iram quoque suam domare potuit. Nam cùm milites Tarentini inter cœnandum multa liberius in ipsum dixissent, res statim ad eum delata est. Acciti sunt juvenes, ac periclitabantur omnes, cum factum nec negari posset, nec defendi. Tum unus illorum celerioris ingenii imò, inquit, Rex, et ista diximus, & longè acerbiora dicturi fuerāmus, nisi nos lagena defeciisset, linguæ petulantiam in temulentiam rejiciens. Itaque mox iræ Principis in risum versâ dimissi sunt. Pulchrum hoc est longanimitatis exemplum dicit *Erasmus*: *Cæsar Augustus* legem tulerat de adulteris, quomodo judicandi essent & hoc crimine delati, & quomodo puniendi convicti. Paulò post iræ impatientia irruit in adolescentem delatum, quod cum *Julia*, Augusti

Lib. 6. Apophthegmatum.

Augusti filia, commercium habuisset, eumque manibus verberavit. At cùm Adolescens exclamasset: *Legem tulisti, ô Cæsar!* adeò facti pœnituit, ut eo die recusaret cœnam capere. Crimen per se grave erat, tum à misssum in Cæsaris filiam. Quis Princeps dolori ac furori suo hîc temperaret? Aut quis ibi legum judiciorumque moras exspectaret? At tantus Rex adeò sibi displicuit, ut à seipso pœnas sumeret, quod legi, quam aliis promulgaverat, non per omnia paruisset: Præterea *Henricus* Lutzelburgius Imp. cùm A. C. 1312. à Monacho quodam *Bernhardino*, porrecto veneno in pane Eucharistiæ, nefariè necaretur, ipse vim veneni sentiens & mortem adesse animadvertens, completa Missa, ad Monachum dixit: *O Domine, recedas. Nam si percipient nostri devoti malum, quod nobis feciſti, morte miserabili morieris. Deus tibi ignoscat:* Annon hoc est magnum longanimitatis exemplum? Quanquam autem Monachum abire Imperator præcepit, tamen postea captus vivus excoriatus est. Vid. *Naucl. Geneal.* 44. *fol.* 246. *Onuphr. Append. Urst. Chron. Carion.*

Plutarch in Apophthegma.

Naucle-rus.

Sincero addam lepidum. Cùm quodam tempore *Sigismundus* Imp. flumen transiret & equus, quo vehebatur, urinam mitteret, propè equitans unus ex aulicis ministris, pro-

batæ fidei homo, & qui diu servierat: *Equus*, inquit, *Domini similis est.* Imperator has voces audiens, causam quærit: Respondit Minister: Equum projicere urinam in locum antea abundantem aquis. Sic Imperatorem effundere beneficientiam in eos, qui affluant opibus, negligere cæteros, qui egeant. Intelligens Imp. se festivè accusari, quod ministri bene meriti rationem habuerit nullam, respondet: Voluntatem benefaciendi ipsi nunquam sibi defuisse, sed ita fieri plerumque, ut fructus beneficientiæ publicæ Regum ac Principum redeat non tam ad eos, quibus ex merito, quam quibus ex destinato fato quodam debeatur, idque se illi declaraturum re ipsa. Non ita multò post, otium nactus, duas pyxides magnitudine pares implet, unam auro, alteram plumbo, ut & ponderi fierent æquales, has ministro proponit, & ut elegat utram vellet, jubet. Minister plumbeam abripit. Viso plumbo, inquit, Imperator. Agnoscis ergo, mihi non benefaciendi voluntatem, sed tibi fortunam defuisse, sapienter monens, bona non solâ vel dexteritate judicii, vel diligentia humana acquiri, sed & distribui atque conferri divinitus, & ad ea consequenda & percipienda homines flecti etiam ducique divini-

Crantzius lib. 5. fol. 217.

Chron. Cation.

Leonhardus Aretinus Manlius fol. 350.

tùs, & à Deo tanquam authore præcipuo peti atque exſpectari debere juxta verſum:

Omnia contingunt nobis bonitate ſuprema,
A Domino quicquid poſſidet omnis habet.

Valdè quoque longanimis & manſuetus fuit *Carolus* V. Imp. Ex diverſis & variis unicum ſaltem proferam exemplum. Càm Hiſpani quidam aulici & Magnates illum rogarent, & rogando inſtarent, ut *Germanos* nobiles & ſatellites ex aula dimitteret, & abrogaret, ipſe convocari omnes Germanos jubet. His vultu ad ſeveritatem compoſito indicat Hiſpanorum petitionem toties iteratam. Et venite, inquit, Etiam Ego ſum Germanus, abeamus ex aula, ne deinceps illis moleſti ſimus, & abire ſe oſtendit. Germani nobiles & ſatellites læti & alacres ſequuntur. Sed Hiſpanis ad pedes Caroli abjectis, ac ut maneret et veniam ſtultitiæ ſuæ daret, ſuppliciter petentibus, reſtitit et ignóvit. Ubi et notatu digniſſimum, quod càm aliquando audiret Duces, Marchiones, Principes et Comites Hiſpanicos ſe æquiparare in nobilitatis dignitate et præſtantia Ducibus, Marchionibus, Principibus, et Comitibus Germaniæ, et gloriantes ſe æquè nobiles ac illos, adeoque non minori civilitate et reſpectu tractandos eſſe quàm illos, *Sciatis*, inquit, *Me in Germania REGIBUS*,

Manlius in loc. p. 624.

BUS, in cæteris verò meis Regnis ſubditis ac ſervis imperare. Quo dicto Principum Germaniæ potentiam, et quo eos loco habuerit, ſignificare voluit. Tenemur quidem omnes, ita pergebat, Imperii Romano-Germanici legibus parere, ſed ita, ut liberam ſuarum ditionum adminiſtrationem noſtri ſuperiores retineant, et ſuis legibus, ſua libertate utantur, fruantur. Nulli profectò mortalium armis aut fide ante Germanos ſunt, affirmante *Tacito*, noſtraque Germania tantum nervorum ac potentiæ habet, ut externum hoſtem nullum metuat, imò ſola, ſi junctis viribus res agatur, habet quod immaniſſimo Turcarum Tyranno opponat, quippe pecunia, populo, munitionibus aliiſque adminiculis ſat valida et inſtructa eſt per Dei gratiam. Hæc notanter Carolus V. Imp. cujus glorioſo nomini hoc *Sabini* Epigramma annecto: lib. 13. Ann. vid. Hiſt. Car. V.

Dive quibus cælo te Carole laudibus æquem?
Carole, non ipſo, quem regis orbe minor,
Cæſare quo major validiſque potentior armis
Nullus ab Auguſti tempore ſceptra tulit.

Jam ad ultimam et XII. regnorum firmandorum cauſam et rationem deveniendum, quæ eſt oppoſita Avaritiæ LIBERALITAS. Hæc virtus decet et ornat quam maximè Prin- 12. LIBERALITAS.

Principem, ut *Mosen*, Exs. 2. 17. *Davidem*, 1 Sam. 30. 26. *Reginam Sabæ*, 1 Reg. 10. 10. *Artaxerxen*, Esdr. 7. 11, 12. *Assuerum*, Esth. 2. 18. *Magos*, Mat. 2. 11. *Matthæum*, *cap.* 9. 10. *&c.* Ita ab *Henrico* V. Imperatore liberaliori agmina pauperum sustentata fuisse traditur, qui eum domi in cubilibus, campis, in castris sequebantur. Nam et liberaliter eis prospexit, et in demortuorum locum mox alios substituit, ac in prædiis suis erogari eleemosynas largas præcepit: Si quis autem vult scire nomina trium in toto orbe liberalissimorum Principum, qui innumerabilia ad pios usus auri ac argenti pondera elargiti sunt. Nominabo. Primus est *Cyrus* lib. 1. Esdr. 1. 2, 3, 4. *Secundus Darius Hystaspis* 1 Esdr. 6. 8, 9, 10. & *Tertius Artaxerxes* Longimanus 1 Esdr. 7. 12, 13. usque ad 24. Hinc est quod Reges εὐεργέται, hoc est, benefici passim sacro codice appellantur ut Ps. 47. 9. Job. 12. 21. Ps. 107. 40. Luc. 22. 25. quod propria ipsorum Virtus debeat esse liberalitas, quæ subditorum animos quàm maximè illis conciliat: *Alexander* M cùm quidam eum admoneret, ut majora & nova subditis vectigalia atque onera imponeret, sapienter respondit: *Est boni Pastoris tondere pecus, sed non deglubere, & Olitorem odi qui radicitùs olera exscindit.* Responsum hoc quo-

Theatrum Zwingeri, fol. 2425.

que fuit posteà *Tiberii* ut *Suetonius* refert. Suet. in Tib. cap. 13.

Plutarchus gravis Scriptor, Rempublicam eleganter & venustè CORPORI humano comparat. Verba ejus hæc sunt. *Caput* omnium est Princeps, penes quem Imperii summa est. *Oculi* quibus videmus sunt viri boni in Republica, quorum ductum sequimur. *Aures* quæ audiunt, quæ dicimus, sunt subditi, qui imperata faciunt. *Lingua* qua loquimur sunt eruditione præstantes Viri, ex quibus leges & disciplinas audimus. *Capilli* de capite penduli sunt injuria affecti, qui opem Regis implorant, *Manus* & *brachia* sunt Equites & Nobiles, qui hostem reprimunt. *Pedes*, qui omnia sustinent, sunt agricolæ, qui victum omnibus Ordinibus subministrant. *Ossa dura*, quæ fragilem carnem fulciunt, sunt viri sapientes, qui onus Reipubl. sustinent. *Corda* quæ palàm non videmus, sunt familiares intimi, qui in arcano consilium dant Senatui. Deniq; *Collum*, quo corpus capiti cohæret, est amor Regis & regni, & utriusq; benevolentia ac beneficentia: Cavendum tamen est Principi ne liberalitas degeneret in profusionem & prodigalitatem. Nam ut graphicè *Cicero* loquitur: Non ita claudenda est Reipubl. ut eam benignitas aperire non possit, nec ita aperienda ut omnibus pateat. Nam lib. de Doctrin. Princip. ad Trajanum. Lib. 2. de offic.

ærarium

ærarium nimis largitionibus exhaustum, [illegible] pilationibus subditorum postea redi[illegible] consuevit. Quare cùm duo sint libera[illegible] tis fontes, nempe, *verum judicium*, & [illegible] *nesta benevolentia*. Ideò recto judicio [illegible] deliberato consilio largiri debet Princeps, [illegible] scil. cœco profusionis impetu regni op[illegible] dispergat, sed bene de Republ. merentibu[illegible] præmia proportionata juxta regulam justi[illegible] tiæ distribuat. Verùm non tantùm genet[illegible] *masculini*, sed & *fœminini* est *liberalitas* e[illegible] ga pauperes & derelictos. Lego apud *Theodoretum*, quod *Theodosii* M. Uxor *Placi[illegible]* valdè liberalis erga pauperes fuerit: Nam inquit ille, ad sublevandos eos, qui mutil[illegible] habebant corpora, nihil non diligentiæ & curæ adhibuit, nec ad eam rem servorum aut ancillarum opera usa est, sed illa ipsa hoc fungi ministerio voluit. Simili quoque ratione ecclesiarum hospitia visere, ægrotis in lecto decumbentibus curationem adhibere, tractare ollas, jusculum gustare, patinas illis deferre, frangere panem, offas porrigere, eluere pocula, omnia denique alia munia obire, quæ servi & ancillæ exequi solent. Atque illis, qui eam ab hoc genere ministerii avocare studerent, respondit: Aurum & argentum distribuere decere maritum Imp. se autem pro ipso imperio ei, qui id ipsum dederat, illam operam offerre debere:

Val. Max: lib. 4. Memor. cap. 7.

Theodoret, lib. 5. cap 18.

Mira quoque leguntur de *Tiberii* II. fuit natione Thrax, cujus parentes nimium obscuri ignorantur) *Liberalitate* erga Pauperes subditos: Quicquid enim avaritia sua JUSTINUS, prædecessor, contraxerat, Tiberius hicce Egenis liberalissimè distribuit. Hac de causa à *Sophia* Justini uxore, tunc vidua, reprehensus fuit, quod Rempubl. videretur ad paupertatem redacturus, dicente: Quod ego multis annis congregavi, tu intra exiguum tempus prodigè dispergis. Ad quæ *Tiberius* respondit: Confido in Domino quod non deerit pecunia Fisco nostro, quamdiu pauperes eleemosynam inde accepturi sunt. Est enim is thesaurus ingens de quo Dominus dixit: *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea corrumpit, & ubi fures non effodiunt, neque furantur.* Ergo de his quæ Dominus tribuit, congregemus thesauros in cœlo, & Dominus nobis augere dignabitur in hoc seculo. Fuit LX. Rom. Imperator. Mat. 6. 20.

Neque Imperatorem hunc optimum expectatio præmiorum *Liberalitatis* fefellit. Cum enim per palatium aliquando deambularet, vidit in pavimento domus tabulam marmoream, in qua aurea crux Christi erat sculpta, & ait: Cruce Domini nostri frontem nostram (En Superstitionem & vanitatem antiquam & hodiernam

nam Papistarum!) & pectora [illegible] debemus, & ecce eam sub pedibus c[illegible]mus. Et, hoc dicto, jussit eandem [illegible]lam auferri de fossa. Qua levata atque [illegible]rectâ inveniunt subter & aliam hoc sig[illegible] habentem, quam & ipsam manduvit [illegible] Qua amotâ inveniunt & tertiam, jussuq[illegible] ejus cum hæc fuisset ablata, inveniunt ingen[illegible]tem thesaurum, habentem supra mille au[illegible] centenaria. Sublatumque aurum pauperibus multò abundantius, quam consueverat, largitus est: Sed & Narsetis thesauros adeptus est. Hic enim ipsi à sene quodam (qui solus hujus ingentis thesauri, quem Narses sibi comparaverat, & sub terra in cisterna quadam occultaverat, conscius erat) Narsete defuncto, monstratus est. Tantum ibi auri atque argenti repertum, ut per multos dies vix à deportantibus cisterna evacuari posset. Hæc autem penè omnia secundum suum morem erogatione largiflua egenis distribuit, & quo plura erogavit, eò amplioribus à Deo ornatus fuit divitiis.

P: Diac. in Tib: II: §. 2. Pompon Læt: Egnatius.

Exemplum Liberalitatis in Imp. *Henrico* II. inter alia hoc notatu dignum est: *Baro* quidam *Liber* in Abensperg ex duabus legitimis Uxoribus suscepit filios 32. & filias 8. Henricus Imp. aliquando cum secum venatum proficisci jubet, idque cum paucis

ncis concomitantibus. Baro ſperans ſe tempus aptum, quo tantam ſobolem Principum maximo commendaret, juvenes jam uberes, ſcitos & elegantes, cultu quoque & arte ornat, unicuique miniſtrum adjungit, cum tali prolis magnifico globo venatum procedit ad Imp. Ille viſâ appropinquantium tanta multitudine Baronem accerſit, ſciſcitaturque: Cur-nam cum paucis advenire juſſus tot equites adduxerit? (erant enim 66.) Reſpondet Baro. Ego non niſi cum uno equite & famulo præſto ſum. Qui igitur iſti alii ſunt, quærit Imp.? Reſpondet ille. Sunt etiam, *Imperator*, mei famuli, MEI FILII, quos tuæ Majeſtati exhibeo & committo, in pace decus, in bello præſidium, dono, dico, quos Patriæ educavi. Sunt Adoleſcentes ſolertes, ſpero te dignos, & utiles Reipubl. futuros. Gratiſſimum ſane munus tale fratrum examen Imperatori aliàs improli (ſiquidem plurimi Hiſtorici teſtantur quod cum unica Uxore Cunigunda perpetuò Virginitatem obſervaverit. Unde moriturus uxorem & propinquos ejus accivit, eoſque intuens: *Recipite*, inquit, *quam mihi tradidiſtis virginem veſtram.*) fuit, benigne ſingulos appellat, FILIOS nuncupat, ſibi adſciſcit, ad amplas dignitates adhibet, & alia ſplendida beneficia in eos confert: *Sigiſmundus*

Fulgoſus l:4. c:3 Egnatius l:4. c:9. Sigonius l:7. de reg: Ital.

Avent: l: 5. Hist: Bat: Rhen.

quoque Imp. liberalis, & contemptor di-
vitiarum fuit. Cùm enim aliquando ex
Hungaria 40000 ducati ei allati essent
eosque læto animo accepisset, in cubiculum
veniens, ubi propè lectum talis pecunia re-
condita erat, dum cogitat in quemnam
usum tales nummos convertat, somnus eum
destituit. Tum ille excitatis cubicularijs:
Ite, inquit, ocius, Consiliarios, Ducesque
quosdam militum, vel amicorum turbam
huc accersite: Vocati media nocte trepi-
di (timebant enim ne quid adversi ac-
cidisset:) Imperatorem celeriter adeunt,
& quæ causa sit tam repentinæ vocationis
inquirunt. Videte, inquit, carnifices me-
os: (loculos aurum continentes demon-
strans:) qui mihi somnum eripiunt, ac-
cipite eos, & inter vos dividite. Libera-
tus ab hac pecuniæ cura, nunc recessit à me,
inquit, tortor ille, qui me flagellavit, me-
lius jam quiescam. Quod si & inter hosce
advocatos comparuisset *Didius Julianus*
XX. Rom. Imperator, is sanè simplicitatem
& imprudentiam *Sigismundi* derisisset & dix-
isset. Exspecta paulisper, veniet enim tem-
pus & locus ubi hæc pecuniola tibi fortè non
sufficiet, pluris indigenti: memento mei
Symboli quod fuit: *In prætio pretium*, &
scito, quod pecuniæ omnia obediant, quam

Æn: Sylv: l: 4. Comm: in res gestas Alphonsi.

qui

in numerato non habet in pretio hon
: Hoc pertinet illud *Naſonis*:

rea nunc verè ſunt ſecula, plurimus au-
ro
Venit honos, auro conciliatur Amor.
Virtus poſt nummos ——

Et hanc pecuniæ tyrannidem pulchrè ad-
odum & eleganter deſcribit *Euripedes* in
ellerophonte, ex quo hoſce verſus ita con-
rtit M. Cicero, teſte Seneca:

ecunia ingens generis humani bonum.
ui non voluptas matris, aut blanda po-
teſt
r eſſe prolis, non ſacer meritis parens;

Verum ſit hæc mea concluſio:

Non vi, non nummis, EMITUR VIRTU-
TE POTESTAS,
Et ſanctia melius longa tenaxque fide.

Tandem *Carolus* V. in elargiendis elee-
oſynis ad redimendos ab hoſtibus capti-
os, ad noſodochia, gerontotrophia, ino-
um puellarum matrimonia, ad exules bo-
is ſuis injuſtè ſpoliatos, benignè ſuble-
ndos, omnium Regum ac Principum libe-
liſſimus ſine ulla oſtentatione fuit. Cùm
.C. 1536. veniſſet Romam, pridie Para-
eves 13. April. poſtmeridiano tempore,

duodecim gentium pedes abluit, atque lintheo detersit, cum iis cœnavit, & omnem argenti abacum, mensæ illatum, à cœna inter eos dilargitus est, referente *Guicciardino*.

Perlustravimus jam sicuti *Vitia*, quibus Reges & regna destruuntur, ita & *Virtutes*, quarum concursu & auxilio constabiliuntur & conservantur. Idcirco O quam felices & benedicti sunt illi Reges & subditi! qui juxta votum & præscriptum nostrum *Clementiæ*, *Pietati*, *Justitiæ*, *Castitati*, *Juramentorum Observationi*, *Diligentiæ*, *Humilitati* *Religionis amori*, *Temperantiæ*, *Prudentiæ*, *Longanimitati* & *Liberalitati* sedulam dant operam! Nam ibi non tantum regna publica manent immota & immutata, sed & propriæ Regum saluti & privato honori et gloriæ consulitur. Nam tales Reges et Principes

1. Possunt ex bona rerum actarum et agendarum conscientia *in periculis* esse *non timidi*, sed ultrà sortem communem *intrepidi*. Exemplo est *Julius* Cæsar; Quum enim ille nocte intempesta ignoto habitu se se audacius, quàm prudentius, Anioni flumini commisisset, ut in Italiam trajiceret, tandem nautæ ob naufragii periculum timido, imò jam desperanti, quis esset, aperiebat, ejusque obstupefacti dextrâ apprehensa dicebat

bat: Perge audacter, nec quicquam ti- Plutarchus in Cæsare.
me: Καίσαρα φέρεις, καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσαν: id est, *Cæsarem vehis, & ejus fortunam navigationis comitem*: Si christianè meam mentem ad hæc dicta explicarem, cogitare debuisset Cæsar, fortunam esse instar rotæ. Sicut enim rota est volùbilis, et in orbem agitur, in quo summa citò sunt ima. Ita semper cogitanda est fortunæ instabilitas, quæ aliàs excelsa humiliat, vel humilia exaltat. Cæsar omnes credere volebat Fortunam secum navigare, per campos sequi, sibi assistere in bellis, et periculis nusquam non adesse. Verum nos, ex sacro Codice rectius instituti, et imbuti, novimus, sive adversa sive prospera accidant, divinæ voluntati ac providentiæ illùd tribuendum esse, uti ex hoc epigrammate pulcherrimo patet:

Si vitam inspicias hominum, si denique mores,
Artem, vim, fraudem cuncta putes agere.
Si propius spectes, Fortuna est arbitra rerum,
Nescis, quam dicas, & tamen esse vides.
At penitus si introspicias, atque ultima primis

Con-

Connectas, tantum est RECTOR IN ORBE DEUS.

Non minor intrepiditate Julii Cæsaris fuit generositas *Maximiliani* I. Imp. qui virtutibus suis fretus in summis periculis animum gessit imperterritum: Notum, ipsum fuisse *Bellicosi Caroli*, Burgundiæ Ducis ultimi, generum et per ejus filiæ unicæ Mariæ Matrimonium XVII. Belgii Provinciarum Hæredem ditissimum. Uxore mortua (quæ A. C. 1482. venandi studio egressa, ex equo ferociente dejecta, et cùm fracto femore omnem tractationem loci affecti per verecundiam refugeret, post aliquot dies obiit, cum post tristem patris *Caroli* interitum Belgio annis quinque præfuisset) fortuna quoque Maximiliani mutata est, ita ut in plurimas adversitates inciderit, quas tamen forti & intrepido animo constanter pertulit: Nam duo filii *Franciscus* & *Georgius* immatura morte abrepti sunt. Tertium vero *Philippum*, Flandrenses in Belgio, invito patre, in suam tutelam acceperunt. Cùm autem ipse filii tutorem agere instituisset, omnes ferè Provinciæ, quas in dotem ab uxore receperat, ab eo abalienatæ sunt, Regis Galliæ *Ludovici* XII. subsidio fretæ. Hanc injuriam cum *Maximilianus* (Princeps Austriacus, nondum Imperator tum temporis electus,

festus, quia Pater *Fridericus* III. adhuc inter vivos erat:) ulciſci vellet, *Brugis* à ſubditis ſuis captus, A. C. 1488. atque in domo cujuſdam aromatarii per novem menſes cuſtoditus fuit: Nobiliores verò ejus aulici in ejus conſpectu à furente plebe capite truncati ſunt. Interea verò dum *Maximilianus* captivus detentus fuit, milites ejus, qui evaſerant, circa urbem omnia ferro vaſtarunt, atque *Friderico* Patri, ut res ſeſe habebat, illicò ſignificarunt. Imperator itaque Principes imperii ſtatim ejus rei admonens, expeditionem contra Flandros ſuſcepit, atque 32000. Germanorum armavit. Inter eos in re bellica exercitatiſſimus & acerrimus Dux Saxoniæ *Albertus* naviter ſuam Imperatori operam præſtitit, ac Gandavo obſeſſo, Brugenſibuſque profligatis, filium Maximilianum è cuſtodia liberatum patri Friderico reſtituit. Interea cum ita à Brugenſibus captivus detineretur, in hac rerum adverſitate & ſolitudine, & ſummo vitæ periculo, nunquam ab animi magnitudine diſceſſit, ſemper intrepidus, nec quicquam ſe indignum fecit, nec locutus eſt. Horrebant ejus vultum, utpote peregrini & extranei Principis, Magnates & Subditi Flandrenſes, & hoſtes infenſiſſimi, quamvis populus & vulgus eum præſentem reverebatur. Emergebat enim ex ſincero ejus vultu,

Teſte Heutero Delfio lib. 3. in vita Maxim. & Philippi.

tu, naſo aquilino, oculiſque micantibus maj-
jeſtas magno principe digna, rebellium con-
ſcientiam non fictè commovens ac concu-
tiens, inerat gravitas debitam authoritatem
vel refractariis extorquens, Univerſi adeò
corporis lineamenta Imperatoriam, Regi-
lemque dignitatem referebant, habitus, in-
ceſſus decens, motus temperatus, verba pon-
dus habentia affectus hominum quolibet tra-
hebant, &c. Uno verbo, ſemper & ubique
ſe componebat ad exercitium illius *Hora-
tiani*:

Rebus adverſis animoſus, atque
Fortis appare, ſapienter idem
Contrahas vento nimium ſecundo
turgida vela.

Cæterum Rex *Darius Hyſtaſpis* intrepidus
quoque erat in maximo vitæ periculo, & in-
ſidias ſibi ſtructas non metuebat. Cùm e-
nim cognoviſſet ſibi in venatione à nobi-
lis Perſis, magnæ authoritatis, inſidias ſtru-
ctum iri, non correptus metu eſt, ſed juſ-
ſit eos arma & equos ſumere, atque dein-
ceps mandavit, ut intenderent & explode-
rent arma, torvumque aſpiciens eos: *Quid
igitur*, inquit, *Non exſequimini id cujus
gratia veniſtis?* At illi cùm intrepidum Re-
gis vultum aſpicerent, non ſolùm impetum
remiſerunt, verùm etiam uſque adeò terro-
re

Ælianus in fine lib. 5.

culi sunt, ut hastas & gladios, & ar- eum sagittis abjicerent, Darium regem um adoratent, ejusque arbitrio prorsus se derent? Imperator etiam *Carolus* V. a- imi excelsi atque invicti in periculis impa- vidus, & mortis contemtor fuit, adeò ut in castris sæpe, & in ipso juventutis flore, re- citatis Pauli verbis, ostenderet: Se alterius vitæ & *consuetudinis cum Christo esse cupi- dum*. Ita se ad omnia pericula impavidum fferebat, ut nusquam & nunquam ad bom- bardarum ictus, vel tormentorum fulgura & tonitrua hostilia caput inclinaret, nusquam edem moveret, nusquam expallesceret. Quando armabatur laminis thoracibusque erreis, initiò inter armandum horrebat cor- us, ac toto vultu albescebat, quasi pa- escens. Sed cùm armatus, loricatus & aleatus erat, jam nullus leo eo fortior erat ut animosior, minusque aliquid expaveſce- at, cujus fortitudinis gnarus *Franciscus* I. ex Galliæ, à *Carolo* V. ad duellum sive monomachiam, A. C. 1528. solenniter pro- ocatus, in campo comparere & se sistere on ausus, sed domi timidus manere coa- us est. Inter generosissimos ac intrepi- os nostri seculi Reges non immerito & nu- eratur Serenissimus ac Clementissimus no- r Rex GUILIELMUS, qui omissis altis aliis impavidarum actionum memoria-

nibus) in nupero proelio, ad fluvium Boyne in Hibernia, commisso inter ipsissima bombardarum hostilium crepitantia fulgura tormentorumque boantium circumvolitantes horrisonos & lethales globos (quibus humerorum etiam pars aliqua conquassata est) adeoque inter summa vitæ pericula præsentia, animum plane intrepidum omnibus commonstravit obstupescentibus: ipso facto veluti loquens cum Davide: Etiamsi ambulem in valle lethalis umbræ, non tamen timeo malum, quia Deus mecum, & *Si is pro me quis contra me?* Pietas est scaturigo omnis fortitudinis. Unde etiam hicce Heros, tam prudentia quàm fortitudine, incomparabilis, omni encomio & immortali apud omnes gentes veneratione plus quàm dignissimus, utpote qui in rebus *secundis* & *adversis* SEMPER IDEM est, imitando exempla *Majorum*, *Adolphi Nassovii* Imp. *Wilhelmi* Abavi, *Friderici Henrici* Avi, *Guilielmi* Patris, aliorumque Consanguineorum, ita ut verum sit & maneat illud *Horatii*:

Fortes creantur fortibus & bonis,
Est in juvencis est in equis
Patrum virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Et illud *Virgilii*: Te Pater *Æneas*, & avunculus excitet *Hector*. Prout autem ex bonis

& generosis parentibus nascuntur boni & generosi Filii, sic ex malis et effœminatis parentibus nascuntur mali & effœminati Filii, quia arbor mala non potest fructus bonos ferre, *Mat.* 7. 18. juxta illud adagium: Κακῆ κόρακι κακὸν ὠόν. *Mali corvi malum ovum*, vel ut versus *Theognidis* sonat:

Οὐτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος·

Non etenim è scilla rosa nascitur, aut hyacinthus.

Cum quibus congruit *adagium Biblicum*, Ez. 16. 44. *Sicut mater ita est filia ejus.* Liberi utriusq; sexus parentum mores ut plurimum imitantur. Unde vulgò de sobole masculâ pronunciatur illud Græcum: Τὸ πατρὸς ἐστὶ τὸ παιδίον. *Patris est filius.* De fœmellis autem inquit *Chrysostomus*:

Scilicet exspectas ut tradat mater honestos
Atque alios mores nata quam quos habet ipsa?
Sæpe patris mores imitatur filius infans,
Qualis erat mater filia talis erit.
Casta refert castæ genitricis filia mores,
Lascive nunquam filia casta fuit.

Et canon Logicorum: *Qualis causa talis effectus.* Ex hoc canone *Domitius* Imp. de filii sui *Neronis* pessima vita valicinabatur vetissimè.

Fieri nequit, ajebat, ut ex me & conjuge grippina vir bonus naſcatur. Dion in Do

2. *Tales Principes ac Reges Virtuoſi in maximis periculis mirabiliter à DEO conſervantur*: Cujus rei exempla quædam notabilia adjungam: *Henricus* IV. Imp. egit annum ætatis ſextum, cùm Pater vivis exceſſit, qui moriturus tutelam filii et gubernacula imperii matri, curam et educationem ejuſdem *Conrado*, cuidam nobili Suevo, commendavit. Agneta igitur mater (quæ erat *Wilhelmi* Pictavienſium Principis et Aquitaniæ Ducis filia) *Henrici* IV. prudentiſſima fœmina, tutelam filii ſibi commiſſam magna cum fide & diligentia adminiſtravit, & de conſilio *Henrici* Auguſtani Epiſcopi per quinque annos in imperio pacem & tranquillitatem magna cum juſtitiæ & prudentiæ laude conſervavit. Cùm autem Status imperii moleſtè ferrent ſibi imperare Fœminam ex ſua & Epiſcopi alicujus ſententia, ideo A. C. 1062: *Otto* Regulus Bavariæ, *Hanno* Archiepiſcopus Colonienſis, & *Egbertus* Dux Saxoniæ, patruelis Henrici, et alii conveniunt, communicatiſque inter ſe conſiliis id agunt, & machinatione quadam perficiunt, ut Agnetæ matri tutelam filii, adeoque ipſam Imperii adminiſtrationem, è manibus abriperent. Matrem *Agnetam* cum filio hi proceres Germaniæ invitant ut propius

Augustam Nemetum, quæ est *Spira* bs, veniat. Interim navim in Rheno ornant, et puero *Henrico* IV. ut eam erlustraret, persuadent, ingressum, Colonium Agrippinam abducturi. *Henricus* puet cùm se videret abduci, vim metuens, in Rhenum ex navi desilit, et sic periisset, nisi Deus ad magna negotia perpetranda ipsum destinasset, et *Marchio Egbertus* simul in Rhenum desiliisset, et in maximo periculo se et puerum servasset. Chron. Hed. Schaffnab.

Nec silentio prætereunda memorabilis Historia de *Maximiliano* I. Imperatore, quomodo, tempore adolescentiæ, in summo periculo mirabiliter à Deo sit conservatus. Cum Maximilianus per salebrosas montium cautes, per aspera saxa, per altas ac præcipites valles, imperito prorsus ardore, juvenilique nimium audacia capreas insectando eo loci evasisset, unde nec referre pedem, nec ulterius progredi posset, nisi in præcipitium, stabat attonitus in abrupto loco infelix ille princeps, temeritatem suam culpans ipse, famis diræ longa rabie, vel morte violenta vitam ibidem finiturus. Scopebat animus, horror & tremor artus occupaverant, & observabatur ubique trississima mortis imago. Si altum respicit, nivosa cacumina, & scopulorum ingentes mi-

minæ capiti imminent, & ut *Silii* Poetæ verbis dicam:

——*caligat in altis*
Obtutus saxis, abeuntque in nubila montes.

Sub pedibus occurrit tartareus veluti abyssus

——*et regni pallentis hiatus*
Ad manes imos, atque atræ stagna paludis.

A tergo & lateribus *Marpesiæ* cautes, non ferro non flammis, non aceto *Punico* domandæ, viarum accessus occludebant. Nec funes aliave instrumenta, quibus extraheretur è periculo, ad ipsum alicundè protendi poterant, nec semita quæpiam lapicidarum labore menstruo parari. Stabant gregatim hinc inde Comites ac ministri, consilii prorsus inopes, dominumq; suum miserum à longè non sine lachrymis prospectant, quem juvare non poterant. Ipse autem cum jam noctes atque dies integros duos in tam afflicto statu continuè permaneret, nec ulla salutis spes residua esse videretur, mortalis hujus vitæ cupidinem pius Princeps abjicere, & qua ratione tutius beatioris vitæ cœlestem in locum transire posset, cogitare cœpit. Appellat magna voce suos, jubetque

que, ut quamprimum Sacerdotes ſacroſanctam Dominici corporis Euchariſtiam adferrent, & è viciniore, quo poſſent loco, ſibi monſtrarent, ut quando corpus mortali cibo reficere non daretur, ſaltem oculos à longè meutemque immortali viatico, quantum concederetur, nonnihil muniret. Sacrificium tam pio principis deſiderio quam diligentiſſimè. Sed luctus interea magnus per vicinam provinciam ſpargitur, famâ tam acerbi caſus divulgata. Deplorabant parentes dilecti filii Unici ſortem infelicem, & infauſtam orbitatem deteſtabantur, Curia, Senatus ac ordines preſentes crudeli Fato hæredem ſibi ſublatum Principem mœrebant. Populus omnis in templis magna frequentia concurrens vota pro principis ſui ſalute ſuſcipiebat, iram divini Numinis deprecando. Flectere autem cœleſtem iram mortalia vota preceſque pias, veluti miraculo quodam, tum innotuit.

Cum enim jam ope deſtitutus humana Maximilianus in ſcopulo, cura fragilis vitæ prorſus abjectâ, nil ageret aliud, quam immortalitatis ac ſervatoris ſui contemplatione ſemet occuparet, ecce! audit non procul à ſe ſtrepitum, circumſpicienſque videt arreptare per rupis coſtam juvenem quendam ignotum, habitu ruſticum, dimovere ingentia ſaxa, & collem parare. Qui, cum

cum ad ipsum accessisset, porrecta dextera Macte, inquit, animo virtuteque tua princeps: *Vivit, & adest, qui te servare potest, & vult*, depone metum inanem, & me sequere, actutum te in tutiora loca deducam. Uti Sol per densas nubes clarior emergit, ita mox anxii pectoris angore detorso, serenior rediit animus, confidenterque ducem sequitur. Et paulo post in patentiore via positus semet ex Orci faucibus ereptum videt, liberatorisque sui industriam non satis admirari potest. Ad descendentem deinde fit magnus Comitum ministrorumque concursus nobilium, ubi inter congratulantium turbas ducem suum perdidit. Pallidus & inedia languidus excipitur equo, domumque cum summa lætitia reducitur, luctu publico confestim in gaudium maximum conversо. *(Georgius Braunius, in quinto Urbium Theatri Tomo, sub descriptione Vallis Oenopontica, fol. 59. &c.)* Postero die cum, exhilarati Patris edicto promulgato, dux ille ubique terrarum quæreretur, nec, diu quæsitus, inveniretur, cognitum pariter & creditum est, Angelum bonumve Genium à Deo fuisse missum ut Adolescentem principem ad maxima Reipubl. christianæ commoda, & Austriacæ domus incrementum grande, ab immatura morte servaret: Quam opinionem

rem posteà res ab ipso præclarè gestæ plu-rimum confirmarunt. Ad rei memoriam jus Princeps lapicidarum labore muniri, & in eodem periculi sui loco, crucifixi Servatoris nostri imaginem conspicuam è via erigi curavit, uti peregrinantes divini auxilii gratiam ubique piis esse paratam in summis periculis indè cognoscerent. Hanc Maximiliani Cæsaris fortunam Germanus Poeta quidam non indoctè sic attigit in Hodoeporico, sive Itinerario suo.

Postera rore levi virides Tithonia campos
Sparserat, ad scopulum cursu pervenimus altum,
Hic ubi sectatus ter maximus Æmylianus
Alta in rupe capras, finisset turpiter ævum:
Nì Deus ad majora Virum servasset, opemque
Auxilio agricolæ penè ipsa in morte tulisset.

Meminit hujus miraculi etiam *Georgius Sabinus*, gener Philippi Melanchthonis, in Itinerario suo Italico his verbis:

Jamque tenebamus, qua spumifer æstuat Oenus,
Ardua carpentes sub juga montis iter.
Cujus in abrupto per noctes vertice Cæsar
Dive, tuus quondam, Carole, sedit Avus,

Sylvestres quando capreæ, damaſq; bicornes
Auſus in aëreæ figere rupe fuit:
Culmen & adſcendit juvenis temerarius, unde
cùm vellet, potuit non revocare gradum.

Deus porro eſt cuſtos atque protector Regum in præſentiſſimis vitæ periculis: Nam experientia teſtatur, quod Aſſaſini (ita namque ſicarii, qui cædem aliquam, aut alioquin atrox facinus vel mercede conducti, vel ſpe præmii ἐκ προαιρέσεως perpetrant, in Gallica & Italica lingua vocantur) quando Magnates interficere conati ſunt, ſæpe ἐπ' αὐτῳ φόρῳ, id eſt, in ipſo ſceleris conatu, ex malæ conſcientiæ metu perturbati, puſillanimes, ſtupidi atque vecordes facti ſint. Contra verò illi, qui in viis Domini ambulant, quique ſe ſuſque Dominos defendunt, fiducia bonæ cauſæ, animum præſentem habuerunt, viribuſque adverſus hoſtes ſuos extraordinarias non ratò à Deo donati ſunt. Memorabile hujus rei exemplum habemus in *Andrea Hunderiorto*, qui conductus erat ab Alexandro Comitis Gauriæ, Præfecti Regii fratre, ut *Jacobum* VI. Regem Scotiæ interficeret. Hic namque cùm Alexandrum Comitis fratrem ſtricto pugione Regi necem minari videret, ita timore atque tremore correptus & perculſus eſt, ut condemnato, quem

gam deputato ad tale facinus perpetran-
dum, familiori, videri posset. Quæ res oc-
casionem præbuit, ut pauci familiares non
tam armis quam præsenti animo instructi,
bonaque conscientia freti, vincerent, & illa
exigua interposita mora Rex incolumis ser-
varetur. Accidit hoc Perthi, 5 Aug. clɔ
lx:

Historia paulò prolixius ita se habet apud Spondanum, & ipsum Regem *Jacobum* in Oratione quadam. Et P. Matth. in Hist. Henrici IV. lib. 3. ita loquitur: Eodem anno, nim. 1600. Jacobus Scotiæ Rex (qui non tantum postquam natus est, sed etiam antequam nasceretur, atque in ipso matris utero vix ullo tempore ab insidiis & fucatis fuit tutus:) insidiis *Alexandri Ruteni*, ejusque fratris *Johannis*, comitum Gowrez, penè fuit oppressus. Cum enim Rex Perthum iret ab Alexandro consutis dolis persuasus esset, facta spe thesauri, quem nuper invenisset, illi exhibendi. Prandio sumpto, inermis per aliquot conclavia circumductus, tandem in musæum perducitur, locum mortis destinatum, in quo homo pugione armatus, parricidii adjutor, erat solus. Ibi Alexander, occlusa prius janua, pileoque in caput superbè injecto, statim armato pugionem eripit, & Regis pectori admovet, ultimaque minis ac factis intentat. Rex autem,

qui eloquentiæ suæ viribus, & Majestatis veneratione armatum illum continebat, Alexandrum tamdiu inermis sustinuit, dum acciti clamore quatuor ex aulæ familiaribus intervenirent, qui numero & armis impares licet, conjurantes tamen vel interfecerunt, vel malè mulctatos in fugam egerunt, Rex verò in medio suorum in genua statim suppliciter procubuit, Deoque pro liberatione tam miraculosa, & victoria tam insperata, gratias prolixè egit, & postea Johannem Ramsay, cujus potissimum dextera vindex fuit Regis, titulo & honore Vice-Comitis Huntingtoniæ, inter Regni Proceres cooptavit, & posteà Rex Angliæ factus memoriam illius diei jejunio, concionibus, ac gratiarum actionibus publicis devotè celebravit attestante Nob: Bakero in ejus vita. Experior, multi, quod sint hoc tempore, SCOTI, qui dubitant de Veritate hujus historiæ, quæ si falsa, tunc pro errato habeantur ea, quæ in hoc casu ex Historicis, magni alias nominis & fidei, retuli, & erravi, & dictum sit indictum, factumq; infectum, quod expeto & exspecto. Addam adhuc unicum Regum in summis periculis conservatorum exemplum. A.C.1606. atrocissima conspiratio (qua nulla unquam crudelior suscepta legitur:) mirabiliter in Anglia detecta est. Robertus enim *Catesbius*, *Thomas Percius*, *Winterus* aliique

Nobiles subtilissimam rationem novi Si-
vel *Autolyci* excogitarunt, quo Regem
mum & clementissimum *Jacobum*
am, Principem *Henricum*, cum
Duce Eboracensi, item cunctos regni
res, cunctos Episcopos, *&c.* uno im-
pu è medio tollere in animo habebant.
Conscleratorum unus monuerat literis oc-
cultis Montaquilium, ne interesset Comitiis,
quæ improvisum ictum sensura, nec visura
percussorem essent. Id suspitionem movit
Regi, ut subesse crederet periculum. Scru-
tati cellam Curiæ (in quam Rex ad Parla-
mentum habendum cum supradictis con-
venturus esset) subterraneam, inveniunt
36. dolia pulveris pyrii plena. Injectæ ma-
nus *Guidoni Fauxio*, qui ocreatus fortè ad
januam assistebat. Is excussus, cum funes
cannabinos celare non posset, statim crimen
prodidit. A Consiliariis posteà cùm exami-
naretur fiduciam & constantiam planè anti-
quam præ se tulit. Nam neque sceleris aut
immanitate, aut conscientia, nec gravissi-
mi Consilii audientia, nec quæstionum nu-
mero vel assiduitate confusus, vultum de-
fecit, sed potius renidens ultrò ludificari,
ad omnia expeditè respondere, aut si quid
alienum aut ineptum quæreretur, subsan-
are visus est. Regem nec Dominum su-
um, nec Dei unctum, ut, qui esset hæreti-

cus

cus, agnoscere: factum non negare, [illegible] frustrà susceptum dolere: *Postremò D[illegible] non detexisse, sed Diabolum, trucu[illegible] voce testatus est.* Et è conjuratis [illegible] *hannes Grant* jam jam ad supplicium [illegible]dus, in suscepto negotio adeò nihil fuisse [illegible]licti contendit, ut è contrario consideret, *generosi incepti id esse meritum, quod pro satisfactione omnium suorum in vita omni peccatorum abundè sufficeret.* Reliqui conjurati partim in fuga cæsi, partim supplicio affecti sunt, & Rex Jesuitas, hujus sceleris authores, & tanquam communes omnium Principum proditores ac parricidas, Monachos item, & Pontificiæ religionis ministros omnes, sub capitalis supplicii pœnâ, toto regno excedere jussit.

Thuan. lib. 135. Spondanus in Auctario Meteranus lib. 25: Casaubon. in Epist. ad Fron. Ducæum.

3. *Si in periculis pereunt & intercidunt, tunc Eorum Virtus post funera vivit.* Misera quorundam alias Imperatorum Rom. Mortis sors fuit, atque conditio. Nam A. C. *Julio Cæsare* usque ad *Carolum* M. numerantur Imperatores 42. Ex quibus vix decem sunt, quos filius, aut frater, aut uxor, aut amicus ferro, veneno, laqueove non extinxerit. Quatuor sibi verè mortem consciverunt, quod mortis genus fœdissimum *Tacitus* appellat. [*Vid. Phil. Cæsar. Horis succisiv. cap.* 45. *p.* 205.] Si mortui sunt illi Virtutis & pietatis expertes nul-

[illegible] ipsorum fit mentio vel memoria. [illegible] si mortui sunt ut Viri pietati, justitiæ [illegible] honestati addicti, dubio procul ipsorum memoria nunquam intermorietur. In hujus rei gratiam non nisi unicum, inter mille, [illegible] exemplum, quod concernit gloriosissimi nostri Regis *Wilhelmi* ABAVUM, *Wilhelmum* nempe Principem Auriacum & Comitem Nassoviæ, Belgicæ Libertatis & Gloriæ primum Fundatorem, æterna memoria dignissimum. Hujus enim Virtus adhuc post funera vivit, & vivet: Fuit Princeps tum suæ, tum alienæ, ac Batavorum imprimis (quibus à Carolo V. & Philippo II. præfectus ac Gubernator datus fuit) libertatis amans, consiliis præpollens, animo fortis & intrepidus, rerumque gestarum gloria maximus, sed à *Johanne Jauregio* Cantabro, à Philippi II. edicto ad id instigato, ictu sclopeti A. C. 1582. per utramque maxillam trajectus est. Auraicus ictu attonitus (quemadmodum ipse postea testatus est) primò corruere aliquam contignationem ædium existimavit, mox in deliquium incidens à circumstantibus, ne caderet, sublevatus est, cumque paulatim ad se rediisset, strepitum ac confusas voces audiens, rogare cœpit, ne percussorem interficerent, qui tamen à nobilibus, primum iræ impetum non cohibentibus, transfixus, & à stipa-

stipatoribus & satellitibus planè jam [illegible] fectus fuerat, cujus corpus *Mauritii* [illegible] raici filius (ex Mauritii Electoris Sax[illegible] filia natus, adhuc quidem puer, sed [illegible] tia supra annos innatâ præditus) dilig[illegible] investigavit, sclopetumque primò mox sch[illegible] dulas quasdam & fasciculum literarum repe-rit, quæ cùm Hispanica lingua scripta essent, Gallos, à suspicione de illis concepta, ab-solverunt, siquidem factum illud totum ex imputabatur, cùm cives putarent lanienam Gallicam apparari, nec quievissent nisi Prin-ceps ipse in fenestra eos placavisset, & au-thores facinoris deprehensi rem ordine nar-ravissent, astuque mercatoris cujusdam hæc facta demonstrassent. Vulnus autem per aliquot dies continuato remedio sanatum præter omnium spem & exspectationem, & *Wilhelmus* pristinæ suæ sanitati restitutus est. Toto illo tempore ex quo vulneratus fuerat, summa in urbe (*Antwerpia*) mœstitia & oppidanorum consternatio visa est. *Carola* autem *Mompenseria*, Ludovici Ducis Mom-penserii in Gallia filia, uxor ejus, cùm inopinato mariti casu jam ab initio perculsa es-set, accedente ad pavorem vigiliarum quo-tidianarum incommodo, in gravissimum mor-bum incidit, ex eoque ingenti non solùm marito, sed omnibus aliis desiderio sui re-licto, decessit.

At

At violentam mortem *Wilhelmus*, Heros ac Bellator ille fortissimus, evadere non potuit. Nam A. C. 1584. perfide tribus globis à sicario quodam Delphis in hospitio suo, monasterio D. Agathæ sacro, trajectus die 10. Julii, vita privatus est, cum vixisset annos 52. Sicarius Nobilis Burgundus fuit, *Balthasar Seracus* dictus, qui ante aliquot menses in Principis famulitium, singularem industriam & ingenii dexteritatem præ se ferens, sese insinuaverat, & à Principe Legatis ad *Franciscum Alenconium* Galliæ Regis Henrici III. fratrem, quem Belgæ Gubernatorem & Hæredem Belgii denuo expetebant, comes adjunctus erat. Alenconius autem cùm præsentibus Auraici Legatis in Castello S. Theodori in Gallia, anno ætatis 30. non sine veneni suspicione mortuus esset, *Seracum* hunc, ut Principi notum, & nunc per aliquot menses in aula ejus commoratum, Legati ad Auriacum cum literis remittunt, quibus obitum Alenconii significant, & an Rex Galliæ, vel alius ad protectionem Belgii requirendus sit, sciscitantur. Hic proditor, cum humaniter à Principe acceptus, & perbenigne auditus esset, eundem surgentem Principem insecutus, & denuo se cum illo loqui & secreta referre velle simulans, tribus plumbeis globulis venenatis, è parva bombarda emissis, medium

trajecit, ita ut statim moriens concide[illegible]. *Michael Eithingerus* refert, *Philippum Melanchthonem*, cùm *Guilielmus Comes Nassovius Dilleburgensis*, Auraici pater, filiorum nativitates vel genituras ei protulisset & de singulis judicium ejus exquirens, eam, quæ est Auraici, pervestigasset, dixisse: *Multa eum molituru[illegible] ac magna, sed mortem fore violentam* quod etiam eventus comprobavit. Percussor tanti Principis vivus comprehensus, & non à Gallo vel Hispano se esse conductum, sed proprio consilio egregium ac præclarum κατόρθωμα & cultum Deo gratum se præstitisse, professus, summo cruciatu ac supplicio, proditori debito, necatus est: Ferunt tamen in quæstionibus patricidam confessum esse, se consilium suum *Alexandro Farnesio* Parmæ ac Placentiæ Duci, Belli Belgici, post Iohannem Austriacum, Supremo Præfecto, scripto indicasse, ac jussu illius *Assonlevillam*, Consiliarium ejus, cum eo egisse, eumque in proposito confirmasse, & de mercede non tantum in tabulis Proscriptionis (cui Auraicus Apologiam suam latinam, quæ scriptum excellentissimum & lectu dignissimum est, generose opposuit) expressi, verum etiam multo ampliore ei cavisse. Ordines autem & Status Belgici morte Auraici alieno adeo tempore sibi erepti summopere indoluerunt

doluerunt, ejus prudentiam, constantiam, magnanimitatem, æquitatem, patientiam & moderationem necessariis temporibus experti, eique ut dolorem meritis honoribus delatis testarentur ingenti & regiâ propè pompa parentarunt. Celebratæ autem fuere exequiæ die XI. Augusti Delphis, & in majori urbis templo conditus est, ubi, cum Anno 1658. Lugduni Batavorum S S. Theologiæ Studiosus essem, MAUSOLEUM ejus, structura superbum ac splendidum, perlustravi, & ex ejus frontispicio Epitaphium Itinerario meo inscripsi tale:

D. O. M.

Et æternæ Memoriæ

GULIELMI NASSOVI, SUPREMI ARAUSIONENSIUM PRINCIPIS, PATRIS PATRIÆ, *qui Belgii*

Fortunas ſuis poſthabuit, & Suorum. Validiſſimos Exercitus ære plurimum privato bis conſcripſit, bis induxit Ordinum auſpiciis: Hiſpaniæ Tyrannidem propulit, Veræ Religionis cultum, Avitas Patriæ leges revocavit, reſtituit: Ipſam denique Libertatem tantum non aſſertam MAURITIO Principi, Paternæ virtutis Hæredi Filio, ſtabiliendam reliquit. Heroïs verè pii, Prudentis, invicti,

victi, quem Philippus II. Hiſpan. Rex, ille Europæ timor, timuit, non domuit, non terruit, ſed emto percuſſore fraude nefanda ſuſtulit. Fœderat. Belg. Provinc. perenni meritor. monum:

P. C. C.

Et ſic: *Vivit poſt funera Virtus.*

Funere & exſequiis apud Delphos peractis MAURITIUS, Illuſtriſſimi Principis Wilhelmi filius, annorum tum temporis 19. adoleſcens, ab Ordinibus Belgii confœderatis, Hollandiæ Selandiæ, Friſiæ & Ultrajecti Gubernator, ac ſummus maris præfectus conſtitutus eſt, qui totus genitorem ſuum ſpirans, maximarumque ejus virtutum veſtigia gnaviter premens, auſpiciis D. D. Ordinum, ductu conſilio ac auxilio ſuo reliqui operis gloriam conſummavit.

4. *Si regna ipsorum mutantur, tunc non mutantur in pejus, sed in melius.* Exemplo sit *Henricus Borbonius*, postea Galliæ Rex, ejusdem nominis IV. Hic erat filius *Antonii* Borbonii Regis Navaræi (qui anno 1562. ad Pontificos à Reformatis defectionem fecit, & primus exercitum contra fratrem suum, Ludovicum Borbonium, Principem Condæum, & alios Reformatæ religionis ipsi adhærentes, eduxit, & cum Rotomagum, urbem Reformatam, obsessam gnaviter oppugnaret, globo tormentario ictus occubuit) & *Ioannæ Albretanæ*, quæ veneno Papistico perit, quo chirothecæ elegantissimæ tinctæ fuerant, quas ex aula gallica dono acceperat. Educatus magno religiosissimæ matris studio in Protestantium religione, quam verbis & factis heroicis postea semper & ubique, maximo interdum sub vitæ periculo, asseruit, defendit, propagavit & oppugnavit, & idcirco cum Deo placeret regnum ipsius revolvere & mutare, mutavit & revolvit illud non in pejus, sed in melius & præstantius, dum, loco pauperis & impotentis regni Navarreni, ipsi ditissimum & potentissimum GALLIÆ regnum obtulit & donavit, quod tamdiu feliciter obtinuit & rexit donec in viis domini, veræque religionis commodis & emolumentis ambularet,

laret, & viveret, postquam autem accep-torum beneficiorum, et fidei Protestanti-bus datæ immemor, Antichristi pedes non tantùm ore, sed & corde exosculatus esset, regnum illud cùm vita violenter ipsi abre-ptum est: De quo Viri, tum temporis, ma-gni, tale fuit judicium accura.um loquens in persona Regis:

Causa meæ cædis fuerit quæ? quærere noli,
Deseruit Dominum, deserit is Famulum.

Eodem modo, cùm Deus videret *Jaco-bum* VI. Scotiæ Regem esse eruditionis, honestatis, justitiæ, temperantiæ, pruden-tiæ, humilitatis, longanimitatis ac sobrieta-tis cultorem & amatorem Studiosum & se-dulum, regnum ipsius mutavit & revolvit non in pejus, sed in melius, dum ex Elisa-bethæ Angliæ Reginæ ultima voluntate Re-gnum Angliæ Scotiæ adjiceret & annecteret: Nam Elisabetha A. C. 1603. mortua est. Filia fuit *Henrici* VIII. qui conjuges sex habuit, *primam*, Catharinam Arragoniam, Ferdinandi Hisp. Regis filiam, tandem re-pudiatam. *Secundam*, Annam Boleniam, Elisabethæ matrem, adulterii prætextu decollatam. *Tertiam*, Johannam Semeriam, quæ in partu periit. *Quartam*, Annam Ju-liacensem, quam, ex suspicione amissæ vir-ginitatis, repudiavit. *Quintam*, Catharinam

Howardum

Howardam, quam adulteram secuti percussit, & *sextam*, Catharinam Pariam, quam Anno 1547. decedens superstitem reliquit. Successit ei in regno filius ex Johanna Semeria *Eduardus* VI. natus annos novem, qui cùm sex annos regnasset, lento veneno à *Johanne* Dudleo, Northumbriæ Duce, sublatus est. Post eum Regina salutata *Maria*, ejusd. Henrici VIII. ex Catharina Arragonia, filia, quæ atrocem adversus Protestantes persecutionem movit, nupsitque Philippo Hispaniarum Regi. Anno autem Christi 1558. Mortua *Maria*, *Elisabetha* Soror, virgo 25. annorum, ad regnum evecta Pontificiam religionem iterum abolevit, & Reformatam in totum regnum restauravit. Hæc præter multas corporis dotes supra sexum prudens, multisque literis expolita, Græcè & Hispanicè mediocriter, Latinè verò, Gallicè & Italicè ad miraculum docta fuit, quæ uno & eodem die tribus maximorum Regum Legatis, Latinè uni, alteri Gallicè, tertio Italicè audita est, & totos 45. annos ita sceptrum tractavit, ut illam *subditi* amaverint, veluti matrem benignissimam, *vicini* Princeps coluerint, ut Reginam sapientissimam, *hostes* metuerint, ut ultricem justissimam, & totus Christianus *Orbus* cum admiratione suspexerit, ut pacis & tranquillitatis publicæ conservatricem

rem. Morti vicina *JACOBUM* VI. Scotiæ Regem à primo *Fergusio* centesimum octavum, *Mariæ* & *Henrici Stuarti* filium, Successorem suum declaravit. Et hæc Reginæ Declaratio effecit, ut post ejus obitum regnum pacatum & tranquillum maneret. Eo enim ipso die, quo Regina expiravit, omnes Angliæ Proceres unanimi consensu *JACOBUM* Regem suum proclamarunt A. C. 1603. qui Scoticum Regnum cum Anglico conjunxit & *magnæ Britanniæ Regis* nomen assumsit, hac maximè de causa, ut generosos Scotorum animos ab Anglis invicem abalienatos communi nomine sociaret, & simul Scotos demulceret, aliter torvum visuros si ille in titulis Angliam Scotiæ anteponeret. Cambdenus.

Et sic verum manet, prout ratione malorum Regum, eorumque vitiorum regna mutantur in pejus, sic ratione piorum & bonorum, eorumque virtutum mutantur in melius in hoc mundo non solùm, sed & multò certiùs in altero seculo, ubi omnes ac singuli Reges ac Principes PIETATIS (quæ futuræ vitæ promissionem habet) post *certamen bene decertatum, cursum consummatum, fidemque servatam*, ut verbis *Sapientiæ libri* utar, *Regnum Decoris, & Diadema pulcherrimum è manu Domini accepturi sunt*, id est, hæreditabunt CORO-

NAM triplicem, nempe Coronam JUSTITIÆ 2 *Tim.* 4. coronam VITÆ *Apoc.* 2. 10. & coronam GLORIÆ immarcessibilem 1 *Pet.* 5. 4.

Jam derelinquimus Reges & Principes ex quorum virtutibus vel vitiis aut stat aut cadit Respublica. Supereſt ut tribus verbis, priusquam finiam, alloquar VOS SUBDITOS, nobiles ac ignobiles, maximos & minimos, omnes ac singulos. Vultis, desideratis, optatis-ne ut patria vestra, omni mutationis periculosæ expers, ad seros posteros devolvatur, transferatur? Do consilium: *Deum timete & Honorate Regem*: Sed quomodo Reges honoremus? Triplici modo.

Ad SUBDITOS.

1 Pet. 2. 17.

1. CORDE, eos tanquam Deos reverendo, iisque obediendo propter Dominum, imò etiam propter conscientiam *Rom.* 13. 5.

1 Pet. 2. 13.

2. ORE, pro illis orando, sicut D. Paulus 1 *Tim.* 2. 2. præcipit, & addit hanc prægnantem causam finalem, *ut nempe placidam & tranquillam vitam degamus cum omni pietate & honestate*. Similiter ipse Deus per Jeremiam Prophetam Judæos monet ut pro Nebuchadnezare ejusque Babylone orent, vid. *Jer.* 29. 7. Quare meritò celebratur & subditis inculcatur dictum D. *Bugenhagii Pomerani: Si tam promti essemus ad preces pro magistratibus fundendas,*

quàm

quàm parati ſumus ad detrahendum ac maledicendum ipſis, nares noſtræ melius haberent. Sed ex S. Scriptura conſtat maximum eſſe peccatum maledicere uncto Domini, & Majeſtates blaſphemare.

3. OPERE, rivulos veſtros foras derivando, hoc eſt, *tributum & vectigal ſolvendo cum timore ac honore*, Rom. 13. 7. Sed *Ælianus de Themiſtocle, Athenienſium Principe, narrat*: Dicere illum fuiſſe ſolitum: Se quidem de ſubditis ſuis optimè meritum, ſed nullam ob id gratiam reportaſſe. Ideoque *Platano* ſe ſimilem dictitabat, ad quam decurrerent, quos infeſtaret imber, à quibus, reddita ſerenitate, velleretur. Sed malè. Quia

Ælian. lib. 9. var. trift. de Themiſt.

Arbor honoretur, cujus nos umbra tuetur.

Antiquum eſt dictum: *Bene facere, & malè audiere*, REGIUM EST: Præterea ad *honorem Operis* requiritur quoque à ſubditis ut vitam ſuam pro Rege aut Principe haud gravatè periculis objiciant. Nam. Princeps eſt *Caput* Regionis *Num.* 1. 16. *Judic.* 11. 17. Ut autem ex capite motus et ſenſus per organa convenientia in membra corporis influunt. Ita à Magiſtratu varia omnino beneficia ad ſubditos promanant.

Quare ſubditi Magiſtratum ſuum non deſerant, neque in poteſtatem hoſtium pecunia, Judæ proditoris adinſtar, tradant, ſed operam dent, ut ipſe in tuto maneat, pro ipſo vigilent, & armis pugnent. Quando enim caput cadit, omnia membra cadunt, et quando caput eſt occiſum, tum de ſubditorum corio ludetur. Similiter Princeps eſt PATER PATRIÆ, uti vocatur *Joſephus*. Quare ſicut filii amant parentes, eoſque honorant uſque ad ultimum ſpiritum, Ita quoque ſubditi Magiſtratum ſuum amant, honorent, proque eo vitam exponere eventuum diſcrimini debent. Sic *Iſraëlitæ*, cùm Rex *David* in prælium contra *Abſolonem* filium egredi cum illis vellet, voluerunt illi hoc permittere, ne in diſcrimen vitæ veniret, dicentes: *Non exibis.* Nam ſi nos fugerimus, non apponent ad nos animum, ſi dimidia pars noſtri cecidit, non curabunt. *Quia tu unus ſolus pro decem millibus computaris.* Quare melius eſt, ut ſis nobis ex Urbe præſidio. In quorum conſilio Rex acquievit, dicens: *Quod vobis videtur rectum hoc faciam.* Legimus quoque, quod cùm *Jesbi-Benod*, qui erat è numero Gigantum, Davidem gladio percutere niteretur, ſtatim *ABISAI*, filius Sarviæ, opem ei tulerit, & percuſſum Philiſtæum interfecerit, et addit Textus. Tunc juraverunt

Gen. 41. 43. & cap. 45. 8 Exod. 20

2 Sam. 18. 2, 3, 4

ant viri David: *Jam non amplius egredi-*
ris nobiscum in prælium, ne exstinguas LU-
CERNAM ISRAEL, hoc est, ut non ex-
ponas te periculo mortis, atque interficiaris,
cum detrimento Israelitarum, quibus præ-
luces consiliis et auxiliis tuis. Hic itaque
habemus memorabile fidelium subditorum
exemplum. Nam *Abisaus* vitam suam pro
Davide, Rege suo, præsenti mortis pericu-
lo objecit, similiter omnes Israëlitæ operam
dederunt, ut Rex suus in tuto maneret.

In *feudis Ligiis* egregium factum *Petri*
Comitis Sabaudiæ legitur, qui feudum ab
Ottone IV. Imp. petiturus ante eum appa-
ruit in duplici habitu. Latus enim *dextrum*
ejus vestibus inauratis egregiè fuit ornatum,
sinistrum verò armis lucidissimis ferreis mu-
nitum. Imperator, quid sibi distinctus et
inusitatus mos vestiendi vellet, ab eo scisci-
tatur? Comes respondit: Aurum se gesta-
re in dextra parte ad honorandum Majesta-
tem Imperatoriam, in sinistra verò se esse
armatum, ut contra malevolos, et obtre-
ctatores ejus ad extremum usque spiritum
pugnaret. *Herodotus* quoque narrat: *Xer-*
xem dum cursum à Strymonia ora navigio Lib. 8. p. 271.
teneret, ingenti vento fuisse exceptum, et
eam ob causam vehementius tempestate ve-
xatum, quod navis nimium referta vectori-
bus esset. Ibi metu perculsum Regem cum
clamore

clamore interrogasse navis Gubernatorem; *Num qua salus eis esset?* Et cum ille respondisset: Here, nulla admodum est, nisi si qui ex his vectoribus abeant: Tum Xerxes ista locutum esse: *Viri Persæ, nunc aliquis vestrum declaret, se curam habere regis. In vobis enim videtur esse sita salus mea.* Hæc ubi dixisset, illos, eo adorato, desiliisse in mare, atque ita levata navi Regem incolumen in Asiam pervenisse. Ubi cùm in terram egressus est, Gubernatorem navis, quod Regis vitam servasset, aurea coronâ donasse, quod autem multos nobilium Persarum perdidisset, decollasse.

Porrò si vos, subditi, vultis OPERE demonstrare vos honorare Reges & Principes vestros, oportet quoque ut prematis ipsorum vestigia in BONO, & declinetis eos sequi in puncto MALI.

Fuit enim Ulpii Trajani XIV. Rom. Imp. Symbolum: *Qualis Rex talis Grex.* Cum quo congruit dictum Syracidis: *Qualis est judex populi, tales sunt ministri ejus, & qualis est Rector civitatis, tales & habitantes in ea*, id est, Subditi Magistratus sui ingenium plerumque imitantur. De quo Claudianus pulchrè canit. Syr. 10. 2

——*Totus componitur orbis*
Regis ad exemplum; &c.

Po-

Potest itaque Princeps prudenti ac justa gubernatione non tantum prodesse Reipublicæ sed etiam exemplo suo mores civium emendare, sicuti *Seneca* pulchre ait: In Thyeste Act. 2. Scen. 1.

Rex velit honesta, nemo non hæc eadem volet.

Cum quo congruit venustum *Oweni* ad *Jacobum* Angliæ Regem epigramma:

O Quanta exempli generoso in Principe vis est!
Tu vitando vetas, tu faciendo jubes.
Princeps principium motus, Rex regula vitæ.
Circumfert cælum sydera, Rex populum.

Et idem alibi, cujus titulus est *Aulicissimus*:

Arrisit tibi Rex? ridebit & assecla magni
Regis, ut ad motum corporis umbra movet.
Perfricuit frontem Rex? Aulicus illico vultum
Contrahit, ut cum Sol occidit, umbra fugit.

Ut paulo distinctius Vos omnes ac singulos subditos, Majores & minores, informem & admoneam, optarem ut officio vestro

ſtro defuncturi hæc *quatuor* ſanctè ob[illegible] varetis requiſita & præcepta.

1. *Diligite & amate veſtros Reges, non tantum ore, ſed & corde.* Hoc fecit Barzillai unus ex primariis Regni Davidici Proceribus, Vir & ætate & gravitate maximus, ut ex ejus Hiſtoria patet, 2 *Sam.* 19. 32. Premite ipſius veſtigia, & in dilectionis ac amoris, quo eos proſequimini, teſtimonium. 1. *Orate pro ſalute ipſorum*, & benedici illis ut *Jacob Pharaoni*, *Gen.* 47. 7. *Joab Davidi*, 2 *Sam.* 14. 23. id eſt, exoptate illis felices ſucceſſus ut *Benaja Jehojadæ*, Regi ſuo, 1 *Reg.* 1. 37, 47. nam *in proſperitate illorum futura eſt vobis proſperitas*, *Jer.* 29. 7. ac nominatim vitam prolixam ipſis apprecamini, dicendo cum *Bathſeba* & *Nehemia*: *Vivat Dominus meus Rex in ſeculum*, 1 *Reg.* 1. 31. *Nehem.* 2. 3. vel *O Rex in ſecula vive*, Dan. 3. 9. quo pertinet fauſta illa ac læta acclamatio VIVAT REX! Sic Samuel dixit toti populo, tempore electionis Saulis; *Videtiſne quem elegit Jehova non ei eſſe ſimilem in toto populo? tunc vociferantes totus populus dixerunt*: VIVAT REX, 1 *Sam.* 10. 24. 2. *Conſpirationes contra Regis perſonam & ſtatum indicate & detegite* juxta laudibile exemplum *Mardochæi*, Eſth. 2. 22. operamque veſtram offe-

ferte

...re ad opprimendas eas, ut Jebusæi & alii Duces fecerunt, *Jer.* 40. 13. 14. 3. *Vitam & sanguinem pro servitio eorum profundite*, adinstar Heroïs Ithai, dicentis: *Quam verè vivit Jehova, & Dominus meus Rex, in loco ubi erit Dominus meus, sive ad mortem, sive ad vitam, ibi futurus est servus tuus*, 2 Sam. 15. 21. Sic tres robustissimorum desiderio Davidis, de aqua ex cisterna Bethlehemitana bibenda, satisfacturi, summo cum vitæ periculo, contra omnem spem, aquam illam attulerunt, 1 *Chron.* 11. 18. 4. *Non deserite ipsos afflictos & periclitantes*, 2 *Sam.* 19. 26. sed modis quibuscunque possibilis, juvate eos ad exemplum *Schobi*, Machir, & Barzillai, 2 *Sam.* 17. 27, 28, 29. & 19. 32. 5. *Gaudete de prosperitate illorum*, *Es.* 33. 17. 6. *Sitis gloriæ & famæ eorum augendæ studiosissimi* ut *Joab*, 2 *Sam.* 12. 27, 28. & 7. *Sitis de vita illorum tuendâ solliciti* adinstar militum Davidis, 2 *Sam.* 18. 3. et 17. 21.

2. *Reveremini & timete eos*, et in reverentiæ ac timoris testimonium 1. *Agnoscite eos non casu sed Dei consilio regimini vestro præfectos esse*, utpote UNCTOS DOMINI, 1 *sam.* 24. 5, 6, 7. & 26. 9. 1 *Reg.* 2. 15. 2. *Vocate & colite illos ut* DOMINOS vestros, *Act.* 25. 26. Au-

gustus tamen, ut refert *Suetonius*, non
sus est sibi hanc appellationem tribui
pe à Romanis, quibus noverat eam
nomen *Regis* ac *Domini*. Alioquin
stum non repudiasse *Dominum* se appe
ab aliis, etiam ab illis, qui coram
verba faciebant, patet ex *Josepho in alt*
Antiq. libris. item in lib. 2. cap. 1. de
lo Judaico. *Tiberium* etiam acerbè
puisse, qui ipsum *Dominum* dixerunt,
rat *Cornelius Tacitus*, lib. 2. ab excess.
sub fin. Ast *Caligula* et *Domitianus*
Dominos ab omnibus vocari voluerunt,
Festus, in Actis Apostolicis, adulans Ner
ni appellabat eum *Dominum*. Sed ver
valent usu, sicuti nummi. Hodie absq
peccato et offensa unicuique Principi pos
attribui, et aliis Principe longe minoribus.
Agnoscite igitur inquam, Reges *Dominos*
vestros, et idcirco in conversatione cum illis
urimini gestibus ac verbis humillimis ad ex
emplum *Achimelechi*, 1 *Sam.* 22. 14. *Me*
phibosethi, 2 Sam. 9. 6, 8. *Nathanis*,
1 Reg. 1. 32. *Jonathanis*, 1 Sam. 19. 4.
Thekuitidis, 2 *Sam.* 14. 4. Nam etsi rem
quam petitis, justa est imò à Deo expressè
mandata, debetis tamen ad eam obtinendam humillimas preces et voces apud Reges
adhibere, ut *Moses* et *Aaron*, Exod. 5. 3.
3. *Non maledicito illis*, est enim

Dei: *Magistratus ne exsecrator, & [illegible] in populo tuo ne maledicito*, Exod. [illegible] 28. et Ecclesiastis 10. 17. *Ne quid in [illegible]scientia tua Regi maledicito, nam vel [illegible] coelorum perferet vocem illam, & [illegible] indicaret verbum.* 4. *Accipite æquo [illegible] ipsorum decretum & sententiam* si[illegible] *Mephiboseth*, 2 Sam. 19. 27, 28. et ju[illegible] pœnas quas decernunt in delinquentes, [illegible] *Semei*, 2 Sam. 19. 19. 1 Reg. 2, 36, 37, 42. 5. *Tollerate patienter injuriam*, qua ab illis affecti estis, atque à cæde illorum planè abstinete, exemplo *Davidis*, 1 Sam. 24. 5. ad 21. et 26. à vers. 8. ad 25. imò ne quidem in eos, qui se ad cædem offerunt, et interfici petunt, manus immittite, imitantes *Saulis armigerum*, 1 Sam. 31. 4. 1 Chron. 10. 4.

3. *Solvite eis libenter decimas, tributa, vectigalia*, & præstate operas debitas animo benevolo, idque juxta tenorem sacræ scripturæ, ut 1 Sam. 8. 11. & 1 Reg. 15. 22. Matth. 17. 24 25, 26, 27. & 22. à vers. 17. ad 22. Luc. 20. 22, 23, 24, 25. Rom. 13. 6, 7.

4. *Præstate obedientiam legibus ac mandatis* eorum justis, seu pietati & honestati consentaneis, aut saltem pietati, honestati & veræ religioni non repugnantibus. Ad quorum exempla hîc procedendum est?

[illegible] *Rubenitas* & *Gaditas*, Jos. [illegible] 8. & 22. 1, 2. *Populum*, 1 Sam. 11. 14. [illegible] *milites Saulis*, 1 Sam. 14. 24. *Isai.* 1 Sam. 16. 17. *Servos Davidis*, 2 Sam. 15. [illegible] 14. *Banajam*, 1 Reg. 2. 25. *Subditos Asa*, 1 Reg. 15. 22. *milites Jehu*, 2 Reg. 10. 25. Et denique

5. *Sitis fideles erga eos* ad exemplum *Davidis*, 1 Sam. 22. 14. civium urbis *Abel*, 2 Sam. 20. 19. his addantur *Vires Jabes Galaad*, 1 Sam. 31. 12. 2 Sam. 2. 6. *Uriam*, 2 Sam. 11. 11. *Ethaum*, 1 Sam. 15. 22. *Viros Juda*, 2 Sam. 20. 2. *Josabam filiam Joram*, 2 Reg. 12. 2. & *Jojadam*, v: 4.

Quapropter sitis dissimiles illis, qui magis *Orientem quam occidentem Solem adorant*: Hic namque proh dolor est mos hominum: *Præsentem fastidiunt, futurum expetunt*. Quam malitiam venuste & eleganter expressit *Statius*, lib: 1. *Thebaid*: v: 168.

——*Jam murmura serpunt*
Plebis Echioniæ, tacitumque à Principe vulgus
Dissidet, &, qui mos populis,
VENTURUS AMATUR.

Hisce præsuppositis & dictis relinquo & Vos jam SUBDITOS, Deum rogitans, ut

ut porro dirigat gressus et actiones vestras ad sui honorem, Reipublicæ salutem, et proprium vestrum posteritatisque commodum et emolumentum.

Hoc unicum cordis votum addam, *Auditores & lectores benevolentissimi*, et cum eo filum Orationis meæ, plus justo et solito fortè longioris, abrumpam, finiamque. Faxit Deus immortalis, Rex ille Regum, et Dominus Dominantium, Patriæ nostræ Stator ac Vindex, Imperii hujus per tot secula Conservator, Ecclesiæque suæ in his regionibus benignissimus Protector et Defensor, ut quam Libertatem avitam in Ecclesiasticis et Politicis illustris antecedentium Regum clementia, Procerum generosa prudentia, et civium gloriosa concordia incepit, promovit, stabilivit, sartam, tectam, immutatam, emendatamque in melius porro conservet, et ad seros posteros traducat gloriosissimus noster Rex Wilhelmus, et Conjux Maria, Reginarum excellentissima. Utrique intereà ex Psalmo XX. *acclamo: Exaudiat te Jehova tempore angustiæ, & nomen Dei Jacobi te in edito collocet. Mittat auxilium tuum de sancto & ex Zione fulciat te. Odoretur omnia munia tua, holocaustum tuum in cinerem redigat, ut quam maximè. Det tibi ex animo tuo, & totum tuum consilium impleat. Canamus*

de

[illegible] tua, & in nomine [illegible] [illegible] [illegible]. Implorat [illegible] [illegible] tuas: Jam [illegible] [illegible] Unitum suum, exaudire eum de [illegible] [illegible]citatis suæ, Hi curruum & illi [illegible] nos vero nominis Jehovæ Dei nostri [illegible] damur. Illi incurvant se & cadunt, [illegible] vero surgimus & consistimus. Jeho[illegible] serva! Rex ipse exaudiat Nos!

Acclamo et huic incomparabili PARI REGIO illud quod *Claudianus*, Poeta Gentilis, seculo, post Christum natum, quarto, acclamabat *Theodosio* M:

Terra tibi faveat, semper tibi militet æther,
Et conjurati veniant ad classica venti.

Tandem *acclamo* hisce Regibus orthodoxis piissimis, et præstantissimis: Vita salusque sit vobis, post varios casus et tot discrimina rerum, longæva et prospera, et per continuatam felicitatum seriem diuturna non minus quàm sempiterna

VICTORIA!

Dixi.

Interea prout in principio,
sic nunc et in fine

Regi

... aeterno, immortali, invisibili, soli ...
... Deo, Servatori nostro, honor sit & ...
... & magnificentia, & robur & pote- ...
... & nunc & in omnia secula seculorum.
... men.

FINIS.

POST SCRIPTUM.

ERuditus ac benevolus Lector errata Typographica, utpote levioris momenti, vel feret vel auferet, quod expetit & exspectat Author.